

heeft hij gemeend dat het van meer beteekenis moest geacht worden, het werk dadelijk en zonder moeite te doen spreken tot de lezers van heden. Dát is het doel; en niet het behoud van hetgeen in den vorm lang voorbij is. Spelling is maar een kleed, en daar het geheele kleed van deze uitgaaf verschilt van dat waarin het werk in 1781 verscheen, was er z.i. geen reden om aan het oude spellingkleed te blijven hechten, nu dit dreigde de lezers van de schrijfsters te vervreemden. De beide voorredenen van de schrijfsters alleen hebben we in de oude spelling gegeven. Daaruit kan een ieder, die daar belang in stelt zien, hoe anders men onze taal in de 18e eeuw schreef, dan wij het nu doen. En dat is waarschijnlijk het meeste wat onze lezers van dien ouden vorm zullen begeeren te kennen.

In de eerste uitgaven van dit werk komen een zestal illustraties voor, aantrekkelijke gravuren. Die alle zes in deze uitgaaf over te nemen bleek tot ons leedwezen onmogelijk. Wij hebben de twee uitgezocht, welke bij latere goedkoope edities niet weer gereproduceerd zijn geworden, en dank zij het atelier van de firma Enschedé te Haarlem konden wij die geven geheel in het oude gravure-karakter. Wat ook het geval is met het portret der schrijfsters, waarvan het oorspronkelijke zich in 's Rijks Prentenkabinet bevindt. De directeur, de heer MOES, altijd beijverd om zijn verzameling tot algemeen nut te doen strekken, hielp ons aanstonds aan origineel en reproductie-vergunning.

En hiermee blijft het woord aan anderen. Mogen er velen zijn, die door onze boeken zich zullen aangesproken gevoelen, zoowel om ze te lezen als om ze te bezitten als iets kostbaars, dat nu met vreugde binnen elks bereik gebracht wordt.

Juni 1905.

De Redactie aan de Lezers.

Bij het eerste nummer.

Deze Wereld-bibliotheek wordt geopend met een werk, dat wel is waar geen Wereld-reputatie gewonnen heeft, maar dat voor ons Nederlanders — al ligt meer dan een eeuw tusschen de verschijning van den eersten druk en dezen goedkoop en herdruk, een onsterfelijk werk geworden is van blijvende geestverkwikking. En zoo internationaal wil deze Bibliotheek allerminst zijn, dat zij de meesterwerken van onze Hollandsche letterkunde zou versmaden. Integendeel; en we varen met opzet dadelijk onder de vlag van twee Nederlandsche vrouwen, die een wereldroep zouden verdiend hebben.

Om dit werk van 125 jaar geleden te dichterbij onze lezers van heden te brengen, hebben wij Prof. Dr. L. KNAPPERT te Leiden, om zijn studies over de Schrijfsters en het tijdvak welbekend, verzocht er een Inleiding en Aanteekeningen bij te willen voegen. Ook zij die Saartje van vroeger mochten kennen, zullen het werk te beter leeren begrijpen, nu zij allerlei bijzonderheden omtrent schrijfsters en hun tijd hier vinden, zonder dat zij er in bibliotheken naar behoeven te gaan snuffelen. Een werk als dit vraagt gezet te worden in de lijst van zijn tijd.

Sommigen zullen meenen, dat wij intusschen den eigenaard van dit oude boek hebben gedooft, door het hier te geven niet in de oorspronkelijke, maar in de hedendaagsche spelling. Doch hoeveel de Redacteur dezer Serie zelf ook voor het ouderwetsche gevoelt,

Natuur plaatst onzen geest als 't waare in 't aangezicht,
Zy doet der menfchen ziel meest door zyne oogen fpreeken,
Wie onze werken leest herkent des ook zeer ligt
Uit beider Beeltenis, wie BEKKER zy, wie DEKEN.

**XXWERELDXX
BIBLIOTHEEK**
ONDER·LEIDING·VAN·L·SIMONS

**HISTORIE VAN MEJUFFROUW
SARA BURGERHART**

UITGEGEVEN ❖ ❖ DOOR ❖ ❖ E. BEKKER, WEDs.
Ds. WOLFF EN A. DEKEN ❖ ❖ (NIET VERTAALT)
MET PORTRET VAN DE SCHRIJFSTERS EN TWEE
GRAVURES; INLEIDING EN AANTEKENINGEN VAN
❖ ❖ ❖ ❖ PROF. DR. L. KNAPPERT ❖ ❖ ❖ ❖

EERSTE DEEL

UITGEGEVEN·VOOR·DE
M^v·VOOR·GOEDE·EN·GOED
KOOPE·LECTUUR·DOOR
G·SCHREUDERS·AMSTERDAM

1e DRUK: JULI 1905

2e DRUK: SEPTEMBER 1905

**HISTORIE VAN MEJUFFROUW
SARA BURGERHART.**

DRUK N. V. VOORHEEN NONHEBEL & CO. - HILVERSUM.

INLEIDING.

DE pruijktijd. Wie, bij het lezen van dit woord, roept zich niet aanstonds de tweede helft der 18e eeuw voor den geest, onder deze weinig vleierende benaming algemeen bekend? Hoe weinig het zijn moge, dat menschen van de geschiedenis des vaderlands onthouden hebben, over den pruijktijd hebben zij hun oordeel gereed. Een tijd van nationaal verval, van teren op de oude glorie, zonder voor eigen roem zich langer in te spannen. Tijd van rijkdom nog wel in de deftige koopmansgeslachten, maar waarin het landsvermogen inkrimpt met den dag. Weelde in de statige huizen aan Keizers- en Heerengracht, aan Leuve- en Wijnhaven; in de met zorg onderhouden buitenplaatsen langs den duinzoom of in grazige polders; weelde in meubileering, in huisraad en servies, in kleedij en tafelgenot. Maar geen kracht meer of energie, een leven, dat wegdommelt in luie stoelen, van merg en pit beroofd, klagelijk overblijfsel van die stoere kracht

der vaderen, waardoor Amsterdam de hoofdstad van een werelddeel geworden was:

„Aan d' Amstel en het IJ daar doet zich heerlijk

[ope'

„Zij, die als keizerin de kroon draagt van

[Europee.”

Rustig liggen de theekoepels der patricische buitenverbliven zich te spiegelen in Amstel en Vecht, waarin de blanke zwanen drijven; kwistig opgepronkte saletjonkers met licht gepoeierde pruik, de driekante steek onder den arm, in rood lakensche kamizool, het degentje op zijde omhoog-gewipt, trippelen over de gladde vloer de koele ontvangzaal binnen der lommerrijke buitenplaats en buigen in zwierige behaagzucht voor hooggekapte jonge dames, met vierkant uitgesneden halzen, die aan mozaïek ingelegde tafeltjes kaartspelen en babbelen. Het kleine vaderland is in partijen verscheurd en in de colleges d.z. de sociëteiten vlamt de politieke hartstocht zóó hoog op als de algemeene verslapping nog toelaat. Daverend klinken de gezwollen frazen der politikasters, kwart-poëten galmen hunne bombast-verzen uit, terwijl van verre reeds de roep klinkt van vrijheid, gelijkheid en broederschap. Het onweder rommelt in de verte, maar men is als die in onwetendheid dansen boven een vulkaan. Naar Frankrijk richt zich der patriotten verlangende blik; middelerwijl kaapt de Engelsche buurman, als van ouds visschend in troebel water, onze koopvaarders weg en onderzoekt belangstellend de sterkte en den rijkdom onzer koloniën. Alles klein en beuzelachtig, zonder grootsche idealen, zonder heilige geestdrift; de republiek een bouwval, het volk verarmd, de regentenadel verdorven, de zedelijkheid verworden, de kunst namaak, de godsdienst een uitgebluscht vuur..... slaperige, geestelooze, geparfumeerde, malle pruikentijd!

Ziedaar de gangbare meening. Dat er een goed deel

waarheid in steekt, ontkent niemand. Het is noodig te zeggen, dat voor een ander deel de smaad onverdiend is. Want te midden van de oude dingen, die verdwenen, gelijk de gansche vermolmdde bouw van het gemeenebest immers was inééngestort, waren de nieuwe bezig zich te vormen. De verroeste machine der staatsinstellingen beweegt zich al langzamer; onderwijl peinzen knappe koppen over leniger, vrijzinniger constitutie. Moge een deel der natie genoeg hebben aan de wufte geneugten van het tegenwoordige, er zijn ook mannen en vrouwen, die niet alleen droomen van, maar ook plannen maken voor eene toekomst, waarin de breede burgerij stem zal hebben in regeeringszaken, waarin bevoorrechting en geërfd privilege zullen plaats maken voor zelfverdiend en welverworven recht en monopolie zal wijken voor vrije mededinging. Het holle zwetsen der vrijheidsmannen mag ons niet doof maken voor al die stemmen van eerlijke en nobele vaderlanders, die wel de wegen niet wisten te wijzen, om uit de verwarring te komen, maar toch de komende dagen afschilderden als een tijd van rechtvaardigheid, onomkoopbaarheid en onzelfzuchtige vaderlandsliefde. Er werd veel gewerkt, veel gelezen en ook veel gedaan „tot nut van 't algemeen". Godsdienst mocht bij velen zijn ontaard in koud dogmatisme of in akelig-nuchtere redelijkheid, de stille, oprechte vromen, rein van hart en onergerlijk van wandel, ontbraken allermint en aan het wetenschappelijk onderzoek naar het eigenlijk wezen des christendoms was de eerste hand geslagen. De kunst had hare gouden eeuw verre achter zich, nochtans was het loutere vuur niet gansch gedoofd. Neen, het geslacht van den pruikentijd was niet volstrekt ontzenuwd en ontaard. De storm van de Groote Omwenteling heeft er over gewaaid; de Fransche Tijd heeft het gelouterd en beproefd, en het is niet heengegaan vóór het zonen en dochteren had voortgebracht, die, onder gunstiger omstandigheden, de nieuwe, betere verdeling zouden grondvesten.

Midden dan in dien tijd van verval, maar ook van beloften, leven de twee Nederlandsche vrouwen, die de nationale eer zoo schitterend hebben gehandhaafd; de twee schrijfsters, die in zusterlijke vriendschap en samenwerking hare kunstenaarsgaven hebben ontplooid en ons nagelaten wat gelezen en genoten worden zal, zoolang de Nederlandsche taal leeft. **Betje Wolff** en **Aagje Deken** — de tijd harer miskenning is lang voorbij, de dagen harer glorie zijn aan gebroken. Door **Bilderdijk** nog met bitse woorden veroordeeld, tot over de helft der 19e eeuw schier vergeten, beginnen zij thans zelfs meer of min in de mode te komen. Zij hebben dit vooral zichzelf te danken; toch ook aan de verlevendigde belangstelling in onze historie, met name van de 18e eeuw, die dat voorrecht deelt met de 15e. Geschied- en letterkundigen hebben het lot en leven van **Betje** en **Aagje** tot in de kleinste kleinigheden onderzocht; de brieven, die zij aan allerlei tijdgenooten schreven, zijn thans algemeen eigendom; hoe zij er uitzagen en waar zij woonden en met wie zij omgingen en hoe zij haren dag verdeelden — het is al met zorgzame liefde nagespeurd; een literator als **Busken Huet** heeft in zijn „Oude Romans” twee harer werken smaakvol en smakelijk behandeld; dr. **Dyserinck** op eene tentoonstelling in 1895 van allerlei samengebracht wat op de beide vrouwen betrekking had; best van al, hare boeken worden inderdaad gelezen en (ook weder door de hier volgende uitgave) tot telkens meerderen gebracht. Men is verantwoord, als men dit eene groote weldaad noemt voor het Nederlandsche volk.

Wie waren zij dan, die ons thans nog die weldaad bewijzen? De eene, **Elisabeth Bekker**, de jongste uit eene goeude Vlissingsche familie, klein van postuur, geestig en vroolijk, in hare jonge jaren al vol liefde voor de letteren, als meisje van 17 jaar ter nauwernood ontsnapt aan de lagen van een te argeloos vertrouwden, schurkachtigen minnaar, op 21-jarigen ouderdom gehuwd met den 30 jaar ouderen

Beemster predikant Wolff (18 November 1759), in 1777 weduwe en sinds in de Rijk, de Beverwijk, Trévoux in Bourgondië hare dagen slijtend, om in Den Haag te sterven. De andere, Agatha Deken, van boerenouders te Amstelveen geboren, opgevoed in het welbekende weeshuis der Amsterdamsche Collegianten, d'Oranjeappel, wel ontwikkeld, letterkundig van aanleg, eerst van tegenzin voor Betje vervuld, maar bekeerd en gewonnen en sedert (1776) met haar verbonden door eene vriendschap van het zuiverst en edelst allooi. Beide vrouwen te zamen wonend en te zamen arbeidend aan de romans, die haar beroemd zouden maken, gezamenlijk haren geest, haar vernuft, humor en menschenkennis spillend, in eendrachtige en gemeenschappelijke toewijding aan Holland's taal en Holland's kunst, die zij zoo oprecht hebben bemind en zoo zelfverloochenend hebben gediend.

Niet om eene, ook maar korte, biografie is het hier te doen. Zij werd wel vaak al gegeven ¹⁾: Betje's min of meer eentonig leven in de Beemster pastorie, al gaven de talrijke buitenplaatsen door hare bewoners des zomers levendig verkeer. De zooveel oudere echtgenoot, over wien zij zich in de eerste jaren haars huwelijks spotziek en liefdeloos uitlaat, maar dien zij later althans is gaan achten. Het aangenaam en vredig verblijf der beide vrouwen, zonder aardsche zorgen en in druk verkeer met allerlei vrienden, op „Lommerlust" in de Beverwijk, thans de pastorie der R. K.

---

¹⁾ Gemakshalve verwijs ik, voor de literatuur over het onderwerp, naar ten Brink's Geschiedenis der Nederlandsche Letterkunde, 1897, blz. 548, noot. Bij die opgave moet thans nog worden gevoegd: Brieven van Betje Wolff en Aagje Deken met aantekeningen van dr. Joh. Dyserinck, 's Gravenhage 1904. Voorts twee artikelen van schrijver dezer bladzijden: Het geestelijk leven onzer vaders in de romans van Wolff en Deken en Een rijke Brievenschat in „Tijdspeigel" 1904 en 1905.

gemeente; nog staat in den prachtige tuin het koepeltje, waar de vriendinnen zaten en schreven, beroemde plek nu in de geschiedenis der Nederlandsche letteren. Rustige dagen in eene rustige omgeving, de natuur nog niet overal terugwijkend voor de al voortrukkende huizenmassa's, dagen, waaraan wij uit ons jagend, kilometerend leven met weemoed terugdenken, voor *Betje* en *Agje* straks vervangen door het verblijf in een afgelegen Fransch stadje, van trotsch natuurschoon omringd. Want zij waren ijverige patriotten en na de Pruisische tusschenkomst ten behoeve van *Willem V* (1787) uitgeweken naar het bekoorlijke *Trévoux*. Van het rumoer der Groote Omwenteling drongen daar maar flauwe geruchten door. Hier woonden zij en sloten vriendschap met de vriendelijke menschen en wandelden en lazen en schreven tot 1798, toen het bericht kwam, dat de beheerder van haar geld en goed bankroet had gemaakt en zij alles verloren hadden. Dan keeren zij terug naar het vaderland en leven stil en sobertjes in Den Haag, hard werkend nu voor haar brood door vertalen, schoon door hare vrienden niet vergeten, *Betje* door de smarten van eene allerpijnlijkste kwaal geteisterd, beiden door den ouderdom geplaagd, maar van geest ongebroken, vroom van geloof, sterk van wil, het tintelend vernuft tot het laatste ongedoofd. Totdat zij, kort na elkander, *Betje* den 5en en *Agje* den 13en November 1804 uit het aardsche leven zijn weggereisd. Zij werden te Scheveningen begraven.

In de daareven genoemde, onlangs uitgegeven verzameling harer brieven ligt het karakter der juffrouwen *Wolff* en *Deken* open voor ons. *Betje* levendig, druk, hartstochtelijk, niet zonder behaagzucht, ongedwongen met mannen op het al te vrije af, satiriek, maar door en door oprecht, trouw in haar vriendschap, geestig, opgewekt onder beproevingen, veerkrachtig en arbeidzaam. *Agje* wat stemmigjes, stiller, minder naar buiten levend, met even grooten zin

voor humor, maar niet zoo sprankelend vernuft, even trouw, even arbeidzaam. Beiden ontwikkeld en wel opgevoed, maar **Betje** van veel rijker beleezenheid. Beiden vrijzinnig in denken en gevoelen. In **Aagje** niet weinig van dien vrijen geest der Rijnsburger collegianten, die onder de godsdienstige richtingen tijdens de Republiek het anti-confessioneele standpunt vertegenwoordigen, zij zelve meteen van eene vroomheid, die haar nog in haren ouderdom liederen deed dichten voor een gezangbundel van Haarlemsche doopsgezinden. **Betje** behoorde eveneens door lectuur, door levenservaring en nadenken tot de toenmalige liberalen. Zij had omgang en stond in briefwisseling met bekende vrijzinnigen op godsdienstig en staatkundig gebied en verdedigde in haar geschriften het vrije onderzoek ook van de dingen van den godsdienst. Menigmaal heeft zij lustig gesold met bekrompenheid en enghartigheid, maar vooral de schijnvroomheid onbarmhartig onder de spitsroeden laten doorgaan. Bij beide vriendinnen eene duidelijke voorliefde voor dissenters en voor secten, die toen ter tijde, naast de (schoon minder dan men vaak denkt) bevoorrechte, hervormde, publieke kerk, zich miskend voelden. Voor de doopsgezinden, zoowel als voor de kwakers koesteren zij groote sympathie, slechts de „bloemzoete, gniepige hernhutters” kunnen zij niet uitstaan. Den joden dragen zij een warm hart toe en niemand minder dan tante Martha in de „Willem Leevend” en Samuel de Groot in de „Cornelia Wildschut” maken zij tot hunne pleitbezorgers. Deze vrijzinnigheid gaat samen (wat in 't geheel niet vreemd is) met groote belangstelling in godsdienstige vraagstukken, met theologische kennis, die haar b.v. een Engelsch „Leven van Jezus” kon doen vertalen (van **W. Craig 1770**), met eigen, warm godsdienstig leven eindelijk, dat haar op den naam van christinne prijs doet stellen en het haar mogelijk maakt vroomheid in andere vormen dan de hare niet slechts van uit de verte een vriendelijk woord toe te werpen, maar te begrijpen en

naar 't leven af te beelden, als o.a. in ds. Heftig uit de „Willem Leevend”. In juffrouw Christina de Vrij, uit dezen zelfden roman, vinden wij Betje's ideaal eener vrijzinnig-godsdienstige vrouw terug.

Wie de juffrouwen Wolff en Deken als taalkunstenaressen en schrijfsters roemen wil moet van langen adem zijn. Ik denk hier vooral aan wat zij te zamen uitgaven. In een harer brieven heeft Agje ons een compleete lijst gegeven van wat Betje alleen heeft gedicht en vertaald en van wat zij te zamen hebben geschapen.¹⁾ Onder de eerste zijn zeker werken van beteekenis: het „Winterbuitenleven”, de „Santhorstsche geloofsbelijdenis”, de „Menuet en de domineespruik”, ook voor de geschiedenis van den tijd bijzonder belangrijk. Van de vertalingen herinner ik aan het genoemde „Leven van Jezus” en aan de „Geestelijke Don Quichote”. Maar haren roem danken Betje en Agje terecht aan hare wezenlijk gezamenlijk geschreven romans: de „Sara Burgerhart” in 2, de „Willem Leevend” in 8 (het 9e deel is onecht, immers een schandelijk schotschrift tegen Betje, door Agje verontwaardigd weerlegd), de „Cornelia Wildschut” in 6 deelen. Voorts de „Brieven van Abraham Blankaart” in 3 deelen, de „Wandelingen door Bourgogne” in 4 zangen, de „Oeconomische liedjes” en de „Gezangen voor het vaderland”. Was poëzie intusschen hare sterke zijde niet, in het proza zoeken zij haar meester. Het is het proza van den briefstijl, want de drie romans bestaan nagenoeg geheel uit brieven, naar het voorbeeld van den Engelschen schrijver Richardson. De kunst van briefschrijven, thans in verval, werd toen nog met voorliefde behandeld; ook hadden de menschen er meer tijd voor en voor de beschrijving der karakters en hunne ontwikkeling leent de brief zich uitnemend.

Wolff en Deken dragen zorg op het titelblad te

---

¹⁾ Uitgave Dyserinck blz. 348, verg. 381.

vermelden, dat hare romans niet vertaald zijn. Neen, oorspronkelijk werk was het, onvervalschte, nationale kunst. En zij hadden gelijk daarop zoo nadruk te leggen. Want ook te dezen opzichte is de verschijning harer boeken eene gebeurtenis. Wij hadden wel werken als Heemskerck's „Batavisch Arkadië", romantische beschrijving van eene „herderlijke" spelevaart door Hollands landouwen; ook schelmenromans, waarin de een of andere gewikste en talentvolle gauwdief ten tooneele komt, maar wezenlijke romans van hooge kunst in onze taal ontbraken. De 18e eeuw heeft spectatoriale vertoogen geleverd, bespiegelingen, zedekundige verhandelingen en B e t j e-zelve heeft daaraan (in de „Grijsaard") medegewerkt. Maar ofschoon onder de lange rijen dezer spectatoren begaafde schrijvers zeker niet ontbreken (Justus van Effen's „Kobus en Agnietje" is zelfs onder het groote publiek bekend geworden); ofschoon wij voor onze nauwkeurige kennis van het tijdperk er niet gaarne één zouden willen missen..... hoe treedt alles in de schaduw bij de frissche bekoorlijkheid, de buitengewone gave van uitbeelding, de nationaal gevoelde kunst, waarmede de juffrouwen Wolff en Deken op 't onverwachtst de natie verrasten. Midden in de donkere dagen van den vierden Engelschen oorlog¹⁾, in de donkere dagen ook van den pamfletten-oorlog tegen Brunswijk en den stadhouder-zelven,²⁾ verschenen de beide meesterwerken, „Sara Burgerhart" in 1782, „Willem Leevend" in 1784/85. De „Cornelia Wildschut" is van 1793.

Voorerst, welk een taalrijkdom! Wat overvloed van

---

1) Slag bij Doggersbank 5 Augustus 1781, vrede van Parijs 20 Mei 1784. Eene toespeling op Zoutman in de Willem Leevend II, 31, en in de Brieven van Abraham Blankaart I, 87.

2) Aan het volk van Nederland b. v. verscheen September 1781.

sappige en kernachtige woorden, teekenachtige uitdrukkingen, kostelijke spreekwijzen. Wie Holland's taal bemint wandelt hier rond met stijgende blijdschap en laat zijn oog in weelde te gast gaan aan deze lustwarande onzer sprake. Hoe nauwkeurig hebben **B e t j e** en **A a g j e** de volkstaal in de dialecten beluisterd; wat een fijn oor hebben zij gehad voor de taal der patriciërs en der matrozen en der oefenaars en van wie niet al; hoe grondig hebben zij de taal des bijbels gekend en uit hare mijnen geput. Het getal harer spreekwijzen is kortweg verbijsterend. Ieder van ons heeft er enkele, ontleend b.v. aan familieleden van een paar geslachten vóór ons, die wij dan bij 't citaat plegen te noemen. Als er eene flesch opengetrokken wordt: „dat hoor-je niet in de kerk, zooals oude tante die en die placht te zeggen.” Bij een plotselingen, leelijken reuk: „allemaal een neus vol, dan is 't over, zooals nicht zoo en zoo altijd zeide.” Als iemand allerlei mogelijke gebeurlijkheden onderstelt: „als de hemel valt hebben wij allen een blauwe slaapmuts, was oom Jan gewoon te zeggen.” Algemeen eigendom zijn een klein getal nationale spreekwijzen: „Dat nooit, zei Van Speyk, dan liever de lucht in!” Lees nu de romans van de juffrouwen **W o l f f** en **D e k e n** en bewonder den onafzienbaren overvloed harer typische uitdrukkingen, aanhalingen uit den bijbel, uit dichters, uit den volksmond, nooit er bijgesleept, nooit kunstmatig aangebracht, maar ongedwongen en altijd op 't juiste oogenblik uit hare herinnering naar voren komend. Gelijk ik elders schreef: het zou de moeite waard zijn een afzonderlijk woordenboek op te stellen van de taal van **W o l f f** en **D e k e n**. Het zou een genotrijk werk zijn. Ik meen te weten, dat er hier en daar in portefeuille wel al wat ligt.

Daarnaast hebben **B e t j e** en **A a g j e** alles wat haar omringde met wonderlijke scherpte waargenomen en daarna met kunstenaarshand op 't doek gebracht. Het is van belang op te merken hoe vroeg zij zich al in deze kunst hebben geoefend. In de verzameling

harer eigen brieven zijn er, die als vóór-studies kunnen gelden voor de latere uit hare romans. In **Betje's** vertoogen in de „Grijsaard” komen stukken voor die op hare beste bladzijden van later gelijken. En zij zeggen zelve, dat zij altijd met open oogen rondom zich hebben gezien. Maar zien en weêrgeven is twee. **Betje** en **Aagje** hebben beide vermocht. En het onvolprezen gevolg is, dat in hare romans die gansche gestorven wereld anno 1780 voor onzen verbaasden blik verrijst met een Rembrandtsgloed van verf en kleur alsof er, in stede van eene en een kwart eeuw, één jaar sinds haar ondergang verstreken ware. Ik overdrijf. Niet de gansche wereld van toen herleeft. Van de toenmalige politiek o.a. hooren wij nagenoeg niets. Ook niet van den adel. Ook niet van de regeering. Het zijn de kringen van de deftige kooplieden, dan van den gezeten burgerstand, dan van de kleine burgerij in al hunne schakeeringen, die **Wolff** en **Deken** ons doen kennen. Maar hier is dan ook alles op 't volle leven betrupt en vastgehouden. Wat in deze wereld omging, wat er werd gedacht en gevoeld, gehoopt en gevreesd, gelachen en geschreid, gedaan en verzuimd — hier ligt 't voor u en gij leest en geraakt er in verloren en gij vergeet het heden en leeft mede al meer, al volkomener..... en gij schrikt op..... zijt gij in 1780 of in 1905? Gij moet u waarlijk een oogenblik bedenken. Wat zal kunst zijn als dit het niet is? Tegelijk ligt hier de verklaring van 't feit, dat historici zich de lectuur dezer romans niet behoeven te schamen: onwaardeerbare bronnen voor onze kennis van het leven der vaderen op 't einde van de 18e eeuw. Niet het officiële, maar het huiselijke. Hun onderling verkeer, hun koopen en verkoopen, hun huwen en ten huwelijk geven, hunne manier van doen, hunne genoegens, hun arbeid, hunne godsdienstige, zedelijke en kerkelijke denkbeelden, al wat den binnenkant vormt van het politieke, het diplomatieke bestaan... hier is het onopgesmukt. De menschen zijn er niet voor gaan zitten. Zij hebben zich niet

vooraf mooi gemaakt. Zij zijn „genomen” zonder dat zij 't wisten. Het is alles door en door echt.

Nog een derde punt moet ik aanroeren. Er is in deze romans eene warmte-uitstralende blijdschap. Zeg: luim, vernuft, geest, vroolijkheid; het is in ieder geval iets zeer kostelijks. Soms gebeurt het ons, dat wij hooren van eene gebeurtenis, een toestand, een gezegde zoo door en door komisch en meteen zóó geestig, dat wij lachen met onzen ganschen mensch, met verstand en hart, dat al wat van nature in ons aan blijheid leeft er door wordt gewekt en opstaat, dat wij lachen, niet met eenige schaamte, omdat het toch eigenlijk wat laf of eigenlijk wat gemeen is, maar dat wij lachen met het beste in ons, volop, met geestelijk genot. Dit is de lach van Wolff en Deken. En menschen, die haar boeken goed kennen, ontmoeten elkander op een doodgewonen, nuchteren werkdag en zij komen er over te spreken en noemen er een naam uit of eene uitdrukking of eene gebeurtenis — en eensklaps komt er een glans over hun gelaat en zij verheugen zich en lachen met eene innerlijke vergenoeging. Welk een roem voor de schrijfsters. Welk eene openbaring van kunst. Wat weldaad voor wie haar romans lezen! Want natuurlijk is kunst geen praktisch middel tot genoegelijk tijdverdrijf (voor sommige kitteloorige menschen is het noodig dit telkens te verzekeren) en als kunstenaars er behagen in scheppen ons in hunne boeken te vertolken allerlei openbaring van melancholie, weedom, smart, treurigheid, akeligheid, narigheid en triestigheid, dan is dat zeker hun recht en het lezend publiek heeft daarin te berusten. Misschien kan het niet anders. Misschien is onze tijd te vol van problemen en te vermoeid, om het verder te brengen dan tot den fijn-weemoedigen glimlach. Maar het is met dat al in den jare 1905 een bijzonder buitenkansje boeken te kunnen lezen, waarin de kunst van edelen huize is en waarin tegelijk eene vroolijkheid ligt opgetast, overvloedig genoeg om er een aantal naar-geestige Nederlanders van nu mede te brengen tot

eene wedergeboorte van kracht en frischheid. Het is bij **B e t j e** en **A a g j e** alles natuur. Zij hebben, trots velerlei tegenspoed, schik gehad in 't leven, den dwazen kant der menschen en der dingen gezien, lustigjes en fijntjes gesold met de kleine zotheden in hare omgeving en uit een onverdeeld gemoed den draak gestoken met wat zij aan onnatuur, onwaarheid, zotternij opmerkten. Het zat haar blijkbaar in 't bloed. Want als er bij geval niet van 't allergeestigste bij de hand was, waren zij goedlachsich genoeg, om het met eene kleinigheid voor lief te nemen. In een brief aan dr. **G a l l a n d a t** van 19 Augustus 1774 heeft **B e t j e** het over een Fransch heer, dien zij op een buiten in de Beemster ontmoet heeft, „die zijn vrouw Mietje hiet, maar „die hij voor zijn gemak Cristijn noemt. Hoe smaaktje „die? Ik moet er zo om lachen, dat de pen in mijn „hand omdraayt.” Als **B e t j e** zóó kon lachen om een niemendalletje, hoe moet zij dan genoten hebben van die bladzijden in haar eigen romans, wier humor en blijheid hun weerga zoeken!

In dienzelfden brief aan dr. **G a l l a n d a t** heeft **B e t j e** het over het bekende tragische geval in de familie **B u r m a n** op den huize **S a n t h o r s t** bij **W a s s e n a a r**. De eenige zoon van den hoogleeraar **P i e t e r B u r m a n**, den bekenden „vooruitstrevenden liberaal”, had op 't buitenverblijf zijner ouders zijne jongste zuster met een jachtgeweer onopzettelijk doodgeschoten. De droevige gebeurtenis wekte groote deelneming en **B e t j e**, schoon met de familie alleen van verre bekend, schrijft dat haar hart bloedt. Zij was gevoelig, snel tot tranen geroerd, uiterst meêdoogend. In de boeken der juffrouwen **W o l f f** en **D e k e n** treft ons bijzonder haar sympathie voor het kleine, het ongeachte, het misdeelde. Waar geschreid wordt schreien zij mede. Zij lachen gaarne en volop, hare gevoeligheid is evenzeer in haar natuur. Zijn zij sentimenteel? Hier moeten wij wel onderscheiden. Zonder twijfel zijn er, met name in de „**W i l l e m L e e v e n d**” bladzijden, die wij sentimenteel, overgevoelig, wekelijik noemen. De om-

gang van Willem met Lotje Roulin, zijne brieven en zijne gedragingen na den dood der teringlijderes, zijne tranen op hare grafzerk, zijne latere verhouding met eene dweepende Duitsche gravin, volmaakt platonisch, maar van hier en daar smeltende gevoeligheid, beschouwingen van de volmaakte Coosje Veldenaar of in de „Sara Burgerhart” van Anna Willis — deze en dergelijke bladzijden maken op ons nuchter gemoed, door verstandelijkheid geschoold, den indruk van in tranen verdrinkende sentimentaliteit. En toch hebben de dames Wolff en Deken in haren tijd de sentimentaliteit bekampt en tegengegaan. De stroom van overgevoeligheid was breed en gezwollen en allerlei schrijvers dronken er uit met begeerige teugen. En waarlijk niet alleen de minsten. Denk aan het „Leiden des Jungen Werthers”, aan „Paul et Virginie”, aan „Julia” van onzen Rhijnvis Feith. Van sommige almanak-poëzie en album-versjes is ’t maar beter te zwijgen. Betje en Aagje hebben het ongezonde van de richting gevoeld en er zich tegen verzet. Wel sterk (de opmerking is van Busken Huet) moet die stroom dan geweest zijn, dat zij nochtans soms op ons den indruk maken van er door te zijn medegesleept.

Wij trekken thans den kring weder nauwer en bepalen ons tot de „Sara Burgerhart”. Het is wel reeds gebleken hoe wij sympathiseeren met de gedachte om met dit boek de rij dezer uitgaven te openen. Er is slechts één werk, dat nog boven dit de voorkeur zou hebben verdiend: de „Willem Leevend”. In dezen roman viert het geheel bijzonder en buitengemeen talent van Betje en Aagje hoogtij. Het is tot volle ontwikkeling, tot volle rijpheid gekomen. De „Cornelia Wildschut” heeft zeker voortreffelijke eigenschappen, voor de tijdgeschiedenis bevat zij rijk materiaal, maar het boek lijdt onder de opvoedkundige strekking. Intusschen — de „Willem Leevend” is lang: 8 deelen van elk door elkander 375 bladzijden groot

octavo. Ik heb niet geschreven „te lang”, oischoon veel menschen zich aldus zouden uitdrukken. Neen, niet „te lang” voor hem, die de kunst van lezen verstaat en er zijnen geest door wil voeden. Het is waar, men moet er wat tijd voor nemen, maar wie bedenkt hoeveel tijd er wordt vermorst met de lectuur van „Rosamunda of de bruid der grafgewelven” of „de Wilsons en het parelsnoer van de koningin van Engeland”, of „de geheime liefdesavonturen der barones ****” of van nog erger, rekent dit argument niet mede. Maar misschien zijn wij te ongeduldig geworden en het is voor zulke kortaangebonden naturen, dat inder tijd *Mevrouw van Westhreen* eene verkorte uitgave der „Willem Leevend” gaf, geknipt, besnoeid, met gemoderniseerde spelling. Ik wil de goede bedoeling niet miskennen en vooral geen spijkers op laag water zoeken, maar zulk eene uitgave is toch niet echt. Zij werkt in de hand de bij ons toch al sterke neiging om het met het nagemaakte te doen. Op welk gebied is er geen namaak? en de waarheidsliefde lijdt bittere schade. Wie een oud boek eene nieuwe uitgave waardig acht, geve het letterlijk en geheel. Volstrekt echt is het ook dan nog niet. Maar niet ieder kan de eerste uitgave bezitten en men schenkt dan toch naar inhoud en vorm wat der waarheid dichtst nabij komt.

Voor de acht deelen der „Willem Leevend” had deze serie althans voorloopig geene ruimte. Zoo koos men het dichtstbijliggende, de „Sara Burgerhart”. De roman verscheen in 1782 in twee deelen groot octavo bij den heer *Isaac van Cleef* te 's-Gravenhage. Het volgend jaar al kwam er een tweede druk, in 1786 de derde (ook in twee deelen met doorlopende paginatuur), de laatste mij bekend is de zevende van 1879 ook bij de firma Gebroeders van Cleeff. Er is nog eene achtste van 1886, eene negende van 1891. Er bestaat ook eene Fransche en Duitsche vertaling van, ofschoon eigenlijk een boek als dit, als „niet vertaalt” aangekondigd, tegelijk onvertaalbaar is. De schrijfsters geven in eene „voorrede aan de Nederlandsche juf-

fers" hare bedoelingen te kennen. Zij roemen haren tijd, waarin aan jonge meisjes zooveel lectuur geboden wordt op elk gebied. Maar (ongevallig voor ieder, die zijn vaderland bemint) het grootste getal van de goede boeken zijn vertalingen. En daardoor worden wij Nederlanders wel met veel schoons in aanraking gebracht, maar heeft meteen de waan zich gevestigd, dat eene Nederlandsche pen geen werk van smaak schrijven kan, omdat „ons vernuft zoo dampig is als onze luchtstreek". Bovendien, vertalingen hoe schoon ook.... neen ieder volk moet zijne eigen schrijvers hebben, die het door en door kennen. Zoo geven dan de juffrouwen **Wolff** en **Deken** thans haren oorspronkelijken, vaderlandschen roman „berekent voor de meridiaan des huiselijken levens". Meteen een jongemeisjesspiegel, waarin jonge dames, die op Sara gelijken, kunnen zien aan welke gevaren zij bloot staan. Bij het lezen van deze bladzijden der voorrede bespeuren wij hoe **Betje** put uit hare Vlissingsche herinneringen en aan de aanslagen denkt door **Lovelace-Gargon** op haarzelve gedaan, **Gargon**, die ook daarna in den roman als de heer **R.** voor ons optreedt en als van **Arkel** in de „**Cornelia Wildschut**" nog eens wederkeert. „Ontfangbaar voor alle indrukken", d.i. ontvankelijk, „bevallig, geestig, zeer levent" d.i. levendig... zonder twijfel hebben wij **Betje** in haar meisjesjaren vóór ons. Dus een tendenz-roman? Ja, de dames **Wolff** en **Deken** jagen een bepaald doelwit na. Zelfs schromen zij niet met dit doel voor oogen de deugd te beloonen en de ondeugd te straffen. En om hare lezers vooral niet in 't onzekere te laten, of al hare personen wel loon naar werken ontvangen, verhalen zij in eene narede hoe het nog jaren na de beëindiging van haar roman met hare helden en heldinnen ging. Ja, in de „**Brieven van Abraham Blankaart**" komen velen hunner nog eens voor 't voetlicht. Heeft de strekking schade gedaan aan de kunst? Naar mijne meening daarom niet, omdat geen der personen een marionet is, een aangekleed beginsel.

Zij zijn een en al leven. Anna Willis is braaf en wijs en deftig, Broer Benjamin een platte huichelaar, Cootje Brunier een fat, maar wat zij zeggen en doen is gansch natuurlijk en zij moesten het, gevoelen wij, juist zóó zeggen en doen.

Nog iets anders zit de dames Wolff en Deken hoog: de verfransching der Hollandsche families, waardoor zij „ontvaderland” worden. Zij hebben het er over in de „Willem Leevend” (I, 83. II, 215), in de „Brieven van Abraham Blankaart” (III, 208) in de „Cornelia Wildschut” (I, 82), zij hebben het er over in onze voorrede, gelijk vóór haar de Spectatoren er tegen geijverd hadden („Hollandsche Spectator” V, 2. „Philantrophe” I, 429. „Philosooph” I, 50 vlgg.) Een jong juffertje, dat niets meer van ons land over heeft dan de met den handel gewonnen schatten en een ouden, deftigen Hollandschen naam, haalt haar neusje op en zegt: „een Hollandsche roman; heden ma chère hoe vindt gij dat?” En ma chère vindt het even ridicuul als ons juffertje. „Leest dit boek niet!” roepen onze schrijfsters verontwaardigd, „gij hebt immers wat u aanstaat, uw „Canapé couleur de rose”, uw... maar wat hoeft papa ook alles te weten? Dat is immers divin?” Bovendien, zeggen zij verder, onze roman is heel gewoon: er wordt nooit in geduellerd, eenmaal slechts wordt er een oorveeg in uitgedeeld. Wij maken u bekend met zulken uwer landgenooten, die gij gaarne zoudt kennen. En zóó weinig dachten zij zelve aan hare groote talenten, dat zij den tweeden druk reeds in 1783 en dus het groot debiet louter toeschrijven aan de nieuwsgierigheid: een Nederlandsche roman, door twee vrouwen geschreven, dat was waarlijk vreemd genoeg. Dat was het. Maar het was kunst meteen en van de beste. En de smaak van het toenmalig publiek was nog niet zóó bedorven, of hij heeft deze superieuriteit geproefd. Overigens is de voorrede van den tweeden druk van belang, omdat zij ons doet zien, welke bezwaren nochtans tegen den roman waren ingebracht en op welke wijze de schrijfsters zich

daartegen verdedigen. Hare verontschuldiging klinkt in onze ooren als eene prediking voor bekeerden.

Doch onze lezers vinden, dat het meer dan tijd wordt voor hen om aan den roman-zelfen te beginnen. Inderdaad is er niets dat hen behoeft te weerhouden. Aan de spelling der juffrouwen *W o l f f* en *D e k e n*, zooals wij die in de beide voorreden hebben behouden, zullen zij zich niet ergeren. Die was nooit hare sterke zijde.¹⁾ Tot goed verstaan van in onbruik geraakte woorden, van toespelingen op vergeten gebeurtenissen of thans onbekende toestanden, tot wat in 't algemeen het genot van dit merkwaardig boek kan verhoogen vindt de lezer van deze uitgave achter het boek een aantal aantekeningen, naar de volgorde der brieven, waarheen in den tekst wel niet wordt verwezen, maar die toch gemakkelijk zijn op te slaan. Moge van deze aantekeningen niet het booze woord gelden van een der Spectatoren: „Ik wist toen nog niet, dat men bij de commentatoren nooit moet zoeken, dan 't geen men niet verlangt te vinden”.²⁾

Als het scherm opgaat is Saartje als wees in huis bij eene oude, zuinige tante en heeft zij aan haren voorgd, Abraham Blankaart, een vriend van wijlen haren vader, die voor zaken in Parijs is, geschreven en gevraagd, of zij daar niet weg mocht, omdat zij het er zoo akelig heeft. Het antwoord van Blankaart is de inhoud van den eersten brief.

Zoo vinde dan deze nieuwe uitgave van een van de meesterwerken onzer Letterkunde haren weg onder

---

1) „Ofschoon noch Loosjes, noch vader (Noordkerk), noch Houttuin in staat zijn geweest mij te doen begrijpen wat taalregelen zijn en ik altoos iemand noodig heb, die hen in haar, d in t, t in d of dt verandert.” Betje in een brief van 9 Juni 1772, Brieven, uitg. Dyserinck.

2) *De Philosoph* I, 337.

die allen, die een vroeger genoten blijdschap nog eens willen smaken of begeerig zijn, deze geheel bijzondere bekoring van **Betje's** en **Aagje's** kunst voor de eerste maal te ondergaan.

Leiden, 11 April 1905.

L. KNAPPERT.

Gestrengheid vormt toch nooit het zachte hart

der Jeugd;

Uw norsch gelaat doet haar voor hare pligten

schrikken:

En gy, Ligtvaardigheid, die afleidt van de deugd,

Terug! uw adem kan het zaad der Deugd verstikken.

Voor u, ó Wysheid, die geduld aan liefde paart,

En scherts met ernst verbindt, is deeze post bewaard.

Voorrede voor den Tweeden Druk.

Het is niet onwaarschynlyk, dat men het sterk debiet dezès Romans grotendeels te danken hebbe aan de — Nieuwsgierigheid. Een Vaderlandsche Roman, geschreven door twee Vrouwen, is waarlyk iets, vreemt genoeg om den aandacht optewekken. Het bewyst nog niet het minste met opzicht tot de innerlyke verdienste. Nu trouwens, iedereen heeft dit werk ook niet even heusch beoordeelt. Droevige, inderdaad zeer droevige dingen heeft men er van vertelt! Sommigen meenden wèl te weten, dat wy de lieden niet waren, welke een Boek van dit slag konden schryven; ei wat, wy verstonden er ons niet op, om een karakter geheel afteschilderen; 't was vol redites; 't was een' slegte samenflansing van ernst en boert; wy ergerden de nauwgezetten; wy deeden de vrolyken geeuwen; en, lieve Hemel, waar loopt alles op uit? op een Huwlyk; wat is dat bas! commun! — buiten den grootschen ton!

Dit is 't nog niet al! Blankaart, de goede, de eerlyke, de vaderlandsche Blankaart, heeft men zo weinig als zyne beminlyke Pupil gespaart. Dit weinige zy genoeg om te doen zien, dat wy ieder niet voldaan hebben; hoe sterk dit Boek ook gezocht werdt.

Ik beken, dat ik geen kans zie, om lieden, die zo beslissent spreken, te overtuigen, dat zy niet onfeilbaar zyn; dewyl ik my de moeite niet gelief te geven, om met hen in redewisseling te komen; en dat wel

te minder, omdat ik nog het een en ander te zeggen heb tegen Menschen, die zó vast niet van hunne onfeilbaarheid overtuigt zyn.

Men heeft in bedenking gegeven, of de twee aller-slegtste karakters niet te sterk, te overdreven geschildert zyn; men heeft gevraagd: zyn er zulke menschen; ja, en dat gaat verder, kunnen er zulke menschen zyn? Wy vinden het niet noodzaaklyk, de eerste vraag dwi-delyk te beantwoorden, dewyl wy zeker gerechtvaerdigt zyn, zo rasch men begrypt, dat zy er zyn kunnen; méér hebben wy in dit opzicht niet te bewyzen.

En dan vragen wy, waar toe zyn ondeugenden, indien zy ook schynheiligen zyn, niet in staat? Wat zal hen, die zich niet ontzien om den schyn van Godzaligheid over hunne verfoeilykste streken te leggen, toch weêrhouden, als zy het van hun belang rekenen kunnen evenmensch te bedriegen, en hunne verachtlykste — door Goddelyke en menschelyke wetten veroordeelde driften, den teugel te geven? Hy, die het innigste wezen der Huichlary weet waartenemen, zal, (immers dit geloven wy), niet wel overdagt kunnen vragen: is het mooglyk, dat er zulke menschen zyn zouden?

Wy bekennen ook gaarn, dat alles zeer natuurlyk afloopt, maar begrypen met een, dat dit, ten minsten de door ons hoogstgeschatte Lezers, niet kan mishagen. 't Waar ons zeker geen moeite geweest een Roman te verzinnen, zo samengesteld, zo ingewikkelt, zo vol Episoden, als de door een verwartste Comedie van eenen Spaanschen Lopes de Vega. Doch wie, in staat om over het stuk in verschil te oordelen, zal ontkennen, dat een karakter, eens gegeven zynde, moet uitgewerkt worden naar vaste en onveranderlyke regels? Het byzondere in de karakters is iets aantrekkelyks voor den Lezer; zo is het niet met de Gevallen, indien zy niet al te romanesk zyn. Men wil, en dat met reden, dat men het ware waarschynlyk make, of men leest zeker niet met zeer veel deelneming.

Wy hebben in voorraad immers gezegt, dat onze Roman voor het huisselyke leven geschikt is? Wy hadden ongetwyfelt het recht om een plan te ontwerpen, dat ons het best geschikt scheen om aan ons hoofdoogmerk te voldoen. Dewyl ons dit nog zo voorkomt, kunnen wy ons niet in redenwisseling begeven met menschen, die in dit plan geen genoegen nemen: Wy laten hen ook de vryheid om het te bedillen, te berispen, ja zelfs te beoordeelen.

Velen onzer Landgenoten, ouden zo wel als jongen, mannen zo wel als vrouwen, hebben ondertusschen de Vriendinne Burgerhart met de grootste hartlykheid ontvangen, en naar mate zy nader met haar bekend geworden zyn, ook dies te genegener bejegen. Vele bejaarde lieden hebben, met den ouden Heer Edeling meermaal gezegt, het boek, half gromment toedoende: „Kom, kom, ik verpraat met dat „drommelsche wyfje weer al myn tyd.” Zy die menen, dat deeze Roman geen lecture voor hele jonge menschen is, menen dat zeker niet, om dat er niet het allerminste gevaar in legt; integendeel, men heeft ons geschreven, dat wy eene zedigheit hebben weten waartenemen, ook in een geval, daar het bezwaarlyk scheen die te behouden: maar om dat het verstand eenigszins dient gevormt te zyn; om dat men eenige waereldkennis hebben moet, zal men in staat zyn, dit boek van zyne beste zyde te bevatten! Dit getuigenis doet ons zeker veel eer, en indien wij nog eens eenen Vaderlandschen Roman ter perse leggen, zullen wy de Reden op schildwagt zetten, met bevel om terug te roepen, zo dra wy in het schitterende ryk der Harssenschimmen eene wandeling zouden doen. Dit zy eene trouwhartige waarschuwing voor elk, die er zyn voordeel mede wil doen.

IN DE
BEVERWIJK.
MDCCLXXXIII.

VOORREDE VOOR DEN EERSTEN DRUK.

Nederlandsche Juffers!

VELEN uwer lezen: niet eenig en alleen, om de verveling te ontvlieden; niet eenig en alleen, om eene ongevallige vertoning te maken, door het opzeggen van kundigheden, die niet altoos van de nuttigste soort zyn; neen: velen uwer lezen, om uwe denkbeelden te vermeerderen, en dus verstandiger te leren denken en doen.

Men heeft, sedert eenige jaren, zich meer beginnen toeteleggen, om ook voor u te schryven. Men heeft u gezonde begrippen gegeven van zaken, waar by gy het hoogste belang hebt; daar gy niet onkundig van zyn moogt, indien gy geen afstand doen wilt van het voorname doeleinde, waarom de eeuwige Wysheid menschelyke zielen vormde — Kennis en Gelukzaligheid! Nimmer sprak, in ettelyke eeuwen, de Godsdienst zo

bevattelyk. Nimmer tradt de hemelsche Zedekunde u zo bevallyg te gemoet. Nimmer schikte de onveranderlyke Reden zich zo zeer naar de aandoenlykheid uwer harten. Men heeft het Ryk der Natuur voor u opengesteld, en gy kunt u bedienen van gidsen, die u, door een pedant voorkomen, niet angstvallig maken. Alle Dichters zijn thans niet eenig en volstrekt bezig met het opdeunen van beuzelingen. Men kan nu rym lezen, daar het gezont oordeel niet in over hoop ligt met de harsen-poppen des Poëets. Gy hebt zedelyke Verhalen, Drama's en Treurspelen. Daar is des zeer veel voorraads, om uwen weetlust te voldoen.

Niemand, die niet geheel en al onbevoegt is, om door u te worden aangehoort, zal ook immer voorgeven, dat het goede, het voortreffelyke, niet goed, niet voortreffelyk is, als het uit een 's Vyands hand komt; 't is echter wáár dat er iets zeer ongevalligs voor elk, die zyn Vaderland bemint in gelegen is, te zien, dat het grootste getal goede Boeken vertalingen zyn.

Verre zy het van my, tegen het vertalen te yveren: Laten wij liever die bekwame lieden bedanken, die onze ontaalkundige Landgenoten in staat stellen, zich over de grootste Geniën van Europa te kunnen verwonderen. Zy zyn het, die ons dierbare schatten aanbieden. Dit is myns oordeels de weg, waar langs wy onzen Letterkundigen smaak moeten leren verbeteren: vermits wy, in dit opzigt, nog het minst gevordert zyn. Men geve ons zo lang de Werken van Jerusalem, Niemeyer, Gesner, Wieland, Hermes, Klopstok, Pope, Richardson, Thomas, enz., tot dat er Vaderlandsche Vernuftten onder ons ontstaan, wier werken insgelyks vóór de Buitenlanders verdienen vertaalt te worden. Die Leerling, die liever gebrekkige Prenten van Inlandsche Plaatkrassers natekent, dan studiën van de beste Meesters, zal, maak daar staat op, nooit een V i n k e l e s worden. Laat men des voortgaan met het Vertalen, maar laat men, met opzigt tot het oorspronkelyk schryven, het eene doen, en het andre niet nalaten.

Tot dus verre, lieve Juffers, zyn wy het nog al taamlyk eens, maar nu zal het zo goed met ons niet gaan. Wil ik u eens wat zeggen? Men heeft u al vroeg wys gemaakt, en gy meent ook waarlyk, dat gy dit geloof: dat geen Vaderlandsche pen Werken van smaak schryven kan; dat onze harsens zo slegt bewerktuigt zyn, dat wy nooit in dit stuk met de Buitenlandsche schryvers kunnen gelyk staan; dat ons vernuft zo dampig is als onze luchtstreek; dat wy kunnen arbeiden, blokken, iets door en door denken, maar dat wij noch schilderen, noch schertzen kunnen; met nog een hele menigte zulke droeve dingen meer.

Dit ontkennen wy; ook, ofschoon wy maar te dikwyls de ondervinding tegen hebben! Met dit zelfde compliment streek men, nog maar voor weinige jaren, geheel Duitschland door. *D u i t s c h e r e n D o m k o p* was bynaar het zelfde.

Vóór de grote Dichter *P o p e* zyn *R a p e o f t h e L o c k* uitgaf, moest een geheel denkt Volk met dien huik ter kerk gaan. „Maakt Commentariën en Postillen,” graauwde men de Duitschers toe. „Denkt, riep men tot de Engelschen; (en wat men tegen ons zeide, „zwyg ik om vredens wil,) wy Franschen, zyn de „gunstelingen des Vernufts; uwe lompe vuisten kunnen „de Bevalligheden niet met rozen bekransen, of in den „Tempel van den smaak offeranden aanbieden.” Eindlyk staan er Geniën op, die hun verächt Vaderland wreken; England heeft haar *P o p e*, Duitschland zyn *W i e l a n d*. *R i c h a r d s o n* schildert eene Godlyke „*Clariſſa*”; *K l o p s t o k* zingt zyne „*Messiade*”; en het lezert Europa erkent, dat alle gematigde Luchtstroken grote mannen kunnen voortbrengen.

Besluit hier echter niet uit, beminde Landgenoten, dat ik geloof, dat een Engelsingman zo bevallig kan schryven, voor een Italiaan, als voor zyn eigen volk. Dit geloof ik niet. 't Is hier de plaats niet, om u reden van dit myn geloof te geven: vertrouwt dan nu eens, dat ik geen vriendin van een blint Geloof ben. Dit wilde ik alleen aantonen, dat yder Volk zyn eigen

Schryvers, zo wel als zijn eigen Melden en Staatsmannen moet hebben, en, zo men lang genoeg geleert heeft, ook hebben zal.

Doordrongen van deeze denkbeelden, hopen wy dien tyd nog te zien aankomen; maar ondernemen teffens, om een oorspronkelijk Vaderlandschen Roman uittegeven. Een Roman, die berekent is voor den Meridiaan des Huisselyken levens. Wy schilderen u Nederlandsche karakters; menschen, die men in ons Vaderland werkelyk vindt. Zo wy wel geschildert hebben, zullen kenners dat toestaan.

Wy hebben echter iets meer in 't oog, blootlyk te willen beproeven, hoe verre wy het brengen kunnen. Onze hoofdbedoeling is aan te tonen: „Dat eene overmaat van levendigheid, en eene daar uit ontstaande sterke drift tot verstrooiende vermaken, door de Mode en de Luxe gewettigt, de beste meisjes meermaal in gevaar brengen, om haar in de alldroevigste rampen te storten; die haar veracht maken by zulken, die nimmer in staat zyn, om haar in goedheid des harten en zedelyke volkomenheid gelyk te worden; by zulken, die zy in 't licht stonden; by zulken, die het wrede vermaak hebben, om haar, reeds gevallen, dodelyk te grieven, of zich niet verwaardigen, zich immer in te laten met haar, die niet der Ondeugd, maar der Onbedagtheit ten prooije wierden; dat het ook om die reden, een onschatbaar voordeel voor jonge meisjes is, onder de bescherming te komen van zulke vrouwen, die voorzigtigheid aan minzaamheid, en goedhartigheid aan eene beredeneerde onverzetlykheid verbinden; wyl dit die geenens zyn, onder wier bestuur de beste meisjes ook de braafste vrouwen worden.”

Eene der stelregels onzer Vriendinne Burgerhart was: „Indien ik u bedroog, dan zoude ik zelf eerst moeten bedrogen worden, en wie in de wyde waereld zou er toch belang by kunnen hebben, om my te willen bedriegen.” Zy geeft daar op, ter goeder trouw, de reden, waaröm zy dus denkt; zo als gy in een harer

brieven aan haren Voogd zien kunt. Er is nog eene klip, die zy niet zag: „Ik bedoel niets dan my te diver-
„teeren; en daar in is immers geen kwaad?” Zo, lieve jonge Juffers! als wy agttien, negentien jaar zyn, en Burgerharts geaartheid hebben, denken wy allen; doch dit is verkeert. — Dit hebben wy ook tragten aan te wyzen.

Ons hart kan trillen van vrees, wanneer wy beval-
lige, zoetaardige, ouderloze, of niet wel opgevoede jonge Juffertjes, in dien gevaarlyken leeftyd, waar in de jeugd gevoelige harten ontwikkelt, en nog sluimerende driften wakker maakt, eene waereld zien intreden, met de onärgdenktheid eens kinds, dat geen gevaar kan vrezen, 't geen het niet kent.

Niet altyd berokkent het fyn overdagte bedrog het bederf deezer kinderen: neen! daar zyn mooglyk geen „Lovelaces” dan in de denkbeeldige waereld; maar zy behoeven er niet te zyn. Om onherstelbare rampen voorttebrengen, zyn veelmaal tomeloze liefde, en niet vooruitziende onvoorzigtigheid, meer dan toereikende.

Volgen wy, myne lieve jonge Vriendinnen, eens zulk een meisje met onzen aandagt. Er behoeft mooglyk maar één sterfgeval voortekomen; maar één nimmer te voorzien toeval; maar één nooit gezogte gelegenheid, en de gevolgen kunnen deerlyk zyn. En dit alles is des te natuurlyker, naar mate het hart, het hart zelf, goed is; en zy onkundig van het kwade, omdat zy in haar zelf geene onbetaamlyke neigingen heeft. Voegt hier by, algemene goedwilligheid, die van yder het best denkt, (en dit eenen heiligen pligt acht te zyn,) zekere zagtheid van aart, die zo byzonder vrouwlyke deugd! zekere ontfangbaarheid voor alle indrukken, die ons de volmaaktbaarheid harer natuur aantonen. Laat dit meisje fraai, bevallig, geestig, zeer levent, zeer slof of zeer streng opgevoet zyn; en raakt zy gelukkig ter plaatse harer bestemming, dan, wy bekennen het, moet er iets gebeuren, dat alleen zuiver geluk is, dat het gebeurt.

Dus veel van ons hoofdoogmerk en van de aanlei-

dende oorzaken, die ons overhaalden, om „de Historie van Mejuffrouw Sara Burgerhart” uittegeven. Zy, die verdienen, dat wy ons hiertoe verledigden, zullen ons, dus verre, vriendelyk bedanken, en gaarn gebruik maken van dit Boek.

Maar, my dunkt, ik hoor hier en daar een jong Juffertje, dat niets meer van ons land over heeft, dan met negotie gewonnen schatten, en eenen ouden deftigen Hollandschen naam, met een opgeschort neusje dus spreken: „Een Hollandsche Roman! Hede, ma chère, „wel hoe vindt gy dat?” (en ma chère vindt het even ridicul als ons Juffertje.) „Ik lees geen Hollandsch; ik geloof ook niet, dat ik het zou kunnen „lezen, maar ik ben toch nog al benieuwt; willen wy „er nu en dan eens een verlegen uur aan geven?”

Mag ik u bidden, doe het niet; waarlyk, gy zult er niets aan hebben. Gy hebt immers Romans, die u aantstaan. Gy hebt immers uwe „Canapé Couleurs de Rose,” uw „Gris, Gris,” uwe... maar wat hoeft Papa ook alles te weten? Dat is immers divin! Lees dit Boek niet. Men vindt in deeze Roman geen wandaden, die een Engelschman zelfs met rilling leest; geen zo overdreven deugden, dat zy voor ons zwakke menschen onbereikbaar zyn. 't Is waar, er is een verfoeilijke heer R. in; maar wy vrezten te moeten zeggen, dat men in ons Vaderland zelf wel eens zo een schelm aantreft. Tomeloze drift, de gewoonte om altoos te overwinnen; hoeft er iets meer, om zulk een karakter uittemaken?

Daar wordt in dit gehele werk geen een Duël gevochten. Eens echter wordt er een oorvyg uitgedeelt. Er wordt noch geschaakt, noch vergif gedronken. Ons vernuft heeft niets wonderbaarlyks uitgedagt. Alles blyft in het natuurlyke; de uitvoering zal alles moeten goed maken.

Wy maken u bekend met uwe Landgenoten; met die, meen ik, die gy gaarn zoudt kennen, indien wy u met dezelve in kennis bragten. Wie zou toch niet gaarn een avond doorbrengen in het gezelschap der Juffrou-

wen Willis, Burgerhart en Brunier? Wie zou zich niet gelukkig achten in de vriendschap eener Mevrouw Buigzaam? eener Weduwe, als de oude Juffrouw Willis? Wie heeft geen liefde en achting voor de vrome Juffrouw Doorzicht? Wie onzer zou de kaarten niet neêrleggen, om den heer Blank-aart te horen praten? (hoewel hy maar een niets beduident oud Vryer is.) Wie zou zich met eenen Hendrik Edeling, (die echter geen Grandison is,) niet gelukkig achten? Wie bemint den eerlyken goedaartigen Willem Willis niet? Wie zou de grilligheden van zulk een eerlyk goedhartig man, als den ouden Heer Edeling, niet inschikken? den braven heer Helmers niet eerbiedigen? Wie zou door de goedhartigheid eens Bruniers niet voor hem ingenomen worden? Wie is niet vrolyk in 't gezelschap van Cornelis Edeling? met achting vervult voor den Eerwaardigen Heer Redelyk, en den weldenkenden vriendelyken Dominé Smit? om geen meer personen te noemen, die meer in de schaduw blyven?

Juffrouw Hofland wordt het slagtoffer harer gierigheid en dweepzugt. Benjamin en Slimplamp kunnen niets dan versmading wekken, en zyn hier in met Bregt gelyk. Maar onze eerlyke Pieterelletje Degelyk, onze dankbare en trouwhartige Frits, zyn niet beneden onze aandacht; daarom hebben wy beide ook in de Nareden gedagt.

Meer, lieve jonge Juffrouwen, zullen wy hier niet byvoegen. Voldoet uwe nieuwsgierigheid, en vergeet niet, wat het hoofddoel deezer Historie is.

IN DE
BEVERWIJK.

MDCCLXXXII.

HISTORIE

VAN MEJUFFROUW

SARA BURGERHART.

EERSTE BRIEF.

De Heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Parijs.

Lieve Jonge Juffrouw!

N

U ja, ik heb beide uwe brieven ontvangen, maar, wat hamer! meent gij, dat ik tijd heb om u zoo cito, per eerste post (zoo 't u blijft), te antwoorden; en dat wel zoo dikwijls, als mijne pupil goedvindt om mij met een hoopje wissewasjes aan 't hoofd te rellen?

Zie, ik ben maar een vrijer (een oude vrijer, zoo je wilt); ik weet echter, hoe die nuffjes van halfvolwassen vrouwen bestaan. Van daag willen zij zus, morgen willen zij zóó. Welnu, wat zal ik u antwoorden? Weet ik, in hoever gij gelijk hebt? Niet, Saar lief, dat ik u in staat acht om mij te pieren, zoo wat op mijn mouw te spelden, gelijk men zegt: neen, gij waart altoos een oprecht kind; maar gij zijt jong, gij hebt

het maar gansch niet naar uw zin; reden genoeg, om zulke droeve dingen aan mij te schrijven.

Indien ik niet in dit verbruide Parijs, daar niemand mij en ik niemand, dan zeer gebrekkig, verstaan kan, buiten de familie, waarmede ik mijne zaken heb af te doen, en daar ik wel zakken vol complimenten, doch geen geld van krijgen kan, nog vooreerst diende te blijven, en te Amsterdam kon komen, of ik dien russischen winkel bij tante eens zou komen opschudden! Wee, zoo gij mij gefopt hadt; maar wee ook het oude wijf, indien zij mijne pupil, de dochter mijns waardsten vriends, kwalijk behandelde! Maak van mijn vertrouwen geen misbruik, maar uwe tante verdient niet, de zuster uwer brave moeder te zijn; op mijne eer, dat verdient zij niet! Zij is eene geveinsde, inhelige feeks; en ik kan het nog niet in den kop krijgen, door wat middel zij uwe zalige moeder heeft weten te bewegen om u, haar eenig, haar teeder-geliefd kind, bij haar te vertrouwen. Voor honderd halve rijdertjes moest gij het beter hebben (uwe kleeding betaal ik immers nog bijzonder). En krabt zij die echter niet zoo vrekkelig naar zich, als of zij arm en gij haar wild vreemd waart. Zoo gij kunt, hou het uit; ik zal er u te liever om hebben, kind! en ik zal mij tegen u niet laten innemen. Nu, zij schrijft mij ook nooit. Mogelijk acht zij mij die eer onwaardig. Alles heeft zijn reden, meisje; zie, ik heb tante, als zij het al te erg maakte, zoo wel eens doen zien, dat hare manier van doen zeer dikwijls verbaasd verre afweek van hare wijze van zeggen en breeden ophief, alsof zij, ten minste, eene heilige van den eersten rang ware. Gij hebt zulke brave ouders in 't graf; gedraag u toch wél, kind. Ik beken, zoo eene behandeling is haast niet om te verdragen; zoo zij het al te erg maakt, en gij beter kunt terecht komen, ik garandeer uw kostgeld, mits dat de lieden onbesproken en hupsche menschen zijn. — Doe dezen stap echter niet, dan in den dringendsten nood, of wij zullen geen vrienden blijven: ik kan niet toestaan, dat gij u zelve zoudt

benadeelen, daar heb ik u veel te lief toe. Ja, wat ik zeggen wou, ik heb hier eene menigte muziek voor u gekocht, en die zal ik u met een los adres, als ik goederen afzend, doen toekomen. Zij geven hier voor, dat de compositie heerlijk is: ik vergeet al mijn kunst met die drukten; maar ik heb zoo graag, dat zoete meisjes zich wel diverteeren; en gij zijt toch een muziekgekje. Ik denk wel om u, en kan dikwijls wenschen, dat ik u hier had. Hier, Saartje, zoude uwe geestige hekelzucht stoffe vinden, al hoordet en zaagt gij niets, dan dien nimmer stillen zwerm van gouden torren en zomerkapelletjes; want zoo noem ik dat lastig, beslissend, welopgepronkt janhagel, dat men *petits maitres* heet: ik ben zoo bang voor zoo een rekeltje, als gij voor een aap; zij noemen mij hier *le gros Hollandais*; wat beduidt dit, kind? mogelijk nietmetal.

Binnen zes maanden denk ik thuis te zijn. Wat lange brief is dit! nu, gij zijt iedereen niet; maar toch, ik schrijf niet graag brieven.

Vaarwel, leef vroolijk, wees gegroet van uwen
toegenegen Voogd,

ABRAHAM BLANKAART.

* * *

TWEEDE BRIEF.

Mejuffrouw Aletta de Brunier aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mejuffrouw!

Voorleden week bij mademoiselle G... in den fran-
schen winkel zijnde, kwam daar een jong juffertje in-

wippen, die veel had, wat den uitwendigen mensch betreft, van een kwakerinnetje, zoo fijntjes, zoo effentjes uitgestreken. Indien de bienséance het gepermitteerd had, ik zou hartig om die vertooning gelachen hebben. Het kwam mij echter voor, dat er nog al vrij wat op dat hartje zou moeten gerameid worden, vóór dat het met dit gewaad harmonieerde. Nauwelijks waart gij (want gij waart het zelve) de stoep af, of ik vroeg aan mademoiselle G....: wie, mag ik u bidden, is dat lieve fijntje? me dunkt dat haar gelaat mij niet vreemd is. Zij gaf mij ten antwoord, dat zulks wel zijn konde, en dat gij de dochter waart van dien vermaarden theekooper op den Nieuwendijk, Burgvliet, Burghout, of Burg.... Burgerhart viel ik haar in de rede? Juist! Burgerhart, zei zij. Wat, zei ik, is dat Saartje Burgerhart? Wel dat kan niet zijn. Ja, hernam zij, dat weet ik niet; maar dit weet ik zeer wel, dat dit mooie meisje de eenige dochter is van dien heer, en dat zij, na haar ouders dood, inwoont bij eene tante, een oud, leelijk portret, die haar dus toetakelt, en dat het arm schaap het daar heel slecht heeft; 't geen ik ook wel geloof, omdat ik de kwezel ken. Het juffertje koopt hier nog al dikwijls een wissewasje, handschoenen of zoo. Ik stond verbaasd. Ik heb, zeide ik, met deze juffrouw op onze eerste fransche school gegaan, doch sedert al dien tijd niets van haar gehoord. Haar vader won zeer veel geld: mag ik u wel verzoeken om haar, door uw Krisje, indien zij vooreerst niet weêrkwam, een brief, dien ik ga schrijven, te laten bezorgen? Dat nam zij aan, en ik schrijf aan u. Hoe is het, wilt gij van uwe tante af? De juffrouw, die mij logeert, is eene vrouw van fatsoen, doch door tegenheden in de noodzakelijkheid gebracht om door het logeeren van dames een ordentelijk bestaan te hebben. Wij hebben het hier en prince; charmant, ma chère! Het zou u wel voldoen. Er zijn buiten mij nog twee juffrouwen, nogal aardige, welopgevoede dames, die haar gezelschap waardig zijn. Wilt gij

blijven? blijf! maar wilt gij van dien kwelgeest af zijn, kom bij ons. Vindt gij 't goed, ik zal de juffrouw daarover spreken; en gij zult zien, hoeveel deel ik neem in uw onaangenaam lot. Adio, cara Mia! ik ben met de grootste affectie uwe

ware Vriendin,

ALETTA BRUNIER.

P.S. Adres bij mademoiselle G...,
ik kom er alle dag.

* *
.

DERDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den
Heer Abraham Blankaart.

Geeerde Heer, zeer geachte Voogd!

Dat was een blijde postdag voor mij: een brief van mijn geëerden voogd! Waarlijk, ik heb geschreid, ziende hoeveel belang gij in mij steldet: doch dat zes maanden uit blijven! daar lag al mijn vreugd in 't voetzand. Wel, mijn allerliefste voogd, ik kan het hier geen zes weken langer uithouden, zooals ik ook evenwel behandeld word, maar ik kan 't niet half schrijven: zoo gij, mijnheer, hier waart, gij zoudt het mij toestaan. Och, zoowaar, ik heb u geen één jokkentje, hoe klein ook, op den mouw gespeld. Foei, mijnheer, zou ik liegen? dan was ik een zeer slecht meisje, en verdiende dat gij mij bekeeft. Ik ben niet alleen de slavin van tantes grillen, maar ik word ook geringeloord door eene oude, leelijke, zotte meid, die, om tante te behagen, mij dol maakt.

De juffrouw, daar ik gaarne bij zoude inwonen, is de ongelukkige weduwe van een fatsoenlijk man, die niet dan ordentelijke dames logeert. Een mijner oude schoolmakkertjes is daar reeds eenigen tijd geweest en prijst de juffrouw heel zeer. Daar zijn nog twee andere dames ook.

Vrij, vroolijk en onbeknord te leven, dit is mijn eenig oogmerk; en is dat berispelijk? Bij tante kan ik niet blijven, zoo ik mij niet tot huichelarij wil verlagen, eene ondeugd, die allerafschuwelijkst voor mij is, en waaraan ik mij zeker nooit zal te buiten gaan.

Ik beveel mij in uwe gunst. Ik zal mij in allen opzichte altijd zoo pogen te gedragen, dat gij voldaan zijt; maar bij tante kan ik niet blijven: laat mij toe, dit nogmaals te zeggen.

Wat ben ik blijde met de mij toegezegde muziek! Ik zing al in voorraad. O! wat zal die fraai zijn; mogelijk is er wel van Rousseau's compositie bij? duizendmaal dank. Ik hoop al die stukken u, onder het rooken van een pijpje, eens voor te spelen. Maar denk eens aan, mijnheer Blankaart, daar wil tante niet hebben, dat ik speel, dan naar ouwe lollige zeuzerijen; en lieve heer! ik speel evenwel zoo graag, en ik heb zulke mooie cantates. Mag ik u bidden, mijnheer, zend het pakje aan tantes huis niet; het ging wis en waarlijk op 't vuur: ik zal hier een adresje insluiten. Ik bidde den goeden Hemel alle daag voor u en dat ik u gezond en vroolijk moge wederzien, mij zelf gelukkig rekenende van te zijn

Uwe liefhebbende Pupil en Dienares,

SARA BURGERHART.

PS. Adres chez mademoiselle
G..., marchande sur le —

VIERDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis..

Geëerde Vriendin!

Hield ik mij niet verzekerd, dat uw hart veel beter gesteld was, dan dat van wijlen den heer Architofel (trotscher gedachtenis), die zich, omdat men zijnen raad verwerp, maar zoo eens, met een gauwigheid, handigjes ging opknoopen, ik zou zeker bij u niet om raad komen; want ik zeg u in voorraad, dat ik niet van meening ben dien te volgen, ten ware hij, onverhoopt, met mijn reeds genomen besluit overeenstemde.

En nu, mijne zeer statige, zeer hoogwaardige vriendin, zult gij mij vragen: „waarom, indien dit zoo is, of ik dan uwen raad verzoek?” Dat zal ik u zeggen, Antje. Ik schrijf aan u, om mijn hart te ontlasten; om u in staat te stellen van te kunnen oordeelen over mijn lastig lot, opdat gij, den stap, dien ik ga doen, al niet goedkeurende, dien echter zoudt kunnen inschikken. Een stap, mogelijk onvoorzichtig, doch voor mij noodig. Gij hebt al mijn vertrouwen, omdat gij al mijne achting hebt, en elk die u acht is zeker niet verachtelijk, omdat gij zulk een fraai karakter hebt, enz. Ik moet kort zijn. Maar bij tante heb ik het zoo slecht, dat ik er niet langer blijven kan of wil. Raad mij dat niet af. 't Is wel waar, Antje, dat gij zoowel veel wijzer, als veel ouder zijt, dan ik; maar gij zijt echter niet wijzer, dan Salomon, de wijze koning Salomon zou ik denken, ende wat zegt zijne filosofische majesteit ergens? „Het is beter te wonen aan de zijde des daks, dan bij eene kjivende huisvrouw.” Hoe kan ik nu langer wonen bij eene tante, die, schijnt het, eene belofte gedaan heeft om

mij zooveel bitterheid aan te doen, als vrekheid en dweeperij maar immer kunnen opbaggeren.... Daar schreeuwt zij alweër haar keel uit het lid. „Ja, tante, ik kom.” Eerst echter deze achter 't slot. Zoodra ik kan, zal ik een' tweeden brief beginnen; ik moet u eindelijk voldoen omtrent zaken, mij, vóór ik u kende, ontmoet.

Vaarwel, mijn waarde.

S. B.

* *
*

VIJFDE BRIEF.

Dezelfde. Ten vervolge.

Ik moest mijnen vorigen, die hier nevens gaat, zoo schielijk afbreken, omdat tante mij riep, schoon zij mij niets te zeggen had en slechts beval, bij haar te zitten. Onze grompartij sla ik maar over, omdat ik nu eens ernstig moet schrijven.

Mijn waarde vader, weet gij, was Jan Burgerhart; hij negotieerde in de thee; zijn handel was voordeelig. Mijne lieve moeder was, zooals men dat noemt, een bestorven meisje. Zij had een stuiver goeds en trouwde zeer jong. Mij, het eenig kind, voedde men op als een meisje, dat van eene goede familie is en geld te wachten heeft, door brave ouders opgevoed wordt. Gij kent mijn aandoenlijk hart; gij weet, hoe vatbaar het is voor de minste blijken van genegenheid; oordeel dan, hoe ik deze mijne dierbare ouders eerde en beminde. Ouders! dat is toch een zielroerend woord, Antje, en kost mij meermaal een stillen traan. Mijne ouders waren gelukkig met elkander. Hun karakter was voor elkander berekend. Meer zeg ik niet. Wie spreekt ooit dan met achting van mijne zalige ouders? och, iedereen!.... Gij weet het. Hoe aangenaam was

ons zeer geregeld huishouden! Mijne ouders lazen veel, en zagen deze zucht in mij met goedkeuring. Nog zie ik hen in onzen tuin op de bank zitten, als vader zijn pijpje van rust, zoo als hij het noemde, rookte, en moeder hem iets voorlas, terwijl ik op des goedaardigen mans knie zat te luisteren of te spelen. Nog zie ik, hoe hij mij, gevolgd door mijne glimlachende moeder, in huis draagt. O! dat waren gouden dagen; waren het niet?

Mijne moeder had eene zuster, die veel ouder was, en waarbij ik nu inwoon. Die zuster vond maar gansch niet billijk, dat Saartje vóór haar ten huwelijk verzocht werd, en kijk, de juffrouw was machtig gesteld op het decorum; dat was het maar: zij meende ook zeer wel te weten, dat zij zoowel meer verdiensten, als jaren telde, dan mijne moeder. Doch, of het spel sprak, daar kwamen geene liefhebbers. Indien onze vriendin had kunnen bewogen worden om eene aanprizende voorrede voor tante te schrijven, mogelijk zou men haar gezocht hebben. Hoe 't zij — (verschoon dien invall!) zij begreep (tante heeft ook hare invallen, Antje) dat er geene betere partij voor haar opzat, dan zich te voegen bij die lieden, die wij fijnen en die zich zelve vromen noemen. Velen dezer menschen, ik spreek van de besten uit de zôd, meenden dat haar grimmige uitkijk, haar grommig voorkomen, hare nuttelooze berisping, de zoete vruchtjes waren van eene nauwgezette godsvrucht. Die goede sloven dachten, dat tante los was van de wereld, omdat de wijze schikkingen der Voorzienigheid nooit de eer hadden van haar weledele te voldoen. Hoezeer zij ook de fijne uithing, zij beviel evenwel meer aan de zusjes, dan aan de broertjes: men moet bekennen, dat juffrouw Hofland juist niet heel ooglijk was.

Met mijn zesde jaar hield ik al meê oefening bij tante. De vriendjes hadden veel met mij op. Men zag wat goeds in mij. Ik hield ook veel van tantes oefening; want, met mijn zak en peperhuizen vol

lekkers, kwam ik altoos thuis; ziedaar de genoegzame rede. Hoe zegt Wolff, de ratio sufficiens der dingen?

Zoo vele middelen bleven niet ongezegend. Ik verlangde altoos naar tantes oefendag. Wat zal ik meer zeggen? Gij kent mij: medelijdend, meêgaande, en zoo voort. Toen kon ik al geen droefheid zien zonder ook te krijten; en er werd ook meest altijd eens geweend (waarom weet Joost; want me dunkt, dat zij het nog al zoo tamelijk wél hadden). Deze weekheid behaagde. Mijne tante zelf, ofschoon ik haar gehate zusters dochttertje was, kreeg mij, op hare wijs, recht lief. Zij mijdde ons huis niet meer, omdat ik meê oefeningen hield en meê hilde.

Twaalf jaren leefde ik zoo gelukkig, als een gehoorzaam en geliefd kind leven kan. Toen keerde mijn lot. Mijn waarde vader, zich op een heeten dag, door het inpakken en afzenden van thee, zeer verhit hebbende, kreeg een pleuris en stierf binnen drie dagen, nog geen veertig jaren oud zijnde.

Geene Van Merken zou u kunnen afbeelden, hoe groot mijn moeders en mijne droefheid was. Wij verloren alles, en mijne teederlievende moeder voelde alles wat zij verloor; meer zeg ik niet. Oordeel nu! Mijne moeder deed den handel aan iemand onzer kantoorbedienden over, vertrok naar de . . . gracht, en hield maar éene onzer meiden; daar leefden wij stil en proper. Maar haar verlangen naar stilte was te gunstig voor haar, om toch onafgebroken aan haren overledene te denken! Mijne ouders hadden elkander hartelijk bemind: de dood mijns vaders stortte haar in de allerdiepste zwaarmoedigheid. Zij sneed alle uitspanningen af, zag niemand, sprak weinig, zuchtte veel en stortte vele droeve tranen. Zij werd ook weldra zoo ziek van lichaam, als van ziel. De lieve vrouw had nu reeds de geschiktheid om het zaad der dweperij, 't welk mijne tante met eene voorbeeldige mildheid uitstrooide, te ontvangen; zij ontving het ook, helaas!

Ik was bitter bedroefd over mijne moeder; mijne zucht tot vermaak verzwakte. Geen wonder! ik zag mijne kwijnende moeder in eene slepende ziekte vervallen, die, zooals docter E. . . . duchtte, ongeneeslijk was. Ik leed niet minder, dan mijne dierbare toegeeflijke moeder. De tering is eene ellendige kwaal, Antje. Wat heeft de brave vrouw geleden, en dat zoo lang, zoo heel lang! Nooit verliet ik haar in het laatste jaar haars levens. Ik sliep voor haar bed, gaf haar alle de medicijnen, en zag, buiten mijne tante en den dokter, niemand dan onze goede Pieterneel, die brave meid, welke mijne ouders reeds diende, toen ik geboren werd, en waarvoor ik zooveel liefde heb. Nu en dan las ik voor mijne zwakke stervende moeder; doch de boeken, waaruit ik las, waren niet voor mij, ook niet voor haar geschikt, en werden door tante bezorgd: akelige, zotte geschriftjes, die mijne moeder, vóór de droefheid haren geest geheel had beneveld, met versmading zou beschouwd hebben: ik ben nu te ernstig, anders zoude ik u eens een paar dozijnen titels opgeven, die mij bij u zouden verdedigen.

Doodelijk ongerust over mijne geliefde moeder, onpasselijk door het gestadig zitten in eene ziekenkamer, verstoken van lucht, dien balsem des levens, van licht, dat den geest opheft; zonder de minste afleiding; het zwarte beeld des doods gedurig voor mij warende; verdrietig over de smarten mijner moeder, verloor ik eerst mijn eetlust, toen mijne gezonde kleur, en weldra mijne werkzaamheid. Ik keek zoo bang en zoo zuur als tante, zuchtte, zat leêg en lui met de hand onder mijn hoofd, dat dof en zwaar werd en ongekap't bleef. Met één woord, ik vreemde zoodanig van de jonkheid en de natuur, dat tante mij voor een geheel omgekeerd meisje begon aan te zien. Zij liefkoosde mij, omdat zij haar eigen portret in mij waande te vinden; en ik, och! ik had vrede met tante, omdat zij met mij in haar schik was.

In dien staat was ik, toen gij ons uit naam uwer

moeder bezocht, die de beleefdheid had, om, uit oude vriendschap met mijn' vader, en uit nieuwe buurschap, zooals gij zeidet (want gij kwaamt eerst onlangs op dezelfde gracht), te laten vragen, hoe of mijne moeder nu was, zijnde zij begeerig om de zieke eens te bezoeken.

Hij, die ons in treurige omstandigheden toespreekt, met heuschheid toespreekt, is ons welkom: dit beurt ons op; het vleit ons; het verwijdert ons eenige oogenblikken van ons verdriet: oordeel des of gij mij aangenaam waart! Ik voelde nu, dat ik nog vatbaar was voor blijdschap. O dierbare aandoening! Hoe (ge wordt immers niet knorrig, Naatje-lief?) hoe statig, hoe weinig toeschietend, hoe geheel anders gij ook waart, dan ik, in houding, in kleeding, in gelaat, toen echter scheent gij mij de voorkomendheid, de minzaamheid zelve.

Mijne grootste, zoo niet eenigste behoefte, gij weet het nu zelve, is, lief te hebben en geliefd te worden: mijne liefde voor mijne moeder was zoo oprecht, zoo teeder, als die van eene dochter ooit zijn kan, maar die liefde vervulde echter mijn geheele hart niet.

Hare onbegrijpelijke zwakheid en mijn gegronde eerbied waren de oorzaken van dit verschijnsel. Die bron stroomde niet hoog genoeg voor mij, en ieder uur dreigde de dood die voor altoos te verstoppen. Gij werd voor mij noodzakelijk. Ik zag wel, dat Naatje Willis een geheel ander voorkomen had, dan Saartje Burgerhart, of alle die juffertjes, daar ik mede om pleeg te gaan, vóór deze toenemende krankheid mijner lieve moeder: maar toen stak uwe statigheid niet heel sterk af bij mijne droefheid; wel verre van de oorzaak op te sporen, dacht ik er niet eens aan: ik kende u, dat was genoeg.

Uwe achtningwaardige moeder bezocht de mijne: het afscheid was teeder en bedaard. Zij zag mij schreien, nam mijne hand, sprak vriendelijk, troostelijk, kuste mij, ja noemde mij lief meisje.

Gedurende deze ziekte had mijne moeder tante tot

mede-voogdes, nevens den heer Blankaart, aangesteld; haar des jaars zeven honderd guldens toeleggende, tot ik kwam te trouwen, of tot mijne meerderjarigheid, indien tante mij bij haar wilde innemen. Deze schikking zal u niet verwonderen, als gij bedenkt, hoe verzwakt mijne moeder was; als gij bedenkt dat tante en ik toen zeer wel terecht konden: tante had nicht lief, omdat die ziek en zwaarmoedig was, en nicht, wel, die kon niet denken, dat er zulke tantes in de geheele wereld waren!

Weinige dagen na het bezoek uwer moeder, stiert de dierbare lijdere, des nachts, in 't bijzijn van onze Pieter en den heer Blankaart, die toen juist in de stad was; en ik bleef, nog geen zeventien jaren oud zijnde, ouderloos. Mijn voogd berustte in de dispositie mijner moeder, doch heeft met tante niet veel op. Zij noemt bijkans nooit zijn' naam, of zij voegt er bij, dat hij geen godsdienst heeft. Denk eens aan; en dat van zoo een allerbesten man! Is 't geen schande?

Aanhoudend, stil aan mijn hart bijtend huiselijk verdriet heeft maar al te veel van die goede lessen, die ik ontving, uitgewischt. O vrede! o kalmte der ziel! waar zijt gij sedert deze drie laatste jaren geweest? O mijn Naatje! kan ik met nimmer wankelende treden den weg der plichten altoos bewandelen, daar men mijnen weg zoo hard, zoo doornig, zoo ruw maakt? Nu, 't is ook uit: mijn gerekt geduld is ten einde; ik zal mij dus niet langer laten plagen: neen! vast niet.

Ik kan u al mijn verdriet niet vertellen; daar is in vele opzichten zulk een z w e e m van beuzelachtigheid bij, dat gij, die zoo gelukkig leeft, niet kunt gelooven, dat het mij zoo treft. Ik heb geen de minste vrijheid, komen mijne meesters, dan tiert zij als eene zottin; ik mag niet op mijn clavier spelen, mag mij niet kleeden, zoo als ik gewoon ben; ik mag niemand zien, dan in haar bijzijn. Gij weet, dat ik altoos proper, en eenigzins modieus gekleed werd, maar hoe takelt zij mij toe! Nu, sedert de rouw uit is, moet ik in een'

groven leelijken stoffen japon loopen; mijne pellics is van eene oude, zijden falie mijner grootmoeder (en is vol vouwen en kerven) gemaakt, zonder kap of lintje, met een tinnen haak en oog maar vastgekondeld. Mijn linnen muts is zoo groot, dat even het puntje van mijn neus er uit kijkt. Ik heb dikke drommels van schoenen, en dieren van groene kousen aan. Alle kerkdagen moet ik gaan, en bij dien leeraar, dien zij uitkiest. Maandag en Zaterdag moet ik tante, en die hottentot van een Brecht, naklungelen om voor de oefenings-vrienden alles gereed te zetten. Ik moet thee schenken, presenteeren, zotteklap en lastertaal hooren.... maar genoeg. Dit evenwel nog: alle avonden moet ik in malle boeken lezen, die wel voor verliefden in een dolhuis gemaakt schijnen, doch die noemt mijne tante innige, zielsdierbare schriftjes, kostelijke pandjes, enz. Bij iedere zinscheiding zucht tante en snurkt Brecht. Ik mag voor mij zelve niets lezen, dan 't geen zij goedkeurt; uwe Julia Mandeville heeft die vinnige kwezel op 't vuur gebruid; och ja, voor mijne oogen deed zij het. Ik beken, dat ik toen niet heel zoetzinnig was, maar het geen kleentje roerde. Waarlijk, Naatje, als ik hier bleef, werd ik de grootste haneveer, die er ooit leefde, en 't is toch geheel tegen mijn inborst; doch nood breekt wet.

Ik lijd juist geen honger, maar 't scheelt niet veel. Altoos is er iets voor mij alleen, nu onder dit, dan weder onder dat voorgeven. Is dat voor mij uit te staan? Weet gij wel, dat ik hier zeven honderd guldentjes verteer, kind? Meermaal gaf zij mij, in heilige woede, een braven klap om de ooren, en ik ben echter bijkans twintig jaar, kind, en zou tante, schaamde ik mij dit niet, er even goed een weêrom kunnen geven. Hoor, ik heb aan mijn voogd geschreven, en wacht een gunstig antwoord.

Ik zal wel ergens belanden. Ik heb mijne kinderkennis vernieuwd met mijn schoolmakkertje, Letje Brunier. Die zegt, dat zij bij eene zeer fatsoenlijke vrouw gelogeerd is; eene weduwe, die op de Keizers-

gracht woont. Juffrouw Brunier schijnt wel wat luchtig; maar dat's haar zaak. De weduwe zal mij wel innemen; althans Letje zal het haar voor slaan. Ik laat mij niet langer plagen: ik verteer te veel geld. Ik ben immers niet kwaad, Naatje? maar zóó te leven is mij onmogelijk. Wat! zou ik geen braaf mensch kunnen zijn, omdat ik de slavin mijner tante niet wil wezen; omdat ik mij naar mijn zin wil kleeden, 't geen mijn voogd mij gaarne inwilligt? Zou ik mijn haar niet mogen opkappen, zonder dat mijn hart er bij leed? Vrees niet voor mij, ik zal wel op de wacht staan. Ik ken de liefde niet, denk er nooit om, breek mijn hoofd nooit met zulke snuisterijen. Ik begeer niets, dan een leven, dat vrij, vroolijk en schoon afloopt; goed gezelschap, aangename boeken, en het vrij gebruik van het clavier.

Dit voornemen heb ik; nu weet gij alles. Bekijk mij, preek, vermaan, bestraf, vlei mij, ik zal alles lezen, u lief hebben en — mijn eigen zin doen. Antwoord mij toch ten eerste: wat verlang ik naar een brief van u! geadresseerd in la reine de France, chez mademoiselle G...

Niemand acht u hooger dan uwe Vriendin

SARA BURGERHART.

* * *

ZESDE BRIEF.

Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp
aan Mejuffrouw Suzanna Hofland.

Zusje-lief!

Wel, daar heb ik zoo effentjes van broeder Benjamin gehoord, dat Sara, die woeste meid, zich weêr zoo onstuimigjes aan de tafel gedragen heeft. Heden,

liefje, ik hoop niet, dat je al te veel ontdaan bent? Het is, of er altoos toch zoo een hinderpaaltje in ons wegje moet zijn. Jal je hebt me niet willen gelooven; maar ik heb in dat meisje altoos een wereldsch hart gezien. Wel, zij was nog geen drie jaar oud, het heugt mij nog klaar, dat ik haar een popje kocht, stemmigjes en nederigjes gekleed, zooals alle godvreezende menschjes doen moesten, inplaats van die zotjes en springertjes. Nu, zij had ook een pop van Pieternel, die hij haar diende, en nou ook al in 't midden van de wereld is; want zij woont bij een Burgemeester. Althans die pop van Pieternel, weet je, was opgeschikt als een rechte ijdeltuit, met linten en kwinten, met krullen op haar hoofd, zonder muts, met een wijen hoepelrok aan, puur, wil ik spreken, als een openbare lichtekooi, schandelijk om te zien! Wat dunkt u, lief? toen moest mijn zedig popje al achter liggen voor die infame pop van Pieternel. En zei ik dan: „kom, Saartje, kijk eens naar dit popje,” dan bekeek zij 't schielijk, gooide het weg en riep: „ak, leelijke pop.” Toen dacht ik al, dit zijn slechte teekens! Ouders, die 'er lieve pandjes beminnen, moesten op zulke dingetjes acht geven; zij zijn van zulk een zorglijk inzien, zooals het nu wel blijkt. Ik zag toen al, dat zij ons vuil was; och ja!

Zij was 't eenige kind; haar ouwers brochten haar de wereld in. Zij waren, ja burgerlijk goed, doch in des te gevaarlijker staat. Jij, lief, bent altoos een brandend licht in jouw familie geweest: want toen je zuster, geboren onder de kinderen Gods, zich verzwagerde met de Nimrods dezer wereld, bleef jij eene moeder in Isrel. Het presentje, dat zij je op haar doodsbed gaf, was zeker een vrucht harer bekeering; ('t heeft ook mogen dienen om de Aquillas en Prixillas, die onder ons arbeiden, te verkwikken.)

Ik wou, dat jij dat Saartje nooit in huis genomen had. Het goede werkje wordt er maar door vertraagd. Ik weet het niet, maar 't is of die zoete, zachte, smeltende uitvloeiels des harten onder ons verminderen.

Saartjes ziel zit in 't gestoelte des spotters, en omdat zij den geest der onderscheiding zoo niet heeft, legt zij alles zoo vleeschelijkjes uit en zou ons wel eens stinkende kunnen maken bij goddelooze menschen. Kon jij jou niet van haar ontdoen? Jal dat onnoozel stuivertje, dat zij verteert, ik weet het, zusje, dient echter nog om de nooden der Heiligen te voldoen; en zij zelf, o dieptel wordt tegen haren wil aan, nog dienstbaar gemaakt aan de goede zaak, die zij zoo vijandig is. Laat haar toch niet in de geheimen onzes verborgen wegs. Wij strooien maar rozen voor dat zwijntje.

Kijk toch welke boeken dat zij leest! Laatst las zij in een boek vol spreekwoorden, van eenen Rabener. 't Kwam ook al uit dat Duitschland; en broeder Benjamin zeit, dat daar nou zulke slechte boeken van daan komen, en dat Rabeners huis om zijne spottenrijen verbrand is; en dat hij nog spotte toen het al brandde: denk, nog spotte: Sara zei, dat hij een vriend van Gellert was. Broertje wist niet wie Gellert is, maar onze jonge leeraar (dat lief mannetje!) heeft mij verhaald, dat Gellert nog al heel rechtzinnigjes in de leer was, doch in de praktijk des te grooter ketter. Hij stelde zoo veel in doen; in doen, zusje, hoor je dat wel? Dat was genoeg gezeld: wij verstaan de tale Canaäns.

Ei lieve, Sannetje, kom morgen bij mij, in mijn tuintje, 't is er zoo vrij en zoo welletjes: dan kunnen wij met de vrienden eens een woordje spreken. Jij hebt met die stoute kreng wel een uitvluchtje noodig. Laat Brecht maar met haar omspringen. Men kan van ouwe Brechtje zeggen, de minst sierlijke leden doen ons overvloedige eer aan. Geef een lettertje aan onze Grietje, als die vanavond om bescheid komt.

Ik ben de met u in den geest vereenigde zuster

CORNELIA SLIMSLAMP.

ZEVENDE BRIEF.

Mejuffrouw Suzanna Hofland aan
Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp.

Dierbare Vriendinne!

Wel, wat heb ik een dag gehad, een dag gehad! och! ik vrees dat de booze maar al te veel vat op mij gehad heeft; ik was zoo toornigjes, zoo toornigjes. Och ja! zoo van mijn hert afgedwaald. Docht ik dat, toen ik dat meisje bij me nam? Ik docht, dat er wat goeds in was; want toen haar moeder ziek was, was zij zoo stil en zoo ingetogen, en kreeg ook onze kleur al; maar 't was ook maar onze kleur, en meer niet. Zij was mij nog te wereldgezind, zoo bedroefd was zij over hare moeder; en moest het hellewicht niet gedacht hebben, dat ik haar beter was dan zeven moeders? Wat zeg jij, zusje? Ik, die alles doe om hare lusten te dooden en te kruisigen. Och ja!

Ja, het stond mij ook nooit wel aan, dat zij, als zij in het Oude Testament las, altijd met er neus in de spreuken en den Prediker zat. En ik vond het nog erger, toen broeder Benjamin zei: „dat Salomon al dat plichtmatige, waarvan hij zoo veel schreef, geschreven had in den tijd zijns afvals; eenigjes en alleentjes om zijne heidensche wijven en bijwijven te behagen, die wel zin daaraan hadden, in die blinkende zonden, zei hij; en dat, toen Salomon zich bekeerd had, hij ook van dat betrachten, dat doen, zoude gezegd hebben: ijdelheid der ijdelheden, dit alles is ook ijdelheid.” Al dat doen, zusje, laat de ziel maar leëg; die draf van goeie werken zijn ook al todde en vodden van eigen gerechtigheid, zoo als de zuster Alida met ijver altoos zegt.

Zusje, wat is die broeder Benjamin toch een groot mannetje! Nou, ik zal zien te komen, en dan zullen

wij spreken van herte tot herte. Ik heb u en de broeders lief.

S. HOFLAND.

PS. Het theologisch Verrekijkertje van zuster Welgeleerd gebruik ik met stichting; als je weer eens zoo'n zoet boekje hebt, hoor!

* *
*

ACHTSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Aletta de Brunier.

Chère Letje!

Verbeeld u eens een meisje van mijne jaren en begrippen, dat zucht onder de macht eener vuilaardige kwezel; dat nergens uitkomst ziet, en dan eenen brief ontvangt, zooals ik, ma chère, van u ontving: dan zult gij bevatten, hoe ik opgetogen ben van blijdschap, en dat ik u weinig minder dan mijn beschermgeest noem. Zoo de weduwe mij gelieft in te nemen, dan kom ik ten eerste; hoe, weet ik nog niet; maar dat zal zich wel redden: antwoord mij dan, of de juffrouw mij gelieft te logeeren.

Maar, mijn lieve Letje, wie had ooit gedacht, toen wij te zaam bij mademoiselle du Pin school gingen, dat gij mij nog zulk een grooten dienst zoudt moeten doen. Wat hebben wij daar pretjes gehad? Ja, die lieve mademoiselle du Pin is ook al dood en weg. Dikwijls heb ik gewenscht, dat ik ook maar dood was: maar 't is of de dood ons beter kent, dan wij ons zelven. Als wij hem roepen doet hij zelfs zoo veel niet eens van te antwoorden. Hij weet, schijnt het, dat wij het juist zoo sterk niet meenen, en dat

het ons zelden gelegen komt hem te ontvangen, hoezeer wij ook op zijn bezoek aandringen. Nu zou hij mij ten minste machtig over de hand zijn, nu ik weêr heldere punten in mijn lot begin te zien. Letje! nu zullen wij eens recht gelukkig zijn: oude genegenheid groeit spoedig voort, en hoe lief hadden wij elkander, toen wij beiden nog in jurken gingen.

Adieu ma chère Letje, je suis pour jamais

Votre

BURGERHART.

P.S. Hoe zijn die twee andere juffrouwen? Heb je niet nog ergens een broër in de wereld, die ook met ons in de kleuterschool gegaan heeft, en dien wij altoos van ons lekkers medeelden. Nu, alles par bouche!

* *
.

NEG ENDE BRIEF.

Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

WelEdele Juffer!

Uwe bedroefde omstandigheden, mij door mejuffrouw De Brunier toebetrouwd, hebben mijn hart met medelijden voor u vervuld. Mijn huis is ten uwen dienste; het is vrij groot, zeer aangenaam, en heeft een fraai tuintje, met een zomervertrek, daar wij onze kleine concertjes houden: want wij beminnen de muziek, zoo als ik hoor dat UWelEd. ook doet. Wij lezen alle werken van smaak in verscheidene talen. Ik heb drie bedienden, en poog alle mijne dames het

leven aangenaam te maken. Wij leven ook allen vergenoegd. 't Overige zullen wij wel vinden: de conditiën die ik heb, zijn billijk. Mejuffrouw Burgerhart gelieve maar te komen. Voor de kleeding is geene zwarigheid. Juffrouw Letje zal u wel helpen, gij zijt van ééne grootte, zegt zij. Ik ben met achting,

WelEdele Juffer!

Uwe Ootmoedige Dienaresse,

MARIA BUIGZAAM,

Wed. SPILGOED.

* *
.

TIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Aletta de Brunier.

Douce et tendre Amie!

Je suis enragé op het oud wijf, — op mijne tante; ik wil geen week langer blijven; 't is of ik in de hel woon. Mijne tante heeft zeer veel van zijn Satansche Majesteits karakter; en Brecht verdient wel een schoonen dienst in zijn onderaardsch rijk.... Ja! hons wat aan; ik zal niet antwoorden, ik zal ook niet open doen. Sus! daar hompelt zij, al grommende, den trap weêr af. Goeie reis naar beneden! Ik moet, ma chère, u eens een scène teekenen, die u niet zal uit de hand vallen.

Woensdagvoormiddag raasde zij als eene bezetene, omdat ik eenige nieuwe aria's speelde. (Dat's een wijf, ook?) Zij werd geholpen door haar hottentot van een

meid, die mij dorst zeggen, dat zij ook danig ontsticht was. Mèt wordt er gebeld. Brecht, die volmaakt een zog van een bollebuisjeswifj gelijkt, waggelde naar voor, en tante gaf mij een verbruide oorveeg, omdat ik bleef spelen. „Juffrouw, daar is sinjeur Benjamin;” — „wel hede, laat broeder maar achter komen.” Daar kwam broeder, een luie zuipzak van een kerel, in een’ paarschen japon; (men zou wel zeggen, wie of zoo een verloopen slagersknecht toch een japon heeft leeren dragen.) „Welkom, broërtje, wel hoe is het nu nog al met je?” — „’t Gaat nog al; maar men hoofd, men hoofd!” — „Wel, dat is droevig, maar je vergt je ook wat veel.” — „Ja, ’t is mijn ambtsbezigheid; en hoe vaart zuster? Je schijnt wel wat onthutst.” — „Ja, dat ben ik ook, ’t is niet altijd het effen wegje, broërtje.” (Tegen Brecht) „Ei meid, is er niet wat? dan zou broeder hier maar familiaar blijven.” (Tegen mij.) „Toe, lieve Saartje” (was dat uit te staan, lieve Saartje, en mijn wang gloeide nog van den slag), „bak jij nou ereis schielijkjes wat dunne pannekoekjes, broeder lust ze zoo graag.” Ik sloot mijn clavier en zei: ’t is wel, tante. Ik ging naar de keuken en bakte helder door; maar-ik-at-die-al-bakkende-zelve-op. Dat is de eerste trek, dien ik haar speelde, hoe zelden ik mijn genoeg krijg.

Ik moet hier alles doen, want Brecht is een lomp schepsel, en snuift sterk. Toen ging ik, terwijl Brecht in huis klungelde, de tafel dekken. Brecht eet met ons, want het is zuster Brechtje, moet je weten, Letje. Tartuffe zou een goed woord spreken, maar de vent bad (zoo noemen zij dat gehuilebalk) wel een kwartier lang. Hetgeen hij jankte, geleek veel meer naar het morrend gegnor van ondankbaar vee, dan naar de zuchten van een bewogen hart, ’t geen zijnen God looft.

Ik kreeg, à l’ordinaire, eten op mijn bord. Twee schepjes groente, met een flenter koud vleesch van daags te voren. Ik speelde mijn servet voor: „als ik gelijk een kind eten krijg, moet ik ook zien, dat

Snap, mijn servet neêr gegooïd (bij ongeluk tegen broeders palmhouten pruik), en het onweêr op mijne kamer ontweken... (pag. 25).

ik mij niet bemors." „Och, of gij een kind waart!" zei de smulpaap, die onderwijl met zijn duim en vinger de boter van de r o b e d e c h a m b r e eener cotelette aflikte. „Dat zou heuchelijk zijn!" zei tante. „Ja wel heuchelijk!" zei zuster Bregitta. Toen kreeg ik nog wat bijeengeschraapte spinage en een stuk cotelet. Zuster Santje en broeder namen onderwijl eens in. Ik krijg nooit wijn; tante zegt, dat het niet goed is voor mij, en dat kan wel zijn, want ik ben jong en gezond. „Kom, Saartje, neem nou maar af; Brechtje is wat vermoeid; de sloof wordt oud." Ik deed zoo; zette het dessertje op. „Waar bennen de flensjes, Saartje?" — „Die bennen in mijn maag, tante." Snap, mijn servet neêrgegooid (bij ongeluk tegen broeders palmhouten pruik), en het onweêr op mijne kamer ontweken. Gij weet, ik ben tamelijk vlug, dat mij toen te pas kwam. Knap de deur op slot. 's Avonds kwam de hottentot met een stuk brood en een glas zuur bier, er bij voegende: „dat ik het nooit kon verantwoorden, zooals ik een vroom mensch evel plaagde." — „Scheer je van mijne kamer," zei ik, en duwde haar de deur uit. Het brood (het was goed op de flensjes), at ik op. Het bier gooide ik weg, en dronk eens uit mijne caraffe: ging vroeg te bed, en sliep als een roos. Daar aanstonds kreeg ik een boterham, met een kom thee, dat wel omspoelsel lijkt. Tante gaat uit, en wil mij voor hare oogen niet zien. Zoo zitten nu de zaken. Mogelijk geef ik u dezen wel in eigen handen, mogelijk niet: ik weet niet, hoe 't zal uitkomen.

Vast kom ik; de brief der goede weduwe heeft mij in mijn voornemen gesterkt. Ik zou al bij u geweest zijn, maar ik wacht op een brief; die brief komt niet. Ik zal, voor ik dit huis verlaat, aan haar, die ik bedoel, nog eens schrijven... doch dat kan ik bij u even goed doen.

Ja, lieve meid, gij hebt wel kostelijk gelijk! Men moet maar wèl doen en vroolijk leven. He, wat? op die fijnen is toch geen staat te maken; echter zijn er

(of jij 't niet geloofde) zulke vrome zielen onder, die, waren de hoofden dezer brave menschen zoo goed georganiseerd als hunne harten, wel zuiver en godsdienstig zijn.... enfin, kort gezegd, Letje, Salomon, de wijze koning Salomon, is mijn man: men moet het goede genieten van zijn leven ende van zijn arbeid; — maar daarmee is dat maar uit, en afgedaan.

't Wordt donker en ik krijg geen licht in mijne kamer; ik kan dus niet langer schrijven. Hoe zal dat gaan als ik beneden kom? Ik zal eerst tante goeden avond zeggen, en als zij dragelijk is, bij haar gaan zitten breien; zoo niet, dan ga ik in de zijkamer, de lantaarn brandt toch in het voorhuis, open mijn klavier, en speel op 't gevoel maar weg. Maak mijn compliment aan mejuffrouw de weduwe Spilgoed, en zeg haar zoo-veel gij noodig oordeelt, zoo gij dezen nog, vóór ik u omhels, in handen krijgt. Nacht, lieve ziel!

* *
*

ELFDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Abraham Blankaart.

Geëerde Heer, zeer waarde Voogd!

De steen is geworpen: ik ben 't ontvlucht, en acht het plichtmatig u alles te melden. Gisterennamiddag ben ik hier in mijn nieuw logement gearriveerd: ik zal alles vertellen.

Ik twijfel dikwijls, of tante mij deze laatste weken niet zóó geplaagd heeft, om mij dezen stap te eerder te doen verrichten. Het volgende deed mij nog te eerder tot een besluit komen. Ik ontmoette in een franschen winkel, waar ik een paar handschoenen

kocht, een mijner schoolvriendinnetjes, zekere Letje de Brunier. De vader van het lieve meisje was de heer Philips de Brunier, geen ongeacht commissaris op Duitschland en Italiën. Ik leg haren brief aan mij, ook die der weduwe, bij wie zij logeert, hier in, opdat gij alles zoudt weten wat er mij van bekend is. Nu de vertelling.

Gisterenmiddag ging tante uit eten. Ik kleepte mij aan, stak wat linnen bij mij, ook mijne juweelen, die ik van u gekregen heb vóór gij naar Frankrijk gingt, doch die ik nooit heb aan gehad, met een weinig gelds (want zij geeft mij niets, — geen duit). Brecht had de stoutheid mij te vragen, „waar ga j ij heen?” — „Dat raakt j o u niet.” — „Dan zal j e ook in huis blijven.” — „Heb j ij 't hart, en belet mij dat eens.” Ik kan wel boos worden, maar niet kijken; en ziende dat Brecht haar talent te werk stelde, bedacht ik mij: „Brecht,” zei ik, „heeft tante j e die orders gegeven, dan moet ik haar de rede vragen als zij thuis komt; wat zullen wij eten?” — „Kliekjes,” zei zij. — „Goed, ik heb honger; maar wij zullen tantes gezondheid eens drinken; toe meid, haal eens een flesch wijn, j ij hebt zeker den sleutel.” — „Ik doe niet, juffrouw Saartje!” (nu ik van putten sprak, kreeg ik aanstonds dezen titel!) „Jij jukt, Brecht; als tante er van spreekt, zal ik haar den wijn betalen.” — „J e tante heeft altoos den sleutel; maar als juffrouw mij niet beklappen zou, ik kan er toch wel bij.” — „Ik j e beklappen! wel, dan moest ik wel gek zijn; krijg maar, toe, schielijk.” Zij ging. Ik had al lang bemerkte, dat zuster Brechtje aan de fep was; ik tastte haar dus van de zwakke zijde aan. Doch pasjes was zij in den kelder, of ik, flink de deur in slot, en de grendels er op. Toen ging ik het huis uit, en haalde de huisdeur achter mij toe. Hoe het verder met de zuster gegaan is, weet ik niet.

Ik heb op tantes tafeltje een kaartje laten liggen, opdat zij niet ongerust zijn zoude. Zij heeft mij schrikkelijk geplaagd: mogelijk zal zij zich dit herinneren;

en wat hoef ik haar te kwellen, nu ik uit hare macht ben: is 't niet waar, mijnheer!

Wat verlang ik naar een brief van u! De muziek heb ik ontvangen. O wat zijt gij een goed man! Kon ik u mondeling zeggen, hoezeer ik u acht, en hoe gelukkig ik mij reken van te zijn mijnheer,

Uwe ootmoedige Dienaresse en Pupil,

SARA BURGERHART.

P.S. Mijn adres zal ik hier ook bijvoegen.

* *
.

TWAALFDE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mijn waarde Saartje!

Zoo ik niet hoopte, dat uwe ziel thans veel bedaarder is, dan zij was toen gij mij uwe twee laatsten zondt, die ik, bij toeval, eerst gisterenavond, en dus dertien dagen nadat gij die afzondt, ontving, ik zou niet weten, hoe ik die brieven best moest beantwoorden. Ik beef voor den stap, dien gij wilt doen! Ik ken mijn Saartje; ik weet dat zij, getergd wordende, iets zeer romanesks zal durven onderstaan. Uw lot is ongevallig — is hard. Gij kent dien grooten schat, huiselijk geluk. Uw geheel karakter is dermate gestemd, dat gij volmaakt gevormd zijt om dat uit te breiden, zoowel als te genieten. Gij durft u, getrapt wordende, bedienen van uwe zedelijke meerderheid, en herneemt uwe eigene plaats. Alle uwe oogmerken zijn zuiver; alle uwe ontwerpen schuldeloos; dat weet ik zeer zeker.

Gij zijt boven alle vermomming. Gij bemint niemand, denkt niet eens met onderscheiding aan die jongens, die u, op hunne wijs, liefhebben. „Vrijheid en vreugd”, meer eischt gij niet. Dit alles zegt uw eigen onbedorven hart. Lieve Saartje, naarmate ik uwe schuldeloosheid ken, en hoe dieper ik in uw lot inzie, des te meer liefde, zorg en medelijden heb ik voor en met u.

Den Hemel zij dank, ik ken geen huiselijk verdriet, maar geloof tevens, dat het wel eens knellender zijn kan, dan in 't oog schitterende rampen. Wie kent in het eerste geval onze deugd? Wie verwondert zich over haar? En als men, in onze jaren, haar die twee steunpunten ontnemt, is zij dan wel altoos bestendig?

Zoo gij echter besluiten kondet om nog geduld te oefenen.... Mijn lieve meisje! Zij heeft nog zoo hier en daar wat oppervlakkige achting; zij zal triomfeeren; u zal men beschuldigen: wie weet waarvan? — Ei, bedenk u nog eens! Gij zijt rijk, mijne vriendin: hoe laf deze lof eener vrouw is bij velen, ik moet het u zeggen — gij zijt mooi — meer dan mooi — zoo bevallig, dat mijne moeder zelfs dit zegt, en gij kent haren fijnen smaak. Mogelijk maakt een gelukkig huwelijk eerlang een einde aan uw droevig leven. Dan raakt gij met alle fatsoen, ja met goedkeuring, van haar ontslagen. Bedenk ook, dat uw goede naam er vast bij zal lijden: kunt gij, grootsch meisje, dit denkbeeld dulden?

In uwven tweeden brief zijn verscheidene dingen, die een gezet antwoord vorderen; bij de eerste gelegenheid zal ik antwoorden. Gij zijt nu niet zeer geschikt om met bedaardheid te luisteren.

„Gij wilt uwe tante verlaten; ik moet u dit niet afraden.” Goed, mijn hartje, ik zal niet: maar is dit oogmerk uitvoerbaar, zoo gij niet gaat inwonen bij iemand, die gij zoo heel weinig kent? Zonder u opnieuw te verbinden met eene juffer, die gij, bij geval, ontmoet? Eene jonge dame, die gij zelve wat luchtig noemt? Weet Mijnheer uw voogd alles? Stemt hij in uw voornemen? Weet gij niemand om

bij in te gaan? Is tante uw mede-voogdes niet? Kan zij u, uw voogd uitlandig zijnde, niet doen terugkeeren? Zult gij het dan beter hebben? Wat zal de wereld zeggen? Waar komt gij zoo ras aan geld, aan modieuse kleëren; want zooals gij nu zijt, kunt gij niet gezien worden, in een huis, daar alle de dames du ton schijnen. Als gij nu uitgaat, lachen uwe buren nooit om uwe kleeding; zij hebben u lief, zij hebben medelijden met u; gij wordt beklaagd, en uwe tante, die daar maar gansch niet in een reuk van heiligheid is, krijgt al de schuld. Nog eens! Waarom juist dáár? Licht u zoo verbaasd veel aan eene juffrouw De Brunier gelegen? Kent ge de weduwe dan genoeg, om uw naam, uwe persoon, in hare macht te stellen? Ik begrijp wel, engellief, dat men daar geheel anders leeft, dan bij uwe tante; maar, zal uwe ziel, die smacht naar zinnelijke vermaken, en die daaraan zoo lang gebrek geleden heeft, zich niet, bij de ruime en keurige opdissching daarvan, overladen? Kan dit uwe zedelijke gezondheid niet benadeelen? En, zal mijn waarde Saartje gelukkig zijn, als zij zich iets te verwijten heeft? Wanneer zij zoo volkomen zedelijk welvarend niet meer is als nu? Hebt gij met juffrouw De Bruinier alléén te doen? Zijn er nog niet twee dames, die gij in 't geheel niet kent? Hebben die ook, om dezelfde reden, dit logement genomen? Kunt gij eene l u c h t i g e Bruinier genoeg achten, om haar tot uwe innigste, personeele gemeenschap toe te laten? Zult gij dit echter niet moeten doen? Vraag dit alles eens aan uw eigen hart.

Waart gij leelijk — onbevallig; maar, nog geen twintig jaren, onuitsprekelijk beminnelijk, zoet van zeden, vroolijk van aard, gul, gediensdig, hartelijk, altoos het beste denkende, of gij moet volstrekt behagen aan ieder welgesteld oog, aan ieder braaf gemoed. Uw lief hart is zoo goed; maar is, in uwe jaren, een goed hart niet wel eens een zwak hart? Zijt gij sterk genoeg om te blijven staan, daar gij verkiezen zoudt te blijven.... ach! mijn lief meisjel

Ik merk, dat gij met Salomon nog, als voormaals, de kennis onderhoudt. Well heeft uw koninklijke wijsgeer u dan niet eens gezegd: „dat hij, die op zijn hart vertrouwt, een dwaas is?” Salomon zegt: „dat het beter is, te wonen aan den hoek van een dak, dan bij eene kijfachtige huisvrouw.” Wat dunkt u, Saartje, zou Salomon ook gezegd hebben: „het is beter, voor een jong, bevallig meisje, te wonen in een huis van v e r m a a k, dan bij eene knorrige tante?”

Geef mij vrijheid om mijne waarde moeder alles te zeggen; zij bemint u, zij kent uwe tante van ouds, en heeft ook van haar veel verdragen, schijnt het. Mogelijk, zoo zij er geene onoverkomelijke zwarigheden in ziet, neemt zij u in; immers tot uw voogd anders beveelt. Wat zegt gij daarvan?

Wat gij ook besluit, acht u zelve, en ik blijf u achten. Gij weet, het geluk is de gezellinne der deugd; schijn bedriegt. Ik moet eindigen; ô hoe vol bekommering ben ik.... leef gelukkig en dus beveiligd voor alles kwaads.

Ik ben altoos uwe ware Vriendin,

ANNA WILLIS.

P.S. Zoo als ik den uwen ontving, heb ik die beantwoord. Onze Willem is gisterenavond gezond en frisch gearriveerd.

. .
.

DE RTIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

[Den vorigen brief nog niet ontvangen hebbende.]

Mejuffrouw!

Weinig dacht ik, dat ik geen het minste antwoord zou ontvangen hebben op twee brieven, waarin ik u

mijn geheele hart deed zien; waarin ik u mijn ongelukkig lot mededeelde: waarin ik u mijne zwakheden niet verborg en u een voornemen toebetrouwde, 't welk ik wist dat gij zoudt afkeuren; mij blootgevende aan uwe strenge berisping.

't Is waar, mejuffrouw, ik zei daarin, dat ik uwen raad niet zoude volgen, zoo dezelve tegen mijn oogmerk streed: maar waarom heb ik dat gezegd? omdat mijn hart oprecht is, en mij niet toestond u met eene ijdele hoop te vleien; zijnde het t o e n voor mij onmogelijk anders te kiezen. Mijne oprechtheid verdiende ten minste uwe aandacht. Zeide ik ook, dat ik van uwe v e r t r o o s t i n g e n geen gebruik zoude maken? Zouden die mijn hart niet tot rust gebracht hebben? Zou ik hierdoor buiten de mogelijkheid gebleven zijn om nog te k u n n e n veranderen?

Welke verkeerde stappen kunt gij toch doen? Bemind van de beste, de liefste moeder, die al haar geluk in uw genoegen stelt. Men bewondert u over eene deugd, die aan uw strak gelaat alleen de verplichting heeft, dat men haar recht doet. Gij zijt geacht bij hen, die u, hadt gij mijn voorkomen, nauwelijks hunne aandacht zouden verleenen; buiten de mogelijkheid om uwe zwakheden veel naar buiten te doen werken. Uwe houding, de trekken uws gelaats, uw temperament, zijn door de natuur zóó geschikt, dat gij vrij gemakkelijk eene Heilige onder de jonge lieden zijn kunt; en gij zijt voor zoo eene gegroet: uwe vijanden van binnen slapen, en hebt gij ook andere?

Ik ben levendig, vroolijk, zonder zorg, mogelijk ben ik l o s ; maar niet dan omtrent beuzelingen. Ik eerbiedig de deugd, aanbid mijnen Schepper, bemin alle menschen. Ik kan niet streng zijn, dan omtrent zaken van aanbelang. De natuur gaf u alles, wat gij behoeft om de deugd wèl te ontvangen; gij onthaalt haar op geschenken: maar, als zij mij een bezoek geeft, is er niets dan een eerlijk, goed hart: het onthaal is eenvoudig; doch 't zijn echter vruchten, die ik zelve opkweekte. Is 't wonder, dat zij bij u s c h i t t e r e n-

der onthaald wordt? Maar kan ik haar niet even hoog achten als gij? kan zij niet goedgunstig op mijne armoedige, doch zuivere giften zien, daar zij weet, dat die uit mijn eigen hart voortspruiten?

Veinzen, kan — wil ik niet. Ik ben misnoegd op u, verdrietig. Gij moet, als ik aan u schrijf, dat weten. Hoor, Naatje, gij zijt mij uit de hand gevallen! Mij dus te verachten! Wel, hadt gij mij een' scherp en brief geschreven, die mij door 't hart sneed, ik zou 't verdragen hebben: maar geen antwoord! en 't is reeds tien dagen geleden, dat ik schreef. Heb ik zoo veel misdaan, door, met ingewikkelde goedkeuring mijns voogds (daar, lees zijn brief), een huis te verlaten, daar men mij zoo slecht behandelde, voor een verblijf bij fatsoenlijke vrouwen en eene lieve vriendin, die zooveel belang in mij stelde....

Kon ik mijn hart losmaken van zulken, die ik ééns met achting bemind heb, ik zou u geen letter schrijven, vóór ik wist waarom gij mij dus smadelijk behandelte. Ik zou u niet lastig vallen met de blijken mijner gevoeligheid. Gij zoudt ondervinden, dat Saartje Burgerhart niet laag zijn kan. Maar, och arm, diezelfde hevige aandoeningen, mijner ziel zoo eigen, die mijne lichtgeloovigheid in sterke woorden doen uitwasemen, houden mijn hart bevrijd voor alles wat naar wraak zweemt...

Ik schrei van verdriet. Waarde Willis! hebt gij mij zoo verlaten? Heb ik u niet zoowel geëerbiedigd als bemind? Heb ik mij niet altoos door u laten leiden? Hadt gij mij dan niet recht lief? Heeft mijne onvoorzichtigheid (gij denkt dat deze stap zoo is) mij dan alles, alles onwaardig gemaakt? Ik poog u te verschoonen; hoe kan ik? Gij zijt immers wel? uwe lieve moeder ook? De brief zal zeker spoedig bezorgd zijn. Waarom legt gij uwe geheele hand op een hart, dat op de lichtste aanraking bloedt? Hoe deugdzaam gij ook zijt (en dat zijt gij), nog ver zijt gij van de volmaaktheid. Wel! u met een jong meisje op te houden, die hare tante ontvlucht en bij vreemde lieden invliegt,

kon u van die vleiende goedkeuring ontzetten, die gij niet gaarne zoudt missen. Dit rustpunt heeft uwe deugd nog zeer noodig. Gij ziet, Naatje, dat, hoe los ik ook schijne, ik bedaardheid genoeg heb om zulke proeven op het menschelijke hart te doen, die men niet van mij verwachtte.

Ja, ik heb mijne gebreken — ieder heeft de zijne. Ik ben aandoenlijk genoeg voor h o n n ê t e vermaken. Ik heb eene vriendin noodig, om altoos zoo te doen als ik denk; en ik koos u voor mijne vriendin, om duizend en duizend redenen. Wat zegt uwe moeder (zij die vroom is, maar tevens goedertieren): „Saartje maakt mijne dochter gezelliger en zachter; mijne dochter maakt hare jonge vriendin eenpariger en achtenswaardiger.” Nu ziet gij, dat ik in verdriet ben, verlaat gij mij, geeft gij mij aan mij zelve over. Gij stapt statig vooruit, en ziet met eene meerderheid, die u niet bevallig staat, op mij terug, op mij, een meisje dat gij voorbij zijt.... Wel, het is eene groote verdienste in u, mij voorbij te treden.

Kunt gij wel gelooven, Naatje, dat ik het ben, die dezen schrijf? Ik heb altoos zooveel eerbied voor u, maar toen dacht ik, dat gij dien verdiende: dat is de zaak. Ik behandel u ten minste getrouw. Doe ook zoo, en gij zult mijnen verslagen geest opbeuren. Dit zal ik aanmerken als een teeken van vriendschap.

De stap is gedaan. Ik zit reeds in mijn nieuw logement: ik ben 't ontsnapt, en geniet aanvankelijk die vrijheid, welke, nevens uwe vriendschap, mij het dierbaarst is van alle wereldsche genoegens.

Ziedaar alweêr een bewijs van mijn vertrouwen op u. Zal ik nooit weêr een brief hebben van uwe hand? O! ontsier uw karakter toch niet door eene norschheid, die u verlaagt, die ik niet verdien en nooit hoop te verdienen. Antwoordt mij ten minste; zeg dat gij mij beklagt, — dat gij mij haat; wat zegt haat bij verachting! Veracht te worden — doodelijk denkbeeld! Ik kan het niet dulden; maar, waarom veracht gij mij? Ik voel dat ik niet wel ben, zoo hebt gij mij

getroffen. Altoos zal ik uwe goede hoedanigheden recht doen en blijven,

Mejuffrouw!

Uwe oprechte Vriendin,

SARA BURGERHART

. . .

VEERTIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Dierbare Willis!

Zoo ontvang ik den uwen. Kunt gij mij nog liefhebben? Hemel, wat ben ik ongelukkig! Sedert de dood mij mijne moeder ontnam, liep mij alles tegen. Waarom ontving ik uwen brief niet eerder, dien voor mij zoo allernoodigsten brief? O mijne voortvarendheid!... Wat meer geduld, en wie weet hoe gelukkig ik nu zijn zoude. Maar durfde ik daarop hopen? Bij u te zijn, — onder het zorgende oog uwer moeder. Dat is nu te laat! En ik moest nog de zedemeesteres spelen! Ik moest, zoo onkundig van mijn hart, het uwe beproeven! Ik moest — och, lieve Naatje, vergeef het mij; zoek toch naar eenige verschooning voor mij, ik kan niets vinden. Ik heb, voor een jong mensch, al veel verdriets gehad en al veel ongelijks geleden; maar nu, nu ondervind ik voor 't eerst, dat zelfverwijting eene zeer grievende smart veroorzaakt; alles is daar beuzeling bij. Als ons hart zegt, men doet u ongelijk, gij verdient dit niet, dan is de beleediging zelve vreugd, bij de bewustheid dat wij haar, die ons lief heeft, kwalijk behandelen; óók terwijl zij zich

bevliftigt om ons te helpen. Dit gevoel, hoe pijnlijk, troost mij echter; het maakt mij uwe vergeving waardig.

Verscheur mijn' laatsten brief. Laat hij zijn als niet geschreven: ik was moedeloos. Wat zal het mij nu helpen, uwe bedenkingen te wikken? Helaas, Naatje, de stap is gedaan! Ik ontken niet, dat ik hier zeer vergenoegd ben; maar uw brief, uw brief! Ik had dan mogen hopen altoos bij u te zijn? Gij weet hoe gaarne ik bij u, bij uwe lieve moeder ben! En is Willem thuis gekomen? (Van hem eens nader). Waarlijk, ik heb het hier zeer wel, hoewel het is nog vroeg, eerst de vierde dag; indien ik het vergelijk bij de laatste jaren: doch bij u te zijn... 't is vruchteloos. Dit maakt mij droefgeestig, en verbetert mijn lot niet: ik schrei er van.

Mejuffrouw de weduwe schijnt een zeer goedaardig mensch; zij ziet er allervriendelijkst uit; ik denk, dat zij bijna veertig jaar oud is. Zij heeft fraaie manieren, en is eene vrouw van fatsoen en opvoeding, dat ziet men. Zij spreekt niet veel, doch 't geen zij zegt, is goed gezegd.

Zij leest veel, en in verscheidene talen; heeft de wereld gezien; speelt keurlijk op 't clavier; is zindelijk over haar huishouden, naarstig, modieus, doch niet opzichtig gekleed; een weinig gekapt, weltevreden met ons, zoo als wij met haar. Gezelschappen heb ik hier nog niet gezien. Juffrouw Letje is een lief vriendelijk meisje, niet zoo levendig als ik: zij zucht meer-malen; waarom weet ik nog niet. Zij leest gaarne, zingt fraai, en is, alles in eens gezegd, als de meeste meisjes, die niet veel goed of kwaad bedrijven. De twee andere dames heb ik nog maar eens aan 't middagmaal gezien: beide hebben goede manieren; en, schoon ik de jongste ben, behandelen zij mij met veel beleefdheid. Zij gaan veel uit, schijnt het. Letje is meer thuis, nu zij mij heeft, dan te voren, zegt de heusche weduwe Spilgoed.

't Is raar! alles is zoo wél naar mijn zin, en echter ben ik niet gerust. U heb ik kwalijk behandeld, en

weet niet hoe gij mij beschouwt. Acht ik u dan hoog? heb ik uwe achting voor mijn geluk noodig?

Letje kwam daar bij mij; ziende dat ik geschreid had, was zij zeer met mij bewogen. „Wat scheelt er aan, liefje,” zei zij. „Och niets,” zei ik, „maar ik ben mij zelve moede, ô die brief, die brief!” Zij zag dien liggen, maar weet te wel wat de betamelijkheid eischt, om onbescheiden te zijn. Zij zag mij aan, vatte mijne hand, en 't was of zij mij iets wilde zeggen; doch, zich bedenkende: „kom, Burgerhart,” hervatte zij, „gij zijt niet vroolijk: ik ben 't ook niet altoos, en dien wel bij u te zijn om het te wezen. Wil ik die solo eens zingen, die gij zoo graag hoort? dat zal u wat van u zelve verwijderen.” Droevige uitvlucht! dit toont wel dat het hier, hier onder de borst, niet richtig is. Ik verlang en heef tevens voor een brief van u. Och! schrijf alles wat gij maar wilt, zoo gij mij maar in waarheid kunt schrijven dat gij nog bemint

Uwe Vriendin,

S. BURGERHART.

. .
.

VIJFTIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Sophia Willis aan den
heer Abraham Blankaart.

Geëerde Heer!

Gij zult zeker van mij geen brief met de hollandsche post verwachten: hoewel wij oude kennissen zijn, en ik u wel eens, over ettelijke jaren, bij den overledenen heer Burgerhart, vóór ik nog gehuwd was, ontmoet heb. Ik weet, gij goede heer, houdt niet van compli

menten; ik zal dan maar ter zaak komen, zonder u verschooning te vragen voor de moeite, die ik u geef.

Gij zijt voogd, mijnheer, over een zeer lief en ongelukkig meisje, over Saartje Burgerhart; over haar moet ik u onderhouden. Ja, zij is ongelukkig, en kan het nog meer worden. Vroeg ouderloos, is zij zeer kwalijk behandeld door hare eenigste bloedvriendin, hare onwaardige tante, aan wien de stervende moeder dit lieve kind betrouwde. Juffrouw Burgerhart had zeker nooit zoo eenen zonderlingen inval als deze geweest is.

Gij zult reeds weten, dat zij hare tante verlaten heeft, en inwoont bij eene fatsoenlijke weduwe, die dames logeert? Ik ken deze vrouw in 't geheel niet, en zou niets tot haar nadeel kunnen zeggen; evenwel wenschte ik, dat zij daar niet inwoonde. Meisjes van Saartjes toegeevende goedhartigheid, die zoo weinig kwaad beoelen of vermoeden, zoo onnoozel in het onbetamelijke als een kind, die zelve onberispelijk zijn en niemand van de slechtste zijde beschouwen, zijn altoos in gevaar om verleid te worden, als zij, die haar willen verleiden, maar niet onvoorzichtig zijn. — Gij begrijpt mij, Mijnheer!

Hoe gaarne zou ik het jonge mensch bij mij hebben! Mijn dochter Naatje bemint uwe pupil, ik ook; zij is een zoet meisje, en houdt bijzonder veel van ons. Mijne dochter is, door hare gesteldheid, wat zwaarmoedig; dat moet niet zijn. En Saartje is voor Naatje zoo noodzakelijk, als die voor hare jonge vriendin. Maar, ik kan niet besluiten om mij zelve dat huiselijk genoegen te bezorgen. Ik ben verplicht u daar, onder ons, reden van te geven. Oordeel of ik de zaak wel begrijp!

Ik ken uwe pupil; nooit zal zij te bewegen zijn, om hier voor niet in te wonen; dat weet ik zeer zeker, en heb daar grond toe: te minder, omdat zij wel weet, dat ik ordentlijk, maar meer niet, leven kan. Hoe, inwonen bij lieden, die minder hebben dan ik, dat nooit: zoo denkt juffrouw Burgerhart. Ik zou geene

zwarigheid maken om dien hinderpaal weg te nemen, ter liefde van het meisje, en misschien ook uit zorg voor mijne kinderen; maar ik ben niet sterk genoeg om mij te gaan blootgeven aan de lastertongen van kwaadaardige kwezels: hare tante kent gij; hoeft ik mij dan nader te verklaren? Dit is 't niet al! Ik heb een zoon; die zoon woont bij mij, als hij niet voor zijn heer buiten 's lands is, dat meermaal gebeurt: ik wacht hem thuis, en hij schrijft mij, dat hij nu vooreerst denkelijk in de stad blijft. Die zoon bemint uwe pupil, dat weet ik; en ik denk, dat Naatje het ook weet; doch uwe Saartje is er onkundig van; want zij behandelt hem even of het haar broër is: dit zou zij niet doen, zoo zij dit vermoedde. Ik weet, dat mijn Willem geen geld heeft, dat bij het hare kan genoemd worden; eene zwarigheid, en wel eene groote, maar niet de grootste, immers bij weldenkende menschen! Er is nog iets anders: de kwaadaardige uitleggingen der wereld niet eens in aanmerking genomen zijnde.

Ik zal rondborstig spreken. Nooit kan eene Saartje Burgerhart met eenen Willem Willis gelukkig zijn. Daar ik dit nu voorzie, ben ik immers, als moeder van mijn kind, en als de moederlijke vriendin uwer pupil, verplicht onze jonge lieden geene de minste aanleiding te geven om elkander dagelijks — huiselijk, te zien. Saartje heeft verstand; veel, voor zoo een jong mensch; en, met dat alles, Saartje zal een man moeten hebben, die in staat is om haar te leiden; een man, die niet alleen hare liefde, maar ook hare achting waardig is. Een voortreffelijk man, met één woord, die haar, mag ik het zoo noemen, in eenige dingen overschijnt; dan zal zij gelukkig zijn, en ieder die betrekking op haar heeft, zoo maken. De moederlijke liefde maakt mij omtrent mijne kinderen niet blind: ik weet, dat mijn jongen die man niet is, — nooit kan worden. Hij is braaf van gedrag, immers zoo verre ik weet, naarstig in zijne affaire, goedaardig, steeds weltevreden; doch niet in staat om iets te weigeren aan iemand, die

hij liefheeft. Hij zal, eigenlijk, onder onze goede mannen behooren; en gij weet, wie het zijn, die men dien eernaam geeft! Ik zou hier nog meer reden kunnen bijvoegen, doch dit zij u genoeg. Nu weet gij waarom ik juffrouw Burgerhart niet bij mij kan innemen, hoezeer Naatje er op aandringt.

Dewijl ik dezen aan een eerlijk man schrijf, heb ik niets omtrent het u aanbetrouwde te verzoeken. Ik zal altoos met achting zijn,

Geëerde Heer,

Uwe Dienares,

SOPHIA VAN ZON,

Weduwe C. WILLIS.

. .
.

ZESTIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mijne waarde Vriendin!

Wees gerust, ik ben uwe vriendin; droog uwe tranen af: wees welgemoed. Ik heb mij, om u recht te doen, gesteld in uwe plaats; ik nam uwe geaardheid, uwe zwakheden, uwe deugden over; en ik zag, dat ik dan juist zoo zoude gedaan hebben als gij deedt. Ik kon u niet beschuldigen, en ik deed echter niet meer dan billijk. Of ik het u vergeef?..... Ja, van harten, indien er iets niet wel mocht gedaan zijn.

Gij zijt reeds verhuisd: wij willen daar dus geen woord meer van reppen. Uw gezelschap is mij zoo aangenaam, dat ik immers zooveel lijde als gij door

dat nu te missen. Mijne moeder heeft u teeder lief, maar 't schijnt toch, dat zij redenen heeft, die haar beletten u te verzoeken. Eéne bede ontzeg ik u. Ik zal uw' brief niet verscheuren, maar ten mijnen nutte bewaren. Die brief, mijne Burgerhart, heeft mij gesterkt in denkbeelden, die ik van uw gezond oordeel heb. Maar ik sta verbaasd over uwe menschenkennis. Dat noem ik ontdekken d preëken! in ettelijke weken hoorde ik zooveel nuts niet.

Zoo gij mij den brief gezonden hadt, toen gij nog zeer over mij voldaan waart; zoo gij hem in uwen eigen vloeienden, dartelenden, schertsenden toon geschreven hadt, dan ware hij een dierbaar teeken uwer deugdzame vriendschap. 't Is waar, ik vrees, nu gij mij aan mijzelve nader hebt bekend gemaakt, of ik hem dan wel zoo terstond, en met zooveel billijkheid zoude gelezen hebben. Eilieve, los mij bij gelegenheid eens het volgende op:

„Wat is toch de reden, dat ware vrienden, indien zij besluiten om elkander hunne fouten te zeggen, op elkander juist ontevreden zijn moeten? — Waarom heeft de openhartige, de schrandere Burgerhart dus lange in hare Willis zekere gebreken gezien, zonder haar die aan te toonen? Hoe komt het, dat ik deze berispingen, door u in drift en moeielijkheid gemaakt, veel geduldiger lees, dan ik doen zoude indien gij dit alleen met uwe natuurlijke minzaamheid gedaan hadt? mij dus als een ware vriendin behandelende.”

Ik beken, dat ik, sedert uwe proefnemingen op mijn hart, niet half zoo voldaan ben over mij zelve, als voormaals. Ik zie nu, dat ik, zoo ik van al het goede, dat ik ooit zeide of deed, alles aftrek, wat mij niets kost, er dan bedroefd weinig verdienste overblijft. — Hoor, ik ben meer lijdelijk, dan werkelijk goed. Wat kostte mij mijne ingetogenheid, mijne voorzichtigheid, mijne zucht tot onderzoek, waarom godsdienstige doch strenge menschen mij achten? Niet het minstel! Ik zou mij zelf geweld hebben moeten aandoen om zoo niet

te zijn. De Hemel beware mij voor beproevingen; ik weet niet, of ik er wel met glans zou doorkomen. Ik zal u meer zeggen, gij verdient het. Ik heb iets ongemakkelijks in mijn aard; ik ben sterk op mijne verkiezingen gesteld, en ben dikwijls onredelijk: bij voorbeeld: mijn oogmerk was om ergens heen te gaan, en dat wordt belet, hoe ben ik dan? — lastig, al wat ik doe, doe ik zwijgend en met veel deftigheid. Willem vraagt mij iets: „Ja, neen;” moeder vraagt mij iets, ik ben beleefd, niets meer. Lees ik iets, zit ik te schrijven, en zingt onze keukenmeid eens helder op, dan is 't: „wel dat's een gelol! een mensch vergaat hooren en zien.” Ontmoet ik haar in dien luim, dan krijgt die goede sloof een grauw. 't Is wel waar, ik voel spoedig, dat ik verkeerd doe, en poog het dan weêr goed te maken: Willem is „broêr lief;” moeder betoon ik alle liefde; Griet geef ik wat moois; doch is het daarmede zoo al wel? Ik denk, neen! zoo ziet gij, dat ik uwe gedachten over mij goedkeur. Zonder de minste vleierij voeg ik hier dit nog bij: zoo velen, die mij meenen te kennen zooals zij u meenen te kennen, ons beiden wêl kenden, geloof ik dat zij maar al te veel reden zouden hebben om u boven mij te achten, zoo-wel als lief te hebben.

Ik herhaal het: indien gij mij, toen alles wel was tusschen ons, dus geschreven hadt, dan zou ik zeker een hoope vijfgebladen gezocht hebben om mijne gebreken te bedekken, en ik zou u uwe gebreken (scherp genoeg) hebben aangewezen.

Welk een zonderling wezen is de mensch; hij wil zichzelf zien zoo als hij is, en hij ontwijkt den gediensstigen spiegel! Hij eerbiedigt de waarheid, maar bemint zelden hare onwrikbare uitspraken. Daar zijn maar weinige oogenblikken, waarin hij geheel onderworpen, geheel leergierigheid is. Nam de goede Voorzienigheid deze oogenblikken niet waar, wie zou aan zijne oorspronkelijke bestemming voldoen!

Zoo veel van mij zelve gezegd hebbende, na u overtuigd te hebben, dat ik mij zelve onder de oogen durf

zien, hoop ik de vrijheid te mogen hebben, om u, mijn Saartje, nog eenigen raad aan te bieden.

Wat al ontdekkingen hebt gij in deze drie dagen al gemaakt! Het huis, waarin gij zijt, heeft veel van de beste wereld, en moet voor u in uwen toestand allerwenschelijkst schijnen: maar, mijne vriendin, hebt gij reeds grond om te denken, dat gij over deze lieden juist oordeelt? Kunt gij, nu gij zoo geschokt, zoo ont-rust zijt, nu gij zooveel voorwerpen te gelijk ziet, wèl waarnemen? Ik weet, dat gij doorzicht hebt; maar is uw verstand nu wel bedaard genoeg? Laat ons niet beslissen! Laat men u niet wegsleepen! Gij behoeft niets te bedekken, gij hebt niets te verbergen, mits dat gij in de handen van brave menschen valt: maar alle menschen zijn niet braaf: de ondeugd trekt niet altoos bruine kleëren aan.... Gij moet ook weten, dat gij niet alleen voor uw vermaak leeft. Deugd is strijd; doch die 't gevaar bemint, zal er in omkomen. Dit eenige smee ik u nog om onzer vriendschaps wille. „Leen geen geld van iemand uwer huisgenooten; hebt gij het terstond noodig, zeg het mij, ik zal 't u bezorgen. Toon hierdoor, dat gij mij acht, en u zelve wilt blijven.” Hier ga ik gerust op af. Niemand doet u meerder recht, dan de voor u teeder bezorgde Vriendin, die zich noemt

Uw Dienares,

ANNA WILLIS.

*
*

ZEVENTIENDE BRIEF.

Mejuffrouw Suzanna Hofland aan
den heer Abraham Blankaart.

Mijn heer!

De Apostel zegt, „dat wij allen omgang met zondaren niet kunnen vermijden, want dan zouden wij

buiten de wereld gaan moeten." En schoon ik mij zoo kan vinden in de woorden van dien Heiligen sukelaar, gelijk broeder Benjamin Koning David wel eens noemt, zoo kan vinden, zeg ik, in de woorden, daar hij zegt: „ik kome niet op den weg der zondaren;" zoo vind ik het nu in mijn weg noodzakelijk, mijne oogen naar het afgodisch Frankrijk te slaan, ende mij als te begeven onder hen, die het teeken des beestes aan hun voorhoofd dragen.

Je weet, mijn zusters man vond het zoo, om u tot eersten voogd over zijne dochter te verkiezen, en hare moeder maakte mij medevoogdesse, bevelende, wil ik spreken, haar aan mijne liefde en bescherming. Daarvoor kreeg ik 's jaars een matig stuivertje van honderd halve rijertjes; och ja! dit was weinig genoeg; want het meisje was weelderigjes opgevoed; ik moest om haar nog al meer omslag maken, dan ik zoo in mijn eigen gedoente gewoon ben; och ja! maar, wat is 't? men doet veel uit liefde ende tot liefde. Had ik maar vruchten mogen zien, dan zou ik mij alles nog kunnen getroosten. Doch al mijne moeite, al mijne zorg was tevergeefs. De meid had een keisteenen hart, geheel voor de wereld; en zoolang ik zoo met dat lastig zeeschip getobd en gewroet heb, ben ik zoo van mijn hart af geweest. 't Is of de zegen uit mijn huis is. Ja, ik heb van haar kwaad humeur veel verdragen; maar ze is weg gevluht.

Voorleden Vrijdag was ik bij eene heele vrome mevrouw ten eten, met broeder Benjamin en nog ettelijke vromen, om een goed woord te spreken. Ik beval aan mijne meid, onze Brecht, op Saartje te passen. Wat gebeurt er? Ik kom 's avonds met mijn broeder welletjes en vriendelijkjes thuis, ga naar 't zaaltje, roep, krijg geen antwoord. Eindelijk door mijn gang gaande, hoor ik iemand die roept: „juffrouw! och juffrouw! ik zit in den kelder." Ik doe de deur open, daar zat mijn meid in het donker opgesloten, en was zoo ontsteld, dat zij mij pasjes kon zeggen, dat die ondegende Sare haar in den kelder gesloten

had en zelve de deur was uitgegaan. De meid was zoo bezet van den drank, dat ik wel denken kan, dat zij haar die heeft ingeperst, en toen in den kelder gebracht, opdat Brechtje haar niet in hare snoode vlucht zoude beletten.

Nu is zij in een godloos huis, daar gedanst en gespeeld wordt, daar de juffrouwen een el hoog gekapt gaan, en met alle vromen den spot drijven. Ik zou haar wel laten weër halen; maar ik dank den Heere, dat zij maar weg is. Nu zal ik weër rust en stilte in mijn hutje hebben en mijn eigen wegje gaan. Maar jij moet haar straffen, dat is jou plicht. Ik eisch het volle geld tot zij trouwt, of vijftiwintig jaar is; zij is uit er zelve weggegaan: nou, dat spreekt van zelf. Ik geef u aan u zelf, en haar den Duivel over, wiens liverei zij al aan heeft. Ik snijde haar af. Zij zal geen duit van mijn goedje hebben. Nou, 't geld wacht 'k op den vervaldag. Hoe heucheljk zou het zijn, indien gij ook in onzen wijngaard arbeidde; maar uwe vreemding van het goede laat mij niet toe, u anders te noemen dan *Mijn heer*,

Ik ben uwe beterschap en bekeering wenschende

SUZANNA HOF LAND.

. .
.

ACHTTIENDE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Sophia Willis.

Achtingwaardige Vrouw!

Dat is wel waar, ik had geen brief van u verwacht. Hoe konde ik mij verbeelden, dat gij mij zooveel eer

zoudt aandoen? want het is zeker eene groote eer voor een braaf man, als hij een brief ontvangt van eene vrouw als gij zijt.

Ik heb altijd, weet gij, zeer veel genegenheid voor u gehad, maar ik vischte achter 't net, en Gerrit Willis ging met u strijken; dat was mijn neus vlak voorbij. Zie, ik heb u dit nooit gezegd, want ik ben een vijand van moesjankerij; en ook, gij waart veel te braaf meisje om mij op zulk gebabbel iets te antwoorden. Ik heb maar weinig verkeerling met u gehouden, ook al omdat ik te laat kwam; en uw Gerrit was zulk een goed slag van een man; 't spijt mij maar, dat zijne zaken niet beter gingen. Evenwel, als gij het wel hebt, ben ik tevreden. Gij neemt immers niet kwalijk, dat ik dit zoo eens even aanroer.

Wie weet, wat er nog gebeurt, niet waar, weeuwteje? Nu, ik stap er af, want wat hadt gij er aan, of ik zoo een heelen brief volkladde? Wel, dan over Saartje. Ja, mijn lieve juffrouw Willis, dat was toch een gekke inval van mijns vriends weduwe, Saartje bij dat wijt (vergeef het mij, dat ik zoo van eene vrouw spreek), in huis te doen. Het arme mensch moet zeker toen haar grootste doorzicht zijn kwijt geweest. De droefheid, zeggen de doktoren, benevelt het verstand, en wie was, op Gods aardbodem, toch ooit zoo bedroefd over den dood haars mans, als deze vrouw? Nu, 't was ook een volmaakt huwelijk, en het vrouwelijke hart is toch maar veel aandoenlijker dan het onze; dat's maar uit. 't Zijn gemeene knapen, die altoos op die zoete vrouwen liggen te schimpen; ik zeg je, dat ik veel meer degelijke vrouwen dan mans ken.

Ik ken Saartje; ik ken de ouwe. Ik heb wel gewacht, dat die poppen daar eens aan het dansen zouden raken, en ik weet niet, hoe het lief kind het er nog bijna drie jaar heeft uitgehouden. Saartje heeft mij alles geschreven, en ik geloof haar ook wel. 't Is recht jammer, dat gij haar niet kunt innemen; maar als gij mijn oordeel vraagt, en ik alles overweeg, dan moet ik zeggen, hoe gruwelijk het mij spijt, dat gij

het niet doen kunt. Niet, lieve weduwe, omdat Willem minder pitjes heeft, dan onze Saartje: ei, wat? wisselwasjes; daar zou ik niet eens om denken, dat Saartje een schoonen stuiver goeds heeft; en uw zoon is een beste jongen, ik heb hem, nog onlangs, hier ontmoet, toen hij, om zijns patroons zaken, hier was. Ja, daar zal wat aan zijn. Want ik vroeg hem eens naar Saartje, zoo zonder erg of list. „Och, Mijnheer Blankaart,” zeide hij, en hij werd zoo rood als vuur, „dat is een engeltje; ik ken geen liever juffrouw. Zoo je haar zaagt! ze is wel een half hoofd groeter geworden in deze twee jaar, en ze is beeldig mooi.” Zoo, zoo, dacht ik, dat heksje heeft al vroeg eene conquête gemaakt. Maar ik hield mij, of ik niets begreep; was dat niet wel? ik dacht, nu, als ik thuis kom, moet ik daar meer van hebben tusschen vier oogen. Doch nu gij mij voorkomt... Is dat zoo, dan zeker dienen zij elkander niet; dat's waar.

Wie zou zoo eene vrouw niet hoog achten, die zoo edelmoedig, zoo voorzichtig, zoo braaf handelt, als gij, mijne waarde juffrouw Willis? 't Is waar, uw jongen is niet geschikt voor mijn Sarotje. 't Is een vief platje, en Willem is een goeie slokkert; neen, dat kan niet. Het is voor beide de kinderen haar leven. Gij spreekt wel.

't Is mij lief, dat zoo eene verstandige vrouw eveneens over dat meisje denkt als ik. 't Is een engel van een kind, doch zij is zoo jong, en heeft buiten u en uw Naatje niemand; want ik ben meest uitlandig, en ook, wat heeft zij veel aan mij, een ouden vrijer, zooals de waarheid is, om er zoo alles aan te vertrouwen? 't Is geen kind meer, als toen zij op mijn knie zat te spelen; en hoe ouder zij wordt, hoe meer dat zij dit zelve zien zal. Mag ik u bidden, hou uw oog op haar, zooveel gij kunt. 't Is mij lief, dat zij bij fatsoenlijke menschen is: hoe gaarne ik ook wenschte, dat zij dáár niet woonde.

Ik bedank u hartelijk voor uwe goedheid voor mijn meisje. God beloone u daarvoor in uwe eigen kinde-

ren. Kan ik uw zoon voorthelpen, ik ben tot uw dienst; de jongen verdient het; en wat zou ik niet doen, om zijne waardige moeder te doen zien, hoe gaarne ik iets tot haar genoegen deed? Ik had gehoopt, in eene maand thuis te zijn; doch 't zal niet lukken: men kan geen geld van de menschen krijgen: de tijden zijn niet voordeelig; en dewijl ik van tijd tot tijd mijne affaires zoo wat opkort, om mijne volgende dagen in rust door te brengen, wilde ik nu liefst alles afmaken: zie, ik heb gelds genoeg. Laat een ander ook wat winnen. Is dat niet billijk?...

Daar brengt mij mijn knecht nog een brief; en van wie anders als van zuster Hofland. Dat's een brief! ha, ha! Komaan, ik zal zuster zoo cito antwoorden. Wat figuur is dat! Is zij dan gek of razend? wat brief is dat!

Wees gegroet; denk eens aan uwen ouden kennis; vooral geloof dat ik ben,

Uwe oprechte Vriend en hoogachtende Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

* * *

NEGENTIENDE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Suzanna Hofland.

Mejuffrouw!

Wel zeit het Hollandsche spreekwoord: „hoe later op den dag, hoe schooner volk.” Maar wat heb ik met uw gelof en uw heiligen sukkelaar te doen? Wat geef ik om uw broër Benjamin? Weet gij wat, juffrouw Hofland, uwe heele oude voddewinkel van kwezelarij raakt mij niets, geen oogvol. Houdt uwe brieven maar thuis, ik weet alles in 't lang en in 't

breed. Het kind heeft deugdelijk gedaan. Zij moet meer gedulds hebben dan ik, anders had zij zoo lang niet eens bij u gebleven, dat's maar uit. Ware ik in Amsterdam geweest, ik zou haar zelf uit uwe klauwen gehaald hebben en in mijn huis gebracht; al hadt gij en uw volk mij braaf gelasterd, dat scheelt mij weinig. Hoe, wat hamer! denkt gij, dat ik niet weet, hoe jij haar gedaan hebt, en dat jij haar als eene zottin door de godgansche stad hebt laten loopen in ouwe konkelige kleëren, en dat voor een meisje die geld heeft, en altoos proper gekleed plach te zijn; iets dat ik ook bijster graag zien mag. Wat wil je nu daarvan hebben, he? Jij meugt waarachtig nog wel spreken van omslag! Wat heeft Saartje bij u gehad? overgeschoten klieken, en niet half haar bekomst. Weet je wat? ;Jij hebt het geld van eene wees met uwe smulbroërs en fekelkousen verteerd, en het meisje nog gebruikt om dat gespuis op te passen, dat heb je. Je meid is een dronken todde, hoor! Zij komt er genadig af. Laat zij nooit onder mijne oogen komen, want ik ben wat poestig, ik mag geen onrecht zien, dat om de hagel niet; er zullen konkels zwaaien.

Wel leg je ook te wauwelen over afgodisch Frankrijk; en van menschen, die het teeken des beestes aan hunne voorhoofden dragen? Ik weet niet veel van al die nieuwe snofjes en modes, noch hoe die duivelderage hiet, die de dames nu alweër opzetten; doch jij weet er ook niet veel van. Maar zoo zijt gij allemaal: dat gonst en dat bromt over zottigheden, en wezenlijke zaken laat men zooals zij zijn. Je slacht de dominees, die, als zij hunnen studeertijd verkwanseld hebben, zulk tuig op den preekstoel brengen, daar het te pas komt als een oliekoek in een treurspel. En wat bruit het mij, al droegen de Franschjes het zevengesternte op hun hoofd? Ik ben een oud Hollander, die hier niet kom om zulke grillen, maar om mijne affaire te doen, en bemoei mij niet met het teeken des beestes, of waar zij dat opplakken; doe ook zoo, en je zult wèl doen.

Wel, ik denk dat ik zoowel in den Bijbel lees als jij, maar wie duivel heeft daar ooit van heilige sukkelaars gelezen? Broër Benjamin is een zotte vent, hoor! En ik zou mij doodschamen, dat zou ik op mijne eer, indien ik zoo met Gods woord omsprong, en het zoo Satans gek toepaste, zooals jij fijnen doet. Weetje wat? David was een held, die de oorlogen des Heeren voerde, en een kerel als een boom aandorst: den reus Goliad van Gad, meen ik. Paf, daar lag hij, en David ook niet lui, als de blis er op, flink maar, zijn dikken kop afgeslagen: dat was zeker geen sukkelaarswerk, meen ik. Hij was een groot Generaal; dat klinkt je wat anders voor den snoet.

Paulus, van Paulus moet je afblijven. Paulus was de beste, de raisonabelste man van de wereld; want hij zegt met ronde Zeeuwsche woorden: „gierigheid is afgoderij.” O hel kwam die vrome Apostel eens hier, ik verzeker je (voor een kwart percent), dat hij uw huis een afgodisch huis zou noemen. Wat praat jij van een goddeloos huis? mogen de jonge dames dan niet zingen, niet spelen, als zij maar wel oppassen en braaf zijn? En ik hou veel van de muziek, en Saartje speelt kapitaal, en ik heb haar eene heele scheeps-lading muziek gezonden; doch gij zult geen occasie hebben om ze op 't vuur te smijten. Wat zegje; wat blijfje; weet ik van de zaak?

Ik heb zooveel achting voor brave vrome menschen als iemand in de wereld, maar al je gekwaak, en al je geteem is geen snuijje waard; op mijne eer, dat is het niet. Ik weet meer van joului werk der duisternis dan je denkt; ik ken dat lieflijk oefening houden; de goeien niet te na gesproken; want ik wil allen niet met één kwast overstrijken. Maar gij en de uwen, daar heb ik den nijd op.

Wat weet zoo een luie zuipzak van Gods woord? Had hij liever voor 't lieve vaderland (en alle zoete meisjes) ossen en schapen geslacht, hij zou een veel nuttiger werk gedaan hebben. Hoe! hebben wij in Amsterdam dan geen wijze dominees, die werk van

hunne studie maken, en kunnen wij daar niet Kokse-aansche, Voetsiaansche en Lampiaansche waarheden hooren? maar neen: die goeie menschen klagen over ijverloosheid, en velen preeken, God beter 't, ook voor stoelen en banken; en in jelui kamers zitten de vroompjes gepakt als haring in de ton: zoodat ik wil maar zeggen, dat ik een vijand van zulke oefeningen ben.

Hoor, als ik Burgemeester T., of een ander braaf Regent van onze stad was, ik zou Amsterdam eens terdeeg zuiveren van die onnutte broodeters. Ik zou, door de stadsomroepers, met het wapen der stad op hunne bekkens geschilderd, de les van Paulus laten opklinken: hoort, gij brave burgers en ingezetenen, hoort: „die niet werkt zal niet eten.” En zulke kwanten, als broêr Benjamin, kregen logement in 't groote werkhuis, dat er zal gebouwd worden op 't Wezeper veld: wijl hij een van die borsten is, die, bij de huizen omgaande, de vrouwtjes gevangen nemen, die met zonden beladen zijn. Ik zou niet half zoo boos op jelui zijn, indien de stille zielen, die het zoo wel met het goede voor hebben, om zulk volkje niet bespot of veracht werden.

Ik heb veel gereisd en getrokken, en heb veel in Roomsche landen verkeerd, maar de papen zijn nog beter dan jijlui; en er valt evel ook niet veel op te roemen. Jij Saartje aan den Duivel overgeven! Weet jij wel, dat hij een kwaai gek is, en dat, als gij haar niet kunt leveren, het er wel eens heel benauwd voor u zou kunnen uitzien? mogelijk neemt hij tante, omdat hij nichtje toch niet bekomen kan. Ken jij de weduwe, daar zij bij inwoont? Je mocht wat, een struif. Puis! tante! is het zoo goddeloos, een menuetje te dansen? Wel dat mocht jij, en broeder, en je dikke Brecht ook wel eens ondernemen om de kwade humeuren, door luiheid en lekker smullen opgegaard, uit te dampen. Zie, wij kennen malkander van voor dertig jaar; je placht zoo vies niet van een dansje te zijn. Hoor, ik ben eens door zoo een fijnbaard schrikkelijk bedrogen,

en sedert gaat er een kou over mijn lijf als ik aan jelui denk. Ik spreek niet van vrome nauwgezette lieden; dat weet jij heel wèl. Wel, wie hoort er van, gij vrienden gebruikt ons, zooals de Mousen de Christenen gebruiken, om de sabbatslampen op te steken. Ik kan 't niet knopen, dat uwe lieve zuster besloot, u haar eenig kind toe te betrouwen. Mogelijk hebt gij zoo lang aan haar zwak hoofd liggen gonzen en huilebalken, dat zij het moest opgeven. Alles is jelui gading. En 't was nog eene zoetigheid, honderd halve rijers voor haar kostgeld. En durf jij nog van geld kikken! Hoe, wat hamer! denk je dat ik een schurk, of denk je dat ik razende dol ben? Ik ben haar voogd; zij is met mijne goedkeuring heen gegaan. Jij hebt het haar moede gemaakt. Trekken zul je, — ja! aan een aschkar. Wel, je bent eene overheerlijke tante! Je bent immers nu veel te oud en te leelijk om nog eens te trouwen; wat zal je met jouw geld doen? Meênemen? Loop voor Joost, ontmaak het kind uw goed, zij heeft genoeg. Procederen? Ei spreek eerst den advocaat naast den Gouden Ketting eens. Zoo die het u aanraadt, hier is je man.

Spreek niet van haar kwaad humeur. Zij is maar al te zoet van aard en te toegeefelijk. Zoo zegt de brave weduwe Willis, en elk die het lieve kind kent. Doch wie satan kan met zoo een paar oude meerkatten omgaan, als jij en Brecht?

Ziedaar zusje, nu heb ik ook eens gewerkt in uwen zondigen wijngaard; ja, ja! ik heb de ranken zoo verbruid besnoeid, dat, zoo er nog iets goeds van zal komen, het volgende jaar goede vruchten zal leveren. Ik twijfel, of broêr de uitlegger u, voor al uwe smulpartijtjes, wel zoovele heilzame waarheden geleverd heeft, als gij hier ontvangt voor één fransche briefport.

Om u aan den drommel over te geven (in plaats van mijne pupil), denk ik dat het nu te laat is; en ook, hoe boos ik op u ben, ik wensch uit grond van mijn hart, dat gij u verbeterde; gij zijt wel oud; doch men is nooit te oud om iets goeds te leeren: gij waart

toch in uwe jeugd nogal een rare schommel; hoe kom je zoo veranderd?

Ik wil geen katteschrift meer van u ontvangen, zoo gij u niet bekeert; daarom wordt alles in eens afgedaan door

ABRAHAM BLANKAART.

* * *

TWINTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Lieve Kind!

Mijn boekhouder, de oude goede Peterszen, zal u het geld brengen, dat ik u toedenk: de wissel bedraagt duizend gulden. Koop er al van, wat gij noodig hebt om in ordentelijke gezelschappen te gaan. Maak drie zakken, of hoe heeten die samaartjes, zooals uwe moeder en grootmoeder droegen. Koop alles wat er bij hoort; maar niet opzichtig of wild; nu, ik vertrouw alles goeds van u. En doe ook niets aan je lijf, dat je niet kunt blijven dragen: dit zou u al zoo gek staan, als die klungels die tante u aandeed. Gij moet het eerste half jaar in voorraad betalen; ik wil geene verplichting op dit stuk. Leg het wel aan, en als ik u zie, toon mij dan eens, hoe gij 't besteed hebt. Hoor, meid, zoo je 't wel aanlegt, heb jij gelds genoeg; zoo niet, dan is 't gauw op.

Ik heb zakken met klachten over u, in eenen zotten brief van je tante. Doe jij maar wèl, en ik zal u altoos voorstaan. Ik had gemeend thuis te komen, maar 't zal nog vooreerst niet lukken. Luister toch altijd naar de brave en wijze juffrouw Willis, alsof zij uwe moeder ware; meer eisch ik niet van u. Ga je wel in de kerk, kind? Dat moet je vooral en vooral doen.

Daar zit ik nou weêr in een paapsch land, daar hoor je van God, noch zijn gebod, wil ik spreken; en zou ik mijn tijd niet wêl had waargenomen, hoe zou 't nu gaan met mij? Als ik thuis kom, zal ik je alle Zondag afhalen om ter kerk te gaan, want ik ben nog zoo een oud Hollandsch man; en je zou niet gelooven, kind, hoe fraai de meisjes zijn, als zij daar, gelijk zoo een rij wassepoppetjes, wêl gekapt en gekleed, aandachtig zitten toe te luisteren wat de leeraar zegt. Ik versta weinig Fransch, maar als je evel toch altemet eens naar de Fransche kerk wilt, dan zal ik, uit pure inschikkelijkheid, met je gaan, en denken: zij onderhoudt er haar Fransch door; en voor mij is de penitentie kort, want die coquette abbeetjes maken het in een uur knaphandig af.

Zeg eens, Saarlief, staat er ergens in den bijbel van een teeken des beestes? zij past dat toe op de menschen, daar ik nu bij ben. Ik heb de vier Evangelien al eens doorgelopen, doch vind er niets van. Doch dat fijne volk vindt zooveel in Gods woord, dat er geen Christenmensch anders in kan vinden. Jij hebt niet veel anders te doen, lees zoo lang tot je het vindt; maar 't zal weêr op niets uitkomen. Evenwel staat het in den bijbel, dan spijt het mij, kind, dat ik het niet wist: want ik ben een doodvijand van spotten. Och Heer! ik dacht dat zij schimpte op de kapsels. Zoo ik iets op u vermag, bederf uw schoon bruin haar niet ten pleziere van eene ongevallige mode: anders moei ik mij er niet meê. Nu, zoek er eens terdeeg naar, hoor? En schrijf mij of gij 't wêl hebt. Vrees God, leef betamelijk, en denk dat je daar twee ouders in den hemel hebt, die u ter zijner tijd hopen weêr te zien. Nacht, beste kind, ik ben

Uw toegenegen Voogd

ABRAHAM BLANKAART.

. .
.

EEN-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Abraham Blankaart.

Geëerde Heer en Voogd!

Ik kan u niet uitdrukken, hoe dankbaar ik u ben! Gij hebt mij doen weenen. O goedheid! wat vermoogt gij op mijn hart — alles! alles! Waarom, mijn lieve voogd, beste vriend mijns braven vaders, vaderlijke vriend van mij, zijne ouderlooze dochter, kan ik u niet in persoon bedanken voor zooveel vriendelijkheid? Kon ik u maar schrijven gelijk ik wel wilde; doch mijn gemoed is zoo vol.

De oude goede Peterszen heeft mij, tegen een quitantie, duizend guldens overhandigd; en nu zal ik mij voorzien van 't noodige: gij weet wel, papaatje-lief, jonge meisjes hebben vele onnoodige dingen hoog noodig, broodnoodig. Men moet immers doen als een ander, indien 't niets om 't lijf heeft? Hoor, ik hou graag van wat moois, doch vind geen moois in dolligheden.

Maar ik mag immers wel een polonaisje laten maken? Het zal u niet schelen, of de stof om mijn lijf sluit, dan of zij met lange plooiën neêrhangt, wel? En zoo een samaartje staat mij zoo wél; want ik ben schoon uit de kluiten gewassen.

Ik ben volmaakt gezond, en zoo vroolijk als een vogeltje. De dames houden allen veel van mij, en ik van haar. Wij leven niet als bij tante, maar ik geloof niet dat wij ongeregeld leven. De weduwe is de goed-aardigste vrouw van de wereld, en ik geloof waarlijk, dat zij, uit zwakheid, iets door de vingers zou zien, 't geen zij 't liefst niet had. Mijne vriendin Letje en ik hebben tot heden maar ééne kamer, en zijn altijd bij elkander. Haar broêr, Jacob Brunier, die ergens

een officie heeft, houdt veel van ons, en heeft mij verzocht, de eere te mogen hebben van mij bij gelegenheid hier en daar eens te brengen met zijne zuster. Mejuffrouw de weduwe zegt mij, dat hij, zooals de hendaagsche heeren nu zijn, gansch geen kwade jongen is. Ik ken hem nog maar weinig; ik denk dat hij meer modieus vernuft, dan ouderwetsch oordeel heeft. Hij is een meisjesgek, die altijd wat aan de hand heeft, en dien ik heel wel kan dulden, omdat ik niets groots van hem wacht.

Ik houd ontzaglijk veel van mijne mama Willis: o, Mijnheer Blankaart, dat is een vrouw! zoo lief, zoo minzaam, zoo toefelijk omtrent jongelieden. Mijne vriendin Naatje is een braaf, verstandig mensch, die ik zeer hoog waardeer, en die mij altijd het beste voorhoudt. Willem is mijn broër, om het zoo te noemen; een beste jongen, doch ik geloof niet, dat hij veel ketterij in de wereld zal brengen; mogelijk oordeel ik verkeerd.

Ik poog zoo te doen, als mijn plicht eischt, en al het gebrekkige te verbeteren. Zoodra ik tijd heb, zal ik uw verzoek involgen. Och, tante is niet wijzer! Nu ik van haar ben, heb ik vrede met haar.

Geen blijder tijding, dan eens te hooren: „ik kom thuis, Saartje.” Leef gelukkig, en laat ik u mogen verzekeren dat ik ben

Uwe liefhebbende en gehoorzame Pupil en
Dienares,

SARA BURGERHART.

* *
.

TWEE-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Naatje!

Lees den brief, dien mijn waarde, mijn geëerde voogd mij schrijft, en heb dan eens de courage om te durven denken, of ik wel al te blijde, al te vergenoegd zijn kan. Hoe! is in mijn geval (trouwens in alle gevallen) blijdschap dan geen kind der dankbaarheid? Handel ik nu niet plichtmatig, Naatje? Wat anders! Gisteren heb ik een begin gemaakt met mij, voor eigen rekening, in den dos te steken; want tot nog toe ben ik als de raaf in de fabel, opgeschikt met de veëren van Letje. Eerst verscheen, op mijn hoogvorstelijk bevel, Monsieur Evrard, koopman in allerlei zijden stoffen, taffen enz., verzeld van een stuk van een petit-maitre, die gebukt ging onder eenige pakken kostelijk goed. Ik liet monsieur Evrard in de zijkamer gaan, en zou hem nog langer hebben laten wachten, zoo mijne nieuwsgierigheid mij niet naar voren gejaagd had. Duizend complimenten, duizend oui's, duizend enz... vormden een zeer interessant discours tusschen monsieur en mij. Al de stukken werden los gemaakt, en weldra zag ik al de stoelen, de commode, de bureau, ja zelfs de twee speeltafeltjes, bedekt met de schoonste taffen, zijden, gazen! Bekoord door dit heerlijk gezicht, schelde ik, en zei aan onzen knecht: Frits, vraag aan de dames, of zij eens bij mij gelieven te komen. Ogenblikkelijk traden zij binnen. Na eene heele menigte buigingen en complimenten, bezagen zij alles met genoegen: Onze goede weduwe en ik kozen juist dezelfde stukken, die het kostelijkst, maar ook het minst zwaarig waren. O Naatje, wat zijn wij vrouwen evenwel kinderachtig! Juffrouw Buigzaam, uit toefelijheid,

zoowel als de overige. Toch, ik ben in mijn schik, en verlang zeer, dat alles nu maar gemaakt zij. Voor rouw- en bruidsgoed, weet men, moet alles blijven liggen; ik was dus zeer in verzoeking om aan Letjes naaister, Madam^e Montmartin, zoo half en half te laten merken, dat ik in het laatste geval was; doch 't was een leugen [bij geluk], en ik haat het liegen zoozeer, dat ik liever geduld wil nemen. Nauwelijks was de koopman weg, of Mademoiselle G... verscheen, verzeld van een harer leerjuffertjes, een aardig Fransch schelpje van een meisje, dat het Hollandsch bekoorlijk slecht uithaspelt; toen voorzag ik mij van alles wat men bijwerk noemt, en deed onze dames elk een klein presentje, maar kocht de weduwe eene fraaie coiffure... Goede vrouw!... Terwijl ik dus in al mijne heerlijkheid en schatten vergenoegd nederzat, kwam de jonge heer Brunier zijne zuster bezoeken. Hij is een groote, lange, fletse, blonde lummel van een jongen, zoo net gekleed, dat het zoo niet te zeggen is, in een frak met zilveren lissen, o zoo mooi, zoo mooi! De jongen ziet menschen, 'k wil zeggen zulke marionetten, als men in Amsterdam zoowel menschen noemt als wandelende geldzakken, en mogelijk met een even goed recht; zoodat hij voor een verlegen uur nogal heel dragelijk is. „Goos,” zei Letje, „jongen, hadt je nu wat eerder hier geweest, dan zou je gelegenheid gehad hebben om uw goût te toonen. Onze Burgerhart heeft een hoope moois gekocht.” — „De smaak,” hervatte hij, „van mejuffrouw Burgerhart (zich tegen mij met neêrgeslagen oogen buigende) „is zoo exquis, dat zij mijn oordeel wel kan missen.” Toen bekeek hij alles, schoof zijn hand onder alles, prees alles, en zei nog wat wartaal over mij, daar het mij niet eens op lustte te antwoorden.

Men sloeg een ombertje voor. Broêr zag wel, dat hij geen belet deed; wij speelden, een stuiver het fiche. Dat's immers ordentelijk? Onze waarde Buigzaam hielp mij, maar breidde onderwijl inplaats van spelen: wij aten evenveeltjes en kregen lekkere slemp er bij.

Ten elf ure ging broêr weg, na Letje hartelijk gekust, en ons allen gegroet te hebben; o, wat ben ik van dien dag voldaan!

Ziedaar, Naatje, zoo eenvoudig, zoo aangenaam leven wij. Ja, ik ben wel tevreden. Er steekt immers geen oogvol kwaads in, van Monsieur Evrard stoffen en van Mademoiselle G... galanteriën te koop, een eerlijk ombertje te spelen, evenveeltjes te eten en slemp te drinken? Nu wensch ik niet veel meer; de stille vrije levenswijs, die ik nu geniet, heeft zeer veel invloed op mijne gezondheid; en is een mensch niet verplicht, ook dáárvoor te zorgen? Is zij, naast een gerust gemoed, niet de grootste schat op aarde? De jeugd heeft immers niet te doen, dan zich in onschuld te vermaken? doet zij dat niet, dan overspringt zij een der levensseizoenen. Mijn hart veroordeelt mij niet, en ik durf u, mijne bedaarde vriendin, alles melden. Zou ik dan kwaad doen? Zeg mij, wat gij er van denkt. Groet uwe moeder met eerbied voor mij en bemin toch

Uwe Vriendin,

SARA BURGERHART.

P.S. Alle jufferlijke handen zijn thans voor mij aan 't werk; 't is of zij een pop kleeden, zoo beijveren zij zich.

* * *

DRIE-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Lieve Vriendinne!

Ik merk, uit uwen laatsten, dat uw lot geheel veranderd is: uwe kleeding, uwe verkeer, uwe levens-

wijs, alles is veranderd, uitgenomen uw goed, onschuldig hart! Vol vrees voor dat hart, schrijf ik dezen. Het is nog vroeg: ik heb te weinig kennis van het zedelijk karakter der dames: naarmate dat doorschijnt, zal ik schrijven; nu zwijg ik. Ik weet zelve wel, dat ik wat ergdenkend ben omtrent eenigen; en dit is geen deugd, die ik behoef aan te moedigen. De brief van uwen voogd is vaderlijk; en, mag ik het zeggen, het misselijke zelf is het uitvloeisel van zijn goed verstand. Dat hij lang leve, en u gelukkig ziel...

Ik begrijp wel, dat gij er gracelijk zult uit zien: dat de dames u helpen in het maken dezer beuzelingen, geeft mij een goed denkbeeld van hare vrouwelijke handigheid. Vrouwen, die zich onzer bezigheden schamen, verdienen wel, dat men zich harentwege schame. Dat de heer Brunier zijne zuster bezoekt, is goed, is minzaam; maar komt hij wel om haar? Is het ook om mijn mooi vriendinnetje? „Och, zegt gij, daar onderzoek ik niet naar.” Goed, ik ook nog niet; vooral, zoo hij niets meer is, dan een mode-gekje.

Gij weet, dat ik, bij gelegenheid, wel eens speel, maar ik heb toch geen zin in dien dag, waarover gij zoo voldaan zijt; ofschoon ik beken geen oogvol kwaads te kunnen zien in alles wat gij, stoute meid, zoo raar bij elkander optelt. Het kan zijn, dat gij thans veel gezonder wordt; het is óók waar, dat uitspanningen dien schat helpen behouden; maar, kan men goud niet te duur koopen? Ik vrees voor eene zedelijke ziekte, gij zult u overladen met vermaken.....

Mijn waarde Saartje, overweeg zelf, wat gij doet, wat gij laat: ga eens na, wat gij doen kunt, doen moet, in uwe jaren, in uwe omstandigheden, en als gij dan over uzelf voldaan zijt, zal het ook zijn,

Uwe Vriendin en Dienares,

ANNA WILLIS.

* *
*

VIER-ENTWINTIGSTE BRIEF.

De broeder Benjamin aan den heer
Abraham Blankaart.

Men Heer!

Jij hebt ons, ons volk, ende onzen weg beroerd, en schoon de zusters zich alles zouwen getroosten in stille zuchten, zoo voel ik mij gedrongen om het voor haar, de goede zaak, en mij zelf op te nemen, omdat ik haren stichter en huisbezorger ben; al ben jij een groot heer, ik zal jou toonen, dat ik op de muren van ons huiselijk Sion geen stommen hond ben; mijn geblaf zal je doen zien, dat ik geen indringer, geen bemoeial ben, maar dat ik eene wettelijke roeping heb. Nou ja; men vader liet me de slagerij leeren; 't was een werelds man, een schoenlapper; maar men moeder was evel in kerkelijke bediening, want zij was eene der kerke-schoonmaaksters; en had men vader het niet belet, zij zou mij op de studie gedaan hebben; doch hij vroeg altoos, „of zij dan razende dol was;” de middelen ontbraken, en ik had eene groote mate van ziels- en lichaamsvermogens, en veel meer trek tot geestelijken, dan tot slagerlijken arbeid. In mijnen onverwinbaren afkeer van allen lichaamsarbeid, hoorde ik mijne roeping tot een ander ambt; ik was gehoorzaam, ik katechiseerde de kinderen en de vrouwtjes uit mijne buurt voor een mondvul eten, want de arbeiders is zijns loons waardig. De reuk mijner gaven verspreidde zich ook spoedig; de grooten der aarde verruilden ook gaarn mijne toelichtingen voor hunne tijdelijke goederen; edoch, dit getal is echter niet groot. Dus raakte ik ook bekend met de vrome juffrouw Hofland, die gij als een andere Saulus vervolgt. Ik slijt vele opgewekte uurtjes met haar. Nu weet gij, wie ik ben; maar jij bent een Atheïst, een

Armiaan, een Sociniaan; ja je bent, mag ik met ruimte zeggen, een Deïst. Jij bent een voorstander van alle goddeloosheid, jij staat een dartel hellewicht voor; dat doe jij; ja, dat doe jij. Jij weet ook wel, dat juffrouw Hofland, als eene echte dochter van Gaaijus, de nooden der Heiligen vervult, en jij onthoudt haar heur geld; zoodat jij een kerkroover bent; ja, dat ben jij. Zoo, heeft Saartje geen drie honderd guldens verteed? Wel nou toon je alweêr jou werelds hart. 't Is waar, wij hielden het meisje in eene Christelijke soberheid, wij kleedden haar stemmig; ik weet ook beter dan jij, hoeveel zij 's jaars aan voedsel en deksel noodig had; honderd rijksdaalders! — maar hoeveel heeft de goede juffrouw wel gezucht over dat baldadig kind der zonde, hoevele tranen heeft zij geschreid, hoeveel gebeden heeft zij voor haar arme ziel gedaan, hoe dikwijls is zij ziek geweest door al dat tobben! kost dat alles geen tijd en zorg? of denk jij dat alles voor niets te hebben? Neen, jij zult, jij moet er voor betalen. Maar zoo ben jelui: in 't aardsche kunt jelui rekenen en cijferen; maar in 't geestelijke ben jelui blind; maar juffrouw Hofland zal haar geld hebben, ik zal u dwingen; ik — vrees voor mij..... Wij hebben in deze godvergeten stad nog onze duizenden. Wee, wee, die den vinger tegen ons opheft!... Wij ijveren voor de vromen, en onze haat is heilig; dit wee beteekent veel, als het wordt uitgeboezemd door een man als is

Uw ware Vriend,

BENJAMIN.

VIJF-ENTWINTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
den broeder Benjamin.

Verachtelijke Kaerell!

Ik reken mijn knecht te goed om u te schrijven; daaraan zijt gij de eer, die ik u thans doe, schuldig. Zeg, fraaie kwant, dit aan uwe principale: „dat zij zich stil houde, of dat ik haar alles, dat zij 's jaars, boven de honderd rijksdaalders, ontvangen heeft, zal afkorten.” Ik wacht haar voor den rechter. Laat zij daar hare leverantie van zuchten, tranen en gebeden inleveren, om te zien, hoeveel haar voor elke twintig dito's zal worden toegewezen.

Houdt u stil, of 't zal niet met u gaan. Ik meen u, en nog eenigen uws gelijken, zoodra ik in Holland kom, voor mijne rekening, aan vast werk te helpen; en dit dreigement zegt veel in de pen van eenen man als

ABRAHAM BLANKAART.

ZES-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Hooggeachte Vriendin!

Ontvang mijne dankbaarheid voor den waarden brief, dien ik gisteren ontving. Ja, ik zie dat gij mijne vriendin zijt; gij neemt belang in mij; en gij zijt altoos

zeer verre uitzierende. Ik geniet hier zoo vele beleefdheden; de weduwe toont, dat zij mij lief heeft; ik vinde in haar en in Letje zooveel goeds; ik heb zelve zoo veel gebreken: hoe kan ik dan anders handelen? Men moet zich in 't huiselijke leven ook zeer toeleggen op de beminnelijke deugd der inschikkelijkheid. Ieder heeft zijne eigene manieren, deugden, zwakheden. Het karakter ontleent zoo verbaasd veel van het temperament, van de opvoeding, van de gewoonte, en waar niet van? De twee juffrouwen Cornelia en Charlotte smaken mij echter niet veel. Mejuffrouw Buigzaam heb ik reeds beschreven, en nu ik haar nader leer kennen, vind ik dat zij die vrouw is, welke ik u beschreef. Nu en dan is zij echter wat zwaarmoedig; doch nooit verveelt zij ons met hare vapeurs. Zij is van natuur grootsch, en blijft zoo in hare vernedering: geeft u dit wel een kwaad denkbeeld van haar, Naatje?

Letje is drie jaar ouder dan ik, is welgemaakt, bevallig, blank, fijn van trekken, tamelijk fraai; leeft zonder veel nadenken, heeft echter de geschiktheid om beter te worden. Zij heeft verstand, maar goed-aardigheid is de grond van haar karakter. Zij leest gaarne, zit nimmer ledig. Al wat uit hare handen komt, is keurig. Zij schrijft een schoone hand, zingt, speelt, doch niet zoo goed als Saartje, durf ik haar toestaan, op het clavier. Zij slentert met Cootje overal heen, en is dus bij vele heeren te bekend. List en schijnschoon zouden haar nu nog ongelukkig kunnen maken. Zij acht juffrouw Buigzaam, spreekt van niemand kwaad, is beleefd tegen de dames, minzaam omtrent bedienden, milddadig jegens den arme, kortom, buiten u, mijne Willis, wensch ik haar tot mijne vriendin. Indien zij weinig godsdienstige kennis heeft, vraag ik, heeft zij gelegenheid om die te krijgen zoo als wij? Kan ik haar nog niet van veel nut zijn?

Juffrouw Cornelia Hartog is in de dertig, zoo zegt zij zelve, en ik geloof het. Zij is lang, mager, heeft een mannelijk voorkomen (dat ik zoo haat in een

vrouw); hare oogen staan mij ook niet te best aan. Zij staan mij te wild, te achterhoudend en, lieve hemel! wat heeft een brave meid toch te verbergen? Hare stem is grof, zwaar, onaangenaam. Zij spreekt bij schokken nu veel, dan geen enkel woord. Zij is droevig nieuwsgierig, maar zij kan mij niet uithooren; ik ben afkeerig van haar. Hare kuren vallen ook niet in mijn smaak. Bijv., zij kan zich somtijds zoo afgetrokken van gedachte houden, dat zij haar theekopje, inplaats van uit te drinken, in de spoelkom uitgiet, en een snuijfe neemt uit het suikerbosje, u driemaal iets laat vragen, eer zij antwoordt. Zij heeft reeds drie jaar aan een lub zitten konkelen (zegt Letje). Hare snuifdoos en zakdoek zijn altoos in hare handen. Ik geloof niet, dat zij iemand kan beminnen buiten haren schoothond. Zij is slordig en echter prachtig. Zij loopt veel uit, ook in de kerk; kent vele groote lieden, wordt er dikwijls bij verzocht; leest geleerde auteuren, in vier of vijf talen. Zij is ook ervaren in vele, mag ik het zoo eens noemen, onvrouwelijke kundigheden, en krijgt veel brieven van geleerde mannen. Zij wil bij ons zich eene meerderheid geven, die wij haar gaarne laten: met één woord, juffrouw Hartog is eene savante van de allernaangenaamste soort, die alle dichters, rijmers, en alle Nederduitsche poëzie vodden noemt.

Nu van juffrouw Charlotte Rien du Tout: zij is tamen mooi, eene brunet, groot en gezet, een weinig ouder dan Letje. Zij heeft geen karakter; geen uur is zij dezelfde. Nu zit zij tot twaalf ure ongekleed, dan is zij voor dag en dauw in volle orde en zit ons met het ontbijt te wachten; want wij ontbijten met elkander, behalve onze wijsneus, die het meeste geld verteert, en daarvoor veel grillen wil ingevolgd hebben. Lotje slaapt nu eens tot elf ure, dan zit zij den nacht over, ofschoon zij niets doet, of te doen heeft. Nu drinkt zij een glas water, dan weër Engelsch bier. Zoo is zij in haar beddejakje, en binnen één oogenblik vliegt zij gekleed de deur uit. Nu is zij de giedenisigheid

zelve, dan is het haar fatsoen te na, een theedoekje aan te reiken. Vandaag geeft zij een gulden aan een arm mensch; morgen „mag de luie bedelaar werken;” hij krijgt geen duit, geen speld. Nu sjouwt zij onze groote kat op haar schoot, al heeft zij een kostelijk gaas boezelaartje voor; dan mag Jillis niet met zijn pootjes tegen haar opstaan. Nu koopt zij eene heele galanteriekraam, straks verkwanselt zij alles, of geeft het weg. Nu haalt zij Brunier aan als een mal meisje; dan zegt zij hem nauwelijks goeden dag. Zij had in hare twee vorige logementen het zeer wel, maar zij trok af, eenig en alleen om eens te veranderen; en zij zou wel willen, dat onze brave weduwe dikwijls van bedienden veranderde: „altoos dezelfde gezichten,” zegt zij. Eene beuzeling maakt haar kwaad en ook weêr goed; wij storen er ons ook niet aan. Zij heeft een oom, die haar veel goed doet; die wil volstrekt, dat zij hier blijve. Zou die oom dat willen, Naatje, zoo de weduwe geen braaf mensch ware?

Ziedaar, daar hebt gij ons huisgezin. Is hier zooveel gevaar voor mij? Eilieve, in wat opzicht? Wel, kind, indien ik, of mijns gelijken, ons te heilig rekenen om bij eene weduwe Buigzaam in te wonen, waar zou zulk eene fatsoenlijke vrouw van bestaan? Bezorg haar jonge lieden, u meer gelijkende, bezorg haar die; die goede vrouw zal zeer vergenoegd zijn. Zoo men in de couranten laat zetten: „Iemand, van de Gereformeerde, Luthersche of Roomsche godsdienst zijnde, genegenheid hebbende om en zoo voorts;” dat gaat nog aan; maar hoe misselijk zou evenwel het volgende advertisement luiden: „Eene juffrouw van goeden huize, die niets dan onze beste theologische en zedekundige boeken leest, en nooit dan uit Voet of Schutte zingt, die geen broeder of neef heeft, zich niet opschikt, en zeer godvreezende is, genegenheid hebbende om bij eene fatsoenlijke weduwe eene kamer enz. te hebben, adresseere zich enz.” Hoe dikwijls vormt de ware vroomheid onuitvoerbare ontwerpen! Waak over mij, mijne vriendin; maar

oordeel vriendelijk over mijne huisgenooten; wees teederlijk gegroet van

Uwe Vriendin

SARA BURGERHART.

P.S. Dezen namiddag kwam hier zekere heer Hendrik Edeling, met Brunier, die Letje tot eene wandeling verzocht. Kent gij zoo een man? 't Is een schoon jongman, die wel het contrast schijnt van Coo. Hij heeft met de weduwe eenige oogenblikken gesproken. Zij was zeer aangedaan toen zij binnen kwam: meer weet ik niet.

ZEVEN-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Maria Spilgoed aan den heer Abraham Blankaart.

Wel Edel Heer!

De lieve juffrouw Sara Burgerhart heeft, zooals zij mij verzekert met goedkeuring van u, Mijnheer, in hoedanigheid van voogd, haar verblijf bij mij genomen, en mij pogen over te halen om, bij hare komst zes maanden vooruit te betalen, op uwe orders. Ik twijfel aan deze beide gezegden niet in 't allerminste. Haar karakter verheft haar boven alle kunststreken. Het zou mij echter zeer aangenaam zijn, indien gij, Mijnheer, zoo goed waart om mij door eenige regelen te doen weten, dat gij ten volle tevreden zijt met de keuze, die juffrouw Burgerhart ten mijnen opzichte heeft gedaan, en mij te ontslaan van geld in voorraad te ontvangen. Ik laat de conditiën geheel aan u; uwe inborst is mij door de zoete vluchteling genoeg bekend.

De ongevallige omstandigheden, waarin ik mij, sedert den dood mijns mans, bevond, die juist de beste

huishouder niet was, en die mij weinig naliet, heeft mij genoodzaakt, iets bij de hand te nemen, wijl ik geen hart heb, dat in staat is om mij van trotsche bloedvrienden afhankelijk te maken. Het bestaan, dat ik uitkoos, zou mij alle mijne rampen doen vergeten, indien alle mijne dames Burgerhartjes waren. Evenwel, ik klaag over niemand; maar dit meisje is een engel. God geve, dat zij altoos in goede handen valle. Hare levendigheid is bekoorlijk; doch sommigen zouden wel eens voor dardelheid aanzien, 't geen niets is dan eene overdrevene vroolijkheid. Hare zucht tot uitspanningen is ook zeer sterk: 't is of zij hare schade inhaalt: juffrouw Hofland heeft haar al te streng gehouden; zij gaat veel uit, doch niet dan met hupsche jonge lieden. Ik hoop maar, dat zij met zooveel achting, als zij verdient, in de huwelijks-haven zal aanlanden.

Ziedaar, Mijnheer, hetgeen ik mij verplicht vond aan u te schrijven, buiten haar weten: mijn knecht zal dezen aan uw huis bezorgen, wijl ik uw verblijf te Parijs niet weet, en er ons meisje niet naar kan vragen. Ik ben met eerbied,

Uwe ootmoedige Dienaresse,

MARIA BUIGZAAM,
Wed. SPILGOED.

* * *

ACHT-ENTWINTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Waarde Saartje!

Zoo als ik mij nederzette om u te schrijven, ontving mijne lieve moeder een brief uit Rotterdam, met de

treurige tijding, dat hare eenige zuster, mijne geëerde tante Betje, zeer gevaarlijk krank is. Mijne moeder is zeer bedroefd; gij kent haar: maar zij brengt met de grootste bedaardheid alles in gereedheid, en Willem is reeds om rijtuig uit. Zoo hij van 't kantoor kan, gaat hij ons brengen.

Ziedaar, zoo ongevallig is het leven, zoo dwaas zijn onze ontwerpen. Nog geen uur geleden, meende ik u te melden, dat ik van oogmerk was om u bij de eerste gelegenheid eens te komen zien, en met mij een geheel dag mede te nemen.

Schrijf mij dikwijls; mijn adres gaat hierbij. Blijf in allen opzichte u zelve waardig. Ik ben met alle genegenheid,

Uwe Vriendin

A. WILLIS.

* *
*

NEGEN-ENTWINTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Maria Buigzaam,
Wed. P. Spilgoed.

Mevrouw!

Ik geloof waarlijk, dat het inkomen van alle mijne uitstaande gelden mij niet half zooveel zou verblijden, dan ik verblijd ben door den inhoud uws briefs dien gij mij de eere aandeedt van te schrijven. Ho, wat! is de lieve meid dan mijn lieveling niet? Is zij de dochter niet van eenen man, die mijn eenigste hartvriend was? Dat zou ik gelooven, waarachtig! Hoor, mijne goede dame, alles is strikt waarheid, wat de kleuter u verhaald heeft. Maar, haal mij de booze, indien ik aan zoo eene vrouw een knappen brief kan schrijven: doe al wat u behaagt; och Heer, het geld

is goed, wil ik spreken, maar ik zal eene fatsoenlijke vrouw nooit kwellen. Wat denkt gij, mevrouw, kan ik met u kibbelen om een honderd guldens drie vier, nu mijn kind in zulke goede handen is? Ja, zie, ik heb wat ongerustheid voor haar uitgestaan, toen zij nog bij hare tante was, en vóór ik wist, waar of zij toch beland mocht zijn. Want, hier gezeid en hier gebleven, het kon immers gebeurd zijn, dat het stout dingetje in slechte handen was gevallen, en zoo al wijders, gelijk de waarheid is.

Wilt gij wel gelooven, mevrouw, dat uw brief mij een traan of vier gekost heeft? 't is echter zoo. Wel, lieve God, zei ik, zijn de beste vrouwen dan meest altoos in de onwaardigste handen? Dat is toch ellendig! En daar zit Abraham Blankaart nog in zijn vijftigste jaar, als een niets beduidend oud vrijer; echter had ik hemelvast besloten, om met mijn vijf en twintig jaar man en vader te zijn. Wat zal men zeggen? die eerst komt, die eerst maalt; en een weinig te laat is veel te laat. Ja, mevrouw, ik heb den heer Pieter Spilgoed wel gekend, maar nooit met hem verkeerd. Hij had mij te veel wild hair op 't hoofd; en als de jonge lui getrouwd zijn, moeten zij dat laten afscheren, of de boel zit op zij. Ik wist wel, dat hij eene fatsoenlijke Geldersche dame getrouwd had, doch meer niet; en ik bemoei mij bijkans nooit met de zaken van een ander: ik zeg altoos: „Abraham Blankaart, vrees God en doe wel; dat is jou zaak, mijn vriend.”

Alles wat gij van Saartje zegt, is, zooveel ik daar over kan oordeelen, waar. Wees toch zoo goed en houd een wakend oog over haar; wij mans hebben daar zoo den slag niet van. Indien er iets mocht voorvallen, 't geen u noodig schijnt mij te doen weten, zoo verzoek ik ernstig om mij met uwe brieven te vereeren. Ik weet heel wel, dat er geene belooning zijn kan, die geëvenredigd is aan uwe zorg en raadgevingen voor en aan een meisje als mijn Sarotje: evenwel, het zal mijn plicht zijn om uwe edelmoedigheid op eene waardige wijze te gedenken. Kan ik u van dienst zijn, 't

zij door mijn persoon, of mijn beurs? Ik kan geen grooter geluk, dan waardige vrouwen mijne achting te kunnen bewijzen. Ik ben met eerbied,

Mevrouw!

Uwe ootmoedige Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

. . .

DERTIGSTE BRIEF.

De heer Hendrik Edeling aan zijnen
broeder Cornelis Edeling.

Waarde Broeder!

Gij wilt altoos dat ik dikwijls en lange brieven schrijf; dat ik u al het stads- en beursnieuws melde. Ja, Keesje, had ik de aangename gaaf van wél te vertellen, zoo als mijn broêr die heeft, ik zou met vermaak aan uwen wil voldoen. Doch ik ben geen geestig man; zoo ik eenige sterkte mocht hebben, dan geloof ik, dat die bestaat in denken. Ik moet regelmatig werken; mijne ziel is niet opgeluisterd, niet vervaaid door eene geleerde opvoeding, zooals de uwe; mijn eenigszins phlegmatisch gestel kan niet spoedig aangedaan worden: het heuzelachtig nieuws is mij zooveel moeite niet waard om er over te schrijven; en buiten mijne negotie, kan ik u niet veel vertellen, dat gij niet beter weet dan ik. Dikwijls ben ik om een onderwerp verlegen. Maar, zoo gij mij nu toestaat, over mijzelf te schrijven, zult gij een recht vervaarlijk langen brief hebben.

Ik ben, sedert gisteren, ongemakkelijk, onrustig, maalachtig, ziek; voer niets uit, schrijf nu een paar regels in 't grootboek, en sla het weêr toe; trek een rekening op, en kan de getallen niet onthouden; vat

de dwarsfluit op, blaas een noot of tien, leg haar neêr; trek mijn japon uit, kleede mij, en blijf in huis; nu ben ik duizend mijlen van de plaats daar ik zit, dan geen zes grachten van ons huis; nu vliegt mij 't bloed in 't aangezicht, dan zie ik zoo bleek als de muur. Wat kan dit alles zijn, zoo ik niet doodelijk verliefd ben? Had ik maar eenigen grond tot hoop; maar neen, zoo een engel zal voor mij niet zijn. Zij zal zeker reeds bemind worden; en zou ik niet een slechthoofd zijn, indien ik mij ging inbeelden, dat zij mij zoude uitkiezen? De rede wil dan volstrekt, dat ik mijne drift matig, omdat het niet waarschijnlijk is, dat hare liefde mij immer zal gelukkig maken. O naar denkbeeld! Is het zoo? vaar dan wel, o rust, o vrede, o vergenoeging. Hiervan hangt al mijn geluk volkomen af. Ken ik de beminde van mijn hart ook genoeg, om te weten, dat zij de liefde van een braaf man, dat zij zijne achting verdient? Neen, zeker! dit kan ik niet ontkennen. Om niet tot alles onbekwaam te worden, moet ik mijn boezem lucht geven. Zal ik onzen vader (die mij zeer bemint) lastig vallen met mijne verliefde aandoeningen? Daar is niet aan te denken. De man zou geen geduld hebben om mij uit te hooren; en eene ontboezeming van dien aard eischt een vriend, een teeder beminnend vriend, dien men door en door kent, en altoos onze vriendschap waardig vond. Gij, mijn waardste broeder, zijt die vriend. Gij zult, zij moet alles weten.

Voorleden Maandag vroeger dan naar gewoonte gedaan hebbende, ging ik het huis uit, met oogmerk om eens te gaan zien, welk een spel er gespeeld werd. De schouwburg was vol, en ik meende heen te gaan, toen een zeer vriendelijk jong heer opstond, en mij, op de derde bank, eene plaats, die hij over had, aanbod. Ik nam dit heusch voorstel aan. Ik vond smaak in zijne gesprekken, die, hoewel niet zeer interessant, echter goed waren. In het uitgaan der comédie verzocht ik hem, of hij in de Zwaan mijn gast geliefde te zijn (gij weet, Keesje, dat vader niet gaarne over-

vallen wordt), 't geen hij recht gulhartig aannam. Wij soupeerden te zamen; ik vond hem, voor een heertje van de mode, heel wel, en als ik hem van de negotie en onze veege koloniën onderhield, bekende hij openhartig, dat hij, die een fatsoenlijk ambt had, zich daarop toelag, en weinig koopmansverstand had, maar dat hij wél kon opmaken, dat de tijden kritiek waren. Ja, zei ik, menig eerlijk man is met zijn los geld verlegen. Ik heb ook een sommetje, dat ik gaarne uitzette op behoorlijke rente. „Mijnheer”, hernam hij, „ik hoop dat gij mij niet voor onbescheiden zult aanzien, wanneer ik u zeg, dat ik u gelegenheid kan geven om een honderd ducaten veilig uit te zetten, en tevens eene ordentelijke weduwe grootelijks te verplichten. De dame, die ik beoog, is, door de slechte conduite haars mans, geruïneerd, maar heeft, door hare verstandige schikkingen, reeds alles op die som na afbetaald, waarom een rijke fokkerd haar zeer lastig is. Mijne zuster is daar gelogeerd, met nog drie juffrouwen, en heeft mij dit met tranen in de oogen verhaald: wij zijn niet rijk, anders zou ik mijzelf dat genoeg bezorgen.” Vervolgens zeide hij mij haar naam, en beloofde mij om er des anderen daags eens met mij aan huis te gaan. Gij kent mij; meer zeg ik niet. Mijn hart is, Gode zij dank, geen laag bekrompen hart. Ik ging met hem dan aan huis, onder voorwendsel van zijne zuster tot eene wandeling te verzoeken. De jongen houdt veel van haar, iets dat mij ook in hem wel gevalt. De weduwe ontving ons met dat voorkomen, 't welk fatsoenlijke vrouwen zoo achtenswaardig maakt. Ik zag, dat zij veel moest geleden hebben, dat zij zorgen had. Waarlijk, broërlief, er is, voor een gevoelig man, niets zoo treffend, dan het zacht gesprek eener deugdzame vrouw, die ongelukkig is. Ik verzocht om de eer te hebben van haar een paar oogenblikken te spreken. Brunier ging bij zijne zuster. Stel u mijne verlegenheid voor! Hoe moest ik over geld met eene kiesche vrouw spreken?... ik moest echter. „Mejuffrouw,” zeide ik, „alle men-

schen zijn niet billijk; zekere vrek valt u lastig om eene beuzeling, dat spijt mij; wij kooplieden hooren niet dan van geld; ik ken dien man. Maak mij zoo gelukkig van deze honderd ducaten, die ik niet beter weet uit te zetten, van mij aan te nemen, en ontsla u van zoo eenen knaap. Ik heb thans geen tijd om het contract te schrijven, mijn naam is Edeling." Ik lag het geld in haren schoot. Zij was zoo aangedaan, dat zij weinig zeggen kon; maar hare schoone oogen spraken de eenvoudige taal der erkenenis. Brunier kwam even in de kamer, om te zeggen dat zijne zuster niet ging, waarop de goede dame ons verzocht thee te drinken. Zoo als zij mij in de eetkamer leidde, zag ik eene juffer, die mij, op datzelfde oogenblik, geheel en al en voor altoos overmeesterde. Ik stond een oogenblik als een beeld, maar herstelde mij in zooverre, dat ik het gezelschap konde groeten. Waarlijk, mijne knieën knikten onder mij; 't was, op mijn woord, juist of ik een electrischen, ik mag zeggen Musschenbroeksch schok door mijne ziel voelde heen horten. Ik zag niemand dan deze bevalligheid. Zij zat, huiselijk gekleed, en druk bezig met het knopen van manchetten. Hemel... en zij heeft geen broër. Voor wien maakt zij die dan? Mijn jonge vriend gaf haar gelegenheid om haar vernuft te toonen; 't was stekelachtig, doch zoo een prikje doet geen zeer. Zij behandelt hem als een bagatel, dat zag ik klaar. De weduwe gaf vervolgens gelegenheid om haar lieve kind, zooals zij deze engel noemde, beter vertooning te doen maken. Ik zag, dat zij een gevoelig hart en gezond oordeel had, hoewel zij over de fraaiste zaken met de bekoorlijkste losheid en ongedwongenheid voortpraatte. Broërlief, deze vrouw, of geen vrouw! Gij weet mijn sentimenten op dat stuk. Nu heeft mijn hart dat gevonden, daar het dus lange naar zocht. Het lieve meisje is de dochter van den heer Burgerhart: zij is ouderloos. De achtenswaardige weduwe heeft zich genoodzaakt gezien juffrouwen te logeeren; mijne beminde is eene derzelve. Het begon te regenen, en wij bleven zoo al,

ongemerkt, tot dat de bescheidenheid ons gebod te vertrekken. Dat afscheid! och, die niet verliefd is, kan het niet beseffen. Ik kan haar niet meer van mij afgezonderd beschouwen. Maar voor wien zijn die manchetten?

Thuis komende, ging ik, welstaanshalve, aan tafel; maar ik had geen honger. Ik draaide het zoo behendig, dat ik op het artikel van de thee kwam, en sprak van op speculatie te koopen. „Is er niet een koopman in thee geweest, die Burgerhart heette, vader?” — „Ja, Hendrik, dat was een braaf man, ik heb hem veelmaal op de beurs gesproken; zij zeggen, dat zijne dochter, eene losse, wilde meid, hare tante, eene zotte kwezel, daar zij bij inwoonde, ontlopen is en nu ergens, waar weet ik niet, inwoont, bij lieden daar veel losse knapen invliegen; zoo zij 't verbruit, zal 't mij spijten, om hare brave ouders, en om de kleuter ook: ik heb ook nog groen koorn op 't veld.” Meer dorst ik niet vragen. Brunier kan ik niets toebetrouwen, ik ken hem niet genoeg, en zijne berichten zijn, vrees ik, zoo wild als oppervlakkig. Dit weet ik, dat zijne zuster de bizondere vriendin is van mijne beminde. Zij scheen eene zeer bevallige, zoete juffer; maar, zooals ik zeide, ik had geen oogen dan voor mijne Burgerhart.

Ik vrees alles. Ik vrees, dat zij in zulk een man, als ik ben, geen smaak zal hebben: Ik vrees, dat haar hart niet meer vrij is. Ik vrees, met één woord, voor alles wat mij dit juweel zoude kunnen ontrooven! Troost, raadt, help mij. Komen daar vele jonge heeren!.... O liefde, o liefde! hoe duur staat mij mijne voorleden koelheid; en echter, zou ik mijne rust terugnemen voor deze martelingen? om geen duizend werelden. Ik ben geheel de hare, doch altoos de broederlijke vriend van mijnen besten broeder. Schrijf spoedig.

H. EDELING.

• •
•

EEN-ENDERDERTIGSTE BRIEF.

De heer Jacob Brunier aan Mejuf-
vrouw Sara Burgerhart.

Charmante Dame!

De ongegeneerde wijs, waarop gij mij altoos behandelt, geeft mij de hardiesse om u eenige regels te schrijven, wjl ik u en mijne zuster gaarne dezen namiddag tot eene wandeling zoude disponeeren. Het zal laat zijn, eer ik kan komen, en daarom vraag ik het per missive, opdat gij u zoudt kunnen gereed maken. Om u maar alles te zeggen, ik heb mij ver-slapen, en mijn vriend Edeling kwam met mijn coiffeur tegelijk in. Binnen 't uur was ik gekapt; en nu zit ik, in mijne soubise, dezen te schrijven. Dan moet ik nog een paar nieuwe zijden kousen aantrekken, daar loopt ook een half uur meê heen, want ik mag niet zien dat er de minste kreuk in zit. Dan moet ik mij nog kleeden, *comme il faut*, om onder het keurig oog van u, *ma chère*, te verschijnen. Dan moet ik voor mijne dames favorites nog eenige tonca-boontjes sorteeren; voor u heb ik vier keurige uitgezocht, al snuift gij niet.

Beminnelijk meisje, er is toch eene zonderlinge over-eenkomst tusschen onzen smaak in het stuk van kleeding; zou dit mij geen hoop geven om u eens te behagen, zooals gij mij behaagt? Waarlijk, ik bemin u meer dan iemand; mijn Mietje zelf niet uitgezonderd. Liefde verrijkt onzen geest met nieuwe kundigheden. Die zich met smaak kleedt, er wel uitziet, en een lief meisje bemint, wordt verstandig zonder dat hij 't weet. Ik heb nog nooit zoo een langen brief geschreven, aan wie ook; maar de stoffe vloeit mij zoo toe, dat, indien ik mij niet moest kleeden, ik schreef 'al voort. Doch 't noodzakelijke gaat voor, en ik zie er nog miserabel uit.

Adieu, ma chère, groet mijne Letje en geloof dat ik ben,

Uw verwonderaar,

JACOB BRUNIER.

TWEE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Jacob Brunier.

Mijn Heer!

Terwijl gij dezen ontvangt, zijt gij zeker nog druk bezig om uwe tonca-boontjes uit te zoeken. Nu, neem er uw tijd toe, want wij blijven thuis, en zien vandaag niemand; dit a g o u v e r n o; en terwijl ik toch een verlegen uur heb, zal ik u eenige regels krabbelen. Wel, man, gij hebt het vreeselijk volhandig! zoovele en zoovele gewichtige zaken; 't is te hard. Gij zijt nog jong, gij zult u dood werken. Zoudt gij niet een substituut in uw ambt kunnen stellen, dan waart gij ten minste van dien kant veilig, al moest het u wat kosten. 't Zou immers jammer zijn, dat zulk een nijver en veelbelovend jong heer vóór zijn tijd stierf. En daar is voor u immers niet aan te denken, Brunier? Letje heeft mij in vertrouwen gezegd, dat gij, buiten haar zelve te rekenen, aan nog zes dames beursjes beloofd hebt. De waarde juffrouw Buigzaam heeft ook reden van ongenoegen; nog hebt gij het lint op haar demi-coiffé niet verspeld, en gij zelf zegt, dat het zoo niet meer gedragen wordt. Juffrouw Hartog is knorrig, omdat gij haar de snuif niet bezorgt. Juffrouw Lotje gromt alle morgen aan het ontbijt, omdat gij de tandpoeder vergeet. Zie, dat zijn evenwel geen mooie din-

gen; en wat zal uwe zuster daarop toch zeggen, dan dat gij het zoo volhandig hebt? Het meisje haalt dikwijls een paar beschaamde kaken, als juffrouw Hartog u, in haar trant, hekelt. En hoezeer ik ook uw vriendin ben, ik zie geen redding aan die zaken: de menschen hebben gelijk. Indien gij zoo veel onderneemt, moet gij met meer orde handelen. Gij vindt immers, als gij in den namiddag ons wat komt voorsnappen, allen bezig. De weduwe naait. Letje breidt. Ik knoop aan mijn manchetten. Juffrouw Hartog speelt met haar hond. Juffrouw Lotje snuift en frommelt haar zakdoek, en gij zit er maar lui en leeg bij. Waarom neemt gij uw werk niet mede, dan kost gij als een werkend lid onzer sociëteit worden aangezien. Gij voldeedt uwe zeven dames; gij kondt om snuif en tandpoeders denken; gij kondt het lint spelden, *comme il faut*, en ons tevens in uwe nieuwe denkbeelden doen deelen. Dan, dunkt mij, waart gij in zes maanden op een effen bodem. Ik heb gemerkt, dat gij dikwijls in den spiegel kijkt: wat dunkt u (zie, ik wil ook voor uw vermaak zoowel, als voor uw nut zorgen), wat dunkt u, dat gij van logement veranderinget, en in een spiegelwinkelt gongt wonen? Dat zou ook tijd uitwinnen; dan zaagt gij u ten volle, in eens, en kondet spoedig uw jabot verschikken, uw das optrekken, de stofjes en pluisjes van uw kamizool knippen. Ik zie gaarne dat men zich wèl kleedt, maar mij voor een kenster in de kleedingkunst uit te geven, — daar zal ik wel afblijven. Mijn geest is niet geschikt tot het uitoefenen van zulke verhevene zaken. Nu, zooals ik zeg, neem het niet te zwaar op, en werk met orde. Gij weet wie ik ben?

Uw Zusters Vriendin,

***

* *
*

DRIE-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Suzanna Hofland aan
Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp.

Zuster Lief!

Nog bedank ik je voor de zegeningen van de linkehand. Jou gebakjes zijn eeltjes, en de vrucht des wijnstoks was zeer veraangenamend. Broërtje was ook recht spraakzaampjes: en ik heb onze Brecht nooit zoo vrijmoedigjes hooren antwoorden. Arme meid, zij heeft ook al haar deeltje aan de verdrukkingen onzes volks, wil ik zeggen, even als of zij zich aan den drank te buiten ging. Het spijt mij zeer, dat ik den Satan maar niet met onze Sara heb laten begaan. Ik moest niet zooveel op mijne krachtjes gesteund, maar wat meer vrome list gebruikt hebben. Broërtje had er een dieper inzien van; dat merk ik nu. Wat hêt hij daar gisteren weer kostelijke verlijkenissen gemaakt tusschen mijn buurman den sterrekunstenaar en den Antichrist: zoo als, dat hij zich juist als de Antichrist boven alles verhief, als hij boven op dat ding staat, dat hij op zijn huis heeft gezet; och jal Maar ik kan 't zoo alles niet onthouwen, of wel begrijpen; en in de toepassing bracht hij alles zoo praktikaal op Sara thuis. Onze Brecht huilde, zooveel indruk had zij er van, die slooff!

Nu kom ik eindelijk op de zaak, waarover ik u wilde schrijven. Daar hêt onze Brechtje Sara gezien, met een jong, wild Heer; zij geloofde, dat het een uit de kommedie was; en zij was nog veel lichtvaardiger opgeschikt dan de pop van Pieternel, daar je men eens van schreef. Zij was een el hoog gekapt. Haar sac (ja, zoo een duivelsch kleed heb ik ook nog in mijn natuurstaat gedragen!) was opgestrikt, je leven zoo lief. Ze had witte zijde kousen aan; denk, zusje, witte zijde

kousen, en kerjeusde schoenen: en an der orlosie bungelde een hoope nesten en vodden. Ze liep net als de Hoer van Babel met dien monsieur gearmd. Zij fluissterde, Brecht zag het duidelijk, hem wat in, en toen keek hij de meid aan, en lachte dat het een schande was. Hoor, Kee, ik ben somtijds nog al bezwaard over haar; maar Broërtje weet mij zoo tot rust te brengen. Moet jij niet ietewat hebben, Zannetje, zegt hij, om je klein te houwen? Is het niet beter, dat je jou bezwaard voelt om je zonden, dan dat je een Armiaansch slikgrondje hebt? of dat je ziel door eigen gerechtigheid den duivel als een roofgoed wierd overgeleverd? En dan wordt het mij alles zoo licht, zoo licht; och ja, zoo licht.

Maar, zusje, je hebt mij zoo dikwijls in gemoedsgevalletjes geraden, en Salomon zegt: „twee zijn beter dan een.” Eilieve, wat moet ik doen? Broeder Benjamin wil dat ik met Blankaart procedeer, zoo hij mij niet tot een duit toe betaalt, volgens de conditie met haar moeder gemaakt. Al haar goed is hier ook nog, al de kleëren en zoo voorts van haar moeder, die eene prachtige vrouw was; en al het gemaakte zilver; maar dat evenwel te verdonkeren: hoe zal dat gaan? Blankaart is een droevig schepsel om meê te handelen; hij zou mij, och ja! schandaal aandoen: en evenwel, het hellewicht verdient zooveel goed niet; zij zou het ook tot haar bederf gebruiken. Het alles over te geven, is ook hard voor 't vleesch: 't was evenwel mijn zusters goedje, wil ik spreken. Eilieve, zend mij nog eens het Heilig Onregt van Petrus Kwezelius. Ja, je hebt toch dierbare schotse boekjes. Wees gegroet, en antwoord mij eens, zul je?

SUZANNA HOFLAND.

* * *

VIER-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

[Geschreven vóór Juffrouw Willis naar Rotterdam vertrok].

Indien mijne waarde Willis thans door vapeurs geplaagd wordt, kan het wel gebeuren, dat de bijgaande stukjes haar ophelderen; dat gebeurt wel meer kind, dat men de ééne zotheid door de andere verdrijft. Wat zegt gij van zoo een licht als mijn vriend? Is dat geen borstje, daar men wat van wachten mag? Moet ik niet trotsch worden op den lof, mij door zulk een waardig mannetje toegezwaaid? Heb echter geen kwade gedachten van mijn bagatelle; 't is Letjes broeder, en de beste jonker, die ooit over zichzelf verwonderd was. Hij doet meer goed dan kwaad, en kunnen alle jonge gekjes dat wel zeggen? Onze lieve huisvrouw heeft gaarne dat hij hier komt, omdat hij dan niet in gevaar is om ergens medegesleept te worden, daar hij niet te doen heeft. Is dat niet braaf? Hij heeft het gevoeld, dat ik met hem railleer; dat was mijn oogmerk; en alle teleurstellingen zijn ongevallig. Hij is puur grootsch op de eer, die ik hem doe, van aan hem te denken; hoe — is hetzelfde, geloof ik. Maar hij waant toch, dat ik het meer schreef om hem te plagen, dan om zijn zottigheden af te keuren. Ik kan ook niet zeggen, dat hij geheel onnut is in eene wereld, als waarin wij ons bevinden. Wij meisjes hebben toch zoo een knaapje noodig, nu om boodschappen te doen, dan om ons nieuwtjes te vertellen, dan om een quadrille-partijtje te maken, dan om ons overal te brengen, daar de etiquette niet toelaat zonder *chapeau* te verschijnen. Ik heb er des niets tegen, dat Goo zin in mij heeft, als ik hem maar kan bezigen tot alle die wissewasjes, waartoe ik een geschikten

huisknecht zelfs te goed acht. Geeft hij zich daar airs op? dit is wel zeer tot zijne dienst, maar dan is hij des te zotter.

Ik ben gisteren in de Fransche kerk geweest: waarlijk, de man preekt heerlijk; maar zoo popjesachtig opgedrild! Ei, wat, er is niets in van een apostel. Hierover eens meer. Altoos

Uwe Vriendin,

S. B.

* * *

VIJF-ENDER TIGSTE BRIEF.

De heer Cornelis Edeling aan den
heer Hendrik Edeling.

Lieve Broeder!

„En gij ook, Brutus!” En gij ook, Hendrik! Ja, jongetje, het deviesje, onder een fraai Cupidoetje geplaatst, is maar de fijne waarheid:

„Tel que je suis, voilà ton maître;
„Je le fus, le suis, ou dois l'être.”

Ziedaar mijn filosoof, mijn redelijke broeder, hals over kop verliefd. Schoone stukken! En dat op een meisje, dat hij niet dan van één namiddagje kent. 't Is toch voor mij en soortgelijke vrienden troostelijk, als wij zien, hoe de deftigsten uit onze kudde ook hunne zotte vlagen hebben. Had ik mijn Hein niet door en door gekend, uw brief zou mij waarlijk verschrikt hebben. Nu dacht ik: „och, broêrtje zal benauwd gedroomd hebben; er zal een klein kibbelpartijtje met vader zijn voorgevallen, of hij zal moge-

lijk wat verkouwen zijn." 't Had echter nog veel minder te beduiden. — Mijn broër is verliefd, en over zulk eene beuzeling is al dat lamentabel romanesk getier! Hoor eens, kereltje, is het den mensche dan niet zoowel gezet, eenmaal te trouwen, als te sterven? Kom aan! noem mij eens, van Adams tijd tot op den huidigen dag, één hupschen jongen, die het niet voor het blinde ventje moest opgeven. En kan men wel in forma verliefd wezen, zonder in den tijd der minne stapel zot te zijn? Je moet het machtig voor je hart hebben, want je placht een gansche knaap te zijn, die zich door geen blaas met boonen liet bang maken. En ziedaar, nu laat men zich door een lief schalkje, met een paar mooie oogen, zoo maar in een steenen Roeland transformeeren. Ik weet trouwens, dat lieve brave meisjes niet dan een deel tooverheksjes zijn: zij maken mij mijn leven ook zuur genoeg. Ik meen ook, zoodra ik mijn Jaantjes man ben, het heele zootje een proces aan te doen, om hare schadelijke inwoning onder ons.

Loop, Hein, waarom zou dat schatje niet voor u zijn kunnen? Wat drommel weet ik, voor wien zij die manchetten maakt? Knoopt een meisje nooit lubben, of zij moet juist haar woord gegeven hebben? Waarlijk, broër, dat gevolg gaat kreupel. Oh, ho! zulke vive meisjes raken niet licht aan de liefdekoorts; 't vergift wil niet voort; alles diverteert haar zoozeer, dat hare gewaarwordingen den tijd niet hebben om tot gevoelens op te groeien. En 't is haar tamelijk onverschillig, of zij met een goeien jongen, dan met een schoothond dartelen. Gij zijt mijn lieve broër; buiten dat hield ik alle mijne vrouwkundige observatiën voor mij; niet omdat ik denk, dat het aan een verstandig man meer past om rijpen en vlinders, dan om vrouwen te observeeren, maar om die fraaie ontdekkingen doch alléén te bezitten. Luister dan: indien vive meisjes verstand hebben (en een mooi zottinnetje zal nooit uwe vrouw worden), dan vinden zij veel meer behagen in mannen zoo als gij, dan in die slechthoofden, waartoe

ik de eer heb te behooren: jongens, die haar slechts diverteeren; jongens, die nog niet half zooveel verstand hebben als zij zelve. Zij zijn wel gemeenzamer met ons, doch dat is, omdat wij niet gevaarlijk voor haar hart zijn. Och, zij rekenen ons geen peulschil. Hoe zegt de Marquise Sablière: „Ik heb niemand bij mij dan mijn kat en mijn la Fontaine.” Zoo uw meisje bij hare bevalligheid ook gezond oordeel heeft, dan zullen uwe opwachtingen niet tevergeefs zijn. Wat henker! gij zijt een knap kerel, hebt Hollandsche beenen en Fransche tanden, zijt gezond en sterk, kleedt u wel, hebt eene goede opvoeding gehad. Uw ernst is u natuurlijk, en dus niet droog. Gij komt niet, als een malle, rijke Amsterdammer, met de houding van een tooneelprins in eene kamer. Liflaffen kunt gij niet, maar gij zijt altoos beleefd. Gij zijt geen Grandison, doch wie heeft dit van uwe hand geëischt? Kort gezegd, ik zie in uw geval niets, dat naar hopeloosheid zweemt. De moeielijkheid der overwinning is geen kleine pret. Zoo gij in de liefde, als Cesar in het veroveren, gaarne zegt: „Ik kwam, ik zag, ik won;” dan zijt gij een zoo groote lomperd, als er ooit een halfmillioen 's jaars in de negotie uitzette. Posttausent! toen ik het 't eerst voor mijn hart kreeg, vond ik mijne grootste gelukzaligheid in mijn heksje maar aan te zien; ik dronk het vergif met volle teugen in; ik durfde het er niet van nemen, een eenig woord te spreken. Dan verslond ik haar met mijne verwijderde oogen; dan sloot ik haar als weg, mijne oogleden toedoende. Een lintje, een stukje blonde, was een heiligdom; en nadat ik zoo ettelijke uren als een zotskap gehandeld had, ging ik naar mijne kamer, wonderbaarlijk in mijn schik met mij en met mijn meisje, hoe weinig reden ik ook in beide opzichten hebben kon.

Wat raad ik u? Dit: tracht de juffer nader te leeren kennen; zoo haar hart niet vrij is, gij kent uw plicht. Zoo zij niet voldoet aan uwe verwachting in wezenlijker dan opervlakkige verdiensten, gij verstaat uw belang: maar is zij vrij, en verdient zij uwe achting,

zit haar achter de vudden, Hein! Wat is moeite, wat is al wat je wilt, zoo de belooning eene vrouw van verdiensten is, die u bemint, en wier schoonheid u verrukt? Gij weet, gierigheid is eene zoo lage ondeugd, dat die nooit in vaders pot kon; al had het schaapje dan eens veel minder dan gij. Hoe het zij, uw broeder is uw vriend. Al wat hij voor u doen kan, zal, wil, moet hij doen. A propos! Hetgeen gij omtrent die waardige vrouw gedaan hebt, verwachtte ik van u; ik benijde u met dit alles deze gelegenheid. Hemell Broêrlief, mijn hart klopt op het zalig denkbeeld: ik heb eenen ongelukkige geholpen... Nacht beste jongen. Ik moet aan 't studeeren.

t.t.

CORNELIS EDELING.

* *
.

ZESE-NDERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Lieve Vriendin!

Om u te prijzen over uwe levendigheid, kan ik niet; om u te bekijken over uwe bekoorlijke boerterij, mag mij niet van 't hart. Ziedaar dan de twee brieven terug. Mijn lief schepsel, wees op uwe hoedel! Ik denk van den heer Brunier niets kwaads; mijn broêr Willem zegt, dat hij een goed slag van een jongen is, en zijne zaken beijvert. Ik weet wel, dat gij hem slechts duldt, omdat gij iemand noodig hebt; uwe redenen daaromtrent zijn, hoewel wat potsig, echter gegrond. Maar heeft de jonge heer verstand genoeg om zijne nietigheid bij u te zien; wacht hij niets meer; of is hij zulk

een beuzelaar, dat mijne bevallige vriendin in zijne oogen eene vrouw is als alle vrouwen? Kunt gij dulden, dat hij, die niet rijk is, om u onkosten doet? Dat begrijp ik niet, Saartje! Kunt gij u onder verplichting brengen van iemand, met wiens goedaardigheid gij uw voordeel doet, en met wiens zotternijen gij u vermaakt? Waarlijk, lief, gij zult op de tong raken. Men ziet u altoos met dien heer; 't is waar! zijne zuster is altijd bij u, maar men ziet haar lichtelijk voorbij, daar gij u vertoont. Ik wensch wel eens, dat gij hem niet noodig hadt, of dat hij een waardiger jongeling was. Overweeg ook eens, of het wel voorzichtig is, met zoo een jongetje briefwisseling te houden? Denk aan Claartje Harlowe. 't Is waar, hij ziet wel dat gij hem fopt, doch kan hij niet grootsch genoeg zijn op de eere, die gij hem doet, om uwe brieven in de vreugd van zijn hart te laten lezen: en zoude u dit wel aanstaan? overweeg dit zelve. Ik wilde u zoo gaarne aan het denken hebben. Uwe vermogens zijn te schoon, om die dus te verkwanselen. Het hoofdoogmerk onzer schepping is zeker niet gelegen in onzen tijd te verbeuzelen, maar in ons wijzer en beter te doen worden. Trouwens, dit weet gij zelve; dit stemt gij ook toe. Leest gij niet meer, lieve vriendin? eilieve, zeg mij dit eens eenvoudig. Zijt gij niet te groot, om een modepop te worden? Kunt gij u verlagen om meê b o n t o n n e t j e te spelen; om iets in 't klein na te kruimelen, dat gij in 't groote verfoeit? — Wat zegt gij?

Nu van wat anders. Toen wij te Rotterdam kwamen, was mijne waarde tante tot aan den kant des grafz, maar sedert drie dagen bevindt zij zich iets beter: mijne dierbare moeder wijkt niet van hare teederbeminde zuster. God geve, dat het haar wèl ga! Wij denken niet om in de eerste zes weken thuis te komen. Tantes ziekte zal van langen duur zijn, immers naar het zich laat aanzien. Ik zende u hiernevens de sleutels van mijn cabinet en van mijne moeders grootste comode, met verzoek dat gij daaruit neemt, wat op het lijfste staat: wij zijn met zooveel haast vertrokken,

dat wij bijkans niets medenamem. Groet onze goede meiden voor ons, en zoo gij Willem thuis vindt, hem insgelijks; maar dat denk ik niet, de jongen heeft geen oogeblik tijd, en zal, nu moeder uit de stad is, niet veel thuis zijn. Schrijf mij veel; ik zal u zooveel schrijven als ik kan. Mijne moeder groet u met minzaamheid; ja, Saartje, ik zou wel jaloersch op u worden. De heeren Edeling zijn bekend voor brave en zeer rijke kooplieden; meer weet ik niet.

Vaarwel, Vriendin,

A. WILLIS.

* * *

ZEVEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Willis!

Of ik nog lees? Wel, dat zou ik gelooven! Ik ben zelf de lezeres voor de familie; en onze lieve weduwe heeft een allerkeurigst bibliotheekje. Maar ik heb zooveel over mijzelve te schrijven, dat ik niet aan het schrijven over boeken komen kan. Zeg wat gij wilt, mijn Gootje is nochtans een goed kind; het schikt zich zoo kostelijk op, om mijn Saartje te behagen, en schommelt uit alle hoekjes en reetjes van zijn armoedig hoofdje al het verstand, dat hij bezit, bijeen, om er mij op te regaleeren.

En komt gij in geen zes weken thuis; o dat's goed; nu kan ik met mijn held braaf plezier nemen, zonder van u op de vingeren te krijgen; ik vrees maar dat ik, want zoo zijn de kinderen, mijn eigen kwaad niet zal

kunnen zwijgen. Eéne conditie! zoo gij ophoudt met grommen, hou ik op met schrijven. Waarom zou ik u beletten uw talent uit den doek te nemen? Gij hebt de gaaf van bedillen, en ik die van er mij mede te vermaken en er mijn voordeel mede te doen. Nu ik er deze flinken weêr uitgegooid heb, ga ik er mij eens terdeeg toe zetten om uwên brief te beantwoorden.

Brunier kan zeker nooit mijn vriend zijn in de sublime beteekenis des woords; maar hij kan, als de broeder van Letje, als een ordentelijk jongman, met mij op alle plaatsen komen. „Of hij met die vriendschap tevreden is?” dat weet ik niet, en meen er mijn hoofd ook niet meê te breken. Is het niet beter, dat ik altoos met denzelfden jongen wandel, dan, zooals men zegt, met elkeen uitloop? Tut, tut, die onkosten bedragen niet veel, en bewaren hem mogelijk voor duizend kostbaarder zotternijen: nu moet hij wel zuinig zijn, of hij kan niet met ons uitgaan. Hoe ik het goed zal maken; och, zeer gemakkelijk! als hij trouwt, zal ik zijne vrouw een stuk huisraad koopen, tienmaal meer waard dan die kleine uitgaven beloopen. Is 't nu wel, mijne deftige Willis! Ja, ja, ik railleer met zijne gebrekkige zijde; had hij eene slechte zijde, dan leverde ik den patient aan u over. Och heer! ik heb zoo maar wat z e d e l i j k e mouches, Engelsche pleister, goudvlies, balsem van Peru, lippenpomade en soortgelijke prulletjes; doch die zijn van geene kracht altoos tegen de gebreken van een ziekelijk hart. Maar gij, mijne vriendin, hebt wel andere kruiden, wil ik spreken, zegt broêr Benjamin.

Het zou een zot stukje zijn, met zoo een borstje briefwisseling te houden: maar, wie zegt u, dat ik dit van zins ben? 't Komt niet in mij op. Ja, ik gelijk omtrent zooveel naar de goddelijke Clarisse Harlowe, als mijn schapshoofd naar den vervloekten Lovelace. Heden, Naatje, hoe viel u dit in de gedachten?

Mijn brief laten zien? daar is hij niet mal genoeg toe; hij begrijpt wel, merk ik, dat ik hem voor een zotje houd. In het volgende hebt gij deugdzaam gelijk,

ja, het loopt drok genoeg; maar 't zal haast over zijn. De kring is haast afgevlogen, en dan zal ik bij mijn eigen hart, en bij mijne dierbare mama Buigzaam huiselijk thuis zitten; en lezen, en naaien, en spelen, en zingen, en, met één woord, geschikt leven, met Salomon uitgeeuwende: „ook-dit-alles-was-ijdelheid!” Waan met dit alles niet, dat ik in 't geheel niet meer denk. Ik denk dikwijls, en dat wel zeer ernstig; maar, 't is of het kwaadje, zou tantes Brechtje zeggen, 't is of het kwaadje er altoos met zijn neus bij is; want de minste beuzeling verstroot mij. Gij weet, lieve Willis, dat ik geen groote zoekster van vijfgebladen ben, doch nu moet ik mij echter vrijpleiten. Ik voel, dat ik eene sterke overhelling heb tot het zwaarmoedige; om die reden verstroot ik mij wel eens met overleg; zoo bang ben ik, om toch nooit dat gebrek voor eene deugd aan te zien. Nog één woord over het lezen. Onze brave huisvrouw heeft eene fraaie collectie van leerredenen: die van Solicoffer en Doddridge bevallen mij ongemeen. Wij lezen zelfs in den bijbel, kind, namelijk de lieve Buigzaam, Letje en ik; want juffrouw Hartog is veel te geleerd, en Lotje veel te gek, om van die partij te kunnen zijn. Ik verzeker u, dat ik nooit met zooveel smaak het Evangelie las als nu, nu ik bij eene vrouw ben, die godsdienstig is zonder veel uitwendigheid, en ons inprent, dat die wèl doet, wèl vindt. En daarmee is dat maar uit.

Ten slotte, zegt onze geleerde Hartog. De stroom van zinnelijke vermaken (of, wilt gij, van beuzelachtige uitspanningen, 't is mij ook wel), moet eens met een springvloed over mijn hart heen vloeien, en al dat drabbige zwaarmoedige medespoelen, dat er in mijn verdrietig leven is op- en om- en ondergezakt; dan zal mijn ernst redelijk, mijne vroolijkheid helder, en mijn geheel gedrag eenparig goed, nuttig en plichtmatig zijn. Vaarwell ik twijfel niet, of gij zult voldaan zijn over de uitvoering uwer commissie. De meiden zijn wèl, en de dienstpresentatie aan de juffrouwen. Heden; Naatje, hoe raar was het mij, zoo als vrouw

en voogd in uw huis te dribbelen; wat had ik een wijsheid in het terdeeg schikken uwer kleederen, enz. Willem, mijn beste Willem, was gevallig thuis. Toen ik hem zeide, dat zijne tante wat beter was, kon hij zijne blijdschap niet verbergen; maar toen ik er bijvoegde, dat zijne moeder nog wel zes weken uitbleef, keek hij heel droevig. Die moedergekl ik zou den jongen een kus hebben kunnen geven, zoo wèl stond hem dat droevige: maar Willem is geen Goo Brunier. Ik vrees, Naatje, dat uwe vermoedens waar zijn. 't Smart mij; want schoon ik niemand liever voor mijn broeder had dan Willem, ik zou hem in geen nadere betrekking gelukkig kunnen maken. Arme Willem! dit maakt mij ongemakkelijk. Omhels uwe moeder voor

Uwe Vriendin,

SARA BURGERHART.

* *
*

ACHT-EN-DERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp
aan Mejuffrouw Suzanna Hofland.

Dierbare Sannetje!

Wel, hoe kom je nou toch alweêr aan zoo een zwakgeloovig buitje? Wel, 't is of je toch altoos nog zoo ietewat van je zusters werkheiligheid aankleeft. Wel, jij hebt die zwakheedjes noodig, kind, om kleintjes te blijven. Komaan, waarom zou je recht doen? is het niet om gerust te zijn? en als je nou eens gerust waart, o m d a t je wel deelt, zocht je dan jou heil niet in jou eigen werken? O Sannetje, ik hou daar niet van; 't is te gevaarlijk voor vleesch en bloed. Ja, Blankaart is wel een goddeloos man, maar je mot hem te vriend houden. Laat je trotsch hartje varen, en vind het

met hem, want prossederen, daar ben ik in dit geval tegen: je weet hoe de wereldlijke rechter handelt, omdat hij alleen op het uitwendige ziet.

Wel, wat ben jij toch ook een geestelijk treuzeltje, een eenvoudig zieltje! Ontschiet het je waarlijk, dat Sara zoo opgeschikt gaat? Wel, mij niets ter wereld. De stalen en patronen lagen in haar gruwzaam hart gereed, en de duivel zag maar naar gelegenheid uit, om die tot dadelijkheid te brengen.

Ik kreeg onlangs uit het Rotterdamsche Sion een brief van een heele vrome mevrouw, bij gelegenheid dat men daar sprak van ook nog eens een tente des Satans op te bouwen. Die mevrouw zond mij het afschrift van eene leerreden, door broeder van der Kwast in de huisoefening uitgesproken. Je zult verbaasd staan over zijn geheiligd vernuft, over zijn diep en zalig inzien in de diepten des Satans, of des menschelijken harts, want dat komt al op één uit. Ja, die van der Kwasten zijn lichten in ons land. Hij had tot stoffe: de zeven gelijkenissen, tusschen de kleeding van eene wereldsche vrouw en haar bedorven hart. Ziehier, zusje, zal ik de leerreden gedeeltelijk overschrijven.

„Het kapsel van eene onwedergeborene is nu eens allegaar in de hoogte, bestaande uit ettelijke boven elkander gelegde boucles; voorwaar een afbeeldsel van haar hart, dat zich op zijn eigen droggronden zeer verheft, en de eene deugd, reeds door ijdelen waan als een ronde boucle opgezwollen, op de andere stapelt, waardoor de natuurlijke mismaaktheid nog gruwzamer wordt. Dan kapt zij zich eens allegaar in de breedte; maar een wel doorziend geestelijk oog ontdekt wel ras dezelfde boosheden. 't Zijn die helse deugden, die nu in rijen geschaard staan, en waarop het hart zich niet weinig verhoovaardigt. Zoo eene vrouw bedient zich van vreemde hairen, van watten, van lange spelden, om zich fraaier te maken: evenzoo doet haar hart; nu versiert het zich met vreemde heidensche deugden eens Socrates, of de zeden eens

paapschen Fenelons, of met die van een Sociniaansch godloochenaar, of Armiaansch Deist. En alle deze todden en vodden, al dit vreemd hair, wordt ook onder haar eigen gepropt, besmeerd met de pom-made valsche troost, en de poeier der ijdelheid, of laat ik liever zeggen de stof van de hel; zoodat men haar eigen daden niet onderscheiden kan. Zoo eene vrouw is geheel in 's duivels liverei; 't zijn niet dan strikken en linten, een rechte helsche galanterie-kraam. Daar vindt men de vuurroode linten van toorn en drift op de vromen in den lande. Daar waaien de witte linten der lichtzinnigheid, de groene linten der zondige hoop, de gele linten der dartelheid; alle deze linten worden op de weverij van den duivel gefabriceerd. Zoo eene vrouw versiert zich met fijne paarlen en diamanten, met een goud orlogie, om daarop de uren des vermaaks te kunnen zien. De sieraden, die aan de ketting slingeren, zijn allegaar afbeeldsels van hare zonden. Haar zondig vernuft is als de parelsnoer en het stel juweelen, schitterend, maar nergens goed toe. Zoo eene vrouw draagt zondige witte zijden kousen, en Engelsche schoenen, met smalle hooge hielen, waardoor zij met moeite gaat, en dikwijls struikelt, ja valt! Zoo wil haar hart zich ook staande houden op de hooge smalle hielen der rede en des oordeels, die veelal uit het Engelsche land ons gezonden worden. Zoo eene vrouw draagt breede Fransche gespen, een sprekend bewijs van hare zucht voor het paapsche Frankrijk." Ziedaar, zusje, een proefje uit de dierbare leerreden. Nu, be-moedig u wat op uw wegje, en denk, dat wij toch wat moeten hebben om ons nederig te houden. Ik ben in de liefde,

Uwe Zuster,

GORNELIA SLIMPSLAMP.

* * *

NEGEN-EN-DERTIGSTE BRIEF.

De heer Willem Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mejuffrouw, Hoogst Geëerde Vriendin!

Ik vrees, dat gij op mij misnoegd zijt. Nooit waart gij zoo, hoe zal ik het zeggen? onvriendelijk, neen, dat is het rechte woord niet — minder gemeenzaam, dan toen ik de eer had u aan mijn moeders huis, ter uitvoering harer commissie, te zien. Ach, mijne moeders tweede dochter, beminnelijk meisje, lieve vriendin, wat heb ik u misdaan? Ja, ik heb u genoeg gezegd, om u te doen weten, dat ik u bemin; maar, hoe lange heb ik dit geheim gehouden! En hoe moeielijk valt het, een geheim te maken van iets, dat ons, in onze eigene oogen, eere aandoet? Welk een loeris moest ik geweest zijn, om u, bij zoo eene gunstige gelegenheid, niet eens eindelijk te zeggen: ik bemin u. Nu gij dit weet, is mijn hart ook veel geruster. Wees maar niet misnoegd op mij; — meer durf ik niet bidden. Ik weet wel, dat ik geen recht hebbe om iets meer te eischen; maar ik zal mij altoos zoo gedragen, dat gij over mij zult voldaan zijn; gij weet, dat ik geen geestige jongen ben, maar ik kwel ook nooit iemand met mijn vernuft. Ik zie zelf wel, dat er niet veel raars aan mij is, maar ik laat mij op mijne welgemaaktheid ook niets voorstaan. Soms tijds kan ik bijna half wenschen, dat ik u niet beminde, omdat ik niets durf hopen: maar er is echter voor mij, — gij weet, ik ben in sommige opzichten een misselijke jongen, — iets zeer aangenaams in de overdenking, dat ik zooveel gezond oordeel, en zooveel smaak heb, als men heb-

ben moet om u te beminnen. Hoe lang heb ik met u omgegaan, zonder te vermoeden, dat mijne liefde voor u iets anders, dan behagen en vriendschap was! Ik ben beter onderricht, sedert ik zeker jong heer niet meer zoo vriendelijk kan ontmoeten, dan vóór hij 't geluk had, u overal en ten allen tijde te vergezellen. Het bloed vliegt mij in 't aangezicht, als gij mij, mij niet eens ziende, ontmoet aan den arm van een jongen, dien ik lief zou hebben, zoo hij u minder waardig was. 't Is toch spijtig, mijn lieve Saartje, dat zulke opgeschikte knaapjes, indien zij maar geen buitensporigheden bedrijven, altoos de lievelingen der dames zijn, terwijl ik en anderen, bij gebrek van die kleine aangenaamheden, niet eens in aanmerking komen. „Hoe”, dacht ik voorleden Vrijdag, bij zoo eene gelegenheid: „Hoe, Willem, als gij uw beste kleed ook aan hebt, en eens fiksch gekapt zijt, hoeft zich evenwel dan ook een meisje over u te schamen?” Maar wij, arme jongens, moeten ons hart uit het lijf werken op de kantoren: 't komt, om ons aangenaam te maken, niet eens toe... Ik vrees u te vervelen, zoo ik langer over mijzelfen schrijf. Mocht ik maar weten, dat gij mijne vrijmoedigheid niet kwalijk hebt opgenomen: dat denkbeeld bedroeft mij meer dan ik zeggen kan. De patroon spreekt van mij weêr naar Frankrijk te zenden. Zijn vertrouwen in mij vereert mijne pogingen om hem wèl te dienen, en ik heb altoos het genoegen, dat hij over mij voldaan is. Hier ontdek ik ook gunstige vooruitzichten. Wie weet, hoe edelmoedig hij omtrent mij zijn zal, wanneer mijn tijd om is. Ik durf zonder uw verlof u niet komen zien. O liefde... maar waarover klaag ik?... Evenwel, zoo gij kondt besluiten; om mij aanstaanden Zondag na den middag die eere te gunnen! Ik zou zoo gaarne afscheid van u nemen. Gij zijt immers mijne vriendin? Gij kent mijn hart. Gij weet, dat ik geene dan goede oogmerken hebben kan. Evenwel, het staat geheel aan u; dit is billijk; en ik vind er voor mij niets verdienstelijks in (hoeveel het mij kost), dat ik mij in beide opzichten geheel onder-

werp aan uwe verkiezing. Ik bevele mij in uwe gunstige gedachten en zal altoos met ijver zijn,

Uw ootmoedigste Dienaar en Vriend,

WILLEM WILLIS.

* * *

VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Willem Willis.

Mijn lieve Willem!

Is de man een kind geworden? — Zou ik misnoegd zijn? En om wat reden? Omdat een braaf fatsoenlijk jong heer, met wien ik zooveel omgang heb, wiens moeder en zuster mijne hoogstgeachte vriendinnen zijn, mij, eindelijk, op de betamelijkste wijs, zegt: dat ik hem niet onverschillig ben? Waarlijk, dit zijn gruwelijke ondernemingen; vreest gij niet, dat ik u, met eene theatrale houding, zal toevoegen:

„Moi, je suis femme, je ne pardonne jamais.”

In ernst, Willem, ik dacht niet, dat gij zoo dwaas, of dat ik zoo eene prude was; een van beiden moet echter zeker zijn. Ik zal u dan ééns voor altoos toonen, dat gij schuld hebt, en ik niet. Verstaat gij dat, vriend? Ik zal aan u schrijven, als aan een jongeling dien ik hoogacht, omdat hij de achting waardig is van veel beter menschen, dan meisjes van negentien jaar zijn kunnen; vertrouwend echter, dat gij deze mijne heuschheid niet zult misbruiken.

Geloof mij, dat ik, tot gisteren toe, nooit er aan

gedacht heb, of gij mij met andere dan de oogen eens vriends zaagt. Mijne verkeerung met u was weinig minder dan zusterlijk, en het heeft mij duizendmaal gespeten, dat gij mijn broër niet waart, ook ten koste mijner halve bezitting. Ik nam alle uwe beleefdheden aan voor beleefdheden; en, om te zeggen zooals 't maar is, ik verwonderde mij geen zier, dat gij, als ik bij uwe moeder was, ons gezelschap hieldt, zie, me dunkt, dat kwam mij toe; en welk meisje, zoo vroolijk en zoo achteloos, zou dit niet denken? Maar nu gij mij gezegd hebt, hetgeen gij mij zeide, mij zonder lifflaffen, en met zulk een ontroerd gelaat, zeide, nu moet ik eenen anderen weg inslaan, omdat ik het mijzelve nooit zoude kunnen vergeven, een eerlijk man, die mij beminde, met ijdele hoop den kap te vullen, en mij te verlagen tot het verachtelijk peil der coquettes. 't Smart mij, dat uwe genegenheid juist gevallen is op de eenigste stoute meid, die u mogelijk eene teleurstelling als deze zou doen ondervinden. Wat kan ik het helpen? ik ken de liefde niet, en heb geen den minsten trek om zulk een grillige zaak te leeren kennen, omdat ik volkomen gelukkig ben in de omstandigheden, waarin ik mij bevind. Hieruit kunt gij opmaken, dat gij alle bedenkelijke reden hebt, om zoo vriendelijk als nog ooit iemand te groeten, dien ik nu en dan zie, en daar ik overal meê kom: ja dat gij onredelijk zijn zoudt, zoo gij hem niet zoo lief hadt als uw hart eischt.

Wel Willem, wel Willem, moet gij u óók in het satirique omtrent de vrouwen vergrijpen? Wie heeft u toch gezegd, dat wij altoos beuzelaars vóór hupsche jongens verkiezen? De een of ander vergiftige, knorrige, oude vrijer, denk ik, die de zonden zijner jeugd wel gaarne op eene sekse zoude schuiven, die altoos door de beste mannen met achting behandeld wordt. Wil ik eens zeggen, hoe het eigenlijk zit? Wij meisjes worden, meest allen, op eene zeer kinderachtige wijze opgevoed. Men schijnt omtrent het bestaan onzer zielen als rechtzinnige muzelmannen te denken. Ons postuur,

onze kleur, onze houding, trekken al de zorgvuldigheid: men leert ons de kunst van behagen, en hierom krijgen wij dans- en zangmeesters, en hierom moeten wij 't Fransch, 't ombre leeren, enz. Ik beken, dat een meisje ten minste niet gekker zijn moet, dan ik nu ben, om, vóór dat zij oud en leelijk wordt, te begrijpen, dat alle deze fraaiheden niets zijn dan bijwerk; dat zij zoowel denken kan als haar broêr Piet, haar neef Jan, haar oom Gerrit. Het getal dier meisjes is grooter dan men geloof dat het is; doch wat zullen wij, arme zieltjes, evenwel doen, als wij zien, dat onze aanstaande heeren en meesters zoo verheven van verstand zijn, dat zij ons i d o l i s e e r e n om die beuzelingen; en mogelijk (om hun eigen zelfs wil) geredelijk ontslaan van alles, dat in 't oog der rede verdienstelijk is. Het is ook waar, dat velen uwer schikkelijke borstjes al vrij onaardige heertjes zijn; en waarom zouden wij, vóór wij dat moeten doen, lastige druillooren tot ons gezelschap kiezen? Onthoud dit lesje, en doe er altoos naar: dan zijt gij mijn beste Willem, hoor.

Mijne achting voor u is op uw goed en eerlijk karakter gegrond; en mijne vriendschap hebt gij, om duizend goede hoedanigheden, die ik in u, als zoon en broeder, heb opgemerkt. Hou u daarmede tevreden, want ik verzeker u, dat er niets anders voor u te halen is. Vergeet mij, en poog u de liefde waardig te maken van eene veel betere vrouw voor u, dan ik ooit zijn kan. Zoo gij haar bij mij zendt, om getuigenis van u te vragen, dan zal ik haar reden geven om over u voldaan te zijn. Gij zult mij zeer verplichten, indien gij u de smarte uitwint, die gij mogelijk zoudt gevoelen, als gij afscheid van mij naamt. Ik ben

Uwe ware Vriendin,

S. B.

EEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Liefste Vriendin!

Hoevele tranen heb ik, in deze laatste drie dagen, niet gestort! De waarde juffrouw Buigzaam werd onverwacht doodelijk krank; de dokter deed haar bij herhaling aderlaten, wyl zij zeer klaagde over pijn in de zijde. Hemel, wat heeft die vrouw uitgestaan, en hoe doodelijk zwak is zij! Letje en ik hebben haar nacht en dag opgepast; maar dacht ik dat er zulke karakters waren, als die Hartog en Rien du Tout! 't Was of het lieve mensch haar geheel vreemd was; de ééne zei: „Ja, ik kan niet tegen het waken!” De andere: „Ja, ik ben bang van een dood mensch, en wie weet wat er gebeurt!” — Maar genoeg hiervan: zij verdienen niet, dat ik u over haar onderhoude. De familie bekreunt zich harer niet, en dat juist om dezelfde reden, waarom zij onze hoogachting verdient. Hiervan eens meer.

Geen uur heb ik haar verlaten; ik heb haar, alsof zij mijne eigen moeder was, bijgestaan, niet kunnende besluiten om dit waardig mensch aan de zorg van diensthoden toe te betrouwen. Deze menschen moeten ook den geheelen dag voort; 't is billijk, dat zij des nachts rusten. Ik begreep ook, dat het de lieve vrouw aangenaam zijn moest, als zij zag, hoe ik voor haar zorgde, die zij waarlijk als hare dochter bemint. En wat was dat eene vreugd voor mij, Naatje, te kunnen toonen, hoe dierbaar zij mij is, en hoe ik alles zoude aanwenden om haar te behouden, wat maar mogelijk was! Nooit heb ik zulk eene ongemaakte lijdzaamheid, zulk eene volkomen onderwerping aan den wil des Hemels in iemand gezien, die zulke stekende smarten

uitstond. Waarlijk, de godsdienstige menschen zijn er toch best aan, en ik geloof, dat ik niets verstandiger doen kan, dan mij zeer toeleggen om haar voorbeeld te volgen. Letje en ik hebben hierover zeer vertrouwelijk gesproken, want onze beider liefde voor de brave vrouw heeft ons nader aaneen gehecht. Wij weenden in elkanders armen, om dezelfde vrouw; wij smeekten God beiden om dezelfde gunst; en nu, nu 't gevaar voorbij schijnt, zitten wij beiden in hare kamer, om niets te doen dan haar op te passen; terwijl de lijderes ons met handen en oogen zegent, zijnde zij door hare zwakheid niet in staat om te spreken. Zij slaapt zeer gerust: o mocht deze slaap haar ter genezing strekken! Ik neem deze stilte waar om u te schrijven. Letje leest in Boëtius, een boekje, dat zij hier, nevens een bijbel, en een Moulin, Vrede der ziele, in de kamer vond. 't Is raar: ik ben zoo gezond als een visch, maar de droefheid over deze krankte heeft mij alreeds sterk doen afnemen; ik zie er uit, of ik zelve ziek geweest ben. Och! als ik mijne moederlijke vriendin maar mag behouden. God geve het!

Gij zult zeker de koffer ontvangen hebben; maar wat dunkt u van Willem? Hij heeft mij den inliggende geschreven: het klad van mijn antwoord gaat er bij, want ik heb thans geen lust om er iets van te zeggen: nu geloof ik evenwel, dat ik het wel gemaakt hebbe? Groet uwe waarde moeder, en geëerde tante voor

Uwe Vriendin,

SARA B.

* * *

TWEE-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

De heer Willem Willis aan Mejuf-
vrouw Sara Burgerhart.

Hoogstgeëerde Vriendin!

Welk een lage jongen moest dat zijn, die het ver-
trouwen van een braaf meisje kon misbruiken, om zich
zelve, bij een hoop dartele kwanten, het air te geven
van iemand, die bij zoo een meisje zeer wel stond!
o Mijne vriendin, gij zijt geheel goedheid... Ik moet u
beninnen; dat hangt niet van mij af. Hadt gij als een
spijtig nufje met mij gehandeld, hadt gij mij als een
veel te vrijmoedigen knaap gestraft, door een grievend
stiltzwygen, dan zou de afstand en verstrooijing mij
mogelijk dienstig zijn kunnen, om u te vergeten; maar
nu, nu ontdek ik nieuwe beminnelikheden in u. Hoe
kan ik mij alle hoop laten ontnemen? Zij is de eenige
troost voor mij. Laat mij dan deze gelukkigmakende
hersenschim! Zij kan u niet beleedigen, omdat zij mij
ten sterkste zal aanzetten, om mij uwer vriendschap
meer waardig te maken.

Gij zijt mijne vriendin! O ik gevoel al het streelende
van die uitdrukking: maar laat de liefde zich immer
door de vriendschap beloonen? Ik begrijp, terwijl ik
dezen schrijf, dat ik niet redelijk ben, zoo ik u lastig
val op dit stuk; gij zijt mij niets schuldig; mijne liefde
voor u is, of behoort zoo belangeloos te zijn, als die
wel zuiver is. Ik weet dit alles; maar is het redelijke
dan ooit het onderscheidend kenmerk der liefde?...
Genoeg; ik zou u vervelen; ik heb u ook iets nieuws
te melden. Dezen middag ontmoette mij uwe gewezen
meid, Pietermetje Degelijk. Zij was aan ons huis
geweest, om eens naar u te vernemen; maar van onze
meiden hoorende, dat mijne moeder en zuster te Rot-
terdam waren, ging zij heen: geen zes huizen van ons

af kwam ik haar tegen. Zij sprak mij aan en zeide mij, dat zij niemand had thuis gevonden, maar dat zij verlangde om van hare lieve juffrouw eens te hooren. „Wel, Pieternel”, zei ik, „kom in huis;” want zij was zeer bedroefd en verslagen. Zij deed dit. Ik bracht haar in de eetkamer, en liet mij theegoed brengen. Het goede mensch was zoo bedroefd, dat ik haar zei: „kom, Pieternel, drink jij eerst thee met mij, en dan zal ik u alles vertellen.” „Och, mijnheer Willis,” zei zij, „wat heb ik daar een droevig nieuws voor mij van mijne jonge juffrouw gehoord! zou dat waar zijn? wel, lieve God, heb ik haar daarvoor helpen groot brengen, en zij heeft zulke kostelijke ouwers gehad!” Toen schreide zij dat zij snikte; en ik was met het goedhartig mensch zoo bewogen, dat mij de tranen over de oogen liepen. „Mijnheer moet dan weten, dat ik daar zoo even bij juffrouw Hofland geweest ben; ik weet het niet, maar 't was of ik er naar toe gejaagd werd, want ik ben er geen zesmaal geweest. De meid kwam voor, en Brechtje zei ik, kan ik mijne jonge juffrouw niet eens spreken? Jou jonge juffrouw woont hier niet meer; zij is weg-gelooopen, en is nou in een goddeloos huis, daar zij alle ondeugendheid doet, en als eene openbare lichtekooi met allerlei ploerten en komedianten zich op-houdt; daar moet jij haar zoeken. Mijnheer, het was of de steenen tegen mijn hoofd sprongen! Ik moest mij aan de deur vasthouden, zoodanig was ik ontsteld. En, zei Brecht, jij komt er fraai meê uit; dat is nou dat braaf meisje, dat verstandig juffrouwetje, daar je zoo hoog meê liep. 't Is een lief peuzeltje! Nou, jij kunt haar niet spreken en mijn juffrouw heeft belet. Toen deed zij de deur open en ik ging als een radeloos mensch naar uwe moeder, die ik ook niet thuis vond; gelukkig, mijnheer, dat ik u ontmoette, want ik ben dispraat zoo het waar is, wat Brecht zeide.”

Wees jij maar gerust, Pieternelletje, zei ik; juffrouw Burgerhart is het braafste, zoowel als het liefste meisje

dat er leeft. Brecht is eene kwaadaardige leugenaarster. Juffrouw Burgerhart is met goedkeuring van mijnheer Blankaart van hare tante gegaan, daar zij niet langer kon blijven, en woont nu in bij eene zeer fatsoenlijke, deugdzame weduwe, met nog drie andere juffrouwen. Al het overige is leugen en laster; ik hoef dat niet te weêrleggen. Juffrouw Burgerhart is het lieve kind mijner brave moeder; mijne zuster is hare vriendin. Toen stond de brave meid op, en dankte God vuriglijk op hare knieën voor het bericht, dat ik haar gaf. Ik was zeer aangedaan. Zij kwam naar mij toe: „Ja, mijnheer, ik kon niet wachten om God dus te danken tot ik alleen was: ik ben nooit zoo bedroefd, en nooit zoo blijde geweest als nu. Zoo het waar geweest was, ik had mij doodgehuild. Je weet niet, welk een lief hartje het altoos geweest is; en denk, dat ik haar, mag ik zeggen, van dat de baker weg was, evenwel alle dagen en nachten zoowel als hare moeder opgepast heb. Maar nu ben ik gerust. Mag ik mijnheer vragen, waar ik de jonge juffrouw vinden kan?” Ik zei het haar, en zij zal, zoodra zij eens weêr uit kan, u komen bezoeken. Met duizend dankzeggingen, en met mij eene vrouw toe te wenschen, die mij de dierbaarste op de geheele wereld is (ik durf haar niet noemen), verliet het goedgehartig mensch mij.

Inplaats van eens te gaan wandelen, begaf ik mij naar mijne kamer om u dit alles zoo ten eerste te schrijven. Ik zal (o lieve vriendin, gij vermoogt alles op mij!) mij naar uwen raad gedragen. Ik ken mijne zwakheid. Zou ik afscheid van u kunnen nemen, en bedaard genoeg blijven om uw gezelschap geene vermoedens te geven, die u ongevallig zijn zouden! Binnen acht dagen vertrek ik, maar niet terstond naar Frankrijk. De patroon vindt goed, mij Duitschland in te zenden. Eerst ga ik over Rotterdam op Antwerpen. Maar waar praat ik van? Dit kan u zeker weinig schelen! Uwe silhouette, die mijne zuster mij vergund heeft na te teekenen, sluit ik bij de wissels in de geheimste afdeeling mijner brieven tasch. Dat dier-

baar afbeeldsel zal mijn gezelschap zijn, waar ik mij ook bevinde. Vaarwel, mijne teedergheliefde vriendin! Denk somtijds eens aan Willem; immers als aan een afwezend vriend, in wiens lot gij belang stelt, en dien gij met genoeg zult zien wederkeeren. Geene woorden kunnen uitdrukken, hoe hoog ik u waardeer, hoe dierbaar gij aan mijn hart zijt, en hoe ik God bidde om alles wat u gelukkig kan maken. Onveranderlijk ben ik

Uwe getrouwste Vriend en gehoorzame
Dienaar,

WILLEM WILLIS.

* *
*

DRIEEN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Waarde Vriendin!

Wij hebben de koffer in volle orde ontvangen; mijne moeder prijst uwe vrouwelijke netheid boven de hui-zen: denk dus of ik in mijn schik was. Toen wij hier kwamen, vonden wij tante zeer erg, maar, zooals ik u gemeld heb, zij is thans veel beter; echter zal het eene slepende ziekte zijn. Mijne moeder is zwaar verkouwen, anders wél, en ik kan uitnemend tegen de zuivere Maaslucht. Arme Willem! „Nu, gij kunt ieder niet nemen, die u lief heeft,” zult gij zeggen, en ik zeg daar nog eens op, arme Willem!

't Is hier zeer stilletjes. Tantes huishouding bestaat maar uit haar zelve en twee bejaarde meiden, die reeds bij grootvader gediend hebben, en hier recht gelukkig leven, want mijne tante is eene der beste vrouwen

die ik ken. Zij heeft veel verstand en een goed hart: eenige kleine eigenzinnigheden reken ik niet.

Willem is haar afgod. Hij is naar grootvader genoemd, moet gij weten; en zoo hij eens Willis van Zon schrijft, is tante niet te goed om aan haar neef, Willis van Zon, een legaat extra te maken. Ik mag het lijdén. Geld is mijn zwak niet, en mijn broer zal, zoo hij eens zelf negotie doet, van die ronde vrienden noodig hebben. Gij weet, vader was meer eerlijk dan gelukkig.

Eens ben ik nog maar uit geweest, en dat heette familiaar, bij tantes naasten buurman, den heer Uitval, brave burgerlieden van den ouden tijd. Het spijt mij, dat gij er niet bij waart; dat was recht een pretje voor u geweest; om de nieuwigheid meen ik. Ik zal er mij eens toe gaan zetten om te zien, of ik er u eene dragelijke beschrijving van geven kan.

(Het toneel verbeeldt een Rotterdamsch bovenhuis, vol stoelen en stoven, en alles wat in staat is om een mensch of zestien wel dicht en warm bijeen te pakken.)

De tractant was een man van diep in de vijftig, en vrouwlief ook zoo omtrent. Hij had een kort gesneden pruikje op, dat niet onaardig tuigde met een groot, breed, vrij vurig aangezicht: hij had een zwarten rok aan, met lubben, die hem tot over de handen flodderden. Moeder had een soort van negligé op, met een rood lint, een jukaatje aan, een wit boezelaartje voor, en was, in 't geheel, huiselijk. De dochter was vrij zwierig, doch wat modens ten achteren; zij glom van juweelen, en was stijfjes vriendelijk. Toen ik boven kwam, verwelkomde mij juffrouw Uitval met veel huigingen en veel excusen, dat zij mij zoo familiaar ontving, zeggende: „dat zij maar een ouwerwetsche vrouw en klein behuisd was,” met alles wat over dien toon verder loopt. Onderwijl verdoofde het gekef van twee kleine honden, het gekook van een zilveren theeketel, die op een ordentelijk burgervuurtje stond te koken, en het geschreeuw van den heer Uitval, die aan den trap tegen

een koksjongen braaf stond te kijken, zeer veel van deze fraaie complimenten; en ik kon bestaan met te groeten en te glimlachen. Daarop kwam de man boven (ik was bij ongeluk de eerste, en moeder, ziende dat ik nu gezelschap had, waggelde, terwijl zij aan een vervaarlijk zwaren bos sleutels rammelde, naar de achterkamer, daar zij wel alle kisten en kasten scheen te ontsluiten. Toen was 't: „hartelijk welkom, juffrouw, in de stad;” en hij kuste mij met eene recht oud vaderlandsche welmeenendheid. „Hoe bevalt je ons Rotterdam? Wat liggen hier al reuzen van schepen in onze havens, he, wat zeg je? dat is wat anders als jelui Amsterdamsche lichters en vlotschuiten. Heb je geen frisschen vrijer opgedaan, die de stad eens braaf op en neêr met je kan loopen, en je zoo eens op de Schotsche kolenschepen brengen kan? Wel, je moet onze kerken zien; je moet naar de Erasmusmarkt. Daar staat Erasmus, levensgroot, met een bijbel in zijn hand. Ja, ik weet wel van je liefhebberij in lezen; ik lees nooit, maar elk zijn zin. En dan moet je door de Boompjes wandelen, en onze beurs zien: onze stad is stikkend vol volk, en het gaat de kooplui heel goed; je weet, goed maakt moed; kom, je moet daar niet altijd bij tante zitten suffen: nu zij weêr beter wordt, moet je eens zien waar je bent.” De goede Uitval zou zoo al voort gerammeld hebben, maar het overige gezelschap was er. Toen moest gij die drukte gezien hebben. Onder de vrienden was een mager, ziekelijk, zwak mannetje; mejuffrouw zijne echtgenoot was eene schoonheid van ten minste derdehalf honderd pond gewichts, vreemd toegetakeld: een chitsen japon, met groote wilde bloemen, een kostbare bonte pelise, een aan haar hoofd geplakt kinmutsje. Hoe smaakt u dat, Saartje? De zware gouden beugel was, want de vrouw was losjes gekleed, op de tablier geschoven, en maakte tegen een allerfraaist horlogie geen onaardig contrast. „Welkom, Klaasje,” riep Uitval, terwijl hij het arme sukkeltje tot knijpens toe de hand drukte. „Zie je wel, dat al die likkepotjes maar vodden zijn?

Doe als ik, eet een braaf stuk ossenvleesch, neem een stout glas baai toe, en kuier dan eens naar Schiedam, zoo doe ik; en ben ik nog niet of ik twintig jaar was?"

Toen raakten wij aan het theedrinken: nooit dronk ik keuriger thee, en nooit dronk ik uit fijner porselein. 't Speet mij maar, dat de gulle vrouw mij zooveel suiker in het kopje deed, zoo dikwijls als man schreeuwde: „hebben de vrienden wel suiker?" en dan wist ik niet, hoe ik mijn kopje zou naar mij nemen, om thee en geen slemp te drinken. Nauwelijks was de thee ter zijde, of de jongejuifvrouw kwam met een groot vierkant zilveren blad, opgevuld met confituren; dat blad werd opgevolgd door een nog grooter, tot eene aanmerkelijke hoogte met allerlei fijne gebakjes opgestapeld. Onderwijl was de kamer zeer benauwd, en de heeren dampten uit den treure, zoodat wij elkander niet dan in wolken van tabaksrook konden zien. Ik had het zeer kwaad. Eindelijk werd men het eens om wat lucht te maken, en Uitval schreeuwde om wijn en kelkjes; de meid kwam hoven met een doos soezen, die nauwelijks den trap op wilde. Enfin, Saartje, de goede menschen hadden niets verzuimd, om ons te toonen dat wij welkom waren. Men speelde niet. De vrouwen begonnen des over het huishouden en de meiden, de mannen over negotie of studie te praten. Twee personen zal ik u nog maar beschrijven; de overige zijn het copiëeren niet waardig. De eene was de jongeheer Wijsneus, die wel niet studeert, zooals men het noemt, maar die echter veel leest, en, zoo hij zich minder liet voorstaan, nog al te dulden zou zijn: nu was hij ondragelijk. Hij luisterde naar zijne eigen woorden, en sprak alles zoo pedant, en met zulk een emphasis uit, dat hij zijne goede opvoeding schande aandeed. Hij is een neef van den goeden heer Uitval, die nogal op heeft met het gekje, ofschoon het de onbeschaamdheid heeft, om oom en moei op eene verachtelijke wijs te bejegenen. Hij scheen gehoord te hebben, dat ik mijn ledigen tijd niet met

kaartspelen verkwist. Dit was oorzaak, dat hij mij ongemeen lastig viel.

En wie, vraagt gij, is de tweede persoon, dien gij mij zult beschrijven? De proponent Smit, Saartje. — Nu, zie mij zoo niet aan! Gij weet immers, dat wij elkander lang gekend hebben? Een eenvoudig toeval had hem hier gebracht: hij kwam, met iemand van 't gezelschap, onverzocht, mede. Ik ontstelde een weinig; wie zou hem hier gewacht hebben? Zijn zwart kleed staat hem zeer wel, en ik vind, dat hij zeer in zijn voordeel veranderd is. 't Was eerst tegen dat wij aan tafel zouden gaan, dat hij gelegenheid had om mij aan te spreken: doch dit oogenblik nam de jongeheer Wijsneus waar om hem, terwijl hij hem bij den arm vasthield, te vragen: „Denkt gij niet, mijnheer, dat het wel te betoogen is, dat de philosophie, welke thans door geheel Europa met een fieren tred herom wandelt, zeer veel moet toebrengen tot het zuiveren onzer denkbeelden, ook in de heilige theologie? Zoude het niet wel der moeite waardig zijn, dusdanig een vertoog, geschreven door eene meesterlijke hand, den volke toe te schikken?” Smit antwoordde koeltjes: „De gelukkige ondervinding maakt ons zoo een betoog geheel noodeloos;” en mij aansprekende, deed hij het pedantje zwijgen, die zijne talenten aan de heeren uitmat, welke hem niets antwoordden. Gevallig werd er van zeker vermaard kabinet van oudheden en munten gesproken. „Eilieve,” zei de vrouw met den gouden beugel tegen Wijsneus, „eilieve, mijnheer, kijk, ik heb hier eenige oude potstukken, mogelijk is daar ook wel een kop van een Roomsche keizer bij. Dat stuk heb ik altoos van eene oude kattelijke juffrouw in mijne kindsheid gekregen.” Maar de ondragelijke jongen rekende de goede vrouw geen antwoord waardig. De huisheer noodigde ons, op de volgende kamer, aan tafel; en den heer Smit bij de hand nemende, zei hij: „Kom, mijn kostelijke vriend, jij bij deze juffrouw; me dunkt, jelui voegt schoon bij malkeer.”

Maar, lieve Saartje, ik wenschte wel, dat gij zoo een

tafel eens gezien hadt! In 't midden stond een dampend stuk Hamburger ossenrib, van een dertig pond, denk ik. Daarbij was een ham, een kalfskop, een varkensrib, en een gestoofde kabeljauw. De groenten waren niet minder talrijk of voedzaam; zoodat aan ons familiaar soupetje zouden een dozijn of twee moffen hun genoeg hebben kunnen krijgen. Alles was overvloed, alles toonde rijkdom en zindelijkheid; doch zonder den heer Smit was het voor mij zeer ongevallig geweest. Laat men vrij roemen op de oude Hollandsche gulheid; op zulke maaltijden is men overdadiger, en hoort men vuiler dubbelzinnigheden, dan bij onze modieuse lieden. 't Was één uur, vóór dit klossenpartijtje scheidde. En nu heb ik tijd, om alles, zooals de jonge wijsneus het noemt, filosofie te betrachten. De heer Smit, die mij thuis bracht, vroeg mij of hij de eer mocht hebben om mijne moeder van zijne hoogachting te komen verzekeren, en dus onze kennis te hernieuwen.

Wat zoude ik gezegd hebben, dan dat het mijne moeder zeer aangenaam zijn zoude. Gij hebt hem nooit gezien, mijne vriendin, maar weet echter, dat hij een en andermaal mij van zijne bizonderste genegenheid heeft verzekerd. Hij is door zijne voogden, na den dood zijner ouders, op zijn verzoek van het kantoor genomen, om in de theologie te studeeren, waartoe hij altoos de sterkste neiging had; en, schoon hij laat begon, nu reeds met zijn zes-en-twintigste jaar beroepbaar als predikant. Mijne moeder groet u teederlijk.... Daar krijg ik uwen laatsten met de bijlage. Hoe rijst mijne achting voor u, naarmate ik uw karakter leer kennen! Ik kan nu niet langer. De post zal zoo vertrekken. De hemel herstelle de waardige vrouw en geleide u en uw Letje! Dit wenscht

Uwe Vriendin,

ANNA WILLIS.

VIER-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Vriendin!

O mijne lieve Willis, de goede Hemel heeft onze gebeden verhoord. De waarde vrouw is zooveel beter, dat de dokter ons verzekert, dat, zoo er geen toevalen komen, onze zieke spoedig zal hersteld zijn! 't Is een oud, grijzig, goedhartig man, die dokter, maar ik was zoo dronken van blijdschap, dat ik hem wel de handen had willen kussen, en alle mijne mooiste muziek zoo gaan voorspelen. Wat ben ik toch een wonderlijke meid! Over weinige dagen heb ik al mijne tranen verkwistend weggeweend; en nu zou ik, uit dartelheid, wel het heele huis op stelten zetten. Ik heb de meiden getracteerd; onzen ouden Eliëzer, alias Frits, een' vrijen dag bezorgd, en aan mijn Cootje beloofd, zoodra ik uitging, hem mede te nemen. Onderwijl loop ik op mijn kousjes door de ziekenkamer, en zou met Letje, die mij dit nadoet, zoo ook wel eens een menuetje dansen willen.

Uitgaan, en de waarde lieve zieke alleen laten? Ik zou mij zelve braaf afkloppen, zoo ik er aan dacht. 't Is een plezier zoo eene vrouw op te passen. 't Moeit mij maar, dat zij zoo verlegen is met onze beleefdheid. Zij begint weêr wat te eten en op te zitten. Al wat zij zegt is onzer aandacht waardig. Zij heeft uit den kelk der tegenheden gedronken; maar zij dankt God ook daarvoor. Eens zag zij Letje en mij, die zoetjes zaten te keuvelen, met de teederste oplettenheid aan. „Mijne twee engelen,” zei zij en zweeg. Wij vatten elk een harer handen, en drukten die aan ons hart. Zij gaf ons elk een kus. Wij beiden riepen tegelijk uit: „Moederlijke vriendin,” en onze tranen spraken sterk.

„Beste kinderen,” zei zij, „ik zie dat gij beiden mij lief hebt; mag ik mij van die liefde niet wel bedienen om u bij gelegenheid te toonen, hoeveel belang ik stel in u beider geluk? Gij zijt beiden ouderloos; mijne eenige dochter heeft God vroeg van mij genomen. Laat ik mijn Zantje in u weêrvinden; gij zult in mij altoos eene vriendin vinden, die hare meerdere jaren en grootere ondervinding altoos zal aanwenden om u nuttig te zijn.

„Met dat oogmerk zal ik u het een en ander van mijnen levensloop verhalen; wel verzekerd, dat gij beiden, hetgeen ik u zal zeggen, voor u zult houden: hetgeen ik u ook verzoek.

„Ik ben uit het adellijke Gelderland afkomstig, en mijne familie leeft daar nog in aanzien. Mijns vaders middelen waren dáár toereikend; doch in Holland be- teekenden zij niet veel. Mijne moeder had eene vriendin in Amsterdam, en had haar beloofd, op haar aanhoudend verzoek, om mij bij haar te laten, immers voor eenigen tijd. Deze dame was eene bejaarde coquette, en wij leefden in den grooten smaak. Ik vond wel veel behagen in zoo eene levenswijs; maar ik was jong, en nooit tegen zulke uitsporigheden gewaar- schuwd zijnde, volgde ik mijne weldoenster in zoo verre, dat ik mij alleen wachtte voor hetgeen ik zeer wel wist oneerlijk te zijn. Onze dagen waren op de geregeldste wijze ongeregeld. Bals, soupees, speel- partijen, comediepartijen, carrousels, alles was onze gading. Men zeide, dat ik niet leelijk was. Ik was tenminste gezond, en speelde zoo goed als de meeste dames. Men kwam mij vertellen, dat men mij beminde; doch niemand hield het staande, nadat men hem zeide, dat ik eene adellijke Geldersche freule was zonder geld. Dit beviel mij zeer wel, want mijn trouwlust was gering. Eindelijk beviel ik aan een schatrijk jong Oost-Indisch heer, en die had den moed om mij, na de genoemde ontdekking, nog smoorlijk, zooals hij zeide, te beminnen. Zijn eigen meester zijnde, had hij alleen mijne en mijner ouderen goedkeuring noodig.

De grootheid zijner middelen verbijsterde mijne ouders dermate, dat men mij beval dien heer te trouwen, en zulk eene schoone partij niet af te slaan. Mejuffrouw Kwiks, zoo heette mijne moeders vriendin, trad in hun gevoelen. De jonge heer toonde zijne belangeloosheid, en beminde mij, op zijne wijs, toen waarlijk. Mijne tegenwerpingen werden voor eigenzinnigheden uitgekreten of niet begrepen. — „Ik bemin mijnheer Spilgoed niet.” — „Gij zijt een romaneske malloot,” kreeg ik ten antwoord, „wie vraagt u daarnaar? Wel Mietje, zijt gij nu zoovele maanden in de beau monde geweest, en weet gij nog niet, dat de liefde en het huwelijk nimmer te zamen gaan?” Kort gezegd, ik toonde dat ik eene dochter was uit het geslacht der Buigzamen; ik week voor iets, dat ik geen kans zag te weigeren. De heer Spilgoed werd mijn man, en ik een dier ongelukkige vrouwen, wier schoone partij men met nijdige oogen aanzag. Dewijl de heer Spilgoed reeds zijn eigen huis bewoonde, had ik niets te doen, dan mij in zijne koets daarheen te laten brengen. Dat hij zeer rijk was, bleek aan zijne overgrootte verspillingen, die hij alle ruim en rijkelijk betaalde. Zijne huishoudster, hoewel verbitterd omdat zij door mij, zoo zij waande, in hare hoop was te leur gesteld, had al te veel wereld, om mij niet met de uiterste beleefdheid te ontvangen. De eerste veertien dagen liepen tamelijk wel af. Mijn man scheen verzot op zijne vrouw, en kwam alle mijne wenschen vóór. Maar dewijl hij te veel van het wellustige Aziatische karakter had, om mij geene billijke reden tot misnoegen te geven, ontdekte ik weldra, dat ik mij verbonden had aan een man, die alleen vatbaar was voor de allergrofste zinnelijke vermaken; en wel spoedig ontdekte ik dat mademoiselle Bartin met hem in eene zondige gemeenzaamheid leefde. Dit niet alleen, maar dat ik mijnen man deelde met het uitschot der sekse. — Zoo eene ontdekking is, wat het grievende betreft, niet te beschrijven. Ik had mijn man, 't is waar, genomen, omdat ik het niet zag te ontduiken;

doch mijn hart zou hem, indien hij zelf het mij niet onmogelijk gemaakt had, uit erkentenis genegen zijn geworden; en indien ik hem in een ordentelijk man had kunnen veranderen, dan zeker zou hij mij dierbaar hebben kunnen worden. Ik was zwanger: hoef ik iets meer te zeggen? Doch, wat kon ik aanvangen met een man, die geheel verdierlijkt was, en geen verstand had? Zijn baldadig leven ruïneerde zijne gezondheid, en ik zag nu wel, dat geen rijkdom, hoe groot, bestand was tegen eene vertering, die in weinige maanden duizenden beliep. Deze pijnlijke overdenkingen, en de staat, waarin ik mij bevond, benamen mij spoedig die gezondheid, welke ik, als mijne beste bezitting, uit mijn gezond vaderland had medegebracht.

Ik heb te veel achting voor uwe kieschheid, lieve juffrouwen, om u te vervelen met de sporelooze en walgelijke tooneelen, die men nu, zelfs onder mijne oogen, opende. Laat ik u alleen zeggen, dat ik van eene dochter beviel, en het onuitdrukkelijk hartzeer had van te zien, dat mijn man, zelfs toen, toonde niet vatbaar te zijn voor die bijna onweêrstaanbare blijdschap, die een vader gevoelt, als hij zijne vrouw moeder ziet van een gezond, zoeven geboren, kind. Volmaakt overtuigd, dat de natuur mij in staat gesteld had om mijn eigen kind zelve te zoogen, voldeed ik aan den heiligen plicht; doch zoo ras hij dit merkte, voer hij verschrikkelijk uit, den staat waarin ik was niet eens in aanmerking nemende. Ik antwoordde alleen met tranen, en nam voor, wat er gebeurde, dat punt niet op te geven. Hierop volgden van zijnen kant zaken, die ik u niet kan mededeelen. Weet alleen, dat zijn afkeer voor mij als in haat veranderde. Wij hadden nu niets meer gemeens, dan het huis waarin wij woonden. Mademoiselle Bartin beheerschte hem geheel; en nu was het niet langer een geheim voor mij, dat zij hem reeds twee kinderen gegeven had. Deze onnoozele wichten had ik dikwijls bij haar gezien, onder den naam van twee ongelukkige weesjes uit hare familie. Het was mij niet mogelijk, deze kinderen,

na die ontdekking, minder vriendelijk te behandelen; dit heeft men en bespot en gewraakt; maar ik ben eene vrouw, en was zelve moeder. Mijn lief kind trok nu al mijne liefde, al mijne zorg, en vergoedde mij al het verdriet, dat haar ongelukkige vader mij deed! Mijne ouders stierven, door de uitkomst geleerd hebbende, dat ik in allen opzichte te beklagen was.

Het spel en de roofzucht van verscheidene maitresjes, deden het Oost-Indisch geld als in eenen grondeloozen kolk wegzinken. De zorg voor mijn kind gaf mij den moed, die mij ontbrak. Ik beproefde, of ik dit dol mensch niet tot staan konde krijgen. Vergeefs! van welk eene zijde was hij te raken, die de huwelijksbanden verscheurde, en ongevoelig was voor de teedere inspraak der natuur? Het liep van kwaad tot erger. Zijne wraakzucht — want nu had ik hem, die man en heer was, beleedigd, en was ik niet maar slechts zijne vrouw? — tergde mij dermate, dat hij aan Bartin, op eenmaal, voor wel duizend ducaten aan juweelen, in mijn bijzijn, present deed. Ik moest hem des verlaten, of mij alles getroosten. De aarde draagt, naar mijn inzien, geen ongelukkiger vrouw, dan die, welke in den bloei haars levens van haren man gescheiden is. En ook, wat te beginnen? Mijne ouders hadden alles op zijne edelmoedigheid laten aankomen; ik had wel fraaie juweelen en vele presenten van hem; maar wat beduiden deze dingen om van te leven? Ik had ook een kind, moest ik daar niet voor zorgen? Ik vleide mij, dwaze die ik was! dat hij nog, vóór hij bedorven was, zijn oogen zoude openen, en dat hij mij en mijn kind tenminste, hetgeen uit de schipbreuk gered was, zoude overlaten. Ziende dan, dat ik ongelukkig was, besloot ik om mij mijn ongeluk ten nutte te maken. Ernst maakt ons met ons zelve bekend; en terwijl hij onze oogen op onze plichten vestigt, geeft hij ons lust en kracht om, 't geen men wél begrijpt, gemoedelijk te betrachten. Ik wijdde mij geheel aan mijn kind, en stelde mij door het lezen van goede boeken in staat, om den plicht eener moeder

op eene verlichte wijze uit te voeren. Mijn naaldwerk en mijn muziek verdeelden eenen tijd, dien ik nu geheel voor mij had. Ik zag geen gezelschap en wandelde niet dan in den fraaijen hof, die achter ons huis ligt. Juffrouw Kwiks en ik vervreemdden zeer van elkander, hoewel zij mij nooit reden tot misnoegen gaf, en ik haar altoos dankbaar bleef voor de gunsten, mij betoond.

Eindelijk behaagde het God, om mijnen man de droevige gevolgen zijner losbandigheid te doen onder vinden. Hij kreeg eene beroerte, en lag ettelijke maanden, meer dood dan levend. Ik ijde naar hem toe, doch Bartin had zich, als eene trotsche meesteres, van zijnen persoon meester gemaakt. Eens evenwel was de gelegenheid gunstig. Ik knielde voor zijn bed; ik schreide; mijn dochtertje, nu zes jaren oud, stond bij mij; het schreide ook: lieve papa, zeide het kind, en streelde, op een stootje geklommen, met haar klein handje zijne wang. Hij zag mij sterk aan, greep mijne hand, wilde iets zeggen; doch zijne spraak was zoo belemmerd, dat ik niets verstond: en sedert lag hij meest altoos met de oogen open, doch zonder spraak, en, zoo ik meen, zonder eenige onderscheiden kennis. Hij stierf, nog geen veertig jaar oud, en liet mij, zooals bij de uitkomst bleek, meer schuld dan goed. Bartin had in de confusie het huis verlaten, en tijd overig gehad om het loon harer ondeugd in veiligheid te stellen. Laat ik een kleed mogen leggen over alle de ontmoetingen, die mij sedert overkwamen. Ik was zes-en-twintig jaar, arm, van fatsoen, en had een kind, waarvoor ik moest zorgen.

Wel ras begaf ik mij bij lieden in huis op twee goede kamers, en bezuinigde zooveel mij mogelijk was, hopende, dat de goede Voorzienigheid mij uitkomst zoude geven. Ik verkocht mijne juweelen en kostbare kleëren, zette het geld bij zekeren koopman uit, en begon gelukkig te worden. Juffrouw Kwiks, die, in weerwil van hare dwaze levenswijs, een medelijdend hart bezat, deed mij nogmaals den voorslag om bij

haar, voor gezelschapsjuffer, te wonen, met belofte van voor mijn kind te zorgen. Maar dit lokaas zelfs was niet machtig om mij hiertoe over te halen. Niets evenaarde den afkeer, dien ik had van een levenstrant, welken ik nu kende. Het leven d u b o n t o n kwam mij zoo verachtelijk voor, dat ik veel liever met mijne handen mijn brood zou willen winnen, dan deelen in alles wat weelde, aanzien en vermogen in zoo eene huishouding uitstrooien.

Hoe vast ik ook besloten had voor deze aanbieding te bedanken, eischte dezelve echter alle mijne erken-
tenis; en mijne goede opvoeding, zoowel als mijne voorzichtigheid, noopten mij, om, in de beleefdste uitdrukkingen, daarvoor te bedanken; terwijl ik echter onbewimpeld te kennen gaf, dat deze mijne levenswijjs mij zoo wèl beviel, dat ik geen reden had om naar eenige verandering te staan. Men verstond mij; men hield af, en ik verzuimde niets, om mijn veelbelovend kind eene betere opvoeding te geven, dan ik zelve ontvangen had. De ondervinding had mij hiertoe in staat gesteld. Ik slaagde ook gelukkig, en leefde dus acht jaar, zonder dat mij veel aanmerkelijks wederver, onbekend of vergeten.

Hoe kan ik, mijne lieve juffers, voortgaan, om u het grootste verdriet, dat mij ooit wedervaren kon, te verhalen? Dit lieve meisje, aan 't welk ik reeds eene vriendin had, dat veelbelovend kind, dat mij 't leven aangenaam maakte, kreeg de kinderpokjes, en werd mij, in weinige dagen, ontrukkt.

U een denkbeeld te geven van de smart, die ik toen onderging, is mij volstrekt onmogelijk: moeders kunnen het beseffen... Ik zag het lieve meisje sterven, sprak niet, weende niet: alle mijne bewegingen waren werktuigelijk. Mijn voorhoofd gloeide, mijne oogen stonden strak; mijne borst was zoo beklemd, dat ik nauwlijks zuchten kon. Eerst op den dag der begraving begonnen mijne tranen te druppelen, konde ik zuchten; en de natuur ontving die verlichting, die zij niet kon ontberen, zonder mij in zinneloosheid te storten. Alles

komt tot eene zekere hoogte; wat daar boven is, verwoest ons, indien het van eenen smartelijken aard is: ik ben thans in geene gemoedsgesteldheid om dit onderwerp breeder uit te werken; ik spreek nu alleen van den dood mijner dochter.

De tijd, die alle droefheden vermindert, deed mij dien vriendelijken dienst niet. Iederen morgen baadde ik mij in tranen; en nooit sliep ik in, dan met natte oogen. Alles verlevendigde mijne smarte, en alles wat dit deed, was mij dierbaar. Mijn kind, mijn kind, mijn Zantje, dit herhaalde ik duizend keeren! Een geheel jaar dus gesleten hebbende, besloot ik om alles wat mijn lief kind gedragen had, alles wat zij geschreven, geteekend had, alle hare aardige handwerkjes zorgvuldig bijeen te leggen, en in een koffer te sluiten. Mijne wonden openden zich opnieuw; het binnenste van mijn hart ontroerde, zoo dikwijls ik iets, haar betreffende, aanraakte. Hierop verviel ik in eene allerdiepste droefgeestigheid; ik werd de ellendigste aller vrouwen. Ik had niet één vriend: want de lieden, daar ik inwoonde, waren gewoon mij met die ondergeschiktheid te bejegenen die mijne geboorte, en ten hunnen opzichte ruime omstandigheden, eischten. Eens op een avond, bad ik God met al dien ernst en eerbied, die ons betaamt, als wij ons onderwinden om Hem aan te spreken. Ik smeekte om hulp, om wijsheid, om geduld, en onderwierp mij ten volle aan zijne schikking, uitroepende: Heere! gij zijt rechtvaardig, gij zijt goeder-tieren. Gij naamt van mij dat kind, 't welk ik als de beste uwer zegeningen ontving! Gij naamt haar van mij, in eenen tijd dat ik mij gelukkig vond met haar, dat ik haar voorbereidde tot de Eeuwigheid. Ik doorzie uw oogmerk geenszins; doch 't is uw wil; Vader! uw wil geschiede! — Ik rees op, droogde mijne tranen af, en versterkte mij in het denkbeeld, dat de goede God mij, om zeer wijze redenen, dit verlies had doen lijden. De toenemende kalmte mijner ziel stelde mij in staat, om mij tot mijzelve te bepalen. Ik begreep, dat ik mijne onderwerping aan God niet beter kon bewijzen,

dan door mij te verheffen boven deze droefheid. Deze eenzame, eenzelvige levenswijs is niet geschikt om mij hiertoe te brengen. De wereld, foei wereld! wat dan? Ik kreeg een plan in het hoofd, dat mij voorkwam als recht gepast om mij, zonder mij in de wereld te voeren, echter bezigheid en afleiding te verschaffen. Ik besloot tot die levenswijs, waarin gij mij hebt leeren kennen. Ik maakte dit mijner familie bekend, die het zeer afkeurde, en, toen men zag, dat ik het ten uitvoer bracht, mij van laagheid beschuldigde; ik onderging smadelijke behandelingen. Zij troffen mij niet; ik wist dat ik wèl deed, en dat mij, ter redding uit mijne droefgeestigheid, geen beter middel kon aan de hand gegeven worden. Juffrouw Kwiks stierf, en had de edelmoedigheid gehad om mij een fraai legaat toe te denken. Ik vertrouwde mijn voornemen aan den koopman, bij wien ik mijn klein sommetje had. Hij oordeelde dat ik wèl deed, en hij bezorgde mij drie jonge dames, die genoeg verteerden om mij tot eene ordentelijke huishouding in staat te stellen. Doch evenwel, mijn geld schoot er bij in, en ik moest nog duizend guldens opnemen van een zeker man, die mij onheus heeft behandeld; doch ik ben sedert eenige dagen in staat geweest om die som af te doen, dat mij zeer verblijdt.

Ziedaar, lieve juffrouwen, hetgeen ik u uit mijne levensgeschiedenis wilde zeggen. Mogelijk zult gij, bij voorkomende gelegenheden, er u eenig nut uit kunnen bezorgen. Het verlies van mijne dochter spreidt wel eenen nevel over mijnen geest, maar ik leef in de zalige hoop van haar in de onsterfelijkheid weêr te zien; en sedert ik u, lieve juffrouwen, bij mij heb, ondervind ik, dat ik nog vatbaar ben voor — zoudt gij 't wel gelooven kunnen? — voor blijdschap."

Hier zweeg de waarde vrouw. Hoe dikwijls hadden wij met haar geweend onder het verhaalde! Hoe dikwijls had ik hare zachte hand aan mijn hart gedrukt. Nooit was ik zóó aangedaan. Terwijl alles nog levend in mijn geest ligt, schrijf ik het u; haar de vrijheid

verzocht hebbende om het verhaalde aan eene mijner vriendinnen, die zulks waardig was, te mogen mededeelen. Lees: en zeg mij, kan men zulk eene vrouw te hoog schatten? O, hoe lief heb ik haar!

Vaarwel, mijne Vriendin,

SARA BURGERHART.

. . .
-

VIJF-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Vriendin!

Voor 't eerst ben ik, na het toeval mijner geëerde juffrouw Buigzaam, uit geweest; niet op eene klossenpartij, niet met een Wijsneus en een aanstaanden dominé, maar met mijn kostelijken vriend (zei Jan van Gijzen tegen zijn bok), den heer Jacob Brunier, verzeld van deszelfs zuster Aletta Brunier; en dat wel in de Fransche comedie. Daar hebt gij immers niets tegen? Ik kon u wel wijs maken, dat ik er ging om mijn Fransch te onderhouden, doch dan jok ik u wat voor. Neen, ik ging er met geen ander oogmerk, dan om eens een Fransche comedie te zien spelen. Wel, Naatje, ik raad u sterk aan om, vóór gij van staat verandert, er ook eens te gaan. En zoo dit, gelijk mijne tante zegt, de tente des Satans is, dan moet ik u maar zeggen, dat hij als un homme de goût en comme il faut gelogeerd is! Ik zag les Femmes Savantes spelen, een stuk van den grooten Molière: mijn genoegen was groot: alles, dacht mij, was natuur. Het karakter van Chrysale smaakt mij; maar dat

excusez moi, monsieur, je n'entends pas du Grec, hoe bekend ik daarmede ben, had al het aantrekkelijke der nieuwigheid, toen het werd uitgesproken door eene schoone jonge actrice, wier talenten men toejuichte. Ik was niet weinig misnoegd over het gedrag van ettelijke heeren en dames in drie of vier loges. Het spel zelf trok hunne aandacht niet: dat is hunne zaak; maar andere fatsoenlijke lieden te beletten om te voldoen aan het oogmerk, waarom die naar zoo eene plaats gaan, vind ik ten uiterste onbeleefd. Zoo ziet gij, kind, dat alles onvolmaakt is, of, zooals de heer Blankaart zegt: alle rechtertjes hebben er slinkertjes. Zulke onfatsoenlijkheden, denk ik, kunnen niet belet worden. Wie doet den Paus in den ban? Cootje zegt mij — (ik noem mijn auteur, om des te meer klem aan zijne woorden en aanhalingen te geven), dat lachen, praten, schertsen, onder het spelen van de zielroerendste treurspelen, thans du ton is; en dat menig champignon en champignone de fortune daarmede ontegenzeggelijk bewijzen, dat zij lieden van rang zijn, en tenminste reeds deze zes laatste jaren geweest zijn. Zeg je zool was mijn antwoord; evenwel, al werd ik altoos maar voor een koopmansdochter gehouden, ik meen dit certificaat van mijn fatsoen niet mede te nemen, omdat ik mijn lieve ouders niet in verdenking wil brengen, of zij mij ook wèl hebben opgevoed.

Niettegenstaande deze en nog een half dozijn ongevalligheden, moet ik u maar zeggen, kind, dat ik verzot ben op den schouwburg; dat ik niet kan begrijpen, wat of men toch kan inbrengen tegen eene uitspanning, die, wèl ingericht, zooveel goeds kan uitwerken. Nu, dat mogen de geleerden afhaspelen, ik ga er heen, en dat wel zonder dat mijn hart mij iets verwijt. Juffrouw Rien du Tout was zeer uit haar humeur, omdat wij haar niet hadden meêgenomen. 't Is mijn schuld; ik vreesde, dat die beuzelachtige woelgeest ons maar zou gehinderd hebben: als wij weêr gaan, zal ik haar zien in eene loge te plakken; daar zal zij zich beter

diverteeren dan bij ons, die eenvoudig komen om te hooren, te zien, te weenen, of te lachen. Apropos, weet gij wel, dat het thans voor zeer ongemanierd gehouden wordt, te schreien bij eene Alsire, en te lachen bij den Français à Londres? Zie, dat alles à gouverno, het kon u te pas komen. Ik moet u nog al meer fraais verhalen.

Onlangs was ik met mijn trouwen schildknaap op een publiek concert: Coo had gehoord, dat er eene der eerste zangeressen voor 't eerst zingen, en dat Cavalini het clavier bespelen zoude. Maar moest men geen geduld hebben, zoo taai als een leëren lap (wil ik spreken), om niet toornigjes te worden op de manier van doen van eenige der groote lieden? Dáár snaptten drie vier dames zoo luid, dat ik duidelijk hoorde, hoe het discours ging over het puce-lint van eene coiffure. Ginds stonden een paar heertjes als een paar malle jongens — (zoude ik zeggen, zoo ik niet verstaan had, dat zij aanstaande vaderen des vaderlands waren), arm in arm, de heerlijkste muziek na te lollen, ons, en passant, eenige cabriolen op den koop toe vereerende: en dat, terwijl mijn geheele ziel wegsmolt door het heerlijkste vocaal en instrumentaal muziek, dat ik immer hoorde. Hoe is 't mogelijk zoo ongevoelig te zijn! ik spreek niet eens van het onvoegzame; men doet veel om du ton te zijn! En diezelfde babbelaarstertjes affecteerden zich, toen de een en ander vroeg, of zij zich den avond beklaagden, dat zij geëchanteerd waren. Ende nu nog een kort woord tot u, mijne aandachtige! 't Is waar, de overgang is wat grillig; zoo spreek ik van comediën en concerten, en zoo kom ik tot mijne deftige vriendinne. Nu, gij weet hoe ik ben; los, bedroefd los.

„Wel,” zou tante zeggen, „wel kijk eens aan, nicht, daar moest de tante van je vriendin juist te Rotterdam wonen; daar moest zij ziek worden; daar moest jufvrouw Willis met hare dochter bij haar komen; daar moest een buurman wezen, die een klein soupetje gaf, en daar moest juist de proponent Smit in de stad zijn,

om er dien avond bij te wezen; wat is dat groot!" dusverre tante.

En wat zegt nicht? Wel, nicht is zeer in haar schik met die tijding: en nicht hoopt nog binnen 't jaar hare vriendin in het eerwaardig karakter van domineesvrouw gelukkig te zien. Heden, Naatje, dat moest je doen: me dunkt, dat gij met niemand een juk kunt aantrekken, dat u zoo wel voegen zal, dan met eenen eerwaardige. O mij! wat zal ik dan dikwijls bij u komen, al woondet gij aan 't einde van de wereld, of zelfs op Marken Buiten! want ik ben overtuigd, dat de man, dien gij verkiest, waardig is dat men om hem de heele tooverlantaarn der wereld goeien dag zegt.

Ziet gij niet, dat ik thans eene heele schrijvige natuur over mij heb? Ja, kind, Saartje gaat nu weinig op den tril, en onze dierbare patiente is nog te zwak, om haar met mijn gerammel te vermoeien. Doch lang vasten is geen brood sparen. Ik moet noodzakelijk eens met Letje uit. Juffrouw Rien du Tout heeft onlangs zulk heerlijk gaas gekocht, en dat zeer goedkoop; ik moet, eer het stuk op raakt, er ook van hebben. Zoo Gootje maar meê kan, want hij heeft, wurm daar hij is, ook zijne drukten; en het schijnt, dat hij, voor een heertje van de mode, zijne zaken voordeelig waarneemt. Wat zoudt gij een goed werk verrichten, Naatje, als gij hem wist te beduiden, dat hij waarlijk zeer wèl zou doen, indien hij zoo attent was in het verbeteren en in orde brengen zijner denkbeelden, die nu in zijn hersenvat als een hoop stoute jongens in den donker heröm tuimelen; zeg wat gij wilt; maar de borst is heel gezeggelijk, en de geest des tegensprekens heb ik met wortel en tak uitgeroeid. Nu uw beurt, hoor je kind.

Ik ben uwe Vriendin,

SARA BURGERHART.

Postscriptum. En wie denkt gij, dat ik dezen dag gesproken heb? Mijne ouwe trouwe Pieterne! Ik weet niet, of een bezoek van u mij wel aangener had kunnen zijn. De tijd mag mij niet heugen, dat ik het

goeie mensch gezien heb. Ik kuste haar hartelijk, en bracht haar op mijne kamer. De meid was zoo aangedaan en zoo blijde, dat het wel te zien is hoeveel belang zij in mij stelt. Zij verhaalde mij haar bezoek bij uw broër en kon er niet van uit, zoo vriendelijk als mijnheer Willem was! Ja, Naatje, ik kan het niet zwijgen, maar wat gaf ik wel, dat gij de goedheid van uw hart wat meer in den dagelijkschen omgang door minzaamheid lucht gaaft! Vriendelijk omtrent onze minderen doet zeker zooveel eer aan ons, die ze uitoefenen, als vermaak aan hen, die er door aangemoedigd worden. Ziedaar is nu uw broër Willem; hij heeft zeker op verre na zooveel verstand, zooveel beredeneerde kennis niet als zijne zuster; en wie kent hem, zonder hem niet alleen graag te mogen lijden, maar ook, zonder hem te achten, ook om hoedanigheden, die hij niet heeft, want ziet, kind, als men onze eigenliefe maar een goed woordje geeft, is zij een goedaardige malloot, en geeft ons met ijver veel meer wederom dan zij ontving. Nu nog een woord van Piernel. Zij woont thans bij aanzienlijke lieden op de —, ja ik weet het niet wel; maar 't geen mij meer interesseert, is, dat zij volkomen tevreden is en haar heer en mevrouw deugden van menschen noemt. Ik ken hen niet; hij hiet van G.... Nu, er is wat afgedaan! oud en nieuw: van mijn geboorte tot op den huidigen dag, sprak zij ende van mijn vader, ende van mijne moeder, ende van grootmoeder Burgerhart (die ik niet gekend heb), ende van grootvader Hofland (die tien jaar voor mijne komst in dit tranendal dood was), ende van tante Hofland, dat die in hare jeugd zoo een wilde slavonjer (zoo noemde zij het) geweest is, ende van — ja, ik weet het zelve al niet. Maar 't geen mij het potsigste voorkwam, was het nieuws, dat tante trouwen zou met een heer, die er alle dagen aan huis komt; doch Piernel kende hem niet. Dat zal, zoo waar ik leef, broeder Benjamin zijn! arme tante! zoo zij hiertoe vervalt, beklag ik haar van harte. Wie komt er anders, dan die heer? Daar moet ik meer van hebben! Wat zegt gij van zoo een postscriptum? Kan het niet wel voor een brief doorgaan?

ZES-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Liefste Vriendin!

Ik heb ten minste op vijf brieven van u te antwoorden: nu zal ik dezen dag daartoe besteden. Waar zal ik mede beginnen? Laat ik uwe brieven nog eens doorlezen, dan zal ik den draad wel opvatten.

Wie, die u kent, en die u verdient te kennen, heeft het toch in zijn vermogen om u niet lief te hebben? Onze karakters loopen verbaasd uit elkander; en schoon ik al vrijwel met mijzelve tevreden ben, zoo denk ik somwijlen met Alexander: zoo ik geen Willis was, dan zoude ik wenschen Burgerhart te zijn: gij weet waarop ik doel? Zoo ik geen Alexander waar, ik zoude wenschen Diogenes te zijn. Uw brief, die begint: „of ik nog wel lees,” is zoo vol gezond oordeel, en tegelijk zoo vol uwer potsen, dat gij mij nu met verwondering vervult, dan weder een' onwilligen lach afperst. Al noemdet gij mijne tegenbedenkingen nogmaals grommen, ik moet het herhalen. Het smaakt mij maar in 't geheel niet, dat gij u overal zoo altoos met den heer Jacob heen begeeft. Wat moet de wereld van u denken? Het beste zeker is dit nog, dat gij uwe keuze reeds bepaald hebt; en zoudt gij wel gaarne hebben, Saartje, dat men u voor zoo eene beuzelaarster hield, als dat meisje zijn moet, hetwelk besluit om zich eens in de macht te stellen van een zoo min be-
duidend jongeling, als alle de Bruniers zijn?

Uw satirieke geest geeft mij een aardigen steek, daar gij spreekt van hem, zoo hij eene slechte zijde had, aan mij, ter zijner herstelling, te zullen overleveren. Gij houdt de leenspreuk goed uit; en dewijl

mijne moeder meent, dat ik mijne trekken maar t'huis krijg, zwijg ik stil. Vervolgens geeft gij mij (stoute meid!) zoo volkomen gelijk, dat ik er niets meer kan bijdoen. Uw voornemen om eens huiselijker te leven, en dan met uwen beminden auteur Salomon uit te geeuwen: „ook dit alles was ijdelheid,” is uwer pen waardig. Zoo is ook het afbeeldsel, dat gij van u zelve maakt. Eéne aanmerking nog. Zie wel toe dat de stroom van zinnelijke vermaken niet te sterk opzettel Een springvloed, Saartje, kan zeer veel schade veroorzaken; en zijt gij verzekerd, dat hij u, in zijne bruisende vaart, niet weg zal sleepen van den grond, waar langs gij zoo luchtig heen dribbelt.

De briefwisseling met Willem smaakt mij, uw karakter in 't oog houdende, zeer. Ik had ook nooit geloofd, dat hij, buiten zijn affaire, zoo wèl schrijven kon; doch wat zou hij niet leeren, als hij maar dorst hopen, dat gij de belooning zijn zoudt? Mijne moeder is zeer ingenomen met uw antwoord, en spreekt juist als gij over eene nadere verbintenis. Ik begrijp dat niet; mogelijk is mijn oordeel wat belemmerd, doordien ik zoo vurig wensch u mijne zuster te noemen.

En nu zie ik mijne brave, gevoelige vriendin in haar schoonste licht! De achtungwaardige weduwe heeft zulk een edel karakter, dat ik mijzelve de eer moet geven, om nader kennis met haar te maken. O mijne teedere bekommring voor mijne jonge vriendin! Evenwel, ik heb, hoop ik, deze uitmuntende vrouw niet verdacht? Heb ik wel, Saartje? Zoo al, dan wordt ik zeer gevoelig gestraft door het zelfverwijt; en ik hoop voortaan billijker te handelen. Uw Letjes karakter klimt ook sterk bij mij; en zoo gij beide eens huiselijker leeft, dan zal ik niet meer behoeven te vermanen, 'k wil zeggen te grommen! Hetgeen de brave dame u uit haren levensloop verhaald heeft, is volkomen ingericht om u, lieve meisjes, toch voorzichtig te leeren zijn. En zoudt gij, mijn Saartje, indien gij eens eene voor u slechte partij deedt, wel immer de troost hebben, die er ligt in de overtuiging, dat gij uwen wil

aan dien uwer ouders hadt opgeofferd? Ik heb mijne moeder tweemaal dat verhaalde moeten voorlezen: zij droogde hare oogen af. „Op hoeveel onderscheidene wegen kan men ongelukkig worden!” zeide zij. „Uw vader, Naatje, was de beste man der wereld. Ik trouwde hem uit genegenheid; doch zijne eerlijke beginsels stelden hem buiten staat om te zien, dat er schurken waren: schurken die hem bedrogen! Zijn goed hart stortte hem in tegenheden, die mij te meer troffen, omdat ik die niet kon verhelpen. Het laatste bankroet zoude hem arm gemaakt hebben, zoo mijne ouders voor mijn eigen goed niet gezorgd hadden. Gij weet, kind, dat hij van verdriet stierf, ziende dat hij mij en zijne twee jonge kinderen dus had benadeeld. Uw vader was niet geschikt voor eene wereld als deze, en nog veel minder om er een bedrijvend lid van uit te maken. Ik beminde hem om duizend goede hoedanigheden, maar kon nooit van hem verkrijgen om zijne zwakheden goed te keuren. 't Is voorbij! ik heb genoeg; en ik poogde mijne kinderen te doen begrijpen, dat zij óók genoeg zouden hebben, indien zij hunne begeerten vroeg leerden beteugelen. Ik denk niet, dat wij gelukkiger zijn zouden, indien ik in dien staat weduwe gebleven was, waarin de groote winsten uws vaders mij ettelijke jaren deden leven.”

Ik omhelsde mijne moeder, en zeide, dat ik haar altoos zoude pogen te doen zien, dat haar voorbeeld, zoowel als hare lessen, indruk bij mij hadden... Daar is Willem, gelaarsd en gespoord. Hij komt, denk ik, afscheid nemen. Moeder is al bij hem. Ik sluit dezen spoedig en volg haar. Altoos,

Uwe vriendin,

A. WILLIS.

ZEVEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Waarde Saartjel

Zoodra ik den u reeds toegezonden gesloten had, ging ik naar beneden, en vond mijne moeder met Willem in gesprek: over u, zooals gij vermoeden kunt. Ik zal u het volgende daarvan schrijven: „Ik spreek (zeide mijne moeder) met uw broër over uwe vriendin; het verheugt mij te ondervinden, dat zij zich zoo gedraagt als ik wenschte, ook omtrent Willem.” — „Hoe is dat mogelijk? (vroeg hij). Gij, mijne lieve moeder, doet de jonge juffrouw recht; gij bemint mij als een zoon, waarover gij betuigt voldaan te zijn, en keurt echter goed, dat zij mijne oprechte liefde niet aanneemt.” „Willem (zeide ik), waarom zoude ik voor u ontveinzen, dat mijne verwondering hierover zoo groot is als de uwe zijn kan? maar moeder heeft altoos de goedheid gehad, om met hare kinderen te rede-neeren; wij mogen dus hopen, dat zij ons wel zal gelieven reden te geven, waarom zij, in dit geval, zoo geheel anders denkt als wij?”

Mijne moeder glimlachte, en zei: „Ik zal met u spreken, gelijk ik gewoon ben. Uwe verwachting is billijk. Oordeelt zelve. Ik herhaal het: Juffrouw Burgerhart is geene vrouw voor u, Willem. De kennis, die ik meen te hebben van u beider karakter, is de grondslag waarop ik redeneer. Juffrouw Burgerhart is een, in vele opzichten, uitmuntend jong meisje, maar zij heeft zwakheden, die haar beletten datgene te zijn, 't welk zij worden kan, indien zij een man krijgt, voor wien zij niet alleen liefde, maar ook achting heeft. Hoe los en heuzelachtig zij ook moge schijnen, nooit zal zij hare verkiezingen met genoeg afstaan, dan

door overtuiging; en dewijl zij zelve een zeer schitterend vernuft heeft, en zulke bevalligheden, die maar zeer bezwaarlijk te wederstaan zijn, zoo zal niemand dan een man, die in hare eigen oogen groot, zoowel als beminnelijk is, dat vermogen op haar kunnen krijgen, 't welk noodig zijn zal, zoowel voor haar welzijn, als voor zijn geluk. Zijt gij, mijn goede Willem, nu die man? zijt gij in staat, om eene vrouw van zulk een edel vernuft, van zoovele bevalligheid, immer iets te weigeren? Beste jongen, ik ken u. Uw goedaardig hart is zwak voor elk, dien gij liefhebt; en hoe lofwaardig de goedaardigheid ook zij, als zij niet van eene beredeneerde sterkte van ziel ondersteund wordt, ontaardt zij meermaal in lafheid.

„De omstandigheden, waarin gij u na mijnen dood zult bevinden, zullen u verplichten om uwe zaken dermate te bejveren, dat er aan het vermakelijke niet veel kan gedacht worden. Kommaan, verbeeldt u eens getrouwd te zijn met eene vrouw, die een zeer sterken trek heeft tot het bijwonen van al die vermaken, welke alleen te berispen zijn, als men zich aan dezelve geheel overgeeft. Verbeeldt u, of dat gij uwe vrouw beletten moet daarin te deelen, of toestaan, dat zij met een ander, neem uwen besten vriend, die bijwoont. Besluit gij tot het eerste? dan vrees ik, dat juffrouw Burgerhart niet zeer bereid zal zijn om u te gehoorzamen. Kiest gij het laatste? Wel, ik zou niet graag zien, dat de vrouw van mijn zoon overal zonder haar man gezien werd, omdat het mij smarten zoude, hare deugd verdacht te vinden bij eene berispzieke wereld, en u te zien bejegenen als een jongen, die zich al de grillen zijner vrouw liet welgevallen. Indien deze redenen u niet voldoen, dan zal ik mij zeer bedriegen. Ik heb voorlang wel gemerkt, dat gij haar bemindet; maar ik dacht best te doen, u daar niets over te zeggen, totdat gij mij in uw vertrouwen naamt. Nu hebt gij mij uw hart geopend, en ik zeg u mijne gedachten. Gij weet wel, dat ik u te lief heb, om niet voor uw geluk te zorgen, en dat niets dan die liefde

mij kan bewegen, om u smarte aan te doen? O, ik ken de jongelieden! Ik weet hoe zij denken. Alle teleurstellingen zijn onaangenaam; getroost u deze, omdat zij u zal bevrijden van teleurstellingen, die uw geheele leven verbitteren kunnen. Vergeet een meisje, dat u niet gelukkig kan maken. Uwe bezigheden en het reizen zullen u zeer te stade komen, indien gij overtuigd zijt, dat ik het wel met u meen; en daaraan twijfelt mijn lieve jongen immers niet?" Zij zweeg. Willem zuchtte, en hare hand kussende, zei hij: „droevige waarheden! o mijn hart! Gij weet niet hoe ik haar bemin." — „En gij zelf wist het óók niet (hernam mijne moeder), vóór gij gezien hebt, dat juffrouw Burgerhart gemeenzaam omgaat met een uwer koffiehuisbekenden." — „Dat is zoo" (viel hij er op in). — „Nu (zeide mijne moeder), gedraag u als een verstandig jongeling; kwel u niet om 't geen voor u niet zijn kan. De tijd en de verstrooiing zullen veel voor u doen, indien gij inderdaad genegen zijt om goeden raad te volgen. Wanneer vertrekt gij, kind?" — „Nog dezen dag indien ik mijn patroons zin doe." — „En dat zult gij ongetwijfeld doen?" (vervolgde zij.) — „Ja, als het niet anders kan." — „Hebt gij afscheid van Saartje genomen?" — „Neen, moeder, hoe gaarne ik zulks gedaan had, zij deed mij begrijpen, dat het beter ware zulks niet te doen; och! het is een engel; zij zorgt voor mijne rust." Mijne moeder keek minzaam, en opstaande, bracht zij zoon bij tante, die, had zij de vermogens gehad, reeds bij hem zoude geweest zijn. Toen werd het tooneeltje geheel huiselijk. Willem moest voor haar ledikant zitten, en het was neef Willem voor, en neef Willem na; en zeg je zoo, neef Willis; en hoor je wel, zuster, wat je zoon zeift? en zoo voort. Maar toen tante hoorde, dat neef op zijn vertrek stond, was zij gansch uit haar humeur. Zij liet een provisie voor hem gereed maken, die hem, denk ik, eten genoeg zou bezorgen, al reisde hij Spanje door, daar, zoo ik hoor, geene herbergen zijn; en tante was zoo voldaan over neef, dat zij zijne goudbeurs

merkelijk vermeerderde: „daar, jongen, ik wil dat je als een fatsoenlijk man reist, en aan je patroon niet alles hoeft in rekening te brengen: zoo deed je grootvader zaliger altijd, en de Van Zonnen waren nooit jakhalzig.”

Waarlijk, Saartje, de jongen zag er met zijn reisgewaad en negligéant kapsel zoo wél uit, dat het mij smart, mijne moeder niet te kunnen tegenspreken. Het denkbeeld, dat ik heb, van uw hart en verstand beide, noopte mij u dit gesprek, pas voor twee uren gehouden, mede te deelen. Zoo gij eens lust en tijd hebt, zeg mij uwe gedachten daarover, en geloof dat ik u bemin en acht.

ANNA WILLIS.

* * *

ACHT-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw de weduwe Sophia Willis.

Mejuffrouw, hoogst-geëerde Vriendin!

Het zou mij smarten, indien ik dezen moest schrijven, om u mijne eerbiedige gevoelens en oprechte liefde bekend te maken: ik hoop, dat gij, in alle mijne woorden en daden, die gevoelens zult ontdekt hebben; en dewijl ik mij altoos door de oprechtheid laat bestieren, kan er bij u, op dit stuk, geen twijfeling overblijven.

Dat ik dus de vrijheid neem om u te schrijven, vloeit uit een geheel anderen oorsprong. Het is om u uit grond mijner ziel te bedanken voor het belang, dat gij in mij stelt, en omdat gij mij de gelegenheid geeft om te weten, in welk een licht gij mij beschouwt. O dierbare juffrouw Willis, mijn hart zegt mij, dat gij mijne zwakke zijde kent. Daarin ontdek ik ook de

redenen, die u aanzetten om mijne handelwijs met uwen zoon goed te keuren. Ik beken, dat ik zeer gezet ben op het bijwonen van uitspanningen, en dat ik er mij meermalen in toegeef, omdat ik volstrekt geen ander oogmerk heb, als mij te vermaken; maar ik vlei mij toch nogal, dat ik, vóór mijne jeugd verdwenen is, wijzer zal worden: nu ben ik zoo ver niet, en ik zou mij tot veinzerij moeten verlagen, indien ik zeide, dat ik reeds werkelijk bezig was om die neiging in te krimpen.

Het smart mij, mij te moeten voorstellen, dat uw waarde zoon, mijn lieve goede Willem, niet zoo gelukkig is als hij verdient te zijn! en niets troost mij zoo zeer, dan de bewustheid dat ik verheven ben boven de vuige listen eener geraffineerde coquetterie, dan gehandeld te hebben, na hij mij zijne liefde ontdekte, gelijk de plicht eischt van ieder meisje, dat, een braaf ordentelijk jongeling niet beminnende, hem dat met heuschheid zegt, om geene hoop aan te moedigen, die geheel ongegrond is.

Ik hoop, in alle gevallen van mijn leven, het onuitsprekelijk genoeg te hebben, dat er gelegen is in door u met liefde beschouwd te worden. Niemand is met meer eerbied uwe dienaars, dan

SARA BURGERHART.

NEGEN-EN-VEERTIGSTE BRIEF.

De heer Jacob Brunier aan Mejuf-
vrouw Sara Burgerhart.

Mon Angel

't Is wonderlijk, maar ik heb den moed niet, om u mondeling te zeggen, dat ik u bemin: telkens als ik dit meende te doen, weerhield mijn eerbied voor u mijn

voornemen. Gij zijt zoo minzaam, en tegelijk zoo spottig, dat ik waarlijk niet weet, hoe dit aan te vangen; of hoe het na te laten. Hemel, ma chère, wat wilde ik zeggen? Maak ik niet een zot figuur in uwe oogen? Ik bemin u! ik adoreer u! gij zijt nooit uit mijne gedachten, en zoo gij mij niet te veel zult uitlachen, dan zal ik er bijvoegen, dat ik nooit een eenig goudbeursje zal knooopen, dan voor u, chère ame de ma vie! O, wij zouden een recht charmant paar zijn, en ik twijfel niet, of mijnheer uw voogd zal onze teedere amour applaudisseeren. Ik ben wel geen man van vermogen, maar gij denkt zeker te subliem, om u daaraan te bekreunen; en 't is waarschijnlijk, dat ik eerlang een beter ambt zal krijgen. En vérité, mon amie, men heeft bekwame jongelieden noodig, en men kent mijne mérites.

Op mijn persoon denk ik niet, dat gij iets te zeggen hebt: ik coiffeer en kleede mij *comme il faut*. 't Is waar, dat uwe conquête vele schoone wangen zal doen gloeien van spijt. De dames zijn mal met mij. Wat kan ik er aan doen? Mijn hart wil dat ik u uitkies. Indien gij mij de gelukkigste der mannen maakt, kunt gij verzekerd zijn van uw volstreckte vermogen over mij; uw wil zal mijn wet zijn: ik zal uwe wenschen voorkomen, en wij zullen, zoo ras wij getrouwd zijn, een Brabandsch reisje doen. Enfin, ma chère, alles zal naar uw zin gedaan en gelaten worden door uwen aanbieder,

J. BRUNIER.

VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw de weduwe Willis aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Dat gij mij met uwe liefde vereert, was mij bewust, zoolang ik het genoegen had om u te kennen, en ik

twijfel ook geenszins aan uwe betuiging van achting voor mij. Dit is dus afgedaan. Ik zal overgaan om uwen zeer lieven brief te beantwoorden, in verwachting dat u zulks aangenaam zal zijn.

Tot nog toe ontbrak mij eene voegzame gelegenheid om u over mijnen Willem te spreken: doch nu hij zich aan u gedeclareerd heeft, kan mij niets terughouden om er over te handelen. Ik zal echter, na hetgeen mijne dochter aan u, van mijn gesprek met hem, geschreven heeft, niet heel langwijdig behoeven te zijn.

Vreemd, mijn lieve kind, moet het u zijn voorgekomen, dat ik u niet in mijn huis genomen heb, ook toen uwe vriendin mij verhaalde, dat gij uwe tante wildet ontwijken; dat ik u aan uw goed geluk zoo maar overgaf, mij weinig schijnende te bekreunen, waar mijne jonge vriendin belandde. Maar stel u eens in mijne plaats; konde ik eene juffrouw bij mij innemen, voor wie mijn zoon, zoolang hij u kende, de teederste genegenheid kweekte, daar ik mij zeer verzekerd hield, dat Willem u zoo gelukkig niet kon maken, als ik u eens wenschte te zien, en voorzag, dat Saartje Burgerharts karakter niet genoeg voor dat mijns zoons berekend was, om hem zijn huwelijk zoo aangenaam te maken, als ik wensch dat het zijn zoude? Hier kwam nog bij het groot verschil uwer middelen, en dat ik duchtte, door uwe tante en hare vriendin van slinksche oogmerken verdacht gemaakt te worden bij lieden, die ik met achting beschouw, meer om de goedheid hunner harten, dan om de fijnheid huns verstands.

De ondervinding heeft den oplettenden beschouwer der wereldsche zaken geleerd, „dat het altoos veel beter is, eene verkeerde daad voor te komen, dan die te herstellen.” Was het niet zeer mogelijk, mijn kind, dat gij, huiselijk met Willem omgaande, want zijne kleine reisjes reken ik niet (mogelijk zouden die zijn eerlijk oogmerk begunstigd hebben), in al de onschuld en vroolijkheid, die u eigen is, niet altijd onverschillig voor hem zoudt gebleven zijn? Zou uw aandoenlijk hart, mogelijk uwe zucht om mij (want ik ken uwe

dankbare zielsgesteldheid) behaaglijk te zijn, u hier niet toe hebben kunnen brengen; en dat wel te meer, daar mijn Naatje voor haren broeder pleitte, en uwe brave voogd genoeg nam in uwe verkiezing? Mijn zoon is, dat zie ik óók wel, een bevallige jongen, en de goedaardigheid van zijn eerlijk hart geeft hem iets recht innemends. Gij zijt beiden jong: hij geheel liefde voor u, gij geheel met hem als uw besten vriend ingenomen. Zeker, gij zoudt in staat zijn geweest, om medelijden voor liefde aan te zien, en hadt u mogelijk, door haar, verbonden aan eenen man, dien gij, in vele opzichten, beneden u zaagt; en zoo eenen man moet geen meisje, zooals gij zijt, immer verkiezen, indien zij heilig voorneemt, „hem niet alleen te beminnen, maar ook hoog te achten, en bij alle gelegenheden te toonen, dat zij zich haren man niet schaamt.”

Ik prijs dus ten hoogste uwe manier van doen omtrent mijnen zoon: deze verzekering moet aangenaam voor u zijn, omdat gij altoos zooveel prijs stelt op mijne goedkeuring. Gij kent mij te wèl, mijn lieve kind, om één oogenblik te kunnen denken, dat ik onder die kribbige matronen behoor, die den jongelieden zulke vermaken ontzeggen, welke zij zelve niet meer kunnen bijwonen? Gij weet, hoe gaarne ik zie, dat mijn Naatje een gepast deel heeft in de betamelijke uitspanningen; dat uwe vroolijkheid mijn Willem nauwelijks meer kan behagen, dan mij, die overtuigd ben, „dat gezondheid en een gerust gemoed eigenaardig tot blijmoedigheid leiden.” Laat ik u dus mogen zeggen, dat gij uwen al te sterken trek tot vermaken niet te veel moet inwilligen! „Niets vervreemdt ons zoo van ons zelve, dan een leven, van vermaken aaneengehecht.” Is het ook niet meer nieuwsgierigheid in u, om de wereld van deze blinkende zijde te leeren kennen? Bedenk dat eens! Hiermede vlei ik mij. Welnu, zoude ik zeggen, voldoe die nieuwsgierigheid, indien gij zoo gelukkig waart om onder het geleide van brave ouders die tooneelen eens luchtigjes over te zweven. Wat was er op te zeggen? Doch nu, mijn lief hartje,

is het wat anders. Gij kunt dien trek niet voldoen, dan door u derwaarts te laten geleiden door den een of anderen jongen heer, die „noch uw broeder, noch uw naastbestaande is.” Gaat gij altoos met denzelfden, dan zegt men, dat gij uw man reeds gekozen hebt. Ziet men u nu met dien, dan met een ander, dan zullen de aanmerkingen nog ongevalliger voor u zijn; en terwijl gij, in eenvoudigheid, niets bedoelt dan eens te zien, wat er toch zoo al in de wereld te doen is, zult gij, tot uwe groote verwondering, ondervinden, dat de kwaadaardige wereld reeds u gegriefd heeft.... Bedenk dit eens, lief.

Uwe deugden zelfs geven aanleiding om u verdriet te berokkenen. Alle menschen, uwe tante niet uitgezonderd, ziet gij in het beste licht. Ik bemin u om die zachte zielsgesteldheid; maar mijn engel, alle menschen zijn zoo niet, als uwe minzaamheid u die voorstelt: mogelijk maken zij het kleinste getal uit. Wij hebben, 't is waar, een zeer bepaald doorzicht; doch wij zijn echter niet blind: en men kan zoowel het verstandelijk als het lichamelijk oog gewennen, om aandachtiger en een grooter horizont af te zien, dan wij wel gewoon waren. Poog dus uw verstand te gebruiken om te ontdekken, of de gebreken, die gij in anderen bespeurt, „verzoeken zijn voor uw eigen hart, als men het van zijne zwakste zijde aanvalt,” dan wel, of uw hart in veiligheid blijft. Veronderstel, dat gij inwoonet bij menschen, wier gebrek gierigheid was. Bij zulke menschen, denk ik, dat gij onbesmet blijven zoudt. Maar zoo gij gemeenzaam omgingt met lieden, die een even sterken trek tot vermaken hadden als gij, en minder doorzicht omtrent de gevolgen, zoudt gij dan niet waken moeten over u zelve, en u als boven uwe neiging en jaren verheffen? Kort gezegd: daar moet mede onder degenen, daar wij mede verkeerden, eenige ongelijkheid plaats hebben; zoo er geen tegenwicht is, helt alles naar den eenen kant, en rukt het samenstel onzer plichten uit zijn middelpunt. „Onze vijanden van buiten moeten geene vrienden vinden in

onze vijanden van binnen, of zij vereenigen zich om onzen val te verhaasten."

Onuitdrukkelijk aangenaam is het mij, dat gij bij zulk eene uitmuntende dame inwoont. Zij is niet dan al te ongelukkig geweest! En het mensch, dat door den wrangen kelk des tegenspoeds niet wijzer en beter wordt, is zedelijk en onherstelbaar bedorven. De beste menschen zelfs hebben rampen noodig om zich te leeren losmaken van een leven, dat niets anders is, dan onze eerste leerschool. Verzekeer deze waardige brave vrouw van mijne achting, en zeg haar, dat ik God vurig bidde om hare herstelling. Groet uwe vriendin, juffrouw Letje, minzaam. Als ik weër te Amsterdam ben, zal ik de beide jonge vriendinnetjes met vermaak opwachten.

Heb ik nu geen langen brief geschreven? Zoo gaat het! Het ééne denkbeeld brengt het andere voort. Mijne waarde zuster blijft zwak; nu eens wat beter, dan wat erger. Ik durf de snaar, van naar huis te gaan, niet meer roeren; zij kan dat denkbeeld nu niet verdragen. En, zooals zij wel zegt, waarom zou ik vertrekken? Zoo gij bij gelegenheid eens aan mijn huis gelieft te gaan, zult gij mij dienst doen met aan de meisjes te zeggen, dat wij beide wèl zijn. Uwe vriendin is met gezelschap (waaronder ook de proponent Smit) een Maassluisch reisje gaan doen. Zij groet u hartelijk.

Altoos ben ik, uwe liefhebbende Vriendin,

SOPHIA VAN ZON,

Wed. G. WILLIS.

EEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

De heer Hendrik Edeling aan den
heer Cornelis Edeling.

Waarde Broeder!

Hemel! kunt gij met mij nog railleeren? Maar geduld! Ik weet, dat de vroolijkheid van uw aard eene vrucht is van uw goede hart, en dat gij oprechtelijk deelt in alles wat mij betreft. Ik zal dan, wat gij mij ook moogt antwoorden, voortgaan om u over mijne omstandigheden te schrijven.

Weinig dagen nadat ik mijzelven het genoeg gegeven had om eene billijke daad omtrent eene verlegen vrouw te doen, hoorde ik van den heer Brunier (die met mij de kennis onderhoudt), dat de brave weduwe ziek, gevaarlijk ziek was. Dit smartte mij, en wel te meer, omdat ik daardoor beroofd was van 't genoeg om mijn bezoek te herhalen. Brunier ging er echter verscheiden maal daags, om te vernemen hoe het was. Zijne zuster kwam dan bij hem in de zijkamer en berichtte hem 't geen hij kwam hooren. Doch de beminde van mijn hart zag hij niet. Juffrouw Brunier zeide, dat hare vriendin de kamer der lijderees niet verliet, en dat zij beide allerbitterst bedroefd waren. Broêrlief, wat zijn brave meisjes toch juweelen! zij zijn de uitdeelsters van onze keurigste vermakken, en de zoete troosteressen in de ongevallen des levens. Oordeel, of deze blijken van vrouwelijke meelijdendheid mijn hart troffen! Binnen weinige dagen ontvingen wij bericht, dat de dokter haar buiten gevaar oordeelde, en deze gunstige tijding werd vermeerderd door de toenemende herstelling der waardige vrouw.

De eerste reis, dat Brunier vrijheid kreeg om haar te komen zien, nam ik die gelegenheid waar om hem

derwaarts te vergezellen. Aangediend zijnde, leidde juffrouw Letje ons bij de weduwe in; ik zag, tot mijn hartelijk leedwezen, dat zij zeer vervallen was; en feliciteerde haar met hare gelukkige herstelling, vergeving vragende voor de vrijheid, die ik gebruikte. Zij beantwoordde mij met de grootste vriendelijkheid; en dewijl de knecht het theegoed binnenbracht, verzocht zij ons om thee te drinken. Verbeeldt u een ruim, zindelijk vertrek, proper gemeubileerd, dat met twee schuiframen op een aardig tuintje uitziet, en door twee zware lindeboomen voor de zon beschaduwd wordt: aan 't hooger einde zat de zieke, in een keurig, net negligé, met een neteldoeksch kapertje op. Naast haar zat de beminnelijke Burgerhart, met een boek bij haar, de hand der weduwe in de hare houdende. O Keesjelijf, zij is schoon! — meer dan schoon. Het teekenachtige van haar gelaat treft; hare oogen schitteren van gezondheid en gerustheid. Zij is niet meer dan middelbaar van lengte: voor eene gracie zou zij kunnen geschilderd worden, niet voor eene Juno of Minerva, dat beken ik. Brunier maakte zich meester van den theeketel, en zij zelve schonk thee. De jongen wachtte, mag ik zeggen, op hare oogen, maar 't kwam mij voor, dat zij in zichzelf zeide: „Ei kom, om thee te schenken is hij echter nog al vrij bruikbaar.” Ja, niettegenstaande hare minzame trekken, heeft zij iets zoo spottigs, zoo schalkachtigs, zoo, hoe noem ik het? 't is nogal iets anders — in haar gelaat, als zij tot hem spreekt, dat men niet nalaten kan te zeggen, arme Gootje. Hij legt echter met haar aan; doch komt altoos met verlies terug.

Juffrouw Brunier is een zeer bevallig meisje; maar men ziet haar niet, als zij bij hare vriendin is. Deze twee jonge dames beminnen elkander en behandelen elkander ook als welopgevoede zusters.

Mijne beminde was ongemeen vroolijk; en ik geloof, dat Brunier er te erger om vaart. Toen wij in gesprek waren over de patiente, zei zij, met eene betooverende levendigheid: „Ik moet vroolijk zijn over de herstelling

mijner moederlijke vriendin; ik weet, hoeveel ik zoude verloren hebben: ieder heeft zijn eigen wijze van doen; deze doet de vreugd weenen en een ander lachen." Haar lach, Keesje, is echter de lach des vernufts, en heeft niets van dat luidruchtige, 't welk het verstand afkeurt. Wij spraken over verscheiden onderwerpen, en ik had gelegenheid om te zien, dat mijne beminde dien zeldzamen schat, gezond oordeel, bezit. Zij heeft, merk ik, veel kundigheden verkregen; doch beroept zich nooit op haar auteur. Kort gezegd, ik geloof dat zij, in allen opzichte, dien man gelukkig zal maken, dien zij zichzelf zal uitkiezen, indien zij met aandacht eene keuze doet.

Toen het theegoed was weggehaald, zei zij tegen de weduwe: „Nu hebt gij goed gezelschap; zal Letje en ik nu datgeen eens doen, waartoe gij ons verzocht hebt? en (grappig voor mij buigende) aan u, mijnheer, beveel ik mijne vriendin. Kijk (op haar horloge ziende), als het wijzertje dáár is, moet er ingenomen worden; of ik zal het schrikkelijk roeren." Zij gaf de weduwe een kusje; ik boog, en weg waren de meisjes. In den gang zijnde, riep Letje: „Cootje kom eens hier, wij hebben uwe hulp, en (riep juffrouw Burgerhart) uw wijzen raad noodig." Hij wipte de kamer uit, en ik bevond mij met de waardige vrouw alleen.

„Mijnheer," zeide zij, „ik heb nog de gelegenheid niet gehad om u te danken voor uwe edelmoedigheid; maar hier is een briefje, waarin ik beken, de som van u à 4 pCt. ontvangen te hebben; ik hoop in staat te zijn, u het geld spoedig weder te geven, doch zie geen kans om de wijze, waarop gij mij uwe hulp gaaft, immer te vergelden." Mevrouw, antwoordde ik, het zou mij gevoelig smarten, indien gij mij onwaardig keurdet, u van eenigen dienst te zijn. Zoo ik iets op u vermag, dan bid ik, dat er over zulk een beuzeling nimmer één woord tusschen ons gewisseld worde. Hoe, mevrouw, denkt gij dat alle kooplieden lage, zelfbelangzoekende wurmen zijn, die het hart niet wél genoeg geplaatst hebben om zichzelf een edeler soort van

genoegens te durven bezorgen, dan die op zinnelijke genietingen uitloopen? „Integendeel,” hervatte zij, „ik heb op dit punt geen adellijke vooroordeelen, en weet, dat in onze Republiek een groot aantal edelmoedige menschen zijn, die, terwijl zij den staat verrijken, het welzijn hunner medeburgers zeer behartigen....” Zij wilde meer zeggen, maar ik bad haar, met den ernst, durf ik zeggen, van een eerlijk man, het obligatietje te verscheuren, haar verzekerende het niet te zullen aannemen. Zij vouwde het toe, stak het in hare portefeuille, en zei: „ik zal dan op gunstiger gelegenheid wachten.”

Me dunkt, mevrouw, zeide ik, dat deze beide jonge dames u met allen eerbied en genegenheid behandelen; dit moet mij gunstig over haar hart en verstand beide doen oordeelen... „O mijnheer,” viel zij mij in, „het zijn de beste kinderen, die ik immer kende. Maar mijne gunsteling verdient, dat ik haar met die onderscheiding behandel, welke mijn hart voor haar gevoelt. Juffrouw Brunier is een meisje, dat al de geschiktheid heeft om eene vrouw van verdienste te worden; en hare liefde voor juffrouw Burgerhart maakt haar geneigd om, in duizend opzichten, beter te worden. Een verwaarloosd karakter, mijnheer! vroeg ouderloos, en geheel aan zichzelf overgelaten... Doch Saartje is de vreugd van mijn leven; en ik bemin haar, of zij mijn eigen dochter was. Zoudt gij wel gelooven, dat dit luchtige bolletje, dat zoo vol potsen is en de zonderlingste invallen heeft, somtijds zeer bedaard met mij kan spreken? dat zij de ernstigste geschriften met aandacht leest; ja, dat ik haar aanmerkingen over den godsdienst hoor maken, die geheel nieuw, en tevens geheel waarheid zijn? God geve, dat zij altoos haren eigen weg ga, en door haar goed hart, 'twelk niet vrij is van wat achteloosheid, niet verstikt worde door eene wèl overlegde loosheid.” Ik was geheel aandacht. Zij ging voort: „Datzelfde meisje, dat zelfs in uw bijzijn hare levendigheid niet kan bedwingen, heb ik, gedurende mijne ziekte, niet dan zwijgend en

schreiend gezien. Zij was niet te bewegen om mij, zelfs des nachts, aan de zorg mijner bedienden toe te betrouwen. Ik heb, in al die dagen, niets dan uit hare handen gebruikt. Uren lang lag zij op hare knieën voor mijn ledikant, God met opgeheven handen bidde, doch in zichzelf, om mijne herstelling. Nu, mag ik zeggen, bestiert zij de geheele huishouding. Oordeel uit dit weinige over haar karakter. Had zij toch maar wat minder zucht om de wereld te zien; doch deze is, ik beken het, vrij sterk. Zoodat, mijnheer, ik zegen het uur, waarin deze lieve juffrouw bij mij gekomen is: de vermindering van mijnen staat heeft moeten dienen om mij dat geluk te bezorgen: moet ik dus niet vergenoegd zijn met die minderheid."

Mevrouw, zeide ik, ik geloof, dat juffrouw Burgerhart immers evenveel reden heeft om het uur te zegenen, waarin zij u leerde kennen. Ik begrijp levendig, dat zij aan u verplichtingen heeft, die zich alleen door dankbare gevoelens van het geroerde hart laten betalen... Ik luisterde... Is dat, vroeg ik, juffrouw Burgerhart, die daar speelt? „O neen, mijnheer," zeide zij, „zoo slecht kan zij het clavier niet behandelen. 't Zijn stoute meisjes. Ik merk, dat zij den goeien lobbes weêr aan het touwtje hebben. Dien armen jongen laten zij alles doen, wat in hare hoofden komt. Burgerhart zal hem, alleen om hem uit te lachen, gedwongen hebben te spelen; schoon zij zelve bekent, dat zij de kat, in weinige lessen, zoo ver zoude brengen, dat die hem lessen kan geven. 't Zijn jongelui, mijnheer, en ik denk dat het mijn plicht is, haar het leven in mijn huis zoo aangenaam te maken, als ik immer kan. De heer Brunier is een goed slag van een jongen, die, zoo hij wat minder petit-maitres air had, er nog al mede door zou kunnen."

Onderwijl hoorden wij, dat zij recht vroolijk waren, en iets schenen te verzetten: wat het was, weet ik niet.

Mevrouw, zeide ik, niets kan mij aangener zijn, dan te hooren, dat zulk een beminlijk jongmensch uwe achting verdient. Hoe gelukkig zal de man zijn,

dien zij uit liefde trouwt! „Dat is zoo, mijnheer, maar zij zal nooit trouwen, zonder haren man zoowel hare hoogste achting als liefde waardig te keuren, immers dat zegt zij dikwijls.”

En heeft zij dien man reeds gevonden, mevrouw? (Ik vroeg dit met zulk eene merkbare ontroering, dat de schrandere vrouw het moet gemerkt hebben.) „Neen, mijnheer, juffrouw Burgerhart denkt zeker zoo weinig aan het trouwen, als aan het kloosterleven.” Ik voelde, dat mijne wangen gloeiden. Ik nam de vrijheid om hare hand te nemen, en die zachtelijk drukkende, zeide ik: mogelijk ben ik onbescheiden geweest, maar het belang, dat ik er in stel om dit te weten... Vergeef het mij, mevrouw... ik bemin deze dame; zoo als ik haar zag, beminde ik haar; en nu mijne rede mijne keuze billijkt, reken ik mij niet ongelukkig. Het is dan mogelijk... Ik meende verder te gaan; doch de vrienden kwamen binnen; ik zweeg dus. De weduwe boog, zoetelijk glimlachende.

„Mamaatjelief,” zeide juffrouw Burgerhart, „wij hebben aan uwe bevelen voldaan, en... maar (het drankfleschje opnemende), moet ik dan kijken? Foei, mijnheer, gij moet op een ander tijd beter oppassen! weet gij wel, dat deze dame, om duizend en tienduizend redenen, diende gezond te worden, en zoo oud ook, dat zij met een krukje in ééne hand, en mij onder den arm vasthoudende, door haar tuintje zal moeten wandelen?” Daarop nam zij een kopje, deed het medicament er in, gaf het de patiente, en wist Brunier te bewegen om ook eens te proeven, die al grijnzende zei, dat het lekker was. „Zoo,” zei Saartje, „een veinzaard ook nog, en dat onder mijne oogen.”

De beleefdheid deed mij vertrekken: nadat de weduwe mij verzekerd had, dat het haar niet ongevallig zijn zoude, mij eens weder te zien. Afscheid genomen hebbende, vertrok ik met Brunier, hem bedankende voor de gelegenheid, die hij mij gegeven had, om deze waarde dame te leeren kennen.

Ziedaar, broêrlief, zoo is het thans gesteld. Zal ik

hopen? zal ik vreezen? Hemel! maar zou zij immer behagen kunnen hebben in mij? Schrijf mij spoedig. Alles is hier wel. Vader zal u per naaste post schrijven; hij weet niets van dezen.

tt.

HENDRIK EDELING.

TWEE-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Jacob Brunier.

Vriend Jacob!

Gij durfde mij dan nog met een half woord vragen „of gij u niet mocht vleien met eenig antwoord op uwe missive?” Want zoo noemt gij dat fraaie billet, dat gij mij deedt ter hand komen. Om uw eigen fatsoens wille, wenschte ik wel, dat gij er geen woord van gekikt hadt; dan kon ik ook dit zot stukje op de groote lijst uwer overige beuzelarijen hebben aange-teekend, en, omdat ik niet gemelijk van aard ben, het u gunstig vergeven hebben. Doch nu gij zoo dwaas zijt om mij zulk eene rapsodie als 't ware te herinneren; en gij mogelijk wel (want het schijnt waarlijk niet al te richtig in uw hersengestel) u zoudt kunnen gaan inbeelden, dat ik uwe missive niet al te wel zoo spoedig dacht te kunnen beantwoorden, zoo zal ik de moeite nemen om u, over die missive, eens een paar woordjes te zeggen.

Ik zeg niet gaarne onaangename waarheden, en vooral niet aan zulken, die ik, 't zij dan ook om wat reden, in zekeren zin wel lijden mag. Zoolang ik u slechts voor een vrij geschikt en goed soort van jongen

hield, had uwe zuster weinig werks om mij te beduiden, dat ik u als haar broeder behandelde, en in de gelegenheid stelde om ons eenige uitspanningen te bezorgen; maar nu ik merk, dat gij eenige oogmerken omtrent mij hebt, waarvan ik u nooit verdacht hield, zoo moet ik u openhartig zeggen, dat gij mij meer stof tot verwondering geeft, dan ik ooit meende door u te kunnen krijgen.

Hoe, mijnheer, heb ik u de minste aanleiding gegeven om zulke gedachten in u te doen oprijzen? Hoe weinig kent gij mij! Hoe dood vreemd zijt gij omtrent u zelven! Ik moet of boos op u worden, en dat bevalt mij niet; of ik moet u hartelijk uitlachen. Nooit zeker las men zoo eene ongevallige mengeling van zotteklap en dwaze inbeelding, op zeer twijfelachtige verdiensten, dan dat geschriftje bevat. Dit van stukje tot beetje aan te toonen, is beneden mijne aandacht. Ditmaal vergeef ik u alles, op deze voorwaarde: „dat gij mij hierover nooit meer spreekt; — zelfs verbied ik u, mij voor deze gekheden excuus te vragen; en dat gij, is 't mogelijk, door dit geval poogt wijzer te worden, en wat beter uwe eigen waarde te berekenen.”

Zoo gij hiertoe geene genegenheid hebt, dan zult gij u moeten laten welgevallen, dat ik u zóó, en op dien afstand behandel, als een fatsoenlijk meisje een verwaanden, of wilt gij lastigen, knaap altoos moet behandelen. Uwe zuster is mijne lieve vriendin, maar zij, zoowel als ik, begrijpt, dat dit geen reden zijn kan, waarom ik zoude moeten geplaagd worden door een borstje, dat geen geest genoeg heeft om mij met zijne missives ook slechts te diverteeren. Spreek dus nergens van, en ik zal alles vergeten: want, zoo gij in dit opzicht maar wijzer wordt, zijt gij een vrij draaglijk heertje; en ik geef de hoop nog niet op om mij eens met meer reden te kunnen noemen, uwe genegen vriendin,

S. B.

DRIEEN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw de weduwe Spilgoed aan
den heer Abraham Blankaart.

Wel-edel Heer!

Overtuigd zijnde, dat een man als die, waaraan ik de eer heb dezen te schrijven, mij niet voor onderscheiden zal aanzien, ofschoon ik hem, die veel bezigheden heeft, eenige oogenblikken ophoude, schrijf ik het volgende, doch in het uiterste vertrouwen en onder het zegel der stilzwijgendheid.

Uwe pupil, die lieveling van mijn moederlijk hart, waarlijk 't is of zij mijn eigen kind is, geeft mij alle onbedriegelijke teekenen van een zeer braaf gemoed, zoowel als van den aangenaamsten omgang. De wijze, waarop zij mij in mijne zware krankheid heeft opgepast en getroost, is niet wel uit te drukken. Zoodat, mijnheer, dit jonge mensch maakt mij mijn leven hoogst aangenaam. Ik geloof, dat gij mij zult toestaan, dat geen man, wiens hart vrij is en wiens oogen in staat zijn om onderscheiden te zien, haar zien kan, zonder te wenschen haar te bezitten: hiervan heb ik eene vrij sterke proef. — Laat ik u alles eens eenvoudig verhalen.

Weinige dagen vóór mijne krankte, kwam hier de heer Brunier, broeder van eene der dames, die bij mij inwoont en de bijzondere vriendin van Burgerhart is. Hij had een heer bij zich, dien ik niet kende, en vroeg de juffertjes, of zij ook lust hadden om eene wandeling te doen? Daarvoor werd bedankt: de beide heeren bleven wat zitten. De onbekende heer verzocht, mij eenige oogenblikken te spreken. Ik ging met hem alleen. Hij bood mij, met al de wellevendheid van een fatsoenlijk man, aan, om mij in staat te stellen, mij te bevrijden van de lastige bezoeken eens ouden gierigaards, aan wien ik nu nog circa f 600

schuldig was. Gij weet, mijnheer Blankaart, dat mijn arme man zichzelf en gevolgelijk mij, ruïneerde? Kort gezegd, ik moest deze aanbieding niet van de hand wijzen, om verscheidene redenen. Dit was de eerste keer, dat hij uwe pupil zag. Zijne aandoening was voor mij zeer merkbaar, hoewel ik niet geloof, dat iemand buiten mij er op gelet heeft; maar 't is zeer natuurlijk, dat ik, geheel vervuld met hetgeen tuschen ons zooeven was voorgevallen, hem met eene aandacht beschouwde, die geen van het overige gezelschap konde hebben.

In deze mijne gedachten ben ik sedert versterkt. Vóór drie dagen bracht zijn vriend hem mede om mij geluk te wenschen met mijne zichtbare herstelling: en hij heeft mij genoeg gezegd om u te kunnen verzekeren, „dat hij juffrouw Burgerhart bemint.”

Ik zal u zijn persoon beschrijven. Hij heeft een fraai, rijzig postuur, een schoon, mannelijk gelaat, versierd met het zonachtige bruin der gezondheid en werkzaamheid. Ik denk, dat hij zeven- of acht-entwintig jaar zijn zal. Zijn vader, waarbij hij nog in huis woont, is een voornaam koopman, dien men in 't algemeen zegt, dat groote goederen heeft; hij heeft maar één broeder, die thans op eene buitenlandsche Universiteit in de Rechten studeert. Zijn naam is: **Hendrik Edeling**: zijn gedrag onberispelijk; zijne manieren zijn die van een fatsoenlijk man. Hij schijnt niet zeer levendig; maar, zoover ik er over kan oordeelen, weegt zijn gezond oordeel tegen dit aangename geschenk der natuur rijkelijk op.

Ziedaar, mijnheer, wat ik dienstig geacht heb, u in vertrouwen te schrijven. Gij zijt zeker bekend met de meeste voorname kantoren in deze groote stad, en kunt berichten, dezen heer betreffende, krijgen, of reeds hebben, die ik u niet kan bezorgen.

Indien de jonge heer nadere verkeerung mocht zoeken bij juffrouw Burgerhart, staat gij die verkeerung toe? of heeft uw zorgdragend hart ook andere oogmerken omtrent het lieve meisje? Doet mij de eer aan,

mij in staat te stellen, uwe inzichten behulpzaam te kunnen zijn. Ik zal, om u uwe pupil al meer te doen kennen, u een gesprek, met haar over den heer Edeling gehouden, afschrijven.

Toen de heeren vertrokken waren, waren Saartje en hare vriendin Letje alleen bij mij: wel, meisjes, zei ik, wat zegt gij van den heer Edeling? [Ik zal, om het lastige z e i d e ik en z e i d e zij voor te komen, dus elk laten spreken]:

S a a r t j e : Knap slag, dunkt mij, mooi genoeg voor een man.

L e t j e . En ik vind, dat die heer een zeer aangenaam man is, die er excellent uitziet.

S a a r t j e . Heel wel, Letje; en ik vind, dat gij hem nader bespied hebt dan ik, of uw oordeel heeft geen grond; veel aangenaams heb ik juist niet in hem gezien; maar mij dunkt, dat hij er uitziet als een braaf man: mogelijk oordeelen wij beiden als een paar malle meisjes; laten wij onze waarde vriendin liever eens vragen, wat zij van den borst denkt? indien zij hem anders de eer aandoet om aan hem te denken.

L e t j e . O ja, zeg gij ons, mejuffrouw, wat of gij van hem denkt.

I k . Wel, mij dunkt, dat gij beiden gelijk hebt; de heer Edeling heeft het voorkomen van een braaf man, en mij dunkt, dat hij ook geen onaangenaam man is. Omtrent het laatste kunnen onze smaken verschillen; doch wat mij betreft, ik kan u verzekeren, dat de heer Edeling een weldenkend, edelmoedig man is, en dat ik zijne vriendschap gansch niet gering schat.

S a a r t j e . Toe, laten wij hem ten eerste door Frits doen navliegen, om hem cito cito hier terug te brengen; denkt gij dus over hem! wel dan spijt het mij, dat ik hem niet aandachtiger beschouwd heb.

I k . Gij doet mij lachen door uwe invallen; maar ik weet dat gij dit niet meent; evenwel, het kon gebeuren, dat gij hem wel den een of anderen dag eens weërzaagt.

L e t j e . Dat zal mij aangenaam zijn: zie, ik vind het een aangenaam man.

Saartje. Wel, beste kind, gij wordt, schijnt het, geregeerd door het woordeke aangenaam. Hebt gij ook zin in hem?

Letje (rood wordende). Zin, — neen, ik heb geen zin in hem, zoo je wilt...

Saartje (haar schalkachtig onder de oogen kijkende). Zoo je wilt, eilieve, wel wat heeft mijn wil hier toch mede te doen? zoo ik het nu eens niet wilde?...

Ik. Juffrouw Burgerhart, sta mij toe u te zeggen, dat gij uwe vriendin in de reden valt, en...

Saartje. Dat is niet heel bescheiden, wilt gij zeggen.

Ik. Juist geraden. Eilieve, juffrouw Letje, ga voort.

Letje. Ja maar, dan moet Saartje mij zoo zonderling niet onder de oogen zien; wel, nog eens dan, ik heb weinig heeren gezien, die mij zoo wèl zouden gevallen, als vriend, meen ik.

Saartje. Zoo, zoo, kind! nu, ik wensch dat gij een vriend aan den aangenaamen man zult verkrijgen; doch wees op uwe hoede, Letje, ik houd om de dood niet van vriendschap tusschen een aangenaam vrij man en eene lieve zoete meid, zooals gij zijt; of gij moest het vooruitzicht hebben, dat ik echter om uwentwil niet wil gelooven, om van uw vriend, door eene kleine plechtigheid bijgestaan, uw man te maken.

Letje. Zie, Saartje, zoo zijt gij altijd, ja altijd, gij zijt niet edelmoedig; gij bedient u tegen mij van uw meerder vernuft, en weet dat ik daar niet tegen op kan: wie denkt aan zulke dingen?

Saartje. Ik niet, dat verzeker ik u op mijn woord. Maar gedachten zijn tolvrij, en ik heb geen recht om de uwe te bepalen.

Ik. Kom, juffrouw Letje, 't is een stoute meid; maar zoo zij u niet lief had, zou zij u niet kwellen.

Saartje. Niet kwellen? he! he! Kwel ik Letje, als ik eens veronderstelde, dat zij iemand met onderscheiding gezien heeft, die uwe achting heeft, en dat zulk een aangenaam man ook nog.

I k. Ja, daar ik achting voor heb.

S a a r t j e. Wel, mijn lieve mamaatje, als gij er ernstig over spreekt, is 't wat anders; doch dan moet ik u openhartig zeggen, dat ik nog niet in staat ben om er met u over te spreken: ik heb op dien heer niet genoeg gelet; en veel heeft hij niet gezegd, waaruit ik iets bijzonders kan opmaken: is hij ook een liefhebber van de muziek?

I k. Ja, dunkt mij, doch al was dat zoo eens niet, wat deed dit aan de wezenlijke verdiensten?

S a a r t j e. Wel niet veel; ik zou zelfs niet durven beweren, dat de grootste meesters in die kunst noodwendig lieden van verdiensten moeten zijn; anders kan ik met mijn Kobus ook nog voor den dag komen; want schoon hij niet toovert op de fluit, en slechts zoowat op het clavier rammelt, is hij echter, zooals hij mij in diep vertrouwen gezegd heeft, zoo muzikaal, dat hij geen Savoyaard op zijn liertje kan hooren tinkinken, zonder den armen bloed een aalmoes te geven.

L e t j e. 't Zou jammer zijn, dat zoo een aangenaam man, in dit opzicht, geen goeden smaak zoude hebben.

I k. Gij hebt gelijk, Letje; doch mijne eigene geneigtheid tot die hemelsche kunst maakt mij mogelijk wat eenzijdig. Hoe dit zij, ik wensch u beiden nog eens met zulk een braaf man getrouwd te zien, als dien heer; dan, geloof ik, dat gij zoo gelukkig zoudt zijn, als mijn vriendelijk hart u kan wenschen te zien.

S a a r t j e. Wel, daar bedank ik u zeer voor, mejuffrouw; doch dewijl ik nu zoo heel gelukkig ben, als ik immer worden kan, en geen trouwige natuur over mij heb, zoo mag mijn lieve Letje wel voorgaan.

L e t j e. Raillerie à part, ik geloof, Saartje, dat de juffrouw gelijk heeft, en ik denk, dat wij niet onvoorzigtig zouden zijn, indien wij eens eindelijk eene zoo goede keuze weten te doen.

S a a r t j e. Eindelijk! hoeveel tijd moet er nog verloop, vóór dat uw eindelijk vervuld is? ieder zijn smaak, maar ik ken geen grooter geluk, dan een vrij

hart te hebben, en te leven onder het oog van deze
(zij omhelsde mij) dierbare vrouw!

Ik heb de eer mij met oprechte hoogachting te teekenen, WelEdel Heer,

Uwe ootmoedige Dienares,

MARIA BUIGZAAM,
Wed. SPILGOED.

VIER-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

De heer Cornelis Edeling aan den
heer Hendrik Edeling.

Waarde Heintje!

Wat is het goed, dat ik aan de zegekoets van mijn Jaantje zoo vastgekleusterd ben, verliefd op hare zachte bevalligheden; wat is het goed, dat gij mijn broër zijt! Ziet, jongen, wat zou mij anders beletten om eens heen en wêer een reisje van vijftig uren per post af te leggen, met geen ander oogmerk, dan om uw liefje eens een paar minuten aandachtig te bekijken, en u geluk te wenschen met zoo eene kostelijkheid?

Hou u nu maar doodstill! Hoe meer dan volmaakt uw meisje ook wezen mag, ik zou u niet raden om tegen mij te beweren, dat mijn meisje haar het tienduizendste gedeelte van een ondeelbaar deeltje moest wijken.

Geluk, mijn beste, mijn hartvriend, geluk! ken ik u wel, dan is deze dame uit alle vrouwen geschikt, het allergeschiktst, om u in het huwelijk gelukkig te maken. Uwe overhelling tot zwaarmoedigheid zal, door hare bekoorlijke levendigheid, in mannelijken ernst ver-

beterd worden; en de stoute meid zal met u, zoo zij verstands genoeg heeft om uwe waarde te zien, haar geluk bestendig maken.

Nu weet gij, dat haar hart ten minste vrij is. Niets kan u dus beletten om met haar conversatie te zoeken. Dit zal u gelegenheid geven om haar nader te leeren kennen; en gij zult, door u nader te doen kennen, niets verliezen. Stel u echter niet voor, dat het zijn zal: „Kip, ik heb je. Vischje, spring bij.” Neen, mijn vriend, zij zal u zeker een huis vol werk geven; en gij zult door hare kuren moeten lijden, als winterkoorn op het veld. Nu zult gij eens geheel in verrukking bij haar zitten, over haar hart u verwonderende, met haar geest u vermakende, en hare bevalligheden met langzame teugen door uwe oogen indrinkende; en een oogenblik daarna, zult gij meenen reden te hebben om te denken, dat zij u reden tot ongenoegen geeft. Zij zal, terwijl gij haar eenige teedere wisselwasjes zoetjes inluistert, aan u vragen: „apropos, mijnheer, is er geen nieuws?” Wapen u, mijn vriend, met den lederen kolder van geduld! zoo het leven een strijd is, dan zeker is het vrijende leven een gedurige oorlog. Daar is zelfs mijn Jaantje, het goedaardigste schatje, dat er ooit op satijnen schoentjes dribbelde; en heb ik niet meer uitgestaan, dan ik arme drommel u ooit kan vertellen, 'k laat staan doen gelooven? Evenwel, houdt moed. Een meisje, dat maar half zooveel waardig is als de onzen zijn, is bijget waardig, dat wij er nog veel om uitstaan. Hoe moeilijker strijd, hoe schooner zegepraal! Zoodra ik tijd heb, zal ik u meer schrijven. Ik mag met Sanche wel zeggen, dat ik bijna geen tijd heb om mijne nagels te knippen; gij weet, waarop ik hoop, zoodra ik tot der beide Rechten Docter gepromoveerd ben? Adieu!

t.t.

C. EDELING.

VIJF-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Liefste Vriendin!

Mijne waarde moeder heeft u gemeld, dat ik, toen zij op uwen laatste schreef, op den tril was. Hoe gaarne zou ik u bij mij gehad hebben: wij waren, met twee fourgons, tijdig van huis gereden. De advocaat Fine Mouche, een academievriend van mijn' waarden vriend Smit, en eene juffer, met welke ik op de klossenpartij kennis maakte, een meisje, als de meeste zoete juffrouwjtjes, reden met ons in gezelschap. De morgen was heerlijk; alles wekte ons op tot weltevredenheid. Toen wij te Schiedam kwamen, gingen wij het stadje door en omwandelen, en zagen een of twee branderijen. In de vroolijkheid des harten waagden wij, nevens de heeren, eens te proeven van den oud vaderlandschen kost, jenevertje-lief. Onze heeren werden, 't zij door de sterke uitwaseming, 't zij door het ongewone, spoedig gewaar, dat de Schiedamsche kost ongemeen krachtig was. 't Is raar, hoe onderscheiden de drank op den mensch werkt. Mijn vriend Smit was zoo levendig, dat ik niet wist, of hem wel beter vermaning zoude te geven zijn, dan die van het eten van eene vrij dikke boterham, en eenige koppen sterke koffie. Zijn vriend was zoo sullig, zoo zoetsappig, dat hij niets van dat geslepen liet blijken, 't welk hem eens tot een vermaard advocaat maken kan. Juffrouw Betje en ik waren zeer spraakzaam; maar dezelfde remedie, die ik mijnen Smit voordiende, bracht ons spoedig in onzen eigen natuurstaat.

Ik kan niet zeggen, dat ik ooit ongevalliger plaats gezien heb, dan het beroekte Schiedam: een nare, droevige rook, en een nog veel leelijker fijne zwarte

stof, benemen het volstrekt al 't aangename, dat het, door zijne ligging, plantage en fraaie gebouwen, moest ten toon spreiden.

Zoo ras „overdreven zindelijkheid” voor eene krankzinnigheid verklaard wordt, dan zou ik er zeer voor zijn om de lijderessen, daardoor geplaagd, in Schiedam, als in een verbeterhuis te brengen; dáár zouden zij, zóó ergens, hersteld worden.

In deze gedachten werd ik versterkt, door de zorgvuldige hospita, bij welke wij ontheten; want de servetten op tafel leggende, zei zij: „Ja, juffrouwen, je bent hier niet in het frissche Rotterdam; kijk, om de liefde van Jan Teunis, nou deuze servetten eens! die haal ik daar nou zoo schoon uit mijn kabbenet; en zien zij er niet uit dat je er bij schreien zoudt? Kijkt die randen; kijkt die zoomen; 't goed is vuil eer het droog is; zoodat ik hoop niet, dat de juffrouwen mij voor een kladdeboter zullen houwen; want al was je, bij gelijks, Prinsen, of zelfs Burgemiesters van ons land, ik kon je niet beter helpen.” Hoe zou u dat aanstaan, Saartje, die met zulk eene recht vrouwelijke netheid alles bewaart? Ik hoop ook, dat de aanstaande nooit te Schiedam zal beroepen worden.

Het belang, 't welk gij nu ziet, dat ik stel in de standplaats, daar de heer Smit de beurte zijner dagordering zal moeten waarnemen, zal u doen zien, dat ik eens nader mijn lot met het zijne denk te verbinden. Gij hebt gelijk, ik hoop mijn besten vriend tot mijn man te zullen hebben. Gij weet, dat bekrompenheid van middelen de eenige oorzaak was, waarom wij ons hart alleen door vriendschap aan elkander verbonden: maar nu is die hinderpaal weggenomen. De dood van een verren neef mijns vriends heeft dit goede werk verricht; en hij is thans bezitter van een mooi inkomen, dat meer dan toereikende zijn zoude voor menschen, die de waardij van geld kennen, en geen trek altoos hebben om figuur in de wereld te maken. Ik had altoos voorgenomen, indien de heer Smit voor mij niet zijn konde, dan zoo maar in den

maagdelijken staat zoetjes voort te leven, totdat ik bij mijne vaderen verzameld werd. Onze liefde, Saartje, is de reine vrucht van achting en vriendschap; behagen in elkander is er echter niet van uitgesloten. Smit is met mij recht wel tevreden, en ik geloof, dat hij al die achting en genegenheid verdient, die ik voor hem heb. Mijne moeder is zeer in haar schik met ons voor-nemen, en tante ziet den proponent Smit met heusche genegenheid. Ik weet, dat mijn goedhartige Willem tranen zal storten van genoeg over dit nieuwtje. Hij houdt bijzonder veel van zijn aanstaanden broeder, en die spreekt nooit van hem, dan als van een der beste jongens, dien hij immer kende. Die brave jongen! maar mijne verre in het aanstaande-doorziende-moeder heeft de rede aan hare zijde: dit echter neemt niet weg, dat ik hem uit grond van mijn hart beklag. Gij hebt mij wel eens van iets nauwhartigs verdacht; maar geloof mij, ik zou, uit pure erkenenis aan de Godin der liefde, wel alle zoete meisjes in de bescherming van brave mans zien willen, vóór ik zelve nog getrouwd ben met den beminnelijken man, die mij zoo dierbaar is.

Wat zegt gij, Saartje, dat ik den advocaat op u afzond? Ik vrees, dat hij niet lang meer te bekomen zal zijn. Zijne reisgenootte schijnt zeer op hem gesteld, en het is een rijk meisje, dat er bevalligjes uitziet. „Hadt je dan jou deeltje niet, hartje?” Machtig, wat zoudt gij uw man in het pleiten kunnen helpen! zooveel als ik den mijnen in zijne sermoenen; dan waren wij eerst tot hulpe des mans. Wat de wereld ook van mijn huwelijk zeggen zal, nooit zal zij mij kunnen nageven, „dat ik een juk aantrek met een ongeloofige.” In ernst, Saartje, mij dunkt dat de advocaat volkomen voor u geschikt is. Hij is een man van de wereld, aardig, grappig, heeft veel vernuft, en eene groote mate van oordeel. Zijn karakter moet onberispelijk zijn; want hij is een vriend van mijn braven Smit. Hij ijvert voor de rechten der vrouwen. „De vrouw,” zegt hij, „is het zonnetje in de zedelijke wereld.” Hij beweert,

dat alle vrouwen oorspronkelijk goed zijn. Smit glimlachte, doch beschouwde, dacht mij, de zaak nog wat anders; en hij sprak hem ook tegen, mogelijk uit voorzorg om zijne rechtzinnigheid als predikant en zijn rang als man niet in gevaar te brengen. Was dat niet bedachtzaam?

Nog vóór den middag kwamen wij te Maassluis. 't Is eene zeer fraaie plaats, wat de ligging betreft; doch ik heb geen zin in dorpen, die zoo stedelijk zijn. 't Is, zooals men zegt, ik wil en ik kan niet; evenals een stedelijke opschik eene dorpelinge niet half zoo wél staat, als de dracht waaraan zij gewoon is: er is altoos, dunkt mij, iets, dat het geheel breekt.

Onder het dessert kwam er een oude visscher in de kamer om, ik weet niet meer wat, te vragen. De man was zoo grijs als een duif, en zoo verbrand van de zon, dat ons oog op hem viel. Smit sprak hem aan: „wel, vader, je hebt daar een schoone vracht.” — „Jae, meneer, oe meer oe liever; zukke uizen nimmen wat, en doer ebben wij schóne nagótie an: want et is toch alles om den bróden.” — „Daar hebt jij gelijk in, vader. Kom, laat ik u eens een bierglaasje wijn geven, en denk dat het je gegund is.” „Wel, meneer,” zei Klaas, „je bent overdadige goed! nou, jou gezondheid, eeren en joffrouwen.” — „Jou ook zoo, goeje man,” zeiden wij. — „Hoe oud ben je wel,” vroeg Smit. — „Wel, ik ben nou in men vier-en-tachtigste, maar ik geef nog gien krimp. De zee maakt ard, en ik ben nog nooit ziek eweest.” — Die man smaakte ons. De advocaat gaf hem een stoel, en wij gaven hem wat van 't een en ander, dat hij ook handig naar binnen mofelde, nu ons, dan het lekkers prijzende. „Nog een glaasje, vader,” zei mijn Smit, en schonk het in. De oude visscher werd vroolijk en spraakzaam. „Is er geen nieuws?” — „Jae wel er is nieuws; ze willen met Saetans geweld ier nieuwe Zalmen ebben, maar Klaes eit ook kneukels an zen lijf. Wij willen Daewis Zalmen ouwen, al zou Maassluis 't onderste boven.” De heer Smit had geen onaardige inval om hem te beduiden,

dat men de Psalmen van David zou blijven zingen, maar dat zij nu alleen beter berijmd waren: „Zeg eens, mijn ouwe man, heb jij niet wel kabeljauw gevangen?” — „Wel jae ik, wel 't komt op gien duizend of wat an, want ik was ien gelokkig visscher.” — „Wel, waarom vang jij dien visch?” — „Wel, omdat zukke grôte lui, als jijlui bent, die zouwen eten, want je kent ze zelf niet vangen, en wilt ze evel ebben.” — „Maar, Klaas, wij kunnen den visch niet eten, zooals gij dien ons verkoopt.” — „Dat spreekt van zelf; ze mot schoon emaeht, ze mot ewassen, de rôô kieuwen motten uitedouwd worden; jelui meiden motten die koken, of opsnaeren, en dan leggen die de móten op een móóie schotel, met pieterselij en wat weet ik het, om den rand, en zoo eet je dan van dien kostelijken visch.” — „Maar blij jij evenwel de vanger niet?” — „Dat loóf ik, wie aárs?” — „Jij bent dan Klaas, die den kabeljauw vongt.” — „Zeker! aárs kon jijlui er zoo niet achter te gast gaan, of jou meiden konden niet an de kokkerasie raeken, want van al dat geplamoot zou gien kabeljauw kommen.” — „Nu zijn wij op den weg. David heeft de Psalmen gemaakt, maar wij kunnen die zoo niet orberen. Zij moeten voor ons klaargemaakt worden, dat is, vertaald, op rijm gebracht, en zoo toebereid, dat wij die zingen kunnen; en je weet wel, dat de beste spijs door slechte toebereiding oneethaar kan worden; ja dat men er walging, ja zelfs eene ziekte van kan krijgen? Zie, zoo heeft de vriend Datheen ook gedaan: maar nu zijn er andere menschen en die weten er meê om te gaan, dat het een lust is, en dat ieder zegt: wat zijn die Psalmen van David toch heerlijk.” — „Nou ik mot zeggen, dat jelui wel vernipt lekker bent. Ik, en men oude wijf Neeltje Gerrits, ebben die al een zestig jaar lang mit stichting ezongen, dat et over den diek dreunde. Maer, meneer, wat ebben er de Sociniaenders toch an te morsen en te beduimelen? zie, ik zou van die lui niets willen, of durven annemen.” — „Zeg eens, Klaas, wat zijn toch Sociniaanders?” — „Wel, dat bennen en ope

Godloochenaars." — „Nu, zoo dat waar is, wees dan gerust, ik verzeker u dat er, in dit geval, geen één Sociniaan de hand aan heeft." Dit scheen den goeien ouden visscher nog niet genoeg; hij voer braaf uit tegen al die nieuwicheden, die de jonge leeraars zoal hier en daar invoerden. Maar zijn werk riep hem: hij gaf den heer Smit de hand, en bedankte wel honderdmaal veur de beleefdheid.

't Is toch jammer, zeide hij vervolgens, dat er zoo-veel overeenkomst is tusschen den godsdienstigen ijver en de kina. Men durft den onkundigen bijna geen van beide aanprijzen, omdat de onkunde oorzaak is, dat zij veelmaal zoo verkeerd gebruikt, en dan doodelijk is.

Ons thuisreisje was zeer aangenaam. Ik ging vroeg naar bed, en nu, vóór ik nog iemand hoor, schrijf ik u dezen. Zoo gij zin hebt in den advocaat, ik herhaal het, zult gij er gauw bij moeten zijn. Het reisgezellinnetje zal u anders voorkomen. Vaarwel, mijn lieve vriendin. Ik ben met alle achtung,

Uwe teer liefhebbende,

ANNA WILLIS.

* *
v

ZES-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Lieve Willis!

Allemaal menschen! — dit zeide ik, toen ik uwen vroolijken en mij zoo recht smakelijken brief gelezen had. De liefde is al een grappig ding, geloof ik. 't Schijnt

dat zij de peinzenden vroolijk, en de ijdeltuiten statig kan maken. Mogelijk, omdat zij het levensvonkje in de dikbloedige gestellen helder doet opflikkeren, en de zorgelooze onverschilligheid der volmaakt gezonde meisjes iets aan de hand geeft, dat haar van belang genoeg schijnt om er over te willen denken. Hoe het zij, 't is zeker dat juffrouw Willis mij nu veel meer bevalt, omdat zij mij wat nader komt, dan wanneer zij met zekere ernsthaftigheid, niet altoos geheel vrij van stijfheid en bedilzucht, mij mijne les vóór zegt. Uw vriend Smit heb ik recht lief, zoowel om hetgeen gij van zijne conversatie, als om 't geen gij mij nopens zijne manier van denken omtrent u mededeelt. Ik hoop hem spoedig wèl geplaatst, wèl gehuisd en wèl getrouwd te zien. Ik beken dat gij, buiten uw nadeel, een ruim hart hebt, als gij ons, eenzamen in den lande, zulk een zegen toewenscht. Maak u vrienden, Naatje, door zooveel gij kunt dien wensch ten uitvoer te brengen. Wat mij aangaat: pour moi keen warme bier, zei de Franschman: pour moi geen man. Een flinke bol, om mij, zooals ik zeg, te brengen waar ik zijn wil; dat is wèl, maar meer niet. Uw advocaat is dus aan u; geef hem aan haar, die zoo een meubeltje noodig heeft, en laat mijn devies zijn: v r i j h e i d, b l i j h e i d. Maar om u eens wat zakelijkers te schrijven, ik ben met Letje uit geweest, om dat nieuwmodisch gaas. Het stuk was bijna weg, doch men wachtte alle dag nog fraaier, alsook heerlijke taffen, enz. Men heeft mij verzocht dat te komen zien: en ik heb aanstaanden Maandag daartoe bepaald. 't Is een besloten winkel; men ziet er niets dan een modieus huis, moderne meubelen, en drie zeer welgemanierde, tamelijk leelijke, reeds wat bedaarde Demoiselles, die niets dan Fransch spreken: 't kwam wèl, dat ik die taal kende.

In 't naar huis gaan, gingen wij Coos' logement voorbij, en spraken Mademoiselle G... eens toe, die zeer verblijd scheen ons te zien, en vriendelijk innodigde. Wij voldeden ook aan haar verzoek. Letje

vroeg schielijk of haar broër niet thuis was; neen, zei zij, maar hij zal weldra thuis zijn. Kom, zei Letje, dan gaan wij zoolang op zijn kamer: ik volgde, zeer benieuwd zijnde, hoe of het toch op de kamer van een petit-maitre er mocht uitzien. Naatje! nooit hebt gij zoo een huishouden gezien! mijn oog viel eerst op zijn toilet, dat in de volmaaktste desorder lag. Poeier en snuif bedekten alles. Haarkammen, wenkbrauwkammetjes, verscheiden verfjes, tandenschuiertjes, tandpoeier, een half glas vol water, zoo smerig als een eend, een stuk uitgedoofde waskaars, eenige Fransche boekjes, die niet van de strengste zedekunde schenen, een morsige inktkoker, een vuile slaapmuts en een pot pommade, maakten de misselijkste vertooning, die ik ooit zag. Al zijne kleëren hingen over stoelen. Eenige paren zijden kousen slingerden er tusschen. Schoenen, muilen, laarzen, een hartsvanger, lagen door malkander; al zijne boeken konden wel in eene broodmand, en zagen er vuil en smerig uit. Letje zag dit lieve boeltje met beschaamdheid eens over, en ik was geheel nieuwsgierigheid. „Kijk me zoo een floddervink eens, zoo een slons van een jongen, en die altoos er uitziet of hij uit een doosje komt.” Kom! zei ik, hij zal er voor hebben. Daarop deden wij zooveel kattedwaad, en naaiden zooveel mouwen en zakken en kousen toe, en verstopten zooveel goed, als de tijd ons toeliet. Toen gingen wij naar beneden, en ziedaar, daar kwam de Vorst van Tour en Taxis, wip wip wip de stoep op, gevolgd van nog een vlasbaard of drie, die hier allen logeeren. Mijn chevalier weet te wèl te leven (zoo hij meent, och arm!) om ons vrijheid te laten zoo terstond te vertrekken; en dewijl Mademoiselle G... hier sterk op aandrang, traden wij in de eetkamer. Terstond presenteerde men 't een en ander. De gure dag gaf Coö den inval om een bowl punch te maken. Fiat punch! Toen had hij 't op zijn lijf! De arak, de citroenen enz., alles kwam uit den hoek. De drank was smakelijk, het gezelschap vroolijk, Mademoiselle G... kluchtig, en Saartje haar zelve..

Enfin, Naatje, wij diverteerden ons als vorsten; wij raakten aan 't musiceeren, en 't was wel negen ure, vóór onze vriend ons thuisbracht.

De brave Buigzaam wachtte reeds met eten. De Hartog keek, alsof zij zeide: „Wat, die kleuters! moet ik daar naar wachten?” Lotje zat met een almanak van 't voorleden jaar, en hield zich of zij las; doch ik weet niet, of zij wel eens spellen kan. Wij waren zoo dartel, dat de lieve vrouw niet wist, wat zij van ons denken moest; en Letje was ongemeen woordenrijk. Ik was niet heel gemakkelijk, want juffrouw Hartog mij iets, 't geen ik haar verzocht, wat onbeleefd aanreikende, en er bijvoegende: „ei, altijd dat gelach, 't zal wat te beduiden hebben, als wij 't wisten!” gaf ik haar een antwoord, 't welk aantoonde, dat ik haar schoon veel ouder, niet voor mijne voogdes begeerde.

Ik heb u nog niet gezegd, dat de heer Edeling hier alweêr geweest is. Juffrouw Buigzaam spreekt met de uiterste achting van hem, en met zooveel onderscheiding, dat, zoo zij tien jaar jonger was, ik zou denken, dat hij de man zijn zoude, dien zij haar hart wilde geven: nu denk ik dat niet. Mogelijk heeft hij zin in Letje. Hij is door haar broêr althans hier gebracht. 't Is een zeer fraai man: hij heeft fraaie manieren, en ik hoor, dat hij veel verstand heeft. Als hij weêr komt, zal ik hem eens filosofisch betrachten, zeide uw pedant gekje zoo niet?

Omhels uwe dierbare moeder; groet uwen vriend Smit; salueer uwe tante voor haar, die gij weet dat is,

Uwe hoogachtende Vriendin

SARA BURGERHART.

* *
.

ZEVEN-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw de weduwe Spilgoed.

Mevrouw!

Voor ik iets, Saartje betreffende, aanroer, moet ik u zeggen, dat ik God hartelijk gedankt heb voor uwe herstelling. 't Zou al te droevig zijn, dat zulke weergalooze vrouwen zoo klakkeloos uit de wereld gingen, terwijl wij met heele ritsen van beuzelaarsters blijven opgescheept. Het doet mij aan mijn hart goed, dat ons meisje zoo haar plicht gedaan heeft; zij zal er een present extra uit mijn eigen zak voor hebben. Zie, men moet de jongelui, als zij wel doen, ook wel doen; en ik ben, Goddank, geen vrekkinge jakhals van een kerel. Ik zeg altijd: „Abraham Blankaart, God heeft u zoo gezegend, je hebt kind noch kraai; hoewel ik weet niet, of dat zoo blijven zal; een mensch heeft graag een eigen weerspraak. Kind noch kraai, wel deel meê, mijn vriend; maak dat niemand op u ziet, als een hond op een zieke koe; dat niemand wel eens wou zien, of jij ook een mooie doode zijn zoudt. 't Moet hier toch altemaal blijven, en als jij brave lui op de propren helpt, dan doe je als een hupsch Christen-mensch betaamt.” Nu, dat overgeslagen.

Neen, mevrouw, ik heb geen bizonder oogmerk omtrent Saartje. Ik zal haar volkomen hare eigen keuze laten doen; en, zoo de jongen haar verdient te hebben, zal hij haar hebben, al had hij geen zesthalf in de wereld; maar zoo zij dwaas genoeg was om een knaap te willen hebben, dat een vlegel, of een bobbekop is, of die haar dood zou kniezen of tot gekheden brengen, verduiveld! dan zal mijn naam geen Abraham Blankaart zijn, zoo ik het ooit toesta. Hoe, wat hamer en wat spijkerdoos, heeft hare brave vader mij niet

met den dood op zijn lippen gezegd: „Brammetje Blankaart, ik sterf; zorg gij voor dit dierbaar kind. Wees hetgeen ik voor haar zijn zoude, mocht ik leven.” En heeft hare lieve moeder ook zoo niet gesproken? En heb ik het niet heilig beloofd? En ben ik niet een eerlijk man? Hoor, mevrouw, het meisje is veel rijker dan zij weet. Zij kan, ik herhaal het, krijgen dien zij hebben wil, mits dat zij wèl kiest.

Ja, 't is een weërگاas meisje! zooals gij daar schrijft, is zij: en ik ben maar blij, dat zij bij zulk eene allerbraafste dame is, dat is goed voor haar. Spreek toch niet van mij lastig te zijn; ik wenschte dat uwe brieven zoo lang waren als de Engelsche courant. Zie, ik ben geen man van de hedendaagsche wereld, maar een brief van zulke vrouwen, wel, dat is een tractement voor mij.

Den ouden heer Edeling ken ik van voor vele jaren. 't Is een eerlijke knorrepot, een braaf man, een man, daar men op af kan, maar de lastigste mensch, dien ik ook al ken. Pitten heeft hij, en crediet als de Bank: maar ik heb mij altoos afgehouden van twee soorten van menschen, van allemansvrienden en van grimbekken. De laatsten veracht ik, en de eersten beduiden niet genoeg, om er aan te kunnen denken. Zijne zoons ken ik niet; maar ik heb altijd gehoord, dat het beste jongens waren, doch die 't hart niet hadden, om hunnen vader ooit als met schroom toe te spreken. Dat is toch eene ellendige zaak! 't Spreekwoord zegt, de beste stuur-lui staan aan land; maar als ik kinderen gehad had bij mijne vrouw, ik zou eerst hunne liefde hebben zien te winnen; en dan zou ik mij van hun vertrouwen en achting gemakkelijk hebben meester gemaakt. Wat zegt gij, mevrouw?

Indien de jonge heer dus zijn hof aan mijne kleuter wil maken, en zij het goedvindt, mij is 't wel; als 't kind maar gelukkig is, ben ik tevreden, en ik zal haar, met al wat zij in de wereld heeft, zelf aan hem, met mijn eigen hand geven. Doch de oude moest mij evenwel geen kattesprongen maken, of denken, dat zijn

zoon haar veel eer aandeed. Ja, ja, 't is een misselijke knevel, die eigenste Jan Edeling; want dan zou mij 't bloed ook wat heel spoedig in de ooren kruipen. Saartje is van zulk eene brave oude familie, als maar weinige in Amsterdam zijn; haar overgrootvader was al een stijl van de beurs en een pilaar van de kerk; en schoon zij geen geld heeft, dat bij Hendrik's te pas komt, is zij echter eene schoone partij: zij is een heel mooi meisje ook; en zij heeft, mag ik zeggen, alles geleerd; ook speelt zij immers kapitaal? Wees verzekerd, dat ik uw verplichtend bericht voor mij onschendbaar zal houden. Zoo ik u, waardige dame, ergens in van dienst zijn kan, beveel! gij zult mij verrukken, door mij in staat te stellen u te kunnen toonen, hoezeer ik met de grootste achting ben,

Uwe welmeenende Vriend en gehoorzame Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

* * *

ACHT-EN-VIJFTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mijne waarde Saartje!

Dat gij meer smaak hebt in mijn laatsten, en dus ook in mij, dan voorheen, omdat ik u thans wat nader kom, is niet onmogelijk; 't is vrij natuurlijk: maar ik moet u met eenen zeggen, dat ik nog nooit een brief van u ontving, die mij zoo weinig beviel dan die, dien gij mij ten antwoord schreeft: ja, dat gij mij daarin zóó sterk zijt afgevallen, als ik u, door den mijnen, meer behaaglijk was.

Dit zult gij zeker niet aan mijn bekrompen hart toeschrijven. Eigenbaat, die alleen zichzelf poogt te bevoordeelen, is zeer opgeschikt met den lof, dien men haar toezwaait. Doch zij zal mij nu niet beletten u te zeggen, dat ik zeer verstoord op u ben. Foei, juffrouw Burgerhart, welk een ijdeltuit wordt gij! Gij legt aan met een kwant, dien gij zelve met minachting beschouwt: gij recht op zijne kamer kuren aan, die mogelijk in den T o n zijn, doch u geen eer aandoen. Nu heeft hij, dunkt mij, aanmoediging om zijn hof bij u te maken. Gij geeft u dan reeds de moeite om eene slorzigheid te verbeteren, die hem, zoo hij uw man wordt, zeer zoude hinderen. 't Zal op die stoeipartij met zulke knaapjes fraai zijn toegegaan: vooral, toen de punch hare uitwerking deed.

Hoe dikwijls heb ik u wel gezegd, dat, zoo men eenen lossen aard toegeeft, men ongemerkt van de ééne zotheid tot de andere komt. Hoe ras krijgt men dan eene hebbelijkheid, om onze daden niet meer te schikken naar het snoer der rede! Dit blijkt in u; alles is drift. Nu waakt men, tot vermoeyenis toe, bij eene zieke vrouw, waarvoor wij ingenomen zijn; nauwelijks begint die te herstellen, of men vliegt uit, spant met nog eene onbedachte vriendin aan, om zich met drie vier dartele vlashaarden te vermaken, en blijft, ten koste eener nog zwakke vrouw, die men uit hare rust houdt en met eten laat wachten, tot negen ure uit. O, daar denkt men niet om. Vermaak gaat boven alles; en welk een vermaak! Vindt men, dat iets goed te doen ons vermaakt: fiat, goed doen! Vindt men vermaak in onbetaamelijkheid, men offert de welvoegelijkheid daaraan op. Men loopt voort tot aan de uiterste grenzen der deugd, of, wilt gij? van het geoorloofde. Glijt men uit, dan moet een: „och, daar had ik geen erg in,” alles goedmaken. Mij dunkt ook, dat juffrouw Buigzaam, die, schijnt het, zooveel van u houdt, als gij van haar, u daarover had behooren aan te spreken. Men moet geen ongeregeldheid in jonge juffrouwen door de vingers zien. Mogelijk is zij ook niet zeer

ergdenkende. Juffrouw Hartog moge eene wijsneuze geleerde zijn, maar nu had zij geen ongelijk. 't Zou eene fraaie huishouding geven, indien de eene juffrouw ten negen ure, en de andere ten elf ure soupeerde. Een verwilderd hoofd en een kribbig humeur schijnen ook de gevolgen dezer heerlijke partij geweest te zijn; anders hadt gij haar niet zoo onbescheiden kunnen beantwoorden, omdat zij u iets niet zeer beleefd toereikte! Zoo dartelt men uit zijne goedaardigheid: het blijkt aan u.

Weet gij wat, vriendin? Dwaze vermaken zullen uwe behoefte worden; en zoo u die niet ten valstrik zal verstrekken, zult gij wat meer voorzichtigheid moeten hebben dan gij immer bezat; hoe zal uwe tante nu in 't gelijk gesteld worden!

O, ik geloof zeer wel, dat mijn advocaat u niet bevalt. Zoo een denkend, verstandig man, kan u niet amuseeren: gij hebt de keur van heertjes! Een verachtelijk gekje, indien hij punch kan maken en u doen lachen, behoeft geene andere verdiensten bij een meisje, dat zelve, denk ik, trouwen zal om zich te kunnen diverteeren en de wereld te zien.

En wat is dat nu weêr voor een fraai huis, daar gij die gazen gingt koopen, en daar gij zulke kostelijke taffen zaagt? Draag zorg, dat de stroom van zinnelijke vermaken, die, zooals gij eens zeldet, over uw hart heen moest vloeien, u niet onherstelbaar bederft!

Ik weet wel, dat ik weêr voor een stijve klik zal gehouden worden. Zonder zulk een woord zoudt gij u niet kunnen redden. Maar bijnamen geven is geen redeneeren, en lachen geen betoogen. Ik weet, dat gij stekelig vernuftig zijn kunt; ik wapen mij daar in voorraad op: maar dus zult gij, voor uw eigen rede, uw gedrag echter nooit goed maken, of mij begoochelen. Vindt gij 't goed, doe uw zin: 't is uw zaak.

Mijne moeder laat u vriendelijk groeten, ook mijne tante. Er is een brief van Willem gekomen, die u van zijne bizonderste achting daarin verzekert. Gisterenavond ben ik, met den heer Smit (die zeer verlangt u

te zien en u ook groet), op een groot concert geweest. Dezen avond zijn wij verzocht bij een neef van hem, op oesters, met den advocaat en de juffrouwen, daar ik u over schreef. Het uitgaan wordt mij al wat heel druk; ik verlang naar huis, maar nog meer om u te zien en te spreken. Smit zal aanstaanden Zondag, op een nabijgelegen dorp, des namiddags preeken; ik geloof, dat ik hem ga hooren.

De heer Smit kent den heer Cornelis Edeling bijzonder; zij hebben een jaar of drie te zamen gestudeerd; hij zegt veel goeds van hem: trouwens, hij zegt van alle menschen goed! De heer Hendrik is ouder dan zijn broeder, en wordt gehouden voor een onzer allerbeste jongelieden; maar ik ken hem in geen opzicht. Ik ben in den waren zin des woords,

Uwe Vriendin,

ANNA WILLIS.

. . .
.

NEGENEN-VIJFTIGSTE BRIEF.

De heer Willem Willis aan Mejuf-
vrouw de weduwe Willis.

Hoogstgeachte, teedergeliefde Moeder!

Gij hebt mij verzocht, dat ik u, bij de eerste gelegenheid, bericht van mij zoude doen toekomen. Nu, mijne waarde moeder, heb ik die, dewijl ik mijne nachtrust daaraan kan geven, doordien ik eens eindelijk eene vrije kamer heb. Ik ben zeer vermoeid, door ettelijke dagen op postwagens te hebben moeten zitten, en bevind mij thans een goed eind in Duitschland. De

stad heet ———. Hare ligging, zooals ik bij het helder maanlicht bemerkte, is bekoorlijk, het oord heerlijk, en de vermaarde Rijnstroom bruist langs hare overoude muren. Morgen ga ik de heeren kooplieden, aan welke ik adressen heb, spreken, en hoop, dat mijn brave patroon over mijne reis voldaan zal zijn: 't zal tenminste bij mij niet haperen.

Mijn zucht om, door eerlijkheid en nijverheid, mij in staat te stellen om mijne eigen zaken eens te kunnen doen, maken mij alles gemakkelijk; maar niets spoort mij sterker aan om mijnen plicht in deze te betrachten, dan het denkbeeld, welk eene vreugde het voor mijne lieve moeder zijn zal, als zij bij de uitkomst ziet, dat ik aan hare gunstige verwachtingen eenigszins beantwoord. Kan ik immer te veel doen om mijne dankbaarheid omtrent u sterk genoeg te betoonen? Onder de menigvuldige weldaden, waarvoor ik de Hoogste Goedheid met diepen eerbied dank, is er geen grooter dan die, dat ik zulk eene waardige vrouw moeder mag noemen. Hoe ongelukkig zou ik niet hebben kunnen worden, indien ik niet door u overtuigend geleerd had, „dat de deugd ons alleen gelukkig kan maken, als zij gesterkt wordt door de hoop op een ander leven!” Niet weêrhouden door het vaderlijke gezag, en maar al te gereed om elk te verplichten door eene meêgaandheid, die als in mijn aard is ingeweven, vroeg in gezelschap met losbandige lieden, die weinig zwarigheid maken in het bedrijven van buitensporigheden, en die, in de dartelheid hunner wilde blijdschap, zich niet ontzien het ongeloof op den troon te zetten: wat zou mij toch in mijne onbedachte jeugd bewaard hebben? Mijne eigene deugd? O, die is de gezegende vrucht uwer lessen! — mijn verstand? dáárop, lieve moeder, weet gij, dat uw Willem zich nooit iets liet voorstaan!

O, hoe vurig bid ik dien God, dien gij ons hebt leeren kennen, om de beste zegeningen voor u! Mocht ik een der werktuigen zijn, die Hij uitkiest om u dit leven, waarin gij zoovele wederwaardigheden ge-

smaakt hebt, nog eens alleraangenaamst te maken! Wie zou zich meer verheugen, dan uw zoon!

Gij hebt mij meermalen gezegd, dat ik bij uw overlijden geen groote schatten zal verkrijgen. Hemell mijn waarde moeder, kan ik daaraan ooit dan met ijzing denken? Ik dank u echter voor het vertrouwen, dat gij in mij stelt; ook heeft het denkbeeld, om zelf te moeten werken, mij zeker meer ijverig gemaakt.

Nooit, zegt gij, gaf ik u reden tot misnoegen, nooit was ik u ongehoorzaam. Och, laat der verwaandheid al hare grootspraak, hare epitafiums; maar, zoo ik dezen lof verdien, dat men dan op mijn grafsteen snijde: „Hier ligt een zoon, die zijne moeder nooit ongehoorzaam was:” opdat ik tenminste, na mijn dood, nog iets tot nut van mijne medemenschen doe.

Wat is het toch, mijne dierbare moeder, voor eene ongemakkelijkheid in mij, als ik nadenk, dat gij mijne teedere en zuivere liefde voor de beminnelijke Burgerhart niet goedkeurt? Waarom mort mijn hart tegen mijne rede? Waarom onderwerp ik mij niet met die volvaardigheid aan uwe verkiezing, welke mij het gehoorzamen zoo gemakkelijk maakte? Hoe meer ik uwe gezegden herdenk, hoe gegronder zij mij toeschijnen, en echter ik zou een lage huichelaar zijn, zoo ik voorgaf, dat ik er in berustte. Zou de liefde, die alleredelste hartstocht, als zij eene goede keuze doet, mij verleiden om iets tegen uwen beredeneerden wil aan te gaan? Moet ik dan de lieveling mijner ziel uit mijn hart weren? moet ik bevalligheden vergeten, die meer dan de schoonheid zelve vermogen? moet ik dan haar verstand, haar dierbaar hart, moet ik alles van mij zien te verwijderen! Zal ik haar moeten zien in de armen eens mans, die haar zoo oprecht niet kan beminnen als ik; en is het mijne toegeefelijke moeder, die mij dit beveelt!

Mijne aandoening stelt mij buiten staat om verder te schrijven. Gij zult mij, om 't geen ik zeg, niet minder beminnen. Ik doe u immers hierdoor geen verdriet, mijne lieve moeder? O! mijn hart was zoo

voll Bij wie kon ik het toch veiliger uitstorten dan bij u, mijne teedergeliefde moeder? Ik hoop, dat ik pogen zal mij te onderwerpen aan alle uwe bevelen, geene uitgezonderd.

Groet mijne waarde zuster en geliefde tante hartelijk; en geloof, dat ik, met de oprechtste liefde en dankbaarheid, altoos zijn zal,

Uw gehoorzame Zoon,

WILLEM WILLIS.

. . .
.

ZESTIGSTE BRIEF.

De heer Hendrik Edeling aan den
heer Abraham Biankaart.

De betrekking waarin gij tot de beminnelijke juffrouw Burgerhart staat, doet mij de vrijheid nemen om u dezen te schrijven. Het kan u niet zeer vreemd voorkomen, als ik u eenvoudig zeg, dat hare bevalligheden mij dermate getroffen hebben, dat mij niets aangenamez zijn kan, dan mijne verkeerung met haar voort te zetten, en dus de gelegenheid te krijgen van te onderstaan, of zij mij met hare goedkeuring zal vereeren.

Mijne achting voor, mijn vertrouwen in u, verplichten mij om u te vragen, of gij daar iets tegen hebt?

Mijne familie heeft de eer van bij u bekend te zijn: ons crediet is onbelemmerd, en onze zaken zijn in een zeer goeden staat. Op mijn gedrag moogt gij informereen; ik durf zeggen, dat dit mij niet ongevallig wezen zal.

Mijne oogmerken zijn die van een eerlijk man, die de inspraak van zijn eigen hart opvolgt, omdat de rede hem in zijne keuze billijkt. Liefde en achting zijn het, die mij aanzetten om bij deze beminnelijke juffrouw mijne bezoeken te vermeerderen. Indien ik de gelukkige man harer eigene vrije verkiezing immer worde, dan hoop ik altoos te toonen, hoezeer zich alle mijne daden zullen uitstrekken, om haar met genoegen dit leven te doen doorwandelen: zoo ik door haar worde afgewezen, zal het mij des te gevoeliger smarten, omdat mijn geheele hart voor haar met de teederste liefde vervuld is, en ik nog nimmer eene vrouw ontmoette, die mij zoo beminnelijk, zoo waarlijk achtenswaardig heeft toegeschenen. Evenwel, ik hoop dat hare keuze niet zal belemmerd worden; ofschoon zij, zooals men dat noemt, aan mij geene slechte partij doen zoude.

Mogelijk zal het u bevreemden, als ik u zeg, dat ik dit mijn vooruitzicht nog niet aan mijnen vader heb medegedeeld: wat zal ik zeggen, mijnheer, mijn vader is, in weerwil zijns braven karakters, een weinig wonderlijk op sommige punten. En hij heeft ook meermaal verklaard, „dat hij nooit zal toestaan dat zijne zoons buiten hunne kerk trouwen.” Daar is bij den goeden man geene andere dan Luthersche rechtzinnigheid. Nu weet hij, dat wijlen de heer Burgerhart, nevens zijne familie, leden waren der Publieke Kerk. Buiten dit, mijnheer, zoude hij zeker niet dan met genoegen zien, dat ik zoo eene beminnelijke dochter aan hem konde presentereen.

Daar ik nu nog niet weet, of, en nauwelijks durf hopen, dat ik zoo gelukkig zijn zal, van niet te worden afgewezen, kan ik immers onnoodige moeielijkheden vermijden? Temeer daar het mij altoos smart, als ik den goeden man ergens over driftig maak, wijl dit zoowel voor zijne jichtkwaal, als voor zijne rust, hoogst nadeelig is.

Maak mij, door eene gunstige toestemming, voor altoos aan u verplicht! De lieve dame weet niets van

't geen ik voor haar gevoel: ik hoop dat gij zulks niet afkeurt?

Met de hoogste achting teeken ik mij,

Uw ootmoedige Dienaar,

HENDRIK EDELING.

* *
.

EEN-EN-ZESTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
den heer Hendrik Edeling.

Mijn Heer!

Ik ken genoeg van uwe omstandigheden en zedelijk karakter, om niet weinig in mijn humeur te zijn met het voornemen, dat gij hebt omtrent mijne lieve pupil.

Zie, mijnheer Edeling, ik ben geen knorrepot, die altijd zit te gnokken en te gnutteren op jongelui: o hol het zat over een zestig, zeventig jaar, ook al zoo breed niet: maar dit is evenwel hemelsch vast, dat onze jongeheeren het drok genoeg maken; en dat ouders of voogden van geluk mogen spreken, als zij eene aardige lieve meid, die hun aangaat, in goede handen zien. Wel, 't is een bedroefd ding, dat de jonge heeren zich de vrijheid geven stukjes uit te voeren, die hun de achting van hunne meisjes onwaardig maken. Dat rijdt, dat rost, dat speelt, lichtmist voor een voor negentien, alsof men een paardje schijt-geld op stal, en nog een lijf in de kist had: en als men dan eindelijk het wilde leventje wat moede is, ja! dan klungelt men naar de vrijster, die men een hoope leugens en liflafferijtjes vertelt. Het arme schaap neemt alles voor goede munt aan, en zij krijgt een man

met een verzwakt, verslonst lichaam, zonder zedelijke, 'k laat staan godsdienstige beginsels, zonder kunde in zijne zaken; en haar geld moet meermaal springen om smousen en lichtekooien tevreden te stellen.

Zoodat ik maar zeggen wil, mijnheer Edeling, dat ik recht te spreken ben met uwe liefde voor het kind. Dat gij haar daarvan nog geen kik gezegd hebt, smaakt mij bestig. Hoor, gij zijt een hupsch jongman, en ik hoop dat onze lieve Heer haar maar genoeg wijsheid zal verleenen, om u haar hart, zoowel als haar mooi zacht rechthandje te geven: mits echter, dat mijnheer uw vader haar die eer aandoet, waarop iedere brave jongeuffrouw, in zoo een geval, recht heeft.

Indien men ons, omdat wij misselijke potentaten zijn, alles moet laten doen dat men wil, wel, dan zijn de redelijke menschen waarachtig te beklagen. Hoor, mijnheer Edeling, ik zou geen kind verongelijken, en mijn paard, zoomin als Snap, mijn patrijshond (die alweêr met mij naar Frankrijk gesjouwd is), hadden nog ooit reden om mij voor een bullebak van een meester te houden. Daar is nu Jan, die reeds zes-entwintig jaar bij mij diende; maar ik heb nog nooit gemerkt, dat de kerel een beter heer verlangde; want ik zeg altijd: „Abraham Blankaart, maak toch, mijn vriend, dat je geen mensch of beest zoo behandelt, als jij niet zoudt willen behandeld worden; dan zal je wèl doen, en dat is hier de zaak.” Doch mijnheer, uw vader, voor wien ik zeer veel achting heb, moet niet denken, dat mijne pupil ooit in zijne familie zal komen, indien hij mij, als haren voogd, dit niet met bescheidenheid en ijver verzoekt. 't Zou mij om u schrikkelijker moeien; maar ik heb ook op sommige punten mijne wonderlijkheden; en schoon ik niet aan de jicht of het podagra zucht, kan ik om de hagel niet velen, dat men zich airs zoude geven omtrent zulk een braaf, fatsoenlijk meisje. Mijne gehechtheid aan de leerstukken der Publieke Kerk is, ja al zoo sterk als de zijne aan het Luthersche geloof zijn kan, en daar hoop ik bij te leven en te sterven: amen! Maar watte malle

dingen zijn dat! „dat ik besluit om mijn kind nooit buiten mijne Kerk te zullen uittrouwen?” Wel, 't is goed, dat onze lieve Heer wijzer is, dan wij allemaal; 't zou hier anders een bedroefde winkel worden, dat zou het. Laat elk gelooven wat hij wil, wat hij kan, en laten wij allemaal deugdzaam leven; dat zal wat beter voor ons uitkomen, dan dat dit en dat's haarkloven en kieskauwen over dingen, daar de wijste lui zoo weinig van begrijpen als ik, of een ander eenvoudig Christenmensch. Hoor, mijnheer Edeling, ik kan zoo Satans nijdig worden, als ik daar, in plaats van eene stichtelijke opwekkende predikatie te hooren; — want ik ben een stipte kerkganger, moet gij weten; ik ga, als ik thuis ben, alle Zondag in de oude kerk, — niets voor mijn neus krijg, dan wat scholastiek vulnis, dat, mag ik zeggen, diept noch droogt. 't Is goed, dat zulks maar zelden gebeurt, of Abraham Blankaart zou zoo stipt niet ter kerke gaan. Nu, mijnheer, gij moet weten, hoe gij met uw vader dat boeltje reddert. Doch hij moet niet vergen, dat mijn Saartje van hare Gereformeerde Kerk afwijkt. Hoor, ik moet daar niet over gemoeid worden. 't Is onredelijk; en is de man driftig, ik ben ook juist de grootste jabloër niet. Hij moest ook niet leggen te gispn op mijne Kerk, of hij zou zijn man aan mij vinden. Ik versta mij wel niet op alle de fijnheden der redeneerkunst; maar ik denk, dat ik echter met hem geen gevaar loop om uit het veld geslagen te worden: wij kunnen malkander op de Beurs ook wel zoo eens een aardigheidje zeggen.

In hoop dat ik zal voldaan hebben aan uwe verwachting, hebbe ik de eer mij te noemen, Mijnheer,

Uw dienstwillige Dienaar en Vriend,

ABRAHAM BLANKAART.

* *
*

T W E E - E N - Z E S T I G S T E B R I E F .

Mejuffrouw de weduwe Willis aan den
heer Willem Willis.

Mijn waarde teedergeliefde Zoon!

Neen, wees gerust, ik heb u, om 't geen gij mij schrijft niet minder lief; gij zoudt mij ook geen verdriet daardoor aandoen, indien mijn moederlijk hart niet leed door de smartelijke aandoeningen, die u thans zoo sterk folteren: doch welke moeder kan haar braaf en altoos gehoorzaam kind bedroefd zien, zonder daarin te sterk voor hare eigen rust te deelen?

Ik begrijp levendig, mijn waarde zoon, dat het u onbegrijpelijk veel zal kosten, uw hart los te maken van een meisje, dat gij met het grootste recht acht en bemint. Alles wat gij tot haren lof zegt, stem ik van harte toe; en evenwel, ik herhaal het, zij is geene vrouw voor u. „Een huwelijk kan even ongelukkig zijn, door te véél overeenkomst tusschen man en vrouw, als door te weinig.” Romaneske jongelieden zien dit anders in; doch de ondervinding geeft ons, in weêrwil van dit anders inzien, te veel bewijzen dat het zoo is om er aan te kunnen twifelen.

Ik weet niet, lieve kind, dat ik u nog ooit uit grilligheid iets ontzeide, waarop gij sterk gesteld waart, indien de inwilliging daarvan u maar niet benadeelde: doch ik weet óók niet, dat ik u ooit iets heb toegestaan, dat nadeelig voor u was; al gebruikt gij al die zoete vleierijtes, die eene moeder met moeite wederstaat.

Dewijl ik dan reeds, in uwe vroegste jeugd, u gewend heb om uw wezenlijk geluk te kiezen boven het involgen der heftigste begeerte naar iets, dat ik wist voor u schadelijk te zijn; en dewijl gij altoos u onderwierpt aan mijne moederlijke vermaningen, hoop

ik, dat gij nu, nu uwe rede ontwaakt en uw oordeel in volle kracht komt, al zoo billijk zult handelen, als toen gij een knaapje van zes of acht jaren waart.

Ik kan echter nu wel nagaan, dat, dewijl gij nimmer hebt gedacht, dat uwe moeder met u in deze konde verschillen, gij uwe genegenheid onbelemmerd hebt laten aangroeien: ik beklaag u dus, mijn Willem. Gij zult inderdaad groot zijn, zoo gij, geholpen door tijd en afwezendheid, u met eene edele fierheid leert verheffen boven eene zoo grievende teleurstelling. Gij hebt tenminste den troost, dat het voorwerp uwer liefde in zichzelf beminlijk en waarlijk deugdzaam is; dat gij u niet verstrikt voelt in het wargaren eener eerlooze; dat geene coquette u den speelbal harer dartelheid gemaakt heeft, maar dat het voorwerp uwer liefde alleen niet geschikt is om u gelukkig te maken, al zoo weinig als gij haar.

Neen, mijn brave zoon, nooit heeft uwe moeder om u een eenige traan gestort: aan alle hare verwachtingen hebt gij tot nu toe voldaan. Ik ben gelukkig in mijne kinderen: want schoon uw zusters karakter zeer verschilt van het mijne, zoowel als van het uwe, is zij echter een deugdzaam, verstandig meisje, dat hare moeder teeder bemint. Vele wederwaardigheden hebben mij, in den bloei mijns levens, getroffen. Uw vader was de eerlijkste, de goedaardigste man, dien ik immer kende: maar hij kende de wereld niet van hare slechte zijde, en viel dus in de strikken, die men zijne goedvertrouwendheid spande. Evenwel ik danke God voor alles. Uwe zuster getrouwd, en u insgelijks nog gehuwd te zien, is alles wat ik nog wensch. Mijne gezondheid en tevredenheid maken het w a a r s c h i j n l i j k, dat ik, die nog nauwlijks vijftig jaren tel, eenigen tijd bij u beiden blijven kan. Maar wie kan, met z e k e r h e i d, spreken over zaken, die het barmhartig Opperwezen voor ons met eene vriendelijke hand bedekt?

De heer Smit heeft zijn aanzoek bij uwe zuster hervat. De groote hinderpaal is weggenomen; hij erft:

van den heer Geldlief eenen goeden stuiver; zoodat, als hij eene standplaats heeft, denk ik dat gij spoedig te bruiloft zult gaan. Hij is een uitmuntend jongman. Zijn zwart gewaad staat hem zeer wel, en zijn fraai gekruld blond hair geeft hem een bevallig voorkomen: gave God, dat men in onze kerk vele zulke jongelingen had; hoe zouden zij eene leere, zoo heilig en zoo op het gezond verstand rustende, als de leere des Evangeliums, ten voordeele zijn! Ik heb hem eergisteren gehoord, en werd zoowel gesticht, als onderwezen. Kweek zijne vriendschap aan, mijn kind; ik beschouw die als een zeer grooten schat voor u. Beide de jongelieden doen u groeten. Maar gij moet aan tante Betje schrijven, of zij is uit haar humeur. O mijn Willem, alle brave menschen hebben u lief; en dus verre verdient gij ook die liefde. God beware mijn kind, waar hij zich moge bevinden. Hij geve, dat ik hem, te zijner tijd, met een gezond lichaam, zuivere zeden, en een recht menschlievend hart, aan mijnen moederlijken boezem moge drukken. Ik ben met de teederste tegenegenheid,

Uwe liefhebbende Moeder,

SOPHIA VAN ZON,

Wed. GERRIT WILLIS.

. . .
.

DRIE-EN-ZESTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Vriendin!

Zeg mij, hoe moet ik u noemen? Aan wie schrijft ik toch? Ik heb een brief uit Rotterdam ontvangen; de

hand is de uwe; het cachet is het uwe; de naam, waarmede hij geteekend is, Anna Willis. Wat heeft u, om ter zake te komen, toch aangezet, om mij zoo eenen brief, uwer zoozeer als mijner onwaardig, te schrijven? Oordeelt gij, om uwe aanstaande echtverbintenis, het voor u veiligst, onze vriendschap te breken? en zoekt gij, om die reden, iets op om mij van u te verwijderen? Ik weet, dat gij zeer overleggende van aard zijt; is dit echter zoo? Gaarne maakte ik, liet ik het niet om u, uwe moeder rechter in dit stuk: indien deze waarlijk vrome en verstandige vrouw u rechtvaardigt, dan zal ik u met erkentenis omhelzen voor het verdriet, dat gij mij heden hebt aangedaan.

Ziedaar, ik zal openhartig handelen; ik zal uwen brief beantwoorden, zooals mij dunkt dat dit behoort. Gij moet mij evenmin voor beter dan voor slechter houden, dan ik ben. Ik zal weër eens eene ontdekkende predikatie doen. Niet alleen uit het zuiver beginsel om u te verbeteren, dat wend ik niet eens voor, maar meestal om mijne verontwaardiging wat lucht te geven. Ik zal u toonen, dat, schoon uwe fouten geheel anders zijn dan de mijne, gij het echter nog niet veel verder in zedelijke uitmuntendheid gebracht hebt. Wel dan, mijne aandachtige!

„Mijn brief smaakt u niet; ik ben u zeer afgefallen; gij zijt verstoord op mij.” Waarlijk, juffrouw Willis, dit is eene beleefde, zeer liefde ademende voorbereiding om eene arme zondares te bewegen, dat zij toch stipt toelustere om te hooren, wat men ter harer verbetering zal laten volgen. En waarom smaakt mijn brief u niet? Omdat ik u eenvoudig gezegd heb, wat ik had uitgevoerd. Maar ik heb noch den wil, noch het vermogen, om onschuldige bedrijven te vergoelijken. Gij zoudt mogelijk in mijn geval geschreven hebben: „Ik heb taf gezien, gaas gekocht; wij gingen het huis van Brunier voorbij; Letje zag eens of haar broër thuis was: neen, maar hij zou zóó komen. Hij kwam, met nog drie zijner vrienden, daar ook gelogeed; de juffrouw noodigde ons zoo vriendelijk, dat wij er

bleven, een punchje dronken, en te negen ure bracht Brunier ons thuis." Heden! wat zou dit een bedaarnd voorkomen hebben! Bij deze vertelling zoudt gij uw achting behouden: maar ik, die vertel zooals de dingen gebeurd zijn, val u af, en gij zegt er mij een hoopje vinnige vodderijen over.

Waarom val ik u zeer af? Dacht gij, dat ik niet zoo wereldsgezind meer was om gaas en taf te dragen? Of mocht ik die zelve niet koopen? Mocht Letje eens bij haar broër aanwippen, of moest ik, als een fiere klos, toen alleen naar huis gestapt zijn? Nog fraaier! Gij moogt jenever, en ik, arme ziel, mag geen punch proeven? Of het toenaaien van kousen, zakken en mouwen, du ton is, weet ik niet; is het zoo, want gij schijnt het te weten (in 't voorbijgaan, waar komt gij toch aan zooveel modekennis?) dan is dit zeker meer kinderachtig, dan ondeugend. Ik wist ook niet, dat deze grillen mij mijn hof bij een slorsigen jongen konden maken: was dit mijn oogmerk, dan zeker zou het lezen van dwaze Fransche romans mij mogelijk evenzoo dienstig zijn, als de lecture van de Vriend der juffrouwen zekere dame geweest is, die graag met een dominé in het fuikje stapte. „U zeer afgefallen!" Grut nog toe (zei mijn lieve voogd), kendet gij mij dan onbekwaam tot het bedrijven van — kattedwaad. „Gij zijt verstoord op mij;" dat heb ik gemerkt; gij zelve schijnt te denken, dat dit ongegrond is, en daarom vertelt gij 't mij. Draag zorg, vriendin, dat gij over alle zotternijen u zoo niet verstoort, het kon u over een jaartje vrij meer nadeel doen, dan het mij nu doet: zooals gij mogelijk beter weet dan ik.

Ik acht uw' braven vriend Smit zeer hoog, en ik zou hem, als herder en opziener der zielen, wel eens willen vragen, of hij, op boete en bekeering aandringende, dus zijne leerrede zou beginnen: „Toehoorders! Gij behaagt mij geen zier; gij valt mij af; ik ben zeer verstoord op u." Zulk eene aanspraak was niet ongepast voor dat addegebroedsel, waartegen

Joannes de Dooper sprak; maar ik geloof nederig, dat ik zoo een wegslechter niet noodig heb; en dat gij meer hebt van Joannes, dan van dien verheven Mensch, voor wien hij den weg bereidde, van Hem, die het gekrookte riet niet verbrak, en zelfs over het hardnekkig Joodsch gespuis niet toornig werd, zonder tevens bedroefd te zijn.

Gij weet wel, dat men in gelijkenissen niet alles moet toepassen, nietwaar? — Dus meen ik óók niet, dat gij naar Joannes gelijkt in het dragen van een kemelshairen kleed, en het eten van sprinkhanen en wilden honig. Het eenvoudig soupeetje, het Maas-sluische reisje, en de oesterpartij, zouden hier niet al te wel mede strooken.

„Wat is dat nu weér voor een fraai huis, daar gij die gaas gekocht, en daar gij zulke heerlijke taffen gezien hebt?” Dit is mijn antwoord op deze zeer beleefde vraag: dat was een fraai huis, daar ik gaas kocht en heerlijke taffen zag; meer weet ik er niet van. Nog meer beschuldigingen: „Ik ben verzot op vermaak; ik doe alles uit zucht tot vermaak”. 't Is niet onnatuurlijk en niet onmogelijk in mijne jaren. Wildet gij, dat ik alles deed uit verwaandheid of uit bedilzucht, juffrouw Willis? Deze heele voor mij zeer beleedigende periode zal ik ineens beantwoorden. Zij is geheel versierd door argwaan, en opgelapt met vuilaardige gevolgtrekkingen. Ik verwaardig mij niet die te copiëeren; herroep die in uw geheugen, en weet dan, dat deze uitmuntende vrouw te beminnen, hetzelfde is als de deugd te beminnen. Maar gij zijt zoo op u zelve verliefd, dat gij geene oogen hebt dan voor uwe eigen volmaaktheden! Is 't dus wonder, dat gij over niemand tevreden zijt? Hoe, is negen ure geen behoorlijke tijd om aan tafel te gaan? Eet uwe moeder ooit vroeger? Hoon deze weduwe niet, zij is geheel vrouwelijke deugd. Geene moedbrekende trotschheid, geen eigene inbeelding beschaduwen haar vroom gedrag. „Die zooveel van u schijnt te houden, als gij van haar.” Foeil dat is

overgehaald vergif. Haar voorgeven is waarachtig; die vrouw weet mij als was te vormen, en God geve, dat ik eens zoo worde, als zij voor haar zelve, en voor allen, met wie zij omgaat, is! Zij is geheel les, omdat zij geheel bet r a c h t i n g is. Niemand, uwe uitnemend brave moeder uitgezonderd, bemin en eerbiedig ik zoozeer als deze vrouw. „Zij behoorde geene ongeregeldheden door de vingeren te zien.” Bewijs eerst, dat er die gepleegd zijn, vóór gij de verwaandheid hebt om zoo eene vrouw te zeggen, wat zij behoorde te doen. Uwe te zeer opgevijzelde eigenliefde overschreeuwt uw gezond verstand, doet uwe goede hoedanigheden verdonkeren en uwe opvoeding zwijgen. Niet meer op dit stuk. Ik doe u te veel eer. „Ongeregeldheden.” Weet: juffrouw Willis, dat het meisje, 't welk, onder juffrouw Buigzaam's oog levende, ondeugende daden kan doen, een bedorven schepsel zijn moet, of het is onmogelijk. Neen, „zij is ook niet zeer ergdenkend.” haar hart is vervuld met die liefde, welke, zonder reden, geen kwaad denkt; kent gij die liefde ook? Ik vrees van neen! Hemel! zoo eens een ander uw brief las, wat zou hij denken van deze vrouw en van de huishouding?

Ik ben te veel overtuigd van mijne gebreken, om er zoovele van de uwe op te tellen. Maar ik ben zeer bedroefd over u, omdat gij mij noodzaakt deze lieve, waardige vrouw te verdedigen. „Zijt gij wèl gewaepend?” geluk er mede. Gij zult misschien in dezen brief minder geest en meer raisonnement vinden, dan u lief is. Gij neemt ook nogal zoo een enkel pleiziertje; gelijk ik zeide, allemaal menschen, 't is niet anders. Het loopt u ook al wat druk, en gij wenscht naar uw huis, en om mij te s p r e k e n (dit zal een schrijffout zijn en h e k e l e n, meendet gij immers?) Ik veracht die vijgenbladen. 't Loopt mij niet te druk; was dit zoo, ik zou 't laten, en wachten tot den tijd der vrijerij, dan moet het er zoo meê door. Dat m o e t e n is ook weêr een van die kwinten, daar ik geen zin in heb; 't is draaien, anders niet. Brunier is geen slechte

jongen; hij heeft veel zotheden, maar ook veel goede hoedanigheden, en geen ééne ondeugd. De rechtvaardigheid (denk er van wat gij wilt) en zij alleen, doet mij dit hier bijvoegen.

Dusverre heb ik u gisteravond geschreven; maar uw brief maalde mij zoo door 't hoofd, dat ik vroeg ben opgestaan om u nog het volgende onder het oog te brengen: het viel mij dezen nacht in den geest.

„Waarom ben ik u zoo afgevallen?” Uwe bekrompenheid van ziel, zoowel als alle uwe gebreken, is zeer fijn. Ik prees u, omdat ik thans meer van mij in u zag; maar gij hebt altoos veel meer zin in u zelve gehad, dan in mij, mijn lof vernederde u dus geweldig. Om u dus weêr in uwe oude waardig- en meerderheid te herstellen, moest gij mijne ongelijkheid aan u duidelijk toonen. Ik moest u afvallen, opdat gij des te beter met u zelve tevreden zijn zoudt. Ik zal, om dit te bewijzen, u, spijt de beste waarzegster, eens zeggen, wat er in uw hart al is omgegaan. Lees en bloos. Ga dan heen, en doe eerst den balk uit uw oog, eer gij onderneemt den splinter, die in uw zusters oog is, zoo verbruid hardhandig daaruit te trekken.

Gij hebt dan, voor uwe wijze van denken, te Rotterdam al vrij afzwerfend geleefd, in plaats van huiselijke stilte, goede boeken, stichtelijke gesprekken, en het onderzoeken van uw eigen hart vóór gij uwe oogen sluit, hebt gij gedaan als anderen: des nachts vermoeid thuis komende, kost gij met u zelve niet afrekenen en vielt in slaap. Bij uw ontwaken dacht gij: kan er dit alles wel door? gaat het niet te grof? En ziedaar, gij wordt weêr uitverzocht, en gij gaat weêr uit. Gij dacht: het kan nu niet anders, het moet met de vrijage er zoo door. Naatje voelt voor 't eerst van haar leven een trek, om ook eens raar te schrijven; zij neemt dien luim op. Ook daarvan moet Naatje al de verdiensten hebben, die er maar opzitten. Ik krijg een brief in mijn trant; hij smaakt mij des, ik zeg het ook. Daar gaan Naatjes oogen open! Door afdwaling, vindt zij zich op dien weg, waarop de natuur mij plaatste.

Zij gelijkt nu naar mij; o hoe ver moet Naatje dan van haarzelve afwijken! Loopt dit zelfs mij in 't oog, wel dan moet zij het zeker ook zien. Dit maakt haar kribbig; zij verbrodt het werk nog meer, en laat mij voor hare dwaasheden boeten. In plaats van spoedig van mijnen weg af te treden, stoot zij mij een mooi eind voorwaarts, zoo ver zelfs, als ik nooit wensch te komen: en mij nu weër op zulk een grooten afstand ziende van haar, wordt zij gerust en tevreden met haarzelve! Gij ziet wel! dat ik nog al mijn verstand niet heb weggedarteld. Vaarwell

SARA BURGERHART.

P.S. Zoo uwe eerwaardige en teedergeliefde moeder aan Willem schrijft, laat ze hem van mijne teederste zusterlijke genegenheid verzekeren en zeggen: dat ik zooveel belang in hem stel, als zijn deugzaam karakter, zijn menschlievend hart, zijne eenvoudige, aangename, milde zeden verdienen; dat ik hem met het uiterste genoegens als mijn broeder terug hoop te zien; dat ik den hemel bidde, om hem, nog aan deze zijde des grafs, gelukkig te zien.

VIEREN-ZESTIGSTE BRIEF.

De eerzame Pieter nelletje Degelijk
aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Nou komt mijn beetje schrijven wel te pas, dat je men nog hebt ingestampt. Ik moet aan u schrijven. Ik heb rust noch duur; van nacht droomde ik, dat ik u op men schoot had, met je neteldoekse jurk, die

ik zelf in het Blauwe Hoofd nog kocht, an; en dat ik met je zong dat mooi liedje: „Een kindje in 't water, een kindje in 't water.“ Ja, dat was een huurl! Dat was eerst een heer en juffrouw! Ja, juffrouw, ik zou nooit men belijdenis geleerd hebben, had ik niet in joului huis gedient. Ik woon nou ook wel bij brave mensen, maar het is altoos drok; wij zijn met ons zeven booiën, en ik heb dikwijls geen tijd om 't V a d e r o n s te bidden; en ik mag dat evel zoo niet rabbelen; want Kaatje, onze kindermeid, zeit, dat het van onzen lieven Heer zelf gemaakt is. Laatst nam ik het meê in de kerk, en las het driemaal heel aandachtig, omdat ik den dominé niet zien, noch hooren kon, zoo vol was de kerk, en dat is toch mooi; en nu sla ik een reisje over, om aan u te kunnen schrijven; want wie weet of deuze brief in veertien dagen nog vol is. Ik wil maar zeggen, juffrouw, dat ik gehoord heb, dat de juffrouw gaat trouwen, met een heer, die een Franschen naam het, die ik niet onthouwen kan; 't is een broêr, zeggen zij, van een juffrouw, die met u in 't zelfde huis woont. Hij het een amt op 't Staten of Prinsenhof, zie dat is al hetzelfde: nou, juffrouw zal hem wel kennen. Ik sloeg een gat in de lucht; 't was of ik het te Keulen hoorde donderen, daar onze koetsier vandaan is. Maar die heer zal wel braaf zijn, anders zou juffrouw hem niet nemen, wil ik spreken; maar de mensen praten zoo raar; en Bregt heeft mij zooveel vertelt; maar nou ze eens zoo vreeslijk van je gelogen het, geloof ik haar niet meer. Nou, God vergeef het haar, maar ouwe Bregt zal haar loontje wel krijgen, gelijk ik hoop! En nou was mijn verzoek, of juffrouw mij weer wou inhuren; en dat juffrouw met menheer Willem hadt getrouwt; dat is een heer! en zoo gemeenzaam; wel zie, ik heb buiten u niemand zoo lief, als men heer. Toen ik daar zoo bij men heer zat thee te drinken, dacht ik nog om je grootvader, Pieter Burgerhart. Die is nog bij gelijks mijn dooppeet: want ik hiette maar Pieternelletje Pauwls, en ik had zoo een dingsigheid om ook een v a n te hebben; en toen

zei je grootvader: kom meid, we zullen je Pieter-nelletje Degelijk noemen; 't heugt mij nog klaar; ik lei het pampier in de etenskast in men keuken, en grootvader deedt zijn schoenen nog aan, en hij lachte dat hij schudde, omdat ik zoo blijde was met men v a n. Ik had het zoo kostelijk bij je ouwers, en ik heb het nu ook goed; en als ik oud word, dan denk ik, onze lieve Heer zal ouwe Pieternel niet verlaten; daar vertrouw ik op. Zoodat ik maar wou zeggen, dat ik altoos dacht, dat men heer Willem je was opgeleit. Hoor, het is mij hier te drok, en daar zijn meer huizen dan kerken. Ik wou een stil dienstje bij twee eenige luidjes, daar ik men werkje zoo zelf kon betrezelen; en wij kennen mekaar, want juffrouw het wel duizendmaal op men schoot gezeten, en dan kon ik ook nog eens hooren van dien goeien heer Blankaart, die ik in velden noch wegen ontmoet; nou, ik kom haast nooit uit. Ja, juffrouw, zoo jij en men heer Blankaart niet in den hemel kommen, dan versta ik mij dat werk niet. Wat was hij altijd grappig, en wat het hij mij dikwijls een gulden gegeven; en ik wou juffrouw graag wat in haar huishouwing koopen, al was het maar een glazenkasje, of een turfbakje; maar voorlede week kwam je tante Hofland mij tegen. Wel-nou Pietje, zei zij, weetje nou wel, dat jou juffrouw nou in zoo een slecht huis woont, en zoo werelds gekleed gaat? Ja juffrouw, zei ik, die weduw is een heel braaf mensch, dat weet ik heel wel, en juffrouw Saartje gaat gekleed, zooals alle rijke jongejuffrouwen; en, zei ik, onze lieve Heer ziet op het hart, niet op de kleëren, zei ik; nou, zei zij, kind, je hebt geen licht. Nou juffrouw, als je trouwt, wat zul je dan kerjeust wezen! en dat's evel geen zonde; want je moeder, die zoo vroom was, als er een mensch over een paar beenen gaan kon, en ouwe Hille, onze schoonmaakster, wel zooveel goeds gedaan het, die oud en katijvig wierdt, sting stijf van 't stof, toen zij trouwde; ik wou, juffrouw Saartje, dat je dat eens gezien hadt. Laat mij toch eens weten, of je haast bruidstranen zal

drinken. Alle mensen zeggen, dat je op je trouwen staat. Ik ben al tweemaal aan uw huis geweest; doch juffrouw was uit, en ik kom weinig uit, en 't is bij ons vreeslijk drok. 't Is nu net drie weken, dat ik aan deuzen schrijf, neem men stoutigheid ten besten. Was ik maar weer zoo in men eigen gedoentetje bij juffrouw, wat zou ik blij zijn! Ja, ik wensch nog uit juffrouws huis gedragen te worden; wist ik dat, ik zou zoo in mijn knopjes zijn, want dat was een groote gerustheid.

Nacht lieve juffrouw Saartje, van je ouwe Pienel, zoo pleeg je te zeggen.

PIETERNELLETJE DEGELIJK.

* *
.

VIJFEN-ZESTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan de
eertzame Pieternelletje Degelijk.

Mijn goeie beste Pieternell!

Ik heb uw brief gelezen: wel heden, ik wist niet, dat je zooveel bij mekaër kon stichten. Ik ben met uw brief machtig in mijn schik. Als het eens jou uitgaansdag is, zendt mij dan een kruier, dan zal ik thuis blijven als ik uit de kerk kom, en wij willen weër eens heel veel praten; je weet, Nelle, daar hou ik veel van. Meid, wat houd ik van je, omdat je mij zoo wèl opgepast hebt, en zoo dankbaar aan mijn lieven vader en moeder zijt. De heer Blankaart is naar Frankrijk, zoodat gij hem niet lichtelijk zult tegenkomen. Ja, dat is een man, nietwaar? och, ik heb hem zoo lief! maar ik ga niet vrouwen, daar is geen woord waar van. Wees jij gerust; al werd jij tachtig jaar, dan zal je

toch bij mij wonen, als ik getrouwd, of op mij zelve ben. Sterf dus, als je toch sterven moet, maar gerust voort, 't zal zoo zijn. Zeker, Pieternel, als gij oud en zwak wordt, zal ik voor u zorgen, en je zult dan zien, dat het heel goed is op onzen lieven Heer te vertrouwen. En zei tante „dat je geen licht hadt?“ Heden, meid, gij moest eens aan tante gevraagd hebben, of 't waar is, dat zij zal trouwen, en met welk een heer; maar daar heb je niet om gedacht. Ik zal heel graag, als ik trouw, wat in mijn huishouden van je hebben; maar 't hoeft juist zooveel niet te zijn, als je voornemen was. In dit papiertje liggen twee ducaten, die doe ik u present, omdat gij zoo een beste meid zijt en mijne ouders zoo liefhebt. Spreek er maar niet van tegen mij; koop er wat voor: zal je, Pieternel? De juffrouw, daar ik bij in huis woon, is net zoo een brave vrouw als mijne moeder was, dan kan je eens denken. Nu, ik ga niet trouwen, hoor. Gij weet wel, wie u dezen schrijft.

S. B.

P.S. Dat joului koetsier van Keulen is, kan ik wel denken. Nacht, goeie meid.

ZES-EN-ZESTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Abraham Blankaart.

Ge-eerde Heer en Voogd!

Mijn verlangen om eens van u te hooren, drijft mij u dezen te schrijven, hoewel ik waarlijk niet veel stof heb. O mijnheer Blankaart, wat ben ik bij eene brave vrouw; zij is zeer krank geweest, maar ik heb haar

zoo trouw opgepast, omdat ik haar zoo lief heb: en zoo ik die vrouw verloren had, wat dan? Ik geloof, dat ik dan ook schielijk dood zou geweest zijn, zoo heel lief heb ik haar, en zooveel achting heb ik voor haar. Nu, zij is bijna hersteld. Wat leer ik hier goede dingen; ik weet niet, waar de tijd blijft. Ik ga wel in de kerk, en lees ook in den Bijbel; want in beide te doen, vind ik veel genoegen; maar ik ga ook in de comédie en op 't groot concert. Met den heer Brunier en zijne lieve zuster mag ik immers wel? Ik onderhoud ook mijn Fransch en Engelsch, ja leer beide veel beter uitspreken, omdat ik in de waarde vrouw zoo eene meesteres heb. Mijn muziek gaat zijn gang; alle daag dreun ik, of 's lands welvaart daaraan hing. Wanneer, mijn lieve voogd, komt gij toch thuis? Wat heeft de oude juffrouw Willis mij een brief geschreven! och, werd ik ook nog eens zoo eene vrouw!

De jonge heer Edeling (de koopman) bezoekt ons dikwijls. Wat is dat een braaf, verstandig man! en wat hoor ik hem gaarn met juffrouw Buigzaam rede-neeren! Hij zegt, dat hij mijnheer Blankaart kent, dat's goed! nu kan ik eens met iemand over u spreken. Vaarwel, mijn geëerde voogd; ik ben

Uwe gehoorzame Pupil,

SARA BURGERHART.

P.S. Pieternel, die bij ons gediend heeft, heeft mij verzocht, u van haar de dienstpresen-tatie te schrijven.

ZEVEN-EN-ZESTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mijn beste Meisje!

Uw brief is mij zoo welkom, dat ik hem ten eerste ga beantwoorden. Dank God, mijn kind, dat gij bij zoo eene verstandige en godvreezende vrouw gekomen zijt; het had ook heel scheef kunnen uitkomen; als gij nu eens bij slecht volk beland waart, en gij hadt eens meê moeten doen: gij weet, die met pek omgaat, wordt er door besmet. Ja, dat zou droevig voor u geweest zijn, zoo deze vrouw gestorven ware, dat begrijpt gij wel. Dat gij uw plicht omtrent haar deed, doet mij zóó goed, en geeft mij zooveel vreugd, dat ik u een wisseltje zend van honderd ducaten, van mij, tot een teeken hoe tevreden ik daarover ben. Koop er wat moois voor, en draag het mij tot gedachtenis; en doe altoos uw plicht, zult gij? Gij moogt heel wel met ordelijke lieden uitgaan, als het maar niet te drok loopt: nu, gij zijt in goede handen, daar vertrouwd ik op: want gij zijt jong, kind, en ik weet, hoe jongelieden toch zijn.

De heer Hendrik Edeling is mij zeer wel bekend: 't is een allerbest jong heer, en een knap kerel ook. Ik heb somtijds, weet gij, rare invallen; en ik mag de jonge meisjes gaarne wat kwellen; wat zegt gij, Saar, als die heer eens zin in u had, zoudt gij daar wel veel tegen hebben? Nu, zin of niet, als gij mijn eigen dochter waart, en die heer dan zin in u had, en mij dat zeide, ik zou u aan hem geven, tenminste zoo gij er niet tegen waart. Zie, kind, ik hoop u nog gelukkig getrouwd te zien. Doch meisje, meisje, pas op! Gij zult een heele rist vrijers krijgen; zij zullen om u dwarlen, als muggen om de kaars. Gij zijt nu in den vrijetijd; is 't zoo niet? Ik eisch niet van u, dat gij mij kennis zult geven van alle beuzel-

praat, die zij u komen aan 't oor piepen; maar ik verwacht van u, indien gij aangezocht wordt door iemand, die gij genoeg in aanmerking neemt om hem nader te willen leeren kennen, dat gij mij dit zult melden.

Begrijp, mijn kind, dat van uwe keuze uw gelukkig of ongelukkig leven zal afhangen; en dat ik, immers zoolang als gij mijne pupil zijt, u zal beletten uwe keuze te volgen, „indien brave en verstandige lieden, die u liefhebben, mij zeggen, dat gij eene dwaze keuze doet.” Ik zie niet op geld: zoo gij maar een fatsoenlijk man neemt, die u verdient. Maar ik denk niet, dat zoo een braaf meisje zich zal vergooien aan een jongen, die al zijne verdiensten aan zijn snijer en kapper verplicht is; die, als een recht vrouwenaapje, daar zoo heen kwispelt, en twee horlogies draagt, daar ik zoo satans nijdig over kan worden, dat ik hun wel eens een losse maling wou geven.

Ik heb wel gehoord, dat vele dames, bij de twaalf geloofsartikelen, — die gij immers wel prompt kent, hoop ik? — dit tot het dertiende maken: „Ik geloof, dat de bekeerde lichtmis de beste man maakt.” Geloof het niet; 't is allemaal leugen; er is geen stip van waar aan, geen kriezel.

Hoe zou het mij bedroeven, als ik merkte, dat gij deze ketterij toestemdet! Gij, meisjes, praat (de wijste niet te na gesproken) somwijlen, alsof gij in uwe hersens gepikt waart. Wat weet gij toch van lichtmissen? Een losse malle jongen, die zijn goed verbruid, en om peper moet, omdat hij zijn koorntje groen at, is geen lichtmis; hij is een gek, die men te Delft moest gaan opsluiten.

Een lichtmis is een geraffineerde deugniet, die zijn roem en vermaak stelt in eerlijke jonge meisjes en brave vrouwen te bederven; die Gods geboden veracht; de wetten der vriendschap schendt; met zijne eeden speelt; met één woord, een allerverfoeilijkst man, die te gevaarlijker is, naarmate hij een minnelijk figuur en een aardig vernuft heeft; die de welvoeglijk-

heid zoo lang in acht neemt, tot hij de onnoozele in slaap heeft gewiegd, en die in staat is om schatten aan zijne huurlingen uit te deelen. Geloofst gij, mijn kind, dat zoo een schepsel ooit de beste echtgenoot worden kan? Alle fouten, door overijling en in het gestorm der driften begaan, maken geen deugniet uit, indien hij de fouten, zoo ras hij die ziet, verfoeit en schuwt: maar een lichtmis is zoo bedorven van smaak, zijne neigingen zijn tot hebbelijkheden dermate opgegroeid, dat hij nimmer eene betere vrouw verdient, dan de allerslechtste uit de hende, die hij bedorven heeft.

Een braaf, verstandig, kundig, goedaardig man, is de beste echtgenoot. Een man van dit karakter verdient al de liefde, al de achting van eene vrouw, die hij zoo gelukkig poogt te maken, als zij ooit op deze wereld zijn kan.

Ik zal hier niets meer over schrijven; zooals ik zeg, gij hebt de beste raadvrouw bij u. Gij kunt juffrouw Willis ook altoos om raad en om onderrichtingen vragen. Maar ik hou zooveel van u, dat ik u dit toch zoo eens schrijven moest. Groet uit mijnen naam de brave vrouw, aan wie gij zoo gehecht zijt; verzeker haar van mijne bizonderste achting. Groet ook mijn vriend Edeling; en als gij Pieternel spreekt, insgelijks. Wel, ouwe Pieternel, denkt die nog aan mij? Nu, als ik sterf, krijgt zij een legaatje. Zeg het haar niet; zij zou huilen van blijdschap, en van droefheid ook. De oude Petersen zal u, op uw order, het geld bezorgen. Die oude stam heeft ook wat aan mij verdiend, zoo eerlijk en zoo hupsch is de man.

Nacht, mijn lieve kind, uw liefhebbende Voogd,

ABRAHAM BLANKAART.

P.S. Laat uw clavier, en alles wat tot uw lijf behoort, op mijne order, van uwe tante halen.

* *
.

ACHT-ENZESTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Cornelia Hartog aan
Mejuffrouw Wilhelmina van
Kwastama.

Ik heb uwe geleerde dissertatie, Over den oorsprong der oude talen, met een goedkeurend genoegen gelezen; alsook uwe Oordeelkundige remarques over de Nederduitsche Poëzij. Het attisch zout is, in het laatste stuk, niet gespaard. Nederduitsche poëzij! quelle sottise, ma chère! De goede, 'k spreek niet eens van schoone, dichtstukken onzer landgenooten zijn gelijk aan de druiven uit Siberien; en de poëtische, door kunst en vlijt aangebrachte, vruchten smaken zóó insipide, als de uitgebroeide ananassen, die wij onlangs, bij mevrouw de Barones von Birchenstein, op het dessert hadden. Evenwel, ma chère, ik vergeef het onze broddelaars en broddelaarsters, dat zij ons zooveel vodden opdringen, nu gij uw schertsend vernuft, ten hunnen koste, zoo voortreffelijk hebt beziggehouden.

Vous êtes ma confidente: ik moet u niet onkundig laten; in welk eenen staat zich mijn hart bevindt. *Chère van Kwastama*, wat zal ik zeggen? *Je soupire, je crains*; evenwel, waarom dat? Heeft de waarde man niet een goed oordeel? Is 't geen *homme de goût*; en heb ik niet meer dan één aanbidder gehad? 't Is waar, ik ben niet meer piepjong, maar un *air imposant* heeft ook zijne beminnaars. Eene schoone *taille*! mijn gelaat niet miniatuur fraai, *cela est bien vrai, ma chère*, maar het *tout ensemble* is niet versmadelijk. Indien de heer Edeling minder fraai man ware echter, zou hij mij zeer behagen. Is hij geen man van verstand? Kan hij dus met mij op dit *sujet* verschillen? Hij adresseert zich wel niet tot mij: eerbiedige liefde is

ware liefde. ZijnEdele kent en houdt zijne *distance*; *comme il faut*. Wat anders kan toch de reden zijn van zijne herhaalde bezoeken, indien hij niet om mij komt? Met wie kan zoo een man toch een discours formeeren, dan met uwe vriendin? Onze huisvrouw is een goedig mensch, doch daar loopt vrij wat dweeperij onder haar geloof; *entre nous*, is het geloof iets anders? Onze Bolingbrokes, onze Tindalls, onze Voltaires, hebben ons in staat gesteld om zoo te denken, als het den filosofhen betaamt; en ik twijfel niet, of de heer Edeling heeft te veel verstand, om niet tot de onzen te behooren. Juffrouw Rien du Tout kan niet in aanmerking komen, als men van redelijke schepsels spreekt. Juffrouw Brunier beteekent ook zeer weinig. Daar blijft dus niemand over, dan het meisje, waarvan ik u met een woord reeds in mijn laatsten iets meldde. Ik kan niet ontkennen, dat zij niet leelijk is; men moet toestaan, dat zij veel geest heeft; doch wat man als de heer Edeling kan zijn oog laten vallen op zoo eene pop; nog geen twintig jaar, en veel te woelachtig voor een man, die denkt.

Is het echter, *ma chère* van Kwastama, niet wat vernederend voor *une fille comme moi*, dus hulde te moeten doen aan eenen hartstocht, dien ik zoo lang met versmading en als beneden mijne edele natuur, heb beschimpt. Ik bloos over mijne zwakheid; wat helpt het mij? Sedert ik den lieven man gezien heb, ben ik zoo ongeschikt voor mijne studiën, als te voren voor het toilet.

De *Essay on Men* zelfs kan mijne aandacht niet overmeesteren. Het algebraische voorstel, dat Madame Cléambure mij ter bewerking gezonden heeft, ligt nog dáár, zonder een $a + b = c$ van mijne hand er bij gevoegd te hebben: enfin! de Hollandsche dreun is toch waar:

De wijsbegaerte leert ons wel

Om onze driften te betoomen;

Maar als de liefde komt in 't spel,

Is 't met de wijsheid omgekomen.

Dit coupletje is mij in 't hoofd blijven hangen; jufvrouw Burgerhart zong het onlangs eens: anders, weet gij, lees ik nooit Hollandsch; foei! om u te genoegen, schrijf ik ook mijne brieven aan u in die ongevallige taal: anders point de Hollandais! Indien er iets interessants voor mij (dat is voor u) voorvalt, wacht dan een tweeden brief van haar, die is ma chère Van Kwastama, entièrement la vôtre,

CORNELIA HARTOG.

*
*
.

NEGENEN-ZESTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Charlotte Rien du Tout
aan den heer Dirk Welgezind.

Ge-eerde Heer en Oom!

Toen ik laatst bij oom was, was oom zoo driftig, omdat ik zei, dat ik gaarne van logement wilde veranderen; en 't is evenwel waar, oom, dat ik het zoo gaarne wou. Oom die vroeg mijn naar de reden; maar die heb ik er niet voor; zoodat oom wel denken kan, dat ik die niet geven kon aan oom: een menschenzin is een menschenleven, zeit het spreekwoord. Juffrouw de weduwe doet mij wèl, dat moet ik zeggen; maar 't is mijn nu al zoo oud. Ik ben hier al ruim twee jaar; als oom daar maar eens op blijft te letten, en ik ben evenwel ook geen kind meer, zou ik hopen. Ik weet wel, dat ik van ooms goedheid afhang; maar 't is immers niet kwaad te keuren in een mensch, dat een mensch graag verandert. Mijn groene taffen sak zou ik ook graag tegen een andere verruilen; ik mag het ding niet meer aan mijn lijf hebben, en ik ben

evenwel ooms nicht, en dien ordentelijk gekleed te gaan, zooals oom wel weet; want oom is immers mijn moeders eige vleeschelijke broeder, nietwaar oom? Maar het tocht hier zoo vreeselijk in alle vertrekken, en daarvan krijg ik zulke brakke zinkens op de kiesen; zoodat, oom, geef uwe toestemming, ik weet wel een ander huis, als oom maar voor 't geld zorgt; en als ik om wat zakgeld mocht verzoeken, ik heb nu geen gulden meer in mijn beursje; alles is te duur, zooals oom zelf zegt. Mijn compliment aan tante. Ik ben, oom,

UEd. Dienaresse en Nicht,

CHARLOTTE RIEN DU TOUT.

(Deze brief, als ook die van Pieternel, is eenigzins van de taal- en schrijffouten gezuiverd, opdat men dien zoude kunnen lezen.)

* *
*

ZEVENTIGSTE BRIEF.

De heer Dirk Welgezind aan Mejuf-
vrouw Charlotte Rien du Tout.

Nicht Lotjel

Gij zoudt lang naar antwoord wachten, zoo ik u niet moest doen weten, dat ik u beveel om daar te blijven, waar gij zijt; en zoo gij mij ooit weêr met uwe zottigheden komt plagen, dan, dat zeg ik u van te voren, zullen wij geen vrienden blijven. Ik kan niet met u redeneeren; anders zou ik u aantonen, hoeveel reden gij hebt om u gelukkig te achten, dat gij in het huis eener dame woont, die de achting van alle brave lieden verdient.

Haal me de duivel! juist zoo een uilskop was uw vader; en nog verwensch ik uwe moeder, als ik denk, dat zij zoo een Franschen niet-met-al in onze familie bracht. Nu, dat kunt gij niet helpen; ik zou er ook niets van zeggen, waart gij zulk eene malloot niet. 't Is goed, dat mijne vrouw geduld met u heeft; anders zou ik eens braaf uwe les leeren. Schaamt gij u niet, om u aan te stellen alsof gij tien jaar waart? Wat doet gij, waar brengt gij uw tijd meê door? En is dat geld ook weêr op? Wat hagel! Wel denk jij, dat oom razende dol is? Heb ik zelf geen kinderen? En wat doet gij met uw geld? Gij speelt immers nooit, dan om een halve stuiver boven Jan, en een stuiver onder Jan? Ik geloof, dat gij al uw geld verbruist aan linten en nietigheden; en dan gaat het er meê als met de groene sak. Nu, gij kunt zien hoe 't afloopt; ik geef geen geld, boven uw gewoon speldegeld.

Als gij toch kiespijn hebt, hoeft gij niet uit te gaan. Zijn die witte kousjes al af, die gij voor uw oudste neefje zoudt breien? Och, ik geloof, dat het heele boeltje, met het kousje daarbij, nog zoo ligt, als gij 't vóór zes maanden van tante medenaamt. Foei! Lui voor een meisjel

Goeden dag, nicht; uwe tante groet u insgelijks; ik ben uw misnoegde oom,

DIRK WELGEZIND.

* *
*

EENEN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Juffrouw!

Ik heb onlangs eene vriendin verloren; ze heet, bij gelijk (zeit onze Pieternel), Anna Willis; kent gij

haar? Ik vrees neen. Nu, dat zij zoo, weet gij ook, waar ik haar weêr kan vinden? Eilieve, wijs mij den weg, want ik verlang de kennis te hernieuwen; 't was toch, waarde juffrouw, een in vele opzichten braaf mensch: wij hebben een klein verschilletje gehad, en zoo al pratend en weêr pratend, heb ik haar onderweg verloren. Ik wil zeggen, dat ik niet twijfel, of ik zal haar wel weêr vinden. Het horlogie onzer vriendschap staat maar wat stil, doch de eene of andere heusche vriend zal het wel weêr opwinden, en dan zal het weêr zoo fiks wijzen, en zoo krek loopen als immer. Ik schrijf u dus maar in voorraad. Ik zou zelfs besluiten kunnen om u dezen te zenden, zoo gij mij alleen beleedigd hadt. Maar, dewijl de waarde vrouw, die men niet kan kennen zonder haar hoog te achten, door u zoo verkeerd behandeld is, en gij daarvoor geene vergoeding aan mij doet, zal ik alles opzamelen wat ik schrijf, even of ik u per post schreef. Zoodra gij mij zegt: „Ik heb juffrouw Buigzaam beleedigd: 't is mij leed, ik heb slecht gedaan:” is al mijn geschrijf, nevens mijne vriendschap, weêr tot uwen dienst.

Dewijl ik aan mijne eenvoudige oprechtheid wil vasthouden, zal ik u weêr alles wat er omgaat schrijven; en daaruit zult gij kunnen zien, dat ik zeer gaarne met uwe meerderheid van verstand mijn voordeel doen wil, indien gij in den stijl uwer lieve moeder, en met wat minder airs, mij die gunst aanbieden wilt.

Volgens afspraak gingen Letje en ik, op den bepaalden dag, de taffen zien. De drie demoiselles dronken thee, en wij gevolgelijk ook. Onder het theedrinken kwamen er twee heeren in, om zijden kousen en een hairzak. Alle welgekleede mannen spreken ééne taal, als zij de eer hebben tegen jonge dames te spreken; zooals gij weet, Naatje.

Zij zochten kousen uit, en wij taffen stalen. Gij begrijpt wel, dat zij onzen smaak admireerden. Nu dan, zij gingen beide zitten. De oudste juffrouw vroeg naar de Historie der beide Indiën door Raynal (in 't Fransch begrijpt gij). De heer

R. noemde het un chef d'oeuvre. Zij spraken vervolgens over eenige Pièces volantes, die dagelijks uitkomen; en zijn vriend gaf haar la Bibliothèque des Arts over: naar gewoonte, zeide hij. De heer R. sprak, dacht mij, zeer wel, ofschoon hij véél sprak, en dan is dit al een heel kunstje, nietwaar? Hij sprak met extase van de dichters Pope, Thomson en Akenside; en met geene onbevallige houding zeide hij: oui, ma chère Marianne:

Virtue alone is happines below.

Ons discours duurde wel een uur, denk ik, want ik had ook nu en dan een woordje ingebracht, dat met aandacht gehoord en met lof toegejuicht werd, zooals dat van zelf spreekt, Naatje. De demoiselles zeiden mij, „dat deze heeren zeer rijke, zeer fatsoenlijke lieden waren, en dat de heer R. geparenteerd was aan onze eerste familien. Hij had une superbe bibliothèque, en zou ons graag dezelve heel en al ten gebruike geven; ook dat hij aan eene der juffrouwen gevraagd had, waar ik woonde, en gezegd, dat hij de vrijheid zoude nemen om de Essay on men, in vierderlei talen bijeen gedrukt, te brengen, wyl hij gemerkt had, dat ik die wel eens zoude willen zien.”

Thuis komende, verhaalde ik ons avontuurtje aan juffrouw Buigzaam, en liet haar de stalen zien, die ik bij mij had. Juffrouw Hartog zette een vieze tronie, en vond de taffen zeer commun. „Zoo,” zei zij, „en de heer R. heeft die zeer fraai gevonden. Kent gij den heer R., juffrouw Burgerhart?” — „Zooals gij hoort, juffrouw Hartog.” Zij werd vriendelijker. — „Kent gij dien heer?” vroeg de weduwe. — „Ja, mejuffrouw, bij reputatie. Hij is een man van geboorte, un homme du ton peut-être; mais un homme d'esprit.”

Rien du Tout was uit; Hartog ging uit, en wij hadden het huis vrij. Nu, zei ik, zullen wij eens een recht lief

stil stichtelijk avondje hebben, en dribbelde, met een half menuet pasje, de tafel om. Wij verzochten de waarde vrouw om voor ons wat te lezen, en kregen ons naaien. O, Naatje, nooit heb ik zulk lezen gehoord, en zulk eene lieve stem is er niet! Zij voldeed aan ons verzoek, en las een boekje: „De vroolijkheid van een godsdienstig leven;” dat gij zeker kent. De avond vloog om. Hoe gelukkig waren wij! Half negen kwam ons Lotje thuis, ging zich ontkleeden, en in de kamer gezeten zijnde, vermaakte zij zich met Jillis, onze kat. De tafel had reeds drie kwartier gedekt gestaan, toen de savante binnentrad; zij haastte zich, was minzaam, spraakzaam zelfs. Wij zagen wel, dat zij wat verlegen was; zij wist wel, dat zij nog wat te goed had; maar ik beschuldig nooit iemand die zichzelf beschuldigt; en de lieve goedaardige vrouw maakte geene remarques.

Toen wij reeds ieder in ons paviljoentje lagen, hadden Letje en ik het nog zeer druk over hetgeen er gelezen was: ik zie duidelijk, dat Letje verstand en smaak heeft; maar 't is een verwaarloosd verstand, en een nog ongeoeffende smaak: zoo vergenoegd als engelen slapen wij in.

Morgen zal ik dezen vervolgen, zoo er iets, mij betreffende, voorvalt. Gij weet, ik leg alles bij elkan- der, totdat ik mijne vriendin Willis vinde.

* * *

Dees dag is stil en eenzelvig voor uwe pupil afge- loopen; en ik ben maar wat aan 't haspelen geweest, omdat Letje in 't nauw was. 't Geval is zeer verre uitzierende; — zij heeft, dezen middag, het bierglas van juffrouw Hartog gebroken. Hare veel wereld be- waarde Letje niet voor haar misnoegen; en, dat nog erger is! ons niet voor het aanhooren eener (geloof ik althans) geleerde oratie over de fraaiheid en bizonder- heid van dit glas, „'t welk zij van Lord Muffle, toen die hier in 't land was, gekregen had; 't was naar de

regels der geometrie gemaakt, enz., enz., en zij had liever, dat juffrouw Letje haar grootsten spiegel gebroken had, dan dat glas." — „En ik niet," zeide Lotje, „want dat beduidt een dooie." Dit deed mij lachen. Letje verzocht excuus; juffrouw Buigzaam gaf aan Frits last, om even zoo een bierglas te koop; en juffrouw Hartog hield hare opgelapte meerderheid.

* * *

Alweêr een dagje! wel Naatje, en nogal geen brief van u. 't Zal bij mij altemaal verwilderen. 't Hek is van den dam, de schapen loopen in 't koorn. Wat nieuws. De heer R. is hier aan huis geweest, en bracht mij het boek, waarvan ik u gemeld heb. Hij zat een uur bij ons. Hij sprak meest met de waarde vrouw. Waarlijk, 't is een schoon, welgemaakt man. Ik geloof, dat hij veel geest heeft. Het gesprek ging over de algemeene liefdadigheid, bij gelegenheid dat men eenen drenkeling voorbij bracht, die gelukkig gered was. Hij merkte aan: „dat, ofschoon onze deugd niets kan verdienen, zij echter altoos iets voortreffelijks blijft; en dat hij het met de oude Romeinen hierin eens was: het is veel schooner één burger te behouden, dan honderd vijanden te dooden."

Juffrouw Buigzaam was wel voldaan over zijne redenen. Ik plaag Letje gruwelijk met hem, want hij schijnt voor haar zeer veel attentie te hebben, schoon hij mij zijne bibliotheek heeft aangeboden, nevens een keurlijk geschreven catalogus, om te zien, wat mij zoude aanstaan. Nu, dat vind ik wel héél lief, en zal er ook gebruik van maken: „Zoodra ik meer lichts omtrent dit luchtverschijnsel, 't welk nu aan onzen huiselijken horizon opdaagt, hebbe, zal ik u daar meer van zeggen." Ziedaar, zoo zoude juffrouw Hartog spreken.

* * *

Nog geen brief van Rotterdam! Geduld. — Maar ik moet evenwel nu zeggen, dat gij uwe voogdijschap slordig laat liggen. En ik, arme ziel! krijg onderwijl vrijers als zand. 't Is of heel Amsterdam weet, dat gij mij mondig verklaard hebt. Hebt gij dan met mijne tante overleid, om mij zoo maar kort en goed aan den Satan over te geven? Niet dat die hier ook al geweest is; was dit zoo, Rien du Tout zou mij dat wel gezegd hebben; zij is, zegt zij, „met een helm geboren, en kan kwaad zien.” Nu, dat kunnen er wel meer, en ook al daar het niet is, ook Naatje? Foei, dat gij mij zoo in den pekel laat zitten! Daar heb je dan vooreerst mijn kostelijke vriend Cobus; ja, die eerst komt die eerst maalt: daar heb je dan mijn allerliefste Willem, uw broeder; daar heb je dan de heer R., die mij een boek brengt; ende ten vierde, daar heb je dan de zeer ernstige, zeer stemmige, zeer verstandige heer Edeling. Ik heb wel geen haast om te trouwen; doch als ik nu maar wist, welk man ik moest kiezen, als mij die haast eens overviel: dat is het maar.

* . *

Nog geen peccavi! en de dag is om. Lees ten slotte dit volgende. Letje kwam bij mij. De arme Lot, zei ze, is bedroefd, en, ik geloof ook, ergens om verlegen.

Ik. Dat spijt mij, waar is zij? Laten wij zien, wat er scheelt. Wat scheelt u, juffrouw Lotje?

Zij. Wel dat geloof ik ook; mijn oom Dirk is zoo boos op mij, omdat ik hem iets verzocht heb; en, dat nu nog erger is, ik moet mijn kapper betalen, en ik heb geen gulden aan geld. [Zij schreide als een meisje.]

Ik. Is 't anders niet? kan ik u helpen met twee ducaten, ze zijn wel zeer tot je dienst; kom, wees maar vroolijk, uw oom zal 't zoo niet gemeend hebben.

[Ik gaf haar de ducaten: maar zoo dankbaar als dat mensch was!]

Zij. Ik beloof u, uw geld in de volgende week vast te betalen.

Ik. Nu ja, dat's wel.

De sloof zat te breien zonder opkijken, aan een witte garen kinderkousje: „dat's een veeg teeken,” zeide Letje tegen mij. Arme meid! 't is waarachtig een groot kind. Ik hoop, dat ik haar toch nog zal leeren spellen en wat schrijven, want het eerste is ellendig, immers als zij een opschrift leest, en haar waschbrief is een lijst van tooverkarakters.

S. B.

TWEE-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Ten vervolge.

Gij zijt zeker dood, of de bruid: anders, dunkt mij, moest ik al eene schuldbekentenis hebben. Ik vervolg, hoe dit zij, mijn dagverhaal.

Dezen namiddag kwam de heer Edeling ons, onder het theedrinken, bezoeken. Hij nam een aardig vierkant, klein, looden kistje van zijn knecht op de stoep af, zooals ik gezien heb. „Een klein presentje fijne groene thee. Mijne moeder,” zeide hij tegen de weduwe, „vond altoos veel baat bij een kopje groene thee, als zij zware hoofdpijn had; ik merk, dat dit uwe kwaal is, mevrouw, laat ik mogen zien, of dit middel ook bij u van effect zij.” Het werd minzaam aangenomen, men nam terstond de proef, en 't gevolg was probatum! Was dat niet charmant van hem? Maar wat zou men niet voor zoo een engel van eene

vrouw doen, Naatje? Juffrouw Hartog zat met een boek voor haar, en haar hond in haren schoot. De heer Edeling zat naast haar, en keek eens ter gluip naar 't boek. „Wilkinson, over de genoegzaamheid der deugd,” zeide zij met veel houding. Ik zal het gesprek dialogiseeren. (Hoe smaakt u dit woord? Eigen vinding, kind.)

Edeling. Daar is zeer veel voor en tegen.

Juffrouw Hartog. Wilkinson heeft zijn stuk betoogd: 't is voldongen; 't is maar afgedaan.

Edeling. Zoo de deugd, in den zin des schrijvers, alle menschen, ten allen tijde, en in alle omstandigheden gelukkig maken kan, dan moet, naar mijn inzien, de deugd niet slechts alle hare natuurlijke gevolgen voor hare bezitters beveiligen, dit niet alleen; zij moet dan ook de even zoo natuurlijke gevolgen der ondeugd kunnen veranderen of weren, zoodra die den deugdzaam zouden aanvallen.

Juffrouw Buigzaam. Gelieft mijnheer dit nog eens te zeggen.

Edeling. Gaarne, mevrouw! [Hij boog zich.]

Juffrouw Hartog. Ik voel al waar 't heen wil. [Stout kijkende.]

Edeling. Is de deugd genoegzaam voor mij, dan, bijvoorbeeld, moeten naarstigheid en overleg mijne goederen niet alleen vermeederen, maar die ook voor diefstichtige handen beveiligen; doen zij dat niet, en mis ik mijne goederen, dan moeten zij maken, dat dit voor mij evenzoo is, alsof ik die nog bezat.

Juffrouw Buigzaam. Dit, dunkt mij, is klaar en eenvoudig.

Juffrouw Hartog. Zoo uwe naarstigheid u nu iets in de plaats gaf van die gestolen goederen, dat u evenzeer voldeed, waart gij dan niet zoo gelukkig als ooit?

Edeling. Zeer zeker. Ik heb dit reeds toegegeven. Komaan, wat geeft zij mij nu in de plaats?

Juffrouw Hartog. De bewustheid, dat gij, buiten uwe schuld, ongelukkig zijt.

Edeling. Hoe, is dan de bewustheid, ik ben ongelukkig, niet reeds een bewijs, dat de deugd in zichzelf ons niet gelukkig maakt?

Juffrouw Hartog. Dit is eene drogrede: zij gaat niet aan.

Edeling. Wel zeer uw dienaar; het is een natuurlijk gevolg van het axioma.

Juffrouw Hartog. Waarom stelt gij uw geluk in uwe goederen?

Edeling. Waar behaagt het u, dat ik het in stelle?

Juffrouw Hartog. De deugd, mijnheer, is geluk, en geluk is deugd.

Edeling. Dat is zoo wat onbepaald: eilieve, geef eene definitie van beide; ten minste, — bewijs hetgeen gij stelt.

Juffrouw Hartog. Deugd is, voldoen aan de eeuwige wetten der billijkheid. Hij die kan zeggen, ik heb aan deze wetten voldaan, is gelukkig.

Edeling. Ook als hij honger lijdt, door smarten wegkrimpt, of door den laster gegriefd wordt?

Juffrouw Hartog. Dit alles belet hem niet te voelen, dat hij aan die eeuwige wetten voldaan heeft.

Edeling. Dit neemt echter niet weg, dat hij zijne ellenden voelt, dat hij lijdt, dat hij weent.

Juffrouw Hartog. Ja, hij is echter zoo gelukkig, als hij in zijn rang en toestand zijn kan.

Edeling. Zoo! dan wilt gij eindelijk zeggen, deugd geeft ons zooveel geluk, als haar bezitter daaruit halen kan? doch dit zegt niets; men kan dit met evenveel grond van de ondeugd zeggen.

Juffrouw Hartog. Is dan de deugdzame, die kommer en smarte lijdt, niet gelukkiger dan hij, wiens geweten zegt: gij hebt deze eeuwige wetten geschonden?

Edeling. Vast! óók omdat een knagend geweten veel erger moordt dan lichaamssmarte. Maar nu is de vraag niet: „of een braaf mensch gelukkiger zij, dan een booswicht;” maar, „of de deugd, op zich zelve, genoegzaam is om gelukkig te zijn?”

Juffrouw Hartog. Zijn wij dan niet vrij? Heeft de eeuwige rede ons geluk niet in onze eigen handen gesteld?

Edeling. Indien ik u dit al eens toesta, wat is dan uw besluit?

Juffrouw Hartog. Dit is mijn besluit: indien, zooals waar is, wij ons niet kunnen bewaren voor rampen en smarten, maar ons wel naar de wetten der deugd schikken, dan moet de deugd ons gelukkig maken: want anders stond ons geluk in de macht der dingen, die geheel buiten ons bestaan, en het was onmogelijk, ooit gelukkig te kunnen zijn.

Edeling. Maar hebben wij niets anders in onze macht, dan dat wij ons naar de wetten der eeuwige rede kunnen schikken?

Juffrouw Hartog. O mij! daar treed ik in een speld; wat pijn is dit!

Saartje. Leg er uwe genoegzaamheid der deugd op, en de pijn zal schielijk bedaren.

Edeling [Mij ter zijde aanzienste, zegt zachtjes] Onbetaalbaar.

[Juffrouw Buigzaam glimlachte; Letje keek stemmig voor zich, en ons groote kind breide gestadig al voort.]

Edeling. Nu, mejuffrouw, wat zegt gij?

Juffrouw Hartog. Weet mijnheer zoiets, dat buiten de deugd zeer zeker aanwezig is?

Edeling. Dat is de vraag, en ik verzocht een antwoord: maar, komaan! zou de godsdienst niet al zooveel tot ons geluk toebrengen, als de deugd?

Juffrouw Hartog. Hoe! is een godsdienstig mensch niet deugdzaam?

Edeling. Zeker: doch een deugdzaam mensch is niet noodzakelijk godsdienstig.

Juffrouw Hartog. Gelief mij dan dit wat meer uit te pluizen!

Edeling. Uwe bewoording is wat vreemd; ik wil u echter, onder verbetering, mijn oordeel wel zeggen: enkel en alleen uit aandrift onzer natuur, goed te doen,

is een werktuig der deugd zijn. Eigenlijk is deugd strijd; het is uit beredeneerde beginsels goed doen. Godsdienst is goed doen, met het heilig oogmerk om ons aangenaam te maken bij dat Wezen, 't welk ons gezegd heeft: „doet dit en gij zult leven.”

Juffrouw Hartog. Dat is zoo fijn gesponnen, dat ik het niet begrijp; begrijpt gij het, juffrouw Burgerhart?

Saartje. Ik geloof ja. Meent mijnheer niet dit: mijn aard in goede dingen alleen in te volgen, maakt mij een werktuig der deugd; in weêrwil van mijn aard het goede te doen, is deugdzaam zijn; en dit te doen met een Gode welbehaaglijk oogmerk, is godvreezend zijn? Wat zegt gij ervan, juffrouw Lotje?

Juffrouw Lotje. Ik zwijg doodstil, 't is of ik in de kerk ben.

Juffrouw Hartog. [Zich op haren stoel neerzettende en met veel gewaai snuifnemende.] Voelt dan een godsdienstig mensch geen smarten? treffen hem geene rampen? Zoo ja, wat geeft dan godsdienst meer dan deugd? Welke wonderen verricht zij voor mij, meer dan de deugd?

Edeling. Juist dezelfde wonderen, die een uitmuntend wondheeler doet, boven een tiran. De laatste veroorzaakt u smarten, zonder u iets ter vergoeding daarvan aan te brengen, en alleen omdat hij u smart wil aandoen; de eerste doet u smart aan om u te genezen: dit is het onderscheid.

Juffrouw Hartog. [Schimpende, met een gedwongen lach.] Zool als ik echter, of in het rijk der hersenschimmen, of in dat der deugd, mijn genoegzamen grond van geluk moest zoeken, dan ga ik in het laatste, als het veiligste.

Juffrouw Buigzaam. Voor hen, bij welke de Voorzienigheid eene hersenschim is, zal de deugd niet lang iets wezenlijks blijven, juffrouw Hartog!

Juffrouw Hartog. Uwe aanmerking is vrij scherp; doch ik meende, dat de heer Edeling met mij sprak.

Saartje. Waar toont gij u gevoelig over? het scherpe stoort uw geluk immers niet, mejuffrouw?

Juffrouw Lotje. Ik wou, dat juffrouw Hartog mijne kiespijn maar had; het doet mij zoo zeer, en haar hindert het toch niet.

Saartje. Wel Lotje, daar verdienen je een snuijfe voor.

Juffrouw Hartog. Neem er de deugd bij, en zie of 't u hindert.

Juffrouw Lotje. De uwe, daar bedank ik althans voor; die helpt niet veel, want je klaagt meest altijd.

Edeling. Het smart mij, juffrouw, dat ik uit uwe reden moet opmaken, hoe gij denkt over den godsdienst. 't Ongeloof is voor een man ongelukkig; maar het is zoowel iets ongelukkigs, als iets onnatuurlijks in eene vrouw.

Juffrouw Hartog. Ik beken, dat dweeperij de pop der vrouwen is; zij stemt wonder overeen met de vrouwelijke zwakheden.

Saartje. Mogelijk heeft juffrouw Hartog deze pop niet, omdat zij zoo hoog boven onze sexe uitmunt, en geene harer zwakheden heeft.

Juffrouw Hartog. Jongejuffrouw [haar neus optrekkende], ik zit hier niet om met u te beuzelen, maar om met den heer Edeling te redeneeren.

Edeling. Ons gesprek is uit, mejuffrouw. Ik ontdek, dat wij geen vast punt hebben, waarin wij 't eens zijn. Die der Voorzienigheid geen geloof geven, die geene zedelijke en redelijke betrekkingen van het schepsel omtrent den Schepper toestaan, hebben zeker geen ander steunsel voor de deugd, dan de deugd zelve. [Juffrouw Hartog zag op haar horologie, stond op en maakte haar compliment: zij ging uit.]

Edeling. Ik moet nog lachen over uwe aanmerking, juffrouw Burgerhart: zij beviel mij bij uitstek! [Letje zegt dat ik een kleurtje kreeg.]

Juffrouw Lotje. Ik heb altijd gehoord, dat

juffrouw Hartog zoo geleerd was, en 't is of zij nu in de war zat. Maar ik geloof, dat zij paaps is, of zoo: zou zij niet, juffrouw Buigzaam?

J u f f r o u w B u i g z a a m. Dat geloof ik niet, juffrouw Lotje: hoe het zij, wij moeten elk onze plichten doen.

Vervolgens spraken wij over koetjes en kalfjes, over het mooie en slechte weêr en over de muziek: „Is mijnheer een liefhebber?” — „Ik speel zoo wat op de bas en op 't clavier, mejuffrouw; maar een meester ben ik niet.”

J u f f r o u w L o t j e. Ik wou, dat mijnheer eens speelde.

J u f f r o u w B u i g z a a m. Dat is nu te laat, en ook wij hebben geen de minste schikking gemaakt; mijnheer zal ons wel meer, hoop ik, een aangenaam uur bezorgen. Hij boog, en opstaande, groette hij ons allen beleefd, — en verdween. Ons soupetje was raar. Letje was neêrslachtig, omdat zij zoo weinig wist; Hartog knorrig en vol grillen; zij bedilde het eten, en grauwde onzen goeden knecht, die even aan haar stoel raakte, vinnigjes af. Juffrouw Buigzaam was stemmig, en sprak vriendelijk tegen Frits, om hem, als 't ware, schadeloos te stellen. Saartje Burgerhart kreeg een brief van haar voogd, dronk zijne gezondheid, en Lotje was alles vergeten... Einde des tweeden epistels.

* *
.

DRIE-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Suzanna Hofland.

Mejuffrouw en Tantel

De waarde heer Blankaart, mijn geêerde voogd, heeft mij bevolen om van uw huis te laten halen

mijn clavier, mijne gitaar, al mijne muziek, nevens al het linnen enz., dat tot mijn lijf behoort: zoo UEd. een dag, waarop dit u best convenieert, gelieft te noemen, zal ik op dien dag lieden zenden om het, onder mijne handteekening, te laten transporteeren. Ik wensch UEd. alles goeds en blijve

UEd. toegenegene Nicht en Dienaresse,

SARA BURGERHART.

* *
*

VIER-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
den heer Abraham Blankaart.

Geëerde Heer en Voogd!

Al leefde ik honderd jaar, en al deed ik niets in al dien tijd, dan u mijne erkentenis te bewijzen, dan nog zou ik geen tijds genoeg hebben, om u zooveel daarvan te toonen, als mijn hart en mijn plicht van mij vorderen. Uw edelmoedig geschenk streelt mij te meer, omdat mij dit verzekert van de vriendelijke goedkeuring mijns gedrags. Ik hoop er zoo een gebruik van te maken, dat ik u ook daarvan, zoowel als van de duizend guldens, behoorlijk rekening zal kunnen doen.

Ik heb tante een briefje gezonden, waarvan de kopy hiernevens gaat, en zij heeft mij laten zeggen: „dat zij order van u zelf moet hebben; doch dat zij nog zoo iets met u te verrekenen heeft.” Ik had echter zoo heel graag mijne muziek, mijn clavier en gitaar.

En nu zal ik eens eene nieuwe pen snijden: ik heb er mij reeds in mijn deshabilityé toe gezet, om uwen dierbaren brief ordentelijk te beantwoorden. Kan ook

een verstandig, teederlievend vader wel meer belang stellen in zijn gehoorzaam kind, dan gij, mijnheer, in mij stelt! maar geen kind zal ook mij in dankbaarheid en leerzaamheid, hoop ik, overtreffen.

De heer Edeling is een uitmuntend jongman! Nooit verlaat hij ons, of wij achten hem nog meer, dan den laatsten keer dat wij hem zagen. De lieve vrouw spreekt van hem, zooals zij zelden spreekt. Maar, mijn lieve heer Blankaart, zou zoo een man, en die zooveel goederen bezit, immer aan mij denken! Neen, zoo verwaand ben ik niet. Zoo een man moet eene vrouw hebben, die hem nader komt: nu, dat is zijn zaak. Ik heb geen den minsten trek om van staat te veranderen. Ik heb nog nooit een man gezien, dan dien ik, op zijn allermeeft, alleen mij tot vriend wenschte. Wil ik u eens wat zeggen? Daar is de jonge heer Willis, die heeft mij gezegd, dat hij mij bemint. O 't is zulk een braaf, eerlijk, bevallig jongman! ik heb hem ook zóó lief, alsof hij mijn eigen broër waar; doch heb hem voor zijne liefde bedankt. O! o! hij zal wel een brave vrouw krijgen; want het is een recht lieve, goedaardige jongen: waarom zou ik hem ophouden, daar ik toch geen zin in hem heb, en niet wil trouwen?

De heer R . . . , een zeer fatsoenlijk, rijk heer, van ruim dertig jaar, denk ik, heeft kennis met mij gemaakt, en zijne heerlijke bibliotheek mij ten gebruike aangeboden. „'t Is toch goed dat alle heeren geen laffe jonkertjes zijn; maar 't is heel iets zeldzaams,” zeit de weduwe, „veel oordeel en belezenheid bij veel beschaafdheid en wereldkennis te vinden.” Zoodat wij mogen van geluk spreken.

Ik verzeker u, mijn waarde heer, dat ik nooit tegen uwen altoos redelijken wil trouwen zal; en dat ik, omtrent het XIII geloofsartikel van vele dames, eene ongeloofige ben. Niets, dunkt mij (en zoo dunkt ook de brave vrouw), geeft uwe sexe zooveel stof aan de hand, om de onze met bespotting te beschouwen, dan het beleven dezès XIII artikels. Een gek kan ik dul-

den, een pedant verdragen, een petit-maitre lijden; maar op een lichtmis zie ik met schrik en versmading! Hij is de natuurlijke vijand mijner sexe. Niet meer van zoo een leelijk afbeeldsel des duivels. Wie is boven alle zwakheden? Ik ben 't niet! Maar dat ik mij ooit zoude straffen, met een lichtmis voor mijn man te nemen! Veracht mij, zoo ik er toe in staat ben!

Neen, mijnheer! ik zal uw vroom gemoed nooit bedroeven! Kan ik ondankbaar zijn? Om u, wat er ooit gebeure, te kunnen bedriegen, zoude ik zelve eerst moeten bedrogen worden; en wie zou toch, in de wijde wereld, daar belang in stellen? Ik sta niemand in 't licht; ik kwel niemand; ik wil zoo graag allen zoo weldoen, als in mijn vermogen is. Ik begeer niets dan uwe vaderlijke gunst te behouden, bij deze dierbare vrouw mijne dagen te slijten, en zoo al de ééne zotheid voor, de andere malligheid na wat af te wennen.

De waarde dame groet u met de hoogste achting, en ik ben

Uwe liefhebbende Pupil,

SARA BURGERHART.

P.S. Ik hoor, dat tante zal trouwen met een heer, die er veel in zijn japon komt; dien heer ken ik; o mij! o mij! 't Is toch grappig ook.

* *
*

VIJF-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

De heer Hendrik Edeling aan den heer Cornelis Edeling.

Broerlief!

Sedert uwen laatsten heb ik aan den heer Blankaart de vrijheid verzocht om bij zijne pupil mijne opwach-

tingen te maken: ziehier de kopy van mijn brief en van zijn ongemeen antwoord. Ik heb er vader ook al over gesproken, want dit bekoorlijk meisje heeft zich geheel van mijn hart verzekerd. Ik bemin haar met eene drift, die mij zelf verbaast, en u, mijne natuurlijke geaardheid in aanmerking nemende, niet dan zeer vreemd zal toeschijnen. Zoo gij haar echter kendet, zoo gij haar met mijne oogen zaagt! Keesje, jongen, 't is een engel. Eergisteren was ik vier uren lang in haar gezelschap; en het discours, dat er op het tapijt kwam, toonde mij, dat zij zooveel oordeel als vernuft bezit. Beide zijn van 't beste soort. Ik zou u gaarne het gesprek mededeelen; doch al wat niet onmiddellijk op haar betrekking heeft, kan mij van die lastige verstrooidheid der gedachten niet zoo lang terughouden, als noodig is om het u te melden.

Wel dan! Heeft de heer Blankaart geen gelijk? Ja, zegt gij, volkomen. Ik begrijp het ook zoo. Ondertuschen, daar zit ik in 't nauw! Nooit heb ik met zooveel misnoegen de verdeeldheid der Protestanten beschouwd, als nu, en geen wonder. Gisteren kwam vader met mij van een extra goeden beursgang. Hij was recht in zijn knopjes; en nog te meer, omdat er door mijne bezorging eene schoone zoó haars op tafel gezet werd. 't Was zoon vóór en Hendrik na. Toen de knecht uit de kamer was om te gaan eten, zei vader: „Wat scheelt er aan, Hein? je ziet er zoo bleek en zoo wonderlijk uit; je schijnt ook niet graag; ben je ziek? Of heb je een vrijster, die je door 't hoofd maalt?”

Ik. Ik, Vader!

Hij. Ja, jij; wie anders? Kom, als zij mij wat aanstaat, zullen wij het goed succes eens drinken.

Ik [s t a m e l e n d e]. Vader, daar is eene juffrouw, waarop ik verliefd, doodelijk verliefd ben; en die, zoo gij haar kendet, u zeker zou voldoen. Ze is jong, fraai, verstandig, deugdzaam.....

Hij. Dat spreekt van zelf. Alle meisjes zijn puikjes, als de jongens die krul in 't hoofd hebben: en wie is dat juweeltje toch?

I k. Juffrouw Burgerhart.

Hij. Zeg je dat, kameraad! Wel, 't meisje is van goeien huize, heeft geld, en ik weet geen kwaad van haar, dan dat zij van hare tante, een malle kwijlbabbe, is heen gebruid, en nu mooi haar pleziertjes neemt. Doch dat zij zoo. Je moet dat partijtje uit je kruin zetten, daar zal niet in gedaan worden: zij is van de Groote Kerk: en geen vreemd goed in mijn huis. Wij zijn, van Luthers tijd af, van vader tot zoon, Luthersch geweest, en nooit trouwden wij, dan met Luthersche meisjes: dat deed ik, en dat zult gij en Cornelis ook doen, of vader legt er: „ik verbied het”, op.

I k. Maar, vader, zijn de verschillen dan zoo groot? 't Is immers geen Roomsche juffer.

Hij. Met een paapsche meid! Wel, al was zij zoo schoon als de engel Gabriël in eigen persoon, zooals hij daar staat uitgeschilderd; al was zij zoo vroom als de Heilige Maagd Maria, ik onterfde u, zoo je er aan dorst denken.

I k. Heer, vader, ik denk daar immers niet aan! de Calvinisten en wij noemen immers elkander broeders: 't zijn beide Protestanten.

Hij. Nu ja, dat broederschap zit er, God beter 't, dik opl en choqueeren zij niet bij alle gelegenheden zoo weërگاás op elkander, dat het der pijnne waard is om te hooren.

I k. Dat is zoo; maar de verstandigen maken zich hier niet aan schuldig, wat zij ook zelf denken.

Hij. Nu, dat hoopje is zeer klein, en ook de hand van broederschap te geven, bruit nog zoo wat heen; maar de hand op trouw geven, is eene andere zaak. Zoodat, stel jij Saartje Burgerhart maar uit je zin: want ik wil ook niet, dat zij verandert; elk moet blijven daar hij is. Ik hoop, dat wij in onze kerk ook wël aardige nufjes hebben; ga maar eens op Dinsdag in onze Nieuwe Kerk, als er op 't orgel gespeeld wordt, dan zijn er te kust en te keur (en mooie dingen ook). Trouw zoodra je wilt, als je meisje maar een goede

huishoudster en Luthersch is; anders bedank ik voor de klucht. Mijn huis moet geen Noachs ark worden. 't Zou mooi zijn: jij eene gereformeerde vrouw; je broër misschien eene remonstrantsche; neef Klaas eene meniste, en neef Gerrit eene kwakerinne! Denk jij, dat God weër een Luther zal zenden, om jou familie nog eens te hervormen?

Ik had gaarne nog wat gezegd, maar vader hield zijn hoed voor de oogen en dankte. Toen naar 't kantoor, en zwijgen moest ik. Hij was echter nogal vriendelijk.

Beklaag mij, Keeslief; wat zal ik doen? Mijne bezoeken staken? Om niets in de wereld: o, als het daarop aankomt, ken ik geene beschroomdheid. Vader handelt in dezen niet billijk. Wat verlang ik naar uwe thuiskomst! Hoe aangenaam is het, een vriend uit de handen der natuur ontvangen te hebben? Meld mij eens, wanneer gij daar gepromoveerd wordt? Dan zal ik hopen hem te omhelzen, die mij onder alle mannen de dierbaarste is.

t.t.

HENDRIK EDELING.

* *
*

ZES-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

De heer Jan Edeling aan den heer
Abraham Blankaart.

Heer en Vriend!

Ik schrijf nooit als over negotie; maar nu moet ik u schrijven, omdat wij de zaak in ééns kort en goed zouden afdoen. Daar heeft mijn zoon Hendrik zin in uwe pupil; 't is of de jongen stapel zot is, zoo zie: bij

er uit, maar ik kan in dat huwelijk niet toestemmen, dat partijtje niet sluiten. Nu, ik heb hem met een paar woorden gezegd, dat hij daar nooit om moet denken, omdat ik eene Luthersche dochter wil en zal hebben. Ik gebruik niet veel woorden met mijn jongens; ik zeg maar, zwijg, zoo zal 't zijn, heeren. Want, zoodra wij, vaders, één woord zeggen, hebben deze kwanten er wel tien tegen. 't Is of de duivel de jongens regeert, als zij een meisje in den kop hebben! 't Is mij al leed, dat ik mij zoo ver met hem heb ingelaten en reden heb gegeven waarom ik het niet hebben wilde. 't Is dan of men de jongens toestaat ons tegen te spreken, en dat niet; waar bleef onze vaderlijke macht, he? U moet ik echter reden geven, gij zijt mijn vriend; en ik twijfel niet, of gij keurt dit huwelijk al zoo zeer af als ik, of ik ken Abraham Blankaart niet.

Ik ben rechtzinnig oud-Luthersch. Zoo is mijn heele geslacht. Mijn stamvader is met den zaligen Luther nog bevriend geweest; en ik heb nog den inktkoker, dien hij, bij zekere gelegenheid [in zijne dichtrede te vinden], den duivel naar den kop smeed, toen die het al te grof maakte. Al onze kantoorbedienden, al onze boeien zijn Luthersch; en ik zal nooit dulden, dat deze keten van Luthersche wezens in de war raakt door eene schoondochter. En wat maakt dat verwenschte buiten de kerk trouwen een slecht huishouden! Gij weet dat zoo goed als ik; zij lezen waarachtig niet eens denzelfden Bijbel! Vrouw leest in Bunjan en man in Arends Paradijshoije. Genoeg. Nu weet gij mijne meening. Ik wil niet met u over het geloof twisten, maar ik hou 't mijne, en ik zeg altijd: „ik geef mijn geloof aan mijn jongens, als zij in de wereld komen, en mijn geld, als ik uit de wereld ga.” Ik heb niets tegen het meisje, dat wat zeggen wil, en ik heb met haar grootvader, Pieter Burgerhart, veel negotie gedaan. 't Was de braafste man van de beurs; haar vader was ook zoo. Hij is maar te vroeg weg. Zij zal in hare kerk ook wel zalig worden; zoo is 't ook nog al niet: doch Hendrik moet maar eene

Luthersche vrouw hebben, dan is alles gevonden. Hij zegt mij, dat het juffertje nog niets van zijne liefde weet: ik heb hem nog nooit op eene leugen betrappt; het zal dus wel zoo zijn. Des te beter. Als gij nu maar schrijft, dat gij het met mij eens zijt, is alles afgehandeld. In verwachting daarvan ben ik,

UEd. Dienaar en Vriend,

JAN EDELING.

* * *

ZEVEN-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
Mejuffrouw Suzanna Hofland!

Mejuffrouw!

Wel, hoe hebben wij het toch met elkaâr? rijdt je de witkwast, of maalt je de geest? Denk jij, dat ik zoo maar op één dag heen en weêr zoo eens over kan komen, om u te zeggen, dat gij juffrouw Saartje haar linnen en muziek zendt? Was het briefje niet zoo beleefd, als er een in heel Amsterdam te vinden is? Wie hagel hoort er van? 't Is immers het kind haar eigen goed? De gitaar heb ik haar zelf uit Londen meêgebracht, toen zij tien jaar was; dezelve kost mij verscheiden guinies; maar hij is ook al wat je hooren kunt, zeg ik je. Wat doe je toch met haar clavier; speelt Brecht met hare stijve dikke stompen er dikwijls eens een deuntje op, als zij dronken is; en dans jij dan met broêr smulpaap, als er zoo een klein verheuginkje is? Wat praat gij toch van nog wat te rekenen of te verrekenen: zwijg er maar doodstil van, of ik zal u anders spreken. Weet je wat je krijgen zult?

Net twee nieten in een bodemloos mandje; en Brecht een oortje raakwat, voor een vervalletje: broër kan zooveel knokkelolie krijgen als hij thuis kan brengen: dan zult gij wel voldaan willen teekenen? Wat zegt gij nu van Abraham Blankaart?

Maar wat hoor ik, Sanneke, ga je trouwen met een heer, die alle daag in zijn japon bij u komt? Ik kan wel denken, wie of er op u smoel heeft; wie anders dan de broeder? Nu, geluk, er is maar één paar bedorven. Evenwel, als ik zoo alle ouwe dingen overdenk, dan beklaag ik u toch. Wij hebben immers menigmaal eens een pretje gehad, en je hoorde mij toen zoo graag zingen van: „Toen onze Pau in 't leger kwam.” Waarachtig, Sanne, de fijnen loopen op uw zak, meid! ze zullen je zoo arm maken als een mier. Die duivelsche gierigheid heeft u gefopt, en de kwelzarij zand in de oogen gestrooid. Neem dan die drasbroek niet; ik zal wel een ander opschommelen, als ik in de stad kom. Nu hebt gij order van mij, om Saartjes goed te zenden. Ik blijve,

UEd. Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

* *
.

ACHTEN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw de weduwe Spilgoed aan
den heer Abraham Blankaart.

Ge-ëerde Heer!

Om aan uwen wensch en mijnen plicht nopens de lieve Burgerhart te kunnen voldoen, zal ik alle gelegenheden hebben, die wij zouden kunnen begeeren.

Het belang, dat gij stelt in ons meisje, zal mij zeker excuseeren, indien ik u nu of dan eens wat kleinigheden schrijf. Evenwel, ik geloof, mijnheer, dat men uit vele zoogenaamde kleinigheden veel beter iemands karakter — doorgaand karakter, kan opmaken, dan wel uit sterker passages: omdat de ziel, als zij heftig bewogen wordt, of al te bestudeerd werkt, minder op haarzelve kan beschouwd worden.

Ik vind mij vereerd met het vertrouwen onzer twee jonge lieden; doch geen van beiden weet er iets van: ik zal dus ook in staat zijn, om voor beiden het beste te helpen bezorgen. Beiden hebben mij de brieven aan en van u laten zien. Mijnheer Blankaart, ééns moet ik het mogen zeggen, gij zijt een goed, een voorzichtig, een eerlijk man. Saartje zegt ronduit, dat zij op u verliefd is; en er worden keurlijke manchetten voor u geknoopt: in ernst, zij is de dankbaarheid zelve. De heer Hendrik zegt, dat gij als een man van eer handelt. Ik hoop maar, dat papa wijzer zal worden; en vooral, dat ons trotsch schelpje er toch nooit achter komt; de arme heer Hendrik kreeg haar dan nimmer.

Hij bemint haar met de eerlijke liefde van een verstandig man; en ik denk, dat hij met smart de gelegenheid afwacht, waarbij hij haar dit kan zeggen: zij spreekt nooit iemand alleen. Ik houde mij verzekerd, dat zij op hem geen gedachten heeft: op niemand in de wereld, denk ik. Maar dat zij hem hoog acht, dit is onloochenbaar; mogelijk [want zij is eene keurige kenster van verdiensten], mogelijk behoedt deze hoogachting haar hart voor de zoete betooveringen der liefde. Zag zij zich zelve met meer goedkeuring; was de heer Hendrik niet zoo ver boven haar, in hare eigen gedachten, dan zeker zou vroeg of laat de heer Hendrik de man harer verkiezing worden. Met een groot vermaak bespeur ik, hoe de heer Edeling, bij alle voegzame gelegenheden, zich poogt te doen kennen, en ons meisje gelegenheid geeft om zich te doen kennen. Onlangs hield hij een gesprek met eene mijner dames, over „de genoegzaamheid der deugd;” en ik

beken, dat het zooveel eer deed aan zijn hart, als aan zijne godsdienst.

Nu is er een ander gesprek geweest, over „het buitenleven.” De heer Hendrik merkte aan, dat er zeer veel lieden reeds naar buiten waren; dat zijne moeder het buitenleven dermate bemind had, dat zij er de meeste maanden des jaars pleegde door te brengen, en toen zij ziek werd, niet verkoos vervoerd te worden, omdat zij dáár, zeide zij, even gerust sterven kon; zooals ook gebeurde. Dit gesprek was in de volgende samenspraak begrepen.

Ik. Mogelijk heb ik, door mijne Geldersche opvoeding, al te veel vooringenomenheid met het buitenleven; doch, zoo het aan mij stond, mijn leven in de stad of buiten op het land te slijten, ik bedacht mij geen oogenblik.

Juffrouw Lotje. Heden, ik niet, 't verveelt mij altijd zoo bij mijn oom; men ziet er niets dan boomen.

Juffrouw Saartje. Neen, ik mag graag buiten zijn, maar ik moet er goed gezelschap hebben: boeken en muziek ook. Evenwel, ik mag graag overal zijn, daar ik het goed heb; en dat's natuurlijk.

Juffrouw Letje. Wat denk ik dikwijls aan den lieven tuin, dien mijn vader had, en wat is het aangenaam zoo dicht bij de stad, als wij er zijn willen!

Juffrouw Hartog. De dichters [onze halzen zelfs niet uitgezonderd], mogen wat aanpraten van de verrukkende schoonheden der natuur: „de stad is het ware tooneel der verstandige, der geleerde lieden.” Dáár vindt men beschaafdheid en rang: kort gezegd, ik zou, zoo ik het, zonder onbeleefd te zijn, doen konde, nooit zes uren aaneen buiten zijn, of 't moest zijn om er eens „uit te slapen.”

De heer Edeling. Ik beken, mejuffrouw, dat men niet zoo iets voor geluk kan houden, voor ons, dat ons geheel vreemd is. Ik beken ook gaarne, dat het buitenleven zeer veel van zijne schoonheden en gemakken aan kundige en arbeidzame stadsbewoners verschuldigd is; dat, indien de kunst ook dáár de

natuur niet in vele opzichten leidt en verbetert, onze buitenplaatsen zeer veel van hare fraaiheden zullen missen. 't Is óók waar, dat ieder een voorwerp op zijne wijze beschouwt.

Juffrouw Hartog. 't Is toch zonderling: de poëten, zelfs die, welke zooveel ophefs van het leven maakten, blijven er vandaan. Hoeveel geloof moeten zij dan zelf aan hunne praatjes hechten? Hier, onze vriend Pope, niettegenstaande zijn:

Happy the man, who to these scades retires!
Whom nature charms, and whom the muse inspires.

was echter zeer gereed om schaduwen, natuur en zanggodin, voor het gewoel der stad op te geven; want hij zegt immers, met vrij wat roemzucht:

Envy must own, I live amongst the great.

En wie weet niet, dat lieden van fatsoen zelden buiten zijn? Onze Virgilius vond het ook nog al zoo heel ongevallig niet, te gaan kruipen aan het hof van Augustus. Horatius schreef in Rome zijne schoonste lofspraken over het landleven. En 't is zeer bekend, dat de natuurbeminnende Thomson, in zijn uitmuntend vers over het vroeg opstaan, schreef:

Falsely luxurious, will not man awake.

niet alleen in de stad, maar op den helderen klaren middag, en lui en leeg te bed liggende....

Juffrouw Lotje. Heden, dat's goed, toe juffrouw Hartog, gij denkt net als ik; maar ik kan 't zoo niet zeggen, dat is het maar.

Juffrouw Saartje. Zoo, Lotje, wel dat zal juffrouw Hartog denk ik, veel eer en plezier doen, want men heeft gaarne toestemmers van onze be-
grippen.

Juffrouw Hartog. Ik spreek met mijnheer,

en de juffrouwen kunnen, wat mij betreft, de zaken begrijpen zooals zij willen, 'k stel er geen belang in; neen, niet in 't allerminste, waarlijk.

Juffrouw Saartje. Zegt gij dat? Wel, ik geloof, dat ons al zooveel kleinachting daardoor geschiedt, als er wel onedelmoedigs in ligt opgesloten: 't is toch raar, dat zulke geleerde, zulke denkende vrouwen, ten koste onzer sexe, nooit haar vernuft kunnen toonen, zonder dat haar hart daardoor van zijne waarde verliest.

Juffrouw Hartog. Indien het niet beneden mij was, op alle beuzelpraatjes te antwoorden, ik zou deze aanmerking ééns voor al afdoen.

Juffrouw Lotje. Wel nou zel ik je krijgen, zei de man, en hij was alleen in huis.

Ik. Mag ik de dames herinneren, dat wij over het buitenleven spraken?

De heer Edeling. Elk zijn zin; maar er is voor mij geen vermaak tot uitspanning op te noemen, dat gelijk staat met die genoegens, welke het buitenleven schenkt aan ieder, die de geschiktheid heeft om die te genieten.

Ik. Er komt, dunkt mij, ééns tenminste eene periode in ons leven, waarin wij die geschiktheid moeten bezitten; en hoe meer men die vervroegt, hoe gelukkiger men is.

Juffrouw Hartog. Dat komt mij zoo niet voor: ik bemin het stadsleven; en ik denk, dat ik nu reeds te oud ben, om op dit stuk mijne les te krijgen, juffrouw Buigzaam (mij zeer trotsch aanzierende).

Juffrouw Saartje. Mijn lieve juffrouw Buigzaam, ik merk, dat juffrouw Hartog uw discours zeer ongevallig is; de juffrouwen Lotje, Letje en ik zijn drie kleuters; eilieve laten wij dan toeluisteren, want ik verwacht, dat eene dame, die zooveel ouder is dan wij, ook merkeliijk wijzer zijn moet.

Juffrouw Lotje. Heden, juffrouw Hartog is immers niet ouder dan juffrouw Buigzaam; en ik hoop,

dat wij nog meer hooren zullen; 't is wel mooi zoo te hooren praten.

De heer Edeling. Het komt mij voor, dat mevrouw gelijk heeft; en dat men, zich in staat gesteld hebbende, om op het land gelukkig te leven, meer geluk, meer duurzaam, meer voor den mensch berekend geluk, geniet dan wel op de woelige tooneelen der vermaken, die de beau monde kan opleveren.

Juffrouw Saartje. Ja, mijnheer, dat heb ik altoos van lieden hooren zeggen, die men voor zeer verstandig hield: en als ik mij wel bedenk, dan geloof ik waarlijk, dat zij gelijk hebben. Ik kan juist wel niet zeggen, dat ik stokoud ben: maar nu en dan zie ik toch ook zoo eens in de schemering, dat het verstrooiende stadsleven ons juist niet heel dienstig is, om ons toe te leggen op het verkrijgen dier geschiktheid, waarvan mijne waarde juffrouw Buigzaam spreekt.

Juffrouw Hartog. Ja, jonge dames zijn doorgaans zeer aandoenlijk voor alles wat iets romanesks heeft. Het bevalligste landschap is naar, zonder ten minste een meisje, dat lammeren hoedt, en een knaap, die haar wat zotternijtjes over hare schoonheid en van zijne liefde voorpraat. (Zij lachte schamperlijk.)

Juffrouw Saartje. Dit beken ik in zooverre, dat, zoo ik immer vrouw van een heerlijkheid werd, ik mijne weide met vergenoegde meisjes en frissche vrijers zoude willen vervuld zien: het voor bedillers overlatende, om hunne eenvoudigheid bespottelijk te maken.

Juffrouw Letje. Men kan overal zotternijen praten, ook wel die een tamelijk deftig voorkomen hebben; doch dat alle jonge dames smaak hebben in het romaneske, zou men kunnen ontkennen. Ik geloof, dat men onze waarde juffrouw Buigzaam niet romanesk kan noemen; en echter zij schijnt óók te denken, dat jonge menschen des te gelukkiger zijn, naarmate zij vroeger smaak krijgen in het buitenleven.

Juffrouw Lotje. Neen, juffrouw Letje, ik bedank, ik niet naar buiten: 't is mij te naar, en ik wandel niet graag tweemaal door dezelfde lanen: en wat zal men toch buiten doen? Men ziet op ooms plaats immers God noch goed mensch; en tante wil nooit eens jassen met mij; ik niet naar buiten.

Juffrouw Saartje. Schoon ik niet behoef te vragen, wat zal men buiten doen, en schoon ik altoos met groot vermaak buiten ben, zoo geloof ik, dat ik nog niet half wijs genoeg ben, en niet half vroom genoeg ook, om van nu af mijn leven geheel buiten door te brengen.

Juffrouw Hartog. Niet half wijs, noch half vroom genoeg! deze uitdrukking vind ik raar.

Juffrouw Saartje. Dat gij die raar vindt, is wel zeer tot uw dienst: ik vind deze uitdrukking voor een meisje van mijne jaren en verstand, nogal redelijk goed, omdat de zaak zelve buiten geschil is, — zoude ik zeggen, zoo ik mij het air gaf op een beslissenden toon te spreken.

De heer Edeling. Ik denk, mejuffrouw, dat gij, zonder zulks te doen, zeer wel moogt zeggen, dat de zaak zelve buiten geschil is. Alles wat ons, als redelijke, volmaaktbare wezens, in staat stelt om de zegeningen des goeden Scheppers uit de reine handen der natuur te ontvangen en te genieten, verhoogt zeker onze zedelijke waarde, en bereidt ons voor eenen staat, daar de volmaaktheid alles bezielt. Mogelijk is niets zoo gunstig om ons in het buitenleven op de aange naamste wijs bezig te houden, dan de lectuur van goede, welgeschreven boeken, over welke onderwerpen ook, indien die onderwerpen zelve ons onderzoek waardig zijn. 't Zij echter verre van mij, dat ik, als een lastige wijsneus, aan jonge lieden een tamelijk gedeelte der fatsoenlijke vermaken zoude ontzeggen: doch ik voor mij hoop eens met eene lieve vrouw en kinderen, een groot gedeelte mijns levens op het land door te brengen."

Ik hoopte, dat de goede Voorzienigheid dezen rede-

lijken wensch mocht vervullen. Hij zag op zijn horologie, en dewijl juffrouw Hartog reeds uit de kamer was, verzocht hij de eer te mogen hebben om de drie dames op overmorgen te mogen afhalen, omdat er een koopvaardijschip, waarvan hij boekhouder was, zoude afloopen. Hij had, zeide hij, den heer Brunier reeds gevraagd. Dit werd zeer vriendelijk aangenomen. Mijne jonge lieden zijn zeer met den heer Edeling in haar schik. Letje prijst hem boven de huizen. Saartje noemt hem een verstandig man, die onze achting verdient. Lotje vindt dat hij zulke mooie kamizolen draagt, en er uitziet als een Prins! Juffrouw Hartog vindt hem wat heel veel met zichzelf ingenomen, enz. Huiselijke bezigheden doen mij dezen spoedig sluiten. Ik ben, met de oprechtste achting,

Uw nederige Dienares,

MARIA BUIGZAAM,
Wed. P. SPILGOED.

P.S. Gij weet niets: ook niets
van de manchetten.

. .
.

NEGEN-EN-ZEVENTIGSTE BRIEF.

De heer Abraham Blankaart aan
den heer Jan Edeling.

Heer en Vriend!

In antwoord op den uwen, Amst. den ..... passato, dient: Ik ben nu maar, die ik maar ben, een niets beduidend oud vrijer, en dat's het al; doch ik wil je zweren, dat wij niet meer in geloof, dan in humeur

verschillen. Ziedaar, ik heb het altoos zoo druk en volhandig gehad, dat het trouwen er is ingetrokken; maar, selderdemostert, was ik vader over een half dozijn jongens en meisjes, dan zou ik mijn geluk niet kunnen overzien, als ik daar zoo al die kabouters hoorde snappen en rabbelen. Of Abraham Blankaart ook meê zou doen! En als zij dan zoo verre heen waren, dat zij op 't geen ik zeide aanmerkingen konden maken, en het hunne voor hunne kleine zaakjes wisten in te brengen, wel, dan zou ik God hartelijk danken, omdat ik zulke snelle kinderen had, zooals billijk is. Begrepen zij in 't vervolg eens iets beter dan ik, bestig, zou ik zeggen, en doen het zoo.

Daar heb je nu mijn Saartje, wil ik spreken. Wel de kleuter weet veel meer van de wereld en van de Schrift dan ik, en ik ben dertig jaar ouder. Vóór ik naar Frankrijk ging, zei ik: kind, lees je jou gebed 's avonds stipt uit Mell? „Mijnheer,” zei ze, „ik bid uit mijn eigen hart; ik weet immers beter, wat ik nu noodig heb, dan Mell voor vijftig jaar dat raden kon?” Wat denkt gij, dat ik toen zei? je zult, bij dit en dat, jouw gebed uit Mell lezen, omdat ik het doe? Mis mannetje! ik zei, dat's waar, meisje, je hebt groot gelijk; en anders zou zij denken, dat ik haar vijand en niet haar welmeenendste vriend was. Hoor, Jan Edeling, gij hebt nu veel meer verstand dan ik, doch daar heb je mis in. 't Is op mijn woord, jij hebt mis.

God de Heer geeft ons, zijne kinderen, wel reden van zijne bevelen: „doe dat, opdat het u welga,” staat er dat niet in den Bijbel? En zullen wij nu zoo misselijk en zoo boos zijn, dat wij onze kinderen, in plaats van brood, slangen en schorpioenen in den mond proppen? Had, bij gelijkenis, Luthers vader eens gaan zeggen: „Luther, ik versta niet, dat je Luthersch wordt, jij zult paapsch blijven, want wij zijn van 't begin van de wereld af allemaal paapsch geweest; en zoo jij 't in den kop krijgt om van ons oud geloof af te gaan, zullen wij eens wat anders bij de hand vatten.” En was Luthers vader evenwel zoowel de

vader van Luther niet, als Jan Edeling vader is van zijnen zoon Hendrik; en waar was dan je heele geloof gebleven?

Dat je op je kerk gesteld bent, eer heeft uw hart, dat's braaf! maar hier, ik, zei de gek, ben ook op mijne kerk gesteld, en mijn hart heeft ook eer, zou ik denken. Wel zie, wij verschillen zoo weinig in geloofsgronden, wil ik spreken, dat het niet de pijnne waard is, om er zoo over aan te gaan. En waarom zouden onze jongelui niet met malkander te kerk kunnen gaan? Hebben wij niet één Heer, één doop? Maar wat hagel hebben wij leeken met hunne disputen en tand-trekken te doen? Zoodat, tegen het huwelijk heb ik niet, indien er geene andere dan deze geloofsverschillen mede gemoeid zijn. Dat gij van 't Luthersch geloof zijt, is goed voor u; dat ik op zijn Gereformeerdsch geloof, is ook goed voor mij. Maar elk zijne vrijheid: gij zijt immers geen Paus, al ben je vader? je kunt immers mis hebben? Of zijt gij onfeilbaar? Hoe zit het?

Komaan, daar heb je nu Paulus, de Apostel Paulus, daar gij zoowel aan gelooft als ik. Wel, die dacht mede al, dat hij 't bijster wel had, en dat onze lieve Heer machtig met zijnen ijver gediend was, dacht hij het niet? Hoel de man zegt het zelf; hoe kun je 't nader hebben? dat hij daar zoo liep razen en tieren door Damascus; en wat wil het geval? Hij had het wel net mis! en de brave man heeft er altoos berouw van gehad, toen hij beter wist. Ik heb voor dertig jaar mijne belijdenis gedaan, bij onzen vromen v a n d e r V o r m, en ik hoop in dat geloof te sterven; doch als ik eens mocht zien, dat andere Christenen nader bij Gods woord blijven, fiat! dan moet ik dit licht volgen, en dat zou ik ook gerust doen, want ik ben een eerlijk man.

Zoodat ik maar zeggen wil, dat ik het huwelijk om die reden niet kan afkeuren. Je moet nu evenwel je niet gaan zitten inbeelden, dat ik met het kind zoo goedkoop ben: alheel niet! maar uw zoon is zulk een braaf man, daar wil ik maar op komen. Neen, daar

heeft zij Goddank te veel geld toe, en is zij van te brave familie; 't is een mooie brunet ook, en ze speelt maar kapitaal. Sara Burgerhart moet een zoo braaf man hebben als uw Hendrik, en zijne ouders moeten haar met achtung en liefde in hunne familie noodigen.

Nu, nu, 't zou geen onaardig kluchtje wezen, met een papa die zei: „zoo zal 't wezen, dochter, want ik versta het zoo.” Neen, man! mijne pupil is een redelijk schepsel, en zoo wil ik dat zij zal behandeld worden. Daar had men dan 't gooien in de glazen met papa Edeling, en mijn arme kind was aan de joden overgeleverd. Ik bedank je hartelijk, hoor: ziedaar is mijn antwoord. Ik blijve

Uw dienstwillige Dienaar,

ABRAHAM BLANKAART.

. .
.

TACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Als dat zoo voortgaat, krijgt gij een heel boekdeel brieven op eenmaal. Nogal halsstarrig! Foei, Naatje! Nu, ik leef ondertusschen vroolijk en wel, als de bloemetjes, zooals onze meiden zeggen. Is er geen brief voor mij, Frits? „Mejuffrouw, neen.” Ik mag wel met Gellert zeggen:

Maar 't antwoord was gestadig neen.

Geen tijding, goede tijding, denk ik: echter ben ik gansch niet onverschillig omtrent uwe vriendschap, en verlang zeer om te hooren, hoe uwe lieve moeder het heeft, en of er ook tijding van mijn Willempje is?

ziedaar mijn journaal, niet zeer intressant, 't is waar, doch dat kan ik niet helpen. Een allerliefste brief van mijn voogd, dien gij zult zien als gij zoet zijt; eer niet. Alle daag druk: wandelen, uitwippen, lezen, zingen, spelen, naaien, knoopen; nu met mijne dierbare vriendinnen praten, of mondje toe, als de lieve vrouw aan Letje en mij iets verhaalt; dan weêr eens voor mijn groot kind verbroddelde steken helpen oprapen en de naalden recht buigen; nu eens neigen voor de geleerde Hartog: ende ziet, zoo gaan mijne daagjes heen.

Het vrijen gaat ook nog schoon zijn gang. Mijn Cootje komt meest alle daag eens kijken, en ik kan niet zeggen, dat hij veel zotter wordt, sedert hij met den heer Edeling omgaat. Weet gij wat? Ik ben blij, dat de vrouwen nooit aan 't reformeeren zijn gegaan; zij zouden dat werk niet half zoo goed geklaard hebben, als onze Calvijn en Luther: „en wij staken,” zou de heer Blankaart zeggen, „nog tot aan onze ooren in de papierij.” Daar hebt gij nu zoovele maanden op mijn hart gerammeid, dat het klonk; gij hebt geleerd, vermaand, betoogd, bestraft, en wat hebt gij gewonnen? — niets ter wereld! Ik blijf uitgaan; ik blijf thuis komen ten negen ure; ik blijf taffen en gazen koopen; ik drill naar de comedie. Kort gezegd, ik blijf Sara Burgerhart. En daar is nu Cootje; wel, die heeft nog geen één onvertogen woord, nog geen één zuur gezicht gehad van zijnen uitmuntenden vriend Edeling; en waarlijk, hij begint al een ander voorkomen te krijgen: de innemende wijze van zeggen, vooral het voorbeeld des laatsten, hebben al reeds zeer veel gedaan. Het moet dus aan de wijs van hervormen schelen; hoe, wat hamer, zegt mijn voogd, ben ik niet zoowel te leiden, en dus te verbeteren, als Cootje?

Gister had ik een fraaien dag. Uitgeweest: naar de comedie geweest; ik onder de bescherming van den beleefden heer R.; zijn vriend G. nam Letje voor zijne rekening; en Lotje nam ik meê, die vulde ook nog eens een plaatsje. Al wat menschenmonden proeven kon-

den, was er in de loge; en mijn kostelijke vriend kwam, zoo ras hij van zijne affaire kon, bij ons. De heer R. sprak met oordeel over de acteurs en actrices, over het tooneel, en over het stuk dat gespeeld werd, hetwelk hem [en mij ook] weinig voldeed: 't was een Drama, Naatje, waarin Melphomene en Thalia elkander telkens den voet lichtten, en elkanders werk braaf in de war gooiden; zoodat de uitwerking was zoo ongevallig, zoo stootend, eveneens gelijk men niet weet, of men, in een stoeierijtje, lachen moet over een draai, dan wel pijnlijk zien. Maar om Lotje heb ik mij [zeggen de klossen] „tot een docter gelachen.” Ik zie duidelijk, dat zij maar acht of negen jaar is; al is zij een hoofd grooter dan ik, dat doet er niet toe. Dan keek zij met aandacht op het tooneel, en vroeg of het alles waar was? Dan wou zij, dat de acteur, die zijn knecht een present gaf, haar oom Dirk was; dan leek die actrice volmaakt op eene nicht zoo een, en het kleine jongetje had net eender rokje aan, als de kleine Karel van oom. Toen er een berooide lichtmis in de klucht te voorschijn kwam, zei ze zoo bij haar zelf heen: pleizierige kousen! Ik beken, zei Letje tegen mij, dat die borst juist niet te net geschoeid is. Lotje heeft gelijk: hij ziet er miserabel uit.

En om wier schoone oogen denkt gij, dat nu dit alles gebeurt? Ja, wist ik dat, Naatje, dan was ik zelf uit den dut. Niet om de Hartog; want [en dit redeneert sterk] ik gun haar dien jonker niet; niet om Lotje, tenzij hij eene vrouw als een kind wil hebben: niet om mijn Letje, omdat ik haar niet missen wil; niet om Sara, dewijl die te wèl over haar zelve denkt om immer tegen eenen broozen sterveling te zeggen, Heere, als tegen haren Abraham.

Wij kwamen uit de comédie direct thuis, en de heeren namen in de zijkamer afscheid. Lotje is dezelfde niet van blijdschap; zij is, zegt ze, nog nooit eens gevraagd om naar de comédie te gaan; maar kijk, als zij nu veel geld had, dan ging zij er alle dag, zoo mooi is 't in de comédie. Vanochtend, toen wij zouden

ontbijten, zat zij alweêr aan de kinderkousjes te breien. Ik zal de kousjes laten wasschen, want zóó kan zij die niet geven; de roestige moeten toonen al de afstanden, daar zij die neêrlegt: zoodat ik mag ook wel zeggen: plezierige kousjes! Ik zou van mijne geneigdheid voor haar u zooveel niet vertellen, maar ik moet u al 't goed, dat ik doe, zoo met duimen en vingers instampen, wil ik spreken.

Ik kan voor de weduwe niet verbergen, dat er iets zit tusschen ons. „Mijn lieve engel,” zei ze, „hebt gij ook ongelijk? en hoe het zij, wees de eerste om alles uit den weg te doen, dan zult gij, hoe 't ook is, de grootste zijn.” — Evenwel. — „Ja, Burgerhartje, gij zijt een trotsch dingetje; maar laat het omtrent zoo eene vriendin bij u toch niet haperen.”

Ik heb dikwijls gedacht (en gij weet, ik ben niet regeerziek), ik wou, dat ik nog eens over een schepsel wat te zeggen had; daar moet toch iets zoets in zijn; daar is nu blinde Piet, die is heer en meester over twee keffers, en ik heb 't nog nooit zoo ver kunnen brengen, dat ik een Jolij, of Prettij, of Lordje, in mijne bestiering had. Onze Jillis rebelleert tegen mij; en Hartogs schoothond daar hou ik niet van; hij ziet er al even pedant uit als zijne vrouw. Ik zal 't eens met Lotje probeeren. Wie weet, hoe bedaard ik word, als ik Lotje regeer. Ei, kijk, daar heb ik alweêr een proef genomen op dat dóór slim menschelijk hart: luister, luister!

De genoegzame grond van de bedaardheid der meeste jonge meisjes ligt in bedil- en regeer-ziekte. Kijk eens uit, Naatje, ziet gij dat twaalfjarige dribbeltje van een zusje daar wel? Kijk, het gaat rechtop, het mondje in de plooiën. Broêrtje, ziet gij, dáár, met dat flodderbroekje aan, moet een tredje of drie vooruitgaan. Het kleine meisje heeft veel wijsheid omtrent broêrtje. Nu wordt hij vrij gevoelig, bij een slipje van zijn rok, met een „loop zoo hard niet” teruggehaald; dan is 't: „Jantje, spreek je niet tegen dien heer? zeg je geen: dienaar, tante?” De kinderen

komen thuis. Zusje gaat met eene meid uit, ontloopt haar, en al hare bedaardheid is vergeten.

Is deze inval omtrent Lotje wel zoo kwaad? Dus neem ik Lotje al zoozeer om mij zelve, als om harentwil, onder mijn opzicht. *Vivent les gens d'esprit, le diable emporte la bête.* Hoor, vriendin, nu ik u niet heb, moet ik het op alle boegen wenden, om den zedelijken winkel tamelijk in orde te houden, opdat als gij dien eens komt nakijken, niet alles in malkander zou liggen, en u den moed beneemen, om alles weêr ter deeg en recht te leggen, de haken en oogen uit het gareen te wikkelen, de linten op te rollen, en alles op zijn nummer en in de rechte laden te bergen. Het zal u nog in de hand vallen, geloof mij. 't Is met mij als met onze keukenmeid: als zij weet, dat ik (de schel hangt in mijne kamer) aanneem om haar ten vijf ure op te schellen, dan slaapt zij gerust door, zij vertrouwt op mij; maar neem ik het niet aan, dan staat zij op, en dikwijls nog vroeger; „want,” zegt zij, „dan is zij 't zelve, die er voor zorgen moet.” Hoe smaakt u die? — Nog geen brief. Dit is dan de derde, dien ik nederleg.

S. B.

* *
*

EEN-ENTACHTIGSTE BRIEF.

De heer Hendrik Edeling aan den
heer Cornelis Edeling.

Mijn beste Vriend!

Nauwelijks zult gij mijnen brief, waarin ik u het gesprek met vader enz. meldde, ontvangen hebben, of ik zend u een tweeden. Ik moet schrijven, en aan wien kan ik zoo alles, alles, 't geen er, mij betreffende, voorvalt, schrijven dan aan u, mijn broeder?

De beminnelijke Burgerhart geeft mij zooveel bliken van een fraai karakter en leidelijk verstand; zij heeft zoovele schoone hoedanigheden, dat ik niet langer mijne liefde voor haar konde verbergen. Ik spreek, kunt gij denken, haar nooit alleen: ik moest dan zoo eene gelegenheid afwachten, waarin ik haar alleen spreken kon. 't Geluk diende mij. Ons nieuw koopvaardijschip, de *Vriendschap*, zou afloopen: ik verzocht de drie dames, en had Brunier ook verzocht. Het werd mij toegestaan. Zij zag het met veel genoegen, en vroeg mij een en ander bij die gelegenheid, dat mij wel beviel; zij toonde hoe zij begreep, dat de negotie de bron is van 's lands welvaren. Het weër was schoon, de avond verrukkelijk. Thee gedronken, en het een en ander op de werf gezien hebbende, stelde ik een klein wandelingetje in de Meer voor. 't Werd eenparig toegestemd; en Brunier bij zijne zuster en de andere juffrouw geschikt hebbende, verzocht ik aan mijne beminde om haar te geleiden. Zij stemde het minzaam toe, en mijn arm nemende,... Keesje, nu, gij zijt ook eens verliefd geweest... Onder het wandelen was zij zoo vroolijk, zoo spottig aardig, dat ik niet wist, hoe haar ernst één oogenblik op te wekken. „Apropos, mijnheer, heb ik u al gezegd, dat mijn lieve voogd u zijn vriend noemt en hartelijk groet?”

I k. Neen, mejuffrouw, maar beide verheugt mij ten hoogste. De heer Blankaart...

Zij. Is de beste man, die er leeft; ik bemin hem ook, of hij mijn vader was; hij heeft mij ook altoos bemind, of ik zijne dochter ben.

I k. Men behoeft de verdienste van dien heer niet te hebben, om u te beminnen.

Zij. Daar zou, evenals van het uithangbord, waarop de Ridder Coverly geschilderd stond, veel voor en tegen kunnen gezegd worden: mogelijk zou onze savante u dit bewijs ook al vrij moeielijk maken.

I k. Gij hebt al zoo eens gezien, dat ik juist geen proseliet ben van de begrippen van die dame: maar

wat hebben wij met haar te doen? daar gij mij kunt zeggen, of gij er iets tegen hebt, als ik u betuig, u te beminnen met eene zoowel hoogachtende, als teedere liefde. Mogelijk hebt gij dit wel eens van een ander jong heer ook gehoord; doch, doe mij 't recht van te gelooven, dat gij mijn geluk of ongeluk in uwe macht hebt. Ik heb nooit bemind dan u: ik beminde u zoo als ik u zag, en dewijl ik ondervind, dat mijn verstand mijn hart toejuicht, moet ik u zeggen, dat ik u bemin.

Zij. Mijnheer, ik heb altoos geloofd, dat de liefde van een achtigwaardig man de glorie eener vrouw is; ik ben boven alle vermomming, en zal u dus maar eenvoudig zeggen, dat die betuiging mijne eigenliefde wêlgevalt; maar ik zeg u meteen, dat ik geene de allerminste neiging heb om van staat te veranderen.

Ik. Mogelijk is er een man, dien gij de voorkeur geeft; en wat kan ik zeggen?...

Zij. Mogelijk zoudt gij mis kunnen hebben. Ik heb nog nimmer zooveel moeite genomen om eene uitzondering, met opzicht tot mij, te maken.

Ik. Wel, indien uw hart dan vrij is, vergunt gij mij dan de eer, om u, als een man die u bemint, te mogen zien?

Zij. De vriend mijner dierbare vriendinne heeft zeker alle vrijheid om aan haar huis te komen; en zoo hij als zóódanig ook met betrekking tot mij komt, dan verzeker ik u, dat ik zijn gezelschap niet zal ontwijken: is dit niet redelijk gesproken?

Ik. Ik wachtte van u niets anders, en ik bedank u ootmoedig voor de gunstige wijs, waarmede gij mijn verzoek hebt ingewilligd...

Zij. — Aangehoord! meent gij zeker, mijnheer? Ik willig niets in: ik kan niets inwilligen.

Ik. Aangehoord! gij hebt gelijk; ik zou al te gelukkig zijn. Ik beveel mij in uw gunstig aandenken.

Toen merkende, dat zij liefst bij het gezelschap was, stapte ik wat aan. Het discours werd algemeen: ik was recht vroolijk. En op wat grond, vraagt gij? Och,

dat onderzoek ik zoo net niet. Nu wist zij mijn groot geheim; en nu moet zij wel om mij denken: is dat niet verrukkelijk?

De eersten nadenmiddag den besten hebben wij een muziek-partijtje: ik hoop, dat ik haar wat voldoen zal, dat ik mij aangenaam zal kunnen maken in de oogen mijner beminde. O liefde, hoe zijt gij voor onze natuur berekend! Nu ik bemin, ontwikkelen zich vermogens in mijnen geest, die ik niet eens wist, dat er waren. Gij hebt mij dikwijls geplaagd, omdat ik zes-en-twintig jaar, en nog ongetrouwd was. Ik had haar niet gezien, die ik beminnen kan, en een huwelijk uit bijkomende oogmerken, meer dan uit liefde, daarvan was ik altoos hoogst afkeerig.

Schrijf mij toch! Ik omhels u, en ben

Uwe gelukkige Broeder,

HENDRIK EDELING.

TWEE-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Suzanna Hofland aan Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp.

Zuster Keetje!

Kom toch thee bij me drinken, zoodra als je kunt. Daar heb ik weêr zoo een ontroerinkje gehad! Lees dit briefje van Sara. Zij wil haar goed hebben; en ik heb, sedert dat de booze haar verleidde om heen te gaan, nog geen rooien duit ontvangen. Ik heb haar immers niet weggestuurd; och neen ik.

Daar zat ik op mijn kamertje, heilig eenzaam, zoo wat te lezen in zuster Teuta's Heilige Werkeloosheid, toen dat briefje kwam. Kon ik er maar

zoo heilig werkeloos onder blijven, dat was heuchelijk! Hoe schik ik het toch? Ik ben heel verlegen. 't Is of mij zoo gedurig wordt ingeluisterd: „Sannetje, Sannetje, je moest een ander wegje gegaan zijn.” Maar broeder Benjamin, dien ik dit verhaal, zeit: „dat is de bullebakstem der eigengerechtigheid, kind, of 't is de ouwe Adam;’ en dan slaat hij op den Bijbel, dat het klinkt, en zeit: „breek hem den hals, dien ouden wetprediker;” en dan word ik zoo confus, zoo confus, dat ik sta of ik bedremmeld ben.

Ik moet u eens wat vragen, zusje. Ken jij ook Stijntje Doorzigt? Zij is meê van de vromen, maar houdt geen oefening; dat is zoo ha ar wegje niet, zeit Stijntje. Zij had veel van mij gehoord, en van mijn tobben en strijdje. Ik verhaalde haar het heele geval, van mijn zusters dood af. Maar zou je 't wel gelooven? Stijntje stelde mij in 't ongelijk: zij heeft mijn gemoed heel in onrust gebracht. „Hartje,” zei ze, „ik geloof, dat je 't allegaër verkeerd aangelegd zult hebben. Je weet wel, dat het onze zaak niet is, het hart te veranderen? Zoolang uw nichtje zin had in de mode, zou jouw stemmig japonnetje en mutsje haar geen zier beter gemaakt hebben. Je moet niet denken, kind, dat ons wegje allemans wegje is. Daarbij werd je betaald voor goede spijs en drank, en je moogt haar dat niet ontnemen. Wel, hoe talm je zoo over een beetje geld? Zie, als zulke slimme meisjes dat zien, dan denken zij dat al onze vroomheid weinig om 't lijf heeft. En wat zeit de Heere: leest men ook vijgen van doornen? Waaraan moeten wij toonen, zijne vrienden te zijn? Je weet het immers zelf wel? Als men tegen jelui zóó spreekt, dan, dan roep je van eigen werk: maar is de genade niet overvloedig in goede werken, hartje? Ik geloof, dat gij 't zoo kwaad niet meent; maar die Benjamin, die Benjamin! Lees jij in Gods woord, en zie daarin, hoe of het met je staat, of je ook de gierigheid nawandelt? Of je met Zacheus vierdubbel wilt wedergeven, hetgeen gij uwe nicht, naar uw eigen verhaal, al hebt te kort gedaan?

Kijk, ik moest je dat zoo eens in vriendelijkheid zeggen." Ik begon te weenen. „Kom," zei ze, „daar is de Heere nu weêr zoo goed, en geeft je gelegenheid om te kunnen toonen, of gij Hem liefhebt. Ik kom hier om eene liefdegift voor een arm, ongelukkig huishouden!" Ik vroeg, of de menschen van ons volk waren? „Daar oordeel ik niet over," zeide zij: „en zoo zij 't nog niet zijn, kunnen zij er toe gebracht worden." Ik was zoo bewogen, dat ik haar een driegulden gaf, en zij lag er terstond een rijder bij. Ik werd beschaamd; want ik geloof dat Stijntje het niet ruim heeft. Toen ging zij weg, en wenschte mij vrede.

En nu weet ik niet, hoe of ik sta. Stijntjes woorden waren niet verwerpelijk. Ik las daar in Mattheus V; en het werd mij hoe langer hoe klaarder, dat Stijntje gelijk had. Toen werd ik zoo beangst, dat ik mijne toevlucht nam tot Komries, Ware en valsche Genade, en Draaimannius, Gevaarlijke Letterknecht. Ik hoop niet, dat ik mij bezondig, maar ik heb nu en dan zoo een achterdochtig vlaagje omtrent broeder. Raad mij nu eens getrouw, hoe moet ik het schikken? Onder het schrijven valt mij dit zoet stichtelijk dichtje, van zuster Duijje Kwikkelkwakkel, in:

Leen van den wereldling zijn schat,
 Gelijk Israël 't gouden vat
 Ontleende den Egyptenaar;
 Het geld brengt hen maar in bezwaar.
 Hoe grooter goed, hoe grooter slaaf;
 Den vromen dient het tot een gaaf;
 Zij bruiken 't tot een heilig werk;
 Zoo wordt door oefning 't huis een kerk.

Och jal nu, bezoek mij eens ten eerste.

Uw Zuster,

SUZANNA HOFLAND.

. . .
 .

DRIE-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Ik zal over uw stilzwijgen geen woord meer spreken; wat helpt het? Laat ik dan geen monnikenwerk doen, temeer daar ik u nog iets te schrijven heb. De heer Edeling heeft mij gezegd, dat hij mij bemint; zijne keuze doet mij eere aan: maar dewijl ik niet denk vooreerst van staat te veranderen, heb ik hem dat openhartig gezegd. Nu zullen wij zien, of hij het hart heeft om geduld te oefenen omtrent een meisje, dat hem niets beloven kon, omdat zij hem wat op de mouw zoude moeten spelden, waardoor zij in hare eigen oogen al zoo verachtelijk zoude worden als in de zijne, en zijne achting is mij zeer waardig. Wij hebben een muziekpartijtje gehad; juffrouw Buigzaam speelde 't clavier; maar dewijl zij nog zoo zwak is, durfden wij haar niet vergen om te zingen. Letje speelde ook het clavier, het mijne is nog bij tante, maar de gitaar van de lieve vrouw was tot mijn dienst; ik zong er bij, zooals dat hoort. Brunier had eene dwarsfluit; Hartog eene viool, en de heer Edeling had zijn bas hier laten brengen: Lotje was figurante.

Juffrouw Buigzaam had alles geschikt, en men kan zien, dat smaak en welgemanierdheid haar altoos geleiden. Dit avondje was verrukkelijk. Hartog zelfs kwam mij nu zeer draaglijk voor. Zij speelt heerlijk, en doet streken op de viool, die zoo direct het hart treffen. Maar Edeling! onze waarde huisvrouw betuigt, dat zij zelden zoo schoon de bas heeft hooren spelen. Mijn kruimel deed ook zijn best; hij leert goed, en men moet in de kinderen den geest niet uitblusschen.

Ik heb, zei de lieve vrouw, hare muziekbladen openende, hier een Engelsch airtje: het is kort; en dewijl

het gemakkelijk zingt, zal ik het eens bij 't clavier zingen. Wij legden allen onze instrumenten neêr, en vormden een kring om haar en het clavier; de heer Edeling stond tusschen mij en Letje, en hield ons beide aan de hand: mocht hij wel, Naatje? Ziehier het airtje, het kan u mogelijk ook nog te pas komen. 't Is van den grooten Garrick, en ons dunkt, dat het in fraaiheid weinig zijne weêrgade heeft.

A I R.

Ye fair married dames, who so often deplore,
That a lover, once blest, is a lover no more,
Attend to my counsel; nor blush to be taught,
That prudence must cherish, what beauty has caught.

The bloom of your cheek, and the glance of your eye,
Your roses and lilies may make the men sigh;
But roses and lilies and sighs pass away;
And passion will die, as your beauties decay.

Use the man, that you wed, like your fav'rite guitar;
Tho' music in both they are both apt to jar.
How tuneful and soft, from a delicate touch,
Nor handled too roughly, nor plaid on too much.

The sparrow and linnet will, fed from your hand,
Grow tame by your kindness, and comes at command,
Exert with your husband the same happy skill;
For hearts, like your birds, may be tam'd to your will.

Be gay and goodhumour'd, complying and kind,
Turn the chief of your care, from your face, to your mind.
This there, that a wife may her conquest improve:
And hymen shall rivet the fetters of love.

Gedurende dezen zang was er geen mensch, die zijn vinger verroerde; wij vreesden, als 't ware, om te ademen. Edeling was geheel verrukt, en de beminnelijke vrouw bedankt hebbende, kuste hij hare hand; zeker, 't is geen onbevallig man. U een denkbeeld

te geven van hare stem, is onmogelijk; kom en hoor. Wij hadden des avonds een eenvoudig collation. Ieder was wel gehumeurd, Hartog meer dan ordinair; zou zij iets te verbergen hebben? Ik twijfel sterk! dit is zeker, dat zij geheel opgewonden scheen boven haar peil. Maar mogelijk vraagt gij, en hoe neemt gij zoo-veel notitie van haar? Nu, het zij zoo. Letje, mijn lieve Letje, zag er zoo lief en bevalliglijkjes uit, dat ik wel wilde, dat uw broër haar met mijne oogen zag. Waarlijk, net eene vrouw voor mijn Willem! Mijn Cobus wordt een heel man; ik heb hem den geheelen avond geen één zot woord hooren spreken, kan ik u verzekeren. Hartog was maar tamelijk geleerd, en wij aten en dronken zonder medicinale of physicale aanmerkingen te moeten uitstaan over alles, wat er op tafel komt. De beminde juffrouw Buigzaam: of als ik Hendrik waar, ik wist wel wat ik deed! 't is waar, hij is een jaar of tien jonger: doch zijn ernstig wezen, zijn bedaard voorkomen maakt hem oud genoeg voor eene zoo fraaie, welgemaakte, fijn geteekende, schoongeogde, lief en zacht gekleurde vrouw, die, nu zij weër begint op te luiken, wel twintig jaar jonger schijnt dan juffrouw Wijsneus. Ons Lotje was rechter zoet, en op hare wijs nogal aardig. Ziezoo, dit epistelkje gaat bij de vorige. Geschreven aan hare Vriendin, door

S. B.

VIER-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Aletta Brunier aan
Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Mijne liefste Saartjel

Ik ben wel en gelukkig hier aangekomen; daar is niets onderweg voorgevallen. Tantes kamenier kortte mij fraai den tijd, en wij reden de plaats op, vóór ik

het wist. O, mijne tante is eene allerbraafste vrouw, in duizend opzichten! Zij ontving mij met teederheid; zij is mijns vaders eenige zuster. Neef Jan is om zijn broërtje, die te Warmond school ligt. Oom komt morgen; zoo hij kan, schrijft hij: ik ben vroeg opgestaan om aan u, mijne waarde, ongestoord te kunnen schrijven.

Het viel mij zeer moeilijk, u, schoon maar voor eenige dagen, te verlaten: veel liever zou ik thuis gebleven zijn, hoe gaarne ik ook bij mijne vriendelijke tante, en op haar buiten, ben. Wat is het eene lastige aandoening te moeten denken, ook deze dag zie ik mijne vriendin alweër niet! ik zal vanavond niet met haar praten! Zeg mij, lieve Burgerhart, wat is toch vriendschap? Is zij dankbaarheid? Neen, want vóór ik nog verplichting aan u had, beminde ik u bij voorkeur. Ik weet niet, wat zij is; maar wel, dat zij zoo aangenaam voor mijn hart, als voordeelig voor mijn verstand is. Tante zegt, dat ik zeer in mijn voordeel veranderd ben. Ik ben overtuigd, dat dit waar is, maar tevens dat ik u, mijn lieve Burgerhart, daarvoor, alsook onze uitmuntende Buigzaam, alle erkentenis schuldig ben. Dit zeide ik ook aan mijne tante, die u gaarne had buiten verzocht; maar, zei zij: „mijn oudste zoon is met de vacantie thuis, en ik hoor, dat de heer Blankaart zoo wijs met haar is; nu, zij verdient het ook, dat zie ik wel.” Ik wensch neef Jan op honderd mijlen (tenminste heel te Utrecht), omdat hij mij berooft van uw bijzijn. Hij vroeg naar u en zei, dat hij met zeer veel achting van u door zekeren heer had hooren spreken.

Ons buitenleven is geheel voor den meridiaan (zegt Hartog zoo niet?) der stad berekend. Oordeel, hoe mij dat smaakt! Tante is, in dit stuk, en in dit stuk ook alléén, du ton. Wij spelen evengoed als in de stad. Wij zijn comme il faut, en in den namiddag maken wij ons tweede toilet. O Saartje, en dat in zulke heerlijke dagen, en op eene plaats, die geheel en al buiten is...

Hetgeen gij mij nopens den heer Hendrik hebt toe-
betrouwd, verheugt mij! Gij verdient zoo een uitmun-
tend man. Hij verdient u ook; maar gij zult ons immers
niet spoedig verlaten? Zijne bedaardheid kan hem niet
nadeelig zijn bij eene dame, die zulk eene statige
juffrouw Willis tot hare vriendin verkoos. Ja, Saartje,
't is toch verdrietig voor mij. U bemin ik met een
onverdeeld hart: ik heb geene vriendin dan u; en dat
Naatje heeft zooveel deel in uwe genegenheid dat
er voor arme Letje niet veel overschiet. Evenwel, dit
is niet redelijk van mij; ik weet, dat juffrouw Willis
den voorrang verdient boven mij, die niets ten uwen
nutte kan aanbrengen of heeft aan te bieden, dan een
hart, dat geheel vriendschap voor u is. Eilieve, laat
Gootje mij eens schrijven, of hij ook betert in dit stuk:
ik moet het weten.

Mijne tante heeft een paar mandjes met fijne vruch-
ten zelve ingepakt, om aan de waarde juffrouw Buig-
zaam te zenden: hoeveel achting heeft zij voor onze
moederlijke vriendin! Groet ons Lotje: hier is een
doosje met aardige schelpjes voor haar, om bij hare
andere snuisterijen te doen: zij zal er zóó mede in
haar schik zijn. Ik heb uw almanakje stilletjes tegen
het mijne verruild, om toch iets van u te hebben;
het mijne ligt in het groene kistje op ons toilet. Hoe
dikwijls doorblader ik het, nu onder dit, dan weêr dat
voorwendsel. Zulke beuzelingen laten geen confidence
toe; maar zoo wij alles, wat onze inbeelding in waarde
aan duizend dingen bijzet, daar afnamen, hoeveel
duizend dingen zouden dan geene beuzelingen zijn.

Vaarwel, mijne dierbare, hartgeliefde vriendin! Hoe
verlang ik om u weder te zien! Doch ik moet niet
ondankbaar zijn. Mijne tante maakt u haar compli-
ment, en hoopt de eer te hebben, om u dezen zomer
nog eens te zien.

Altoos de Uwe,

LETJE BRUNIER.

* *
.

VIJF-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Aletta Brunier aan Mejuffrouw de weduwe Spilgoed.

Moederlijke Vriendin!

Gij staat mij immers toe u dus te noemen? Mijne tante, die u van hare bizonderste hoogachting verzekert, laat u bedanken voor alles, waarin ik, tot mijn voordeel, zoozeer veranderd ben: zij noemt mij een zeer gelukkig meisje: ach, zoo noem ik mij zelve ook!

Mijne tante bewondert uw besluit, om nimmer een nacht buiten uw huis te zijn, ofschoon zij daardoor lijdt, want zij verlangt zeer naar 't geluk om u hier te logeeren. Zij hoopt echter, op een langen zomerdag u, nevens uw en mijn Saartje te zien; zij zal u met het openen der poort laten afhalen door haar zoon zelven, wijl oom zooveel zaken heeft. Zij zendt u deze fijne vruchten die zij hoopt, dat u genoeg zullen bevallen, om eene tweede bezending te accepteeren.

Ik blijve, met de grootste achting en teederste erkentenis,

Uwe gehoorzame Dienares,

LETJE BRUNIER.

* * *

ZES-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.

Geliefde Vriendin!

De geweldige storm is gaan liggen: mijn hart wil, dat ik u dus weder zal noemen; ik volg die inspraak

nogmaals. Uw brief vond ik des avonds, thuis komende, op mijne tafel: vol vreugd gaf ik mij nauwelijks den tijd mij te ontkleeden. Ik brak hem open; ik las. Hemell kon ik mijne oogen gelooven? ik was zoo ontsteld, dat ik een glas water moest drinken, en bevond mij ook eenige dagen zeer onpaslijk. Ik besloot dien brief nooit te beantwoorden, mij nooit meer te moeien met iemand, die mij zoo ongenadig had doorgestreken. Ik wist toch, dat mijn oogmerk goed en mijn beginsel zorgvuldige liefde voor u was, en zag, dat elk in de bekoorlijke zachtheid van uwen aard deelde, behalve uwe vriendin Willis. Saartje, zeide ik, heeft nu vrienden, die beter met haar karakter strooken: zij denkt ook daarom, dat zij haar meer beminnen dan ik. Toen vouwde ik den brief toe, en poogde u te vergeten. Den volgenden avond las ik hem echter eens weêr, en vond hem toen minder bitter; ik zag, dat eenige aanmerkingen gegrond, en alle uitdrukkingen niet zoo ijselijk sterk waren, als ik eerst dacht. Ik zag er veel meer van het platje, 't welk vermaak scheidt in mij te kwellen, dan wel vinnige zetten in. 't Besluit bleef echter, mij niet meer met u te bemoeien, maar alles den tijd aan te bevelen. Daarop komen wij in gezelschap eener Geldersche dame; mijne moeder vraagt haar of zij eene juffrouw Buigzaam gekend heeft? 't antwoord was: zeer bijzonder, en ik heb zooveel achting voor dat ongelukkige mensch, dat ik expres een reisje naar Amsterdam zal doen, alleen om haar eens, na vele jaren, weder te zien. Hierop deed zij mijne moeder een verhaal van de geheele adellijke familie, en dat hare ouders de freule waarlijk gedwongen hadden om een zeer rijk, doch zeer ondeugend Oost-Indisch heer te trouwen; dat dit huwelijk zeer rampzalige gevolgen gehad had; dat mevrouw Spilgoed in alle opzichten een voorbeeld van deugd, van zedigheid, van geduld, zoowel in haar huwelijk als in haren weduwstaat, geweest was, en zich thans fatsoenlijk geneerde, door het in den kost houden van ordentelijke juffrouwen, enz.

Ik wensch, dat ik u de aandoeningen van mijn hart op dat oogenblik konde beschrijven. Ik had de reine onschuld verdacht, beleedigd! Ik voelde dit in al zijne kracht. Waarlijk, was ik toen te Amsterdam geweest, ik zou terstond bij u gekomen zijn, en de uitmuntende vrouw om vergiffenis gebeden hebben: „Waarom deedt gij dit dan in geen brief?” vraagt gij. Omdat ik te veel tijd had mij te bedenken. Is 't wel waarschijnlijk, vroeg ik (slapeloos in mijn bed liggend), dat Saartje van mijn misdrijf iets zal gezegd hebben? Neen! ik zal dan eene vrouw, die niet weet dat ik haar beleedigd heb, ontrusten, door haar om vergeving te bidden? Ik kreeg intusschen geen brief, waaruit ik zoude hebben kunnen opmaken, hoe het inderdaad was, en hoe gij er over dacht.

Ik miste u droevig: ik las en herlas alle uwe brieven, en ik hoopte telkens op nog een van u. Ik herlas de copyen der brieven, die ik geschreven had, ook die des laatsten, en vond, dat hij recht bitter was; ik beschuldigde den stijl, niet mijn oogmerk, dat is en was zuiver. Er ontstonden zoovele en zoo strijdige aandoeningen in mijne ziel, dat ik, in spijt en droefheid, eenige tranen stortte, die bij groote druppels, evenals in een onweêr, nedervielen. Daarop wat bedaard, vloeiden zij bij zachte stroomen; mijne onstuimige droefheid werd stil en gelaten: de drijven zwegen, 't licht der rede brak door: toen kon ik in mijn hart zien, en ontdekte, dat ik, in u te bestraffen, mijn hoofdgebrek te veel had opgevolgd; dat ik streng en zelfs onbeschaafd gehandeld had; dat ik, meer als eene kribbige bedilster, dan wel als eene minzame vriendin te werk gegaan was: kort gezegd, dat mijne engelachtige vriendin gelijk had. Meer hoefde niet: ik zag nu, dat het mijn plicht was aan u te schrijven. Weet de brave vrouw iets van 't geen haar betreft? O, ik zal haar alle vergoeding doen; al wat gij maar eischt zal ik doen. Meld mij dit toch.

Wat verlang ik nu, dat gij dezen alreeds hadt, dat ik reeds uw antwoord had! Waarom heb ik dus lang

met schrijven gewacht? Nu, ik lijde er genoeg voor; ik hoor niets van u. Wat hebt gij mij bittere waarheden gezegd! het zijn echter waarheden. Ja, zoo is het juist bij mij geweest. O gij kenster van mijn hart, lieve Burgerhart, zend mij spoedig een brief; al was 't nog zoo weinig regels, zend mij toch bericht van u. Laat mij toch weten, of gij nog aan mij denkt; of gij mij nog bemint; of gij wèl zijt; of al uwe vrienden wèl zijn? Kortom, meld mij alles wat u betreft. Hemell ik wist niet, dat ik u zoo teeder bemindel!

Mijne moeder groet u met liefde en achting. Willem heeft haar een fraaien brief geschreven, en doet u minlijk groeten. Tante blijft zwak. Mijn vriend Smit is nog hier; hij beveelt zich in uwe vriendschap. Hij, noch mijne moeder, weten iets van 't gebeurde. Spaar mij ditmaal. Ik hoop dat gij thuis zijn zult, als de Geldersche dame aan uw huis komt: zij is de gulheid en eenvoudigheid zelve; en mijne moeder zegt, dat zij zeer veel verstand en wereldkennis heeft. Groet al uwe huisgenooten voor

Uwe oprechte Vriendin,

ANNA WILLIS.

* * *

ZEVEN-EN-TACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw de weduwe Spilgoed aan
Mejuffrouw Aletta Brunier.

Lieve Juffrouw Letje!

Dat mevrouw uwe tante mij met hare goedkeuring vereert, is mij zeer aangenaam; dat mijne waarde juffrouw Letje mijner met achting en liefde gedenkt,

streelt mij. Gij weet, mijn lief meisje, dat ik over mijne plichten zeer nauwkeurig denk, en dat het bij mij een zetregel is: zooveel goeds te doen, als met mijn zeer bekrompen vermogen uitvoerlijk is. Ja, mijn lief, u, nevens uwe zusterlijke vriendin, het leven aangenaam te maken, en tevens niets te verzuimen, wat u beide eens in staat kan stellen, om hier reeds aanvankelijk gelukkig te zijn, dat is mijn beredeneerd oogmerk. De zoetheid en leerzaamheid van uwen aard geven mij alle gelegenheid om dat oogmerk door te zetten. Ik bid den goeden God, dat hij mijne plichtsbetrachting zegene, dat gij nooit aan mij dan met liefde zult denken. Ik heb in mijn leven nu eens zeer woelachtige, dan weêr eens schitterende, doch meestal duistere tooneelen bewandeld: maar de ondervinding heeft mij geleerd, „dat niets dan vrede met God en een gerust geweten ons kunnen opheffen boven de rampen dezes tijds; dat alleen de vreeze Gods ons in staat stelt om te zegepralen over onze bijzondere zwakheden. Die te leeren kennen is noodig, zal men die immer beteugelen.” Maar ik ben weêr wat heel ernstig, ben ik niet?

Uwe vriendin is de vroolijkheid zelve, en echter zie ik, dat zij u mist! O mijn lief meisje, kom spoedig weêr, zoo gij kunt; evenwel, handel naar welgevallen. Bedank mevrouw uwe tante voor de excellente vruchten: ik zal bij gelegenheid gaarne eens gebruik maken van hare beleefde uitnoodiging. Daar komt Burgerhartje, om mijn brief in den haren te sluiten. Ik omhels u met teederheid, en ben

Uwe ware Vriendin,

MARIA BUIGZAAM,

Wed. P. SPILGOED.

ACHT-ENT-TACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Aletta Brunier.

Chère Letje!

Wel kind, wat heb je me daar evenwel een lief en verstandig briefje geschreven! Kan ik het niet nog meer prijzen? want al den lof, dien ik u geef als eene puntige schrijfster, krijg ik immers met interest terug? Van mij hebt gij immers alles geleerd; zeidet gij zoo niet, hartjelief?

Belieft mijn Letje nu wel eens geheel aandacht, ja maar ook geheel onderworpen te zijn? Och, ik heb mijn woord gegeven! Zulk een aandrang kon mijn arm, zwak hart niet weêrstaan. Gij weet, wat ik u toevertrouwd heb? Gij kent mijne achting voor den heer Edeling. Gij weet (of mogelijk weet gij 't niet, want weet ik juist zoo de geheime historie van uw hart?) dat achting natuurlijkerwijze in vriendschap, en vriendschap heel gemakkelijk in liefde kan overgaan? Hieruit zult gij kunnen opmaken, dat het mij onmogelijk was, ons Lotje een verzoekje te weigeren. „Daar heb ik u schoon beet,” zegt mijn voogd, en dan lacht de goede man, dat hij schatert: nu iets ernstigers!

Gisterenvoormiddag ging mijne aangenomen dochter met de kousjes, die ik onze Klaartje had laten waschen en opstrijken, naar oom Dirk. 's Middags niet te huis; dat's een goed teeken, zei ik. Ten zeven ure werd de sloof met een sleedje thuisgebracht; zij kwam blijmoedig de zaal op. Nauwelijks had zij ons gegroet, of aan 't uithalen van hare zakken. Oud en nieuw kwam te voorschijn: chocolaadjes, uleveltjes, banket, twee groote kluwen fijne wol, om voor oom kousen te breien, een pakje wol, dikke breinaalden, een doosje

met wissewasjes... Zij presenteerde ons van de snoeperij: wij namen elk een chocolaadje, maar de savante bedankte met eene heele viese tronie: „Ik proef nooit zulk goed.” Lotje was zoo raar en had zulke kluchtige zetten, dat Hartog zelve lachen moest.

Waarlijk, lief, ik geloof dat zij meer is uitgebluscht, of overdrommeld, dan wel dat zij van natuur zoo geheel misdeeld is. Ziet gij wel, dat ik veel edelmoediger ben, dan de meeste doctoren, die de ziekten hunner lijdens vergrooten, om des te meer wonderen in het herstellen aan den dag te brengen? Och, zoodra zij mijne patiente geworden is, heb ik gezien, hoe zij minder ver verzeild was, dan ik gevreesd had. Zij verhaalde ons, dat zij uitnemend vriendelijk was ontvangen; en dat zij vrijheid had om een taffen sak te koopen, doch dat zij eene der juffrouwen zou verzoeken om met haar te gaan. Zij had ook haar speldegeld, en nog twee ducaten extra gekregen; nu vroeg zij mij, of ik de taf wilde koopen? dat ik met een: gaarne lieve Lotje, beantwoordde. Toen zij met mij (want zij slaapt nu in mijn paviljoen, en ik slaap in het uwe, tot gij weêr thuis zijt) boven was, gaf zij mij de twee ducaten, dat zij geleend had; ik nam die ook, doch alleen om haar eens weêr te helpen, want ik vrees, dat de duiten spoedig zullen wandelen. Kon ik haar dat ook beduiden! Nu, alles met den tijd; ik moet niet te veel gelijk doen. Mijn compliment aan mevrouw uwe tante. Houd uw neef maar; ik weet met al mijne vrijers haast geen weg meer; vooral kom spoedig bij

Uwe teederliefhebbende

BURGERHART.

• •
•

NEGEN-ENTACHTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Anna Willis.

Waarde Willis!

Victorie! victorie! mijne vriendin is terecht. Ik heb haar weêrgevonden! Frits, loop, draaf, vlieg met dit pakket ten eerste naar de post: — zoo zal ik binnen weinig oogenblikken zeggen; want ik sta zoo met mijne handschoenen al aan, om met Lotje uit te loopen. Kortjes dan. Lees de nevensgaande een, twee, drie, vier brieven, en oordeel, of ik misnoegd op u ben; dit alleen nog: de waarde dame weet niets, haar betreffende. Ergo, zwijgen is 't woord. Met ons zal 't wel schicken: hoe zegt vader Gats?

Alschon goê vrienden kijven,
Zij zullen vrienden blijven.

Adieu, lieve Willis! Omhels uwe dierbare moeder voor mij, groet mijn Wimpje, en weet, dat gij geacht en bemind wordt door

SARA BURGERHART.

* *
*

NEGENTIGSTE BRIEF.

Mejuffrouw Sara Burgerhart aan
Mejuffrouw Aletta Brunier.

Chère Letjel

Hoe vaart gij, mijne Liefde? Hoe diverteert gij u?
Denkt gij wel eens aan uwe vriendin? Terwijl gij mij

deze drie, diepe aandacht eischende vragen, op uw gemak oplost of beantwoordt, zal ik *pour passer le temps*, u dit volgende schrijven. „Dit volgende, zegt gij; wat volgende?” — Bemoei u met de oplossing uwer eigen vragen (of mijner vragen aan u, zoo ge wilt); ik blief van u, mejuffrouw, zoo niet *gêhartogd* te worden; en in allen geval, gij zult het, dit volgende, immers aanstonds lezen?

Wel, 't is of Heintje Pik, niet Heintje Edeling, dat is nog zoo ver niet — Heintje, neen, deftig, zooals de heele man zelf is, mijnheer Edeling — of Heintje er meê speelt; want geen half kwartier uurs was ik, met mijne dochter Lotje, bij de juffers geweest om een sak voor haar te koopen, of de heer R. kwam in. *Mon homme* was opgetogen over deze *heureuse rencontre*! Hij praat, weet gij, aangenaam genoeg: en hij vroeg spoedig naar *mon amie*, die hij noemde *une charmante dame*. Dat's voor uwe rekening, Letje.

Vriendelijke verzoeken om, zoo ik niets verzuimde, nog wat te vertoeven, aanhouding van mijne dochter, om nog wat te blijven, wijl zij zich niet kon verzadigen in het kijken en gluren naar kistjes en doosjes en kassen, vol heerlijke beuzelingen: alles werd bekeken, bewonderd; met één woord, verbeeld u een klein meisje, dat met moeder voor 't eerst eens voor een poppenkraam, of daar men speelgoed verkoopt, gebracht wordt; dat zijne oogjes wijd opendoet, beide de vuistjes uitsteekt, en roept, en kraait, en hippelt, en alles wil hebben; dan hebt gij een natuurlijk afbeeldsel van Lotje. De heer R. deed haar een fraaie snuifdoos present: ik excuseerde mij met te zeggen, „dat ik niet snoof, en nimmer presenten aannam.” Lotje is somwijlen nog slim ook; zij hield zich, alsof zij dit laatste niet hoorden; en nu is zij zoo wijs met die doos, dat het niet te zeggen is. Alle oogenblikken wordt zij uit het papier genomen, bekeken, met een slip van een zakdoek gewreven en, met de beminlijkste vergenoeging op haar goedaardig grof

gelaat, beschouwd! Het spijt mij, dat oom Dirks kousen nog niet verder zijn, dan het boordje: nu, 't zal wel wat bedaren, en anders moet ik er mij meê moeien.

Wij dronken thee: de heer R. en de juffrouwen spraken van zeker boek van Bitaubé, genaamd Josef, als van een der fraaiste werken, die onlangs in 't licht gekomen waren. Hij haalde er eenige treffende passages van aan. Dit wekte mijne nieuwsgierigheid op om het te zien: ik schreef den titel op om het, zoo ras ik thuiskwam, te laten halen. Hij merkte dit, en haalde een in marokijn gebonden exemplaar uit zijn zak, dat hij mij aanbood: hij had het zoo van den binder en passant meêgenomen. Ik vond dit wel beleefd, en oordeelde dat het zeer gemaakt in mij zijn zoude, iets af te wijzen, waarnaar ik verlangde, en dat mij zoo heusch aangeboden werd. Ik boog, en zei, dat ik het met veel vermaak zoude lezen. Hierop stak hij het in zijn zak, zeggende: „ik zal de eer hebben om de dames thuis te brengen, en dan het boek overgeven.”

Liefst had ik dit niet; maar, dewijl ik geen reden daarvan kon geven, moest ik dit zoo laten doorgaan.

Hij bracht ons thuis, niet langs den kortsten weg: wij ontmoetten den deftigen Edeling, die ons beleefd groette, en, hoorende dat wij naar huis gingen, ons derwaarts verzelde. Zoo kwamen wij dan daar aan en traden in de zijkamer, alwaar onze vriendin met juffrouw Hartog alleen zat. De laatste las, de eerste naaide, en ik geloof, dat er veel woorden gewisseld waren. Hartog scheen zeer bekend met den heer R.; er was eene drukte nog eens zoo! allemaal onze eerste lui, onze Patricii (verstaat gij dit woord, Letje? ik zal 't u wel eens uitleggen); over de laatste assemblée; over een gevalletje aan de speeltafel met de gravin X., over les belles lettres; over Voltaire, d'Alembert, des Clairauts, en nog wie weet waar al meer van.

De heer Edeling sprak nu en dan ook een woord, doch de savante sloeg er geen acht op; en de heer R. was te beschaafd om haar voorbeeld te volgen: hij had het dus heel druk. Onderwijl verhaalde ik stilletjes aan onze lieve mama, dat R. zoo een fraai boek voor ons meêgebracht had, haar hetzelfde noemende. „Ik wou,” zei ik, „dat die habbelpartij maar ophield, en dat ik het boek maar had: 't is zoo fraai!” „Kom,” zei Lotje, „ik zal je wel helpen: ik heb dat boek ook van Josep; 't is heel mooi, en ik lees er veel in, als ik naar bed ga.” (Hier volgt het gesprek; ik achter den stoel van de waarde vrouw, wat over haar heen ziende, Lotje tegen de commode staande. Edeling zei, dat wij een fraai groepje maakten, en kon zijne oogen, schijnt het, nergens anders werk geven.)

Ik. Wat zegt gij, Lotje, hebt gij dat boek, en hebt gij er ons niets van gezegd? foei, dat's geniepig.

Lotje. Ik dacht, dat het al oud vuil was bij de juffrouwen, want ik heb het al wat gehad; och Heer, anders was 't wel tot uw dienst.

[Juffrouw Buigzaam en ik keken elkander aan, of wij zeggen wilden: „hoel heeft Lotje dat boek van Bitaubé?”]

Juffrouw Buigzaam. En wie is de auteur, juffrouw Lotje?

Lotje. Ja, dat weet ik niet; maar het is wel hetzelfde boek van Josep, en het is heel mooi; maar ik word nooit geloofd, en daarom zwijg ik dikwijls.

Ik. Lieve Lotje, ik bid u, haal het boek, opdat juffrouw Buigzaam het aanstonds zie. En nu geef ik u, mijn lieve Letje, eens in ernstig en gemoedelijk overwegen, met welk een boek het goeje schaap afkwam! Doch, al hadt gij al de wijsheid der Egyptische toevenaren, die van de Endorsche kol, die van Lodippe [ons door vader Cats zoo aardig beschreven], ja, al hadt gij de kaart leeren leggen bij den drommel op Marken; al waart gij eene Hartog in het oplossen van meet- en stekundige voorstellen, gij zoudt het

nog niet raden; hoor dan den titel: „Josephs drouv, end bli eindend spel, niet min stichtelick, als drouv en vermakelick om te lezen: in dry bisondere spelen vervat, door A. C. Crous. Gedrukt te Groningen, 1721.” NB. op den regel:

All schoon de nijd met pijlen schiet,
God 't all ten best te schicken wiet.

Het eerste Diel heeft zes-en-twintig personen en vijf choren: met dit à gouverno: [men kan het tooneel plaats en waar men wil, vermits men doorgaans geen vaste plaats heeft.] Het boek zelf is gedrukt met eene zwarte, stichtelijke, rechtzinnige predikatie-letter.

Wij zagen elkander aan, doch zwegen om het overige gezelschap. Onderwijl viel mijn oog op eene passage, daar Josep Fransch spreekt, zeggende: bonjour, mevrouw Potifars; en op nog eene, daar Potifar tegen zijnen hanswort zegt: halt mi den s m a u l. Toen barstte ik in lachen uit; en de goede vrouw, die ik dit inluisterde, lachte zoo hartelijk, als ik nog nooit hoorde.

Dit trok de aandacht der overigen; juffrouw Hartog moest lijden, dat beide heeren, schoon zij nog niet wisten waarom, mede lachten.

De heer R. Een nieuw amusant werkje, mevrouw Buigzaam?

Juffrouw Buigzaam. Niet heel nieuw, maar echter ongemeen genoeg; de Historie van Josep, door eenen Crous; dat stoute meisje, op mij wijzende, heeft altoos wat potsigs. Dit deed de lieve vrouw om Lotje te sparen; maar het ging Lotjes kroon te na, schijnt het, want zij zei heel deftig: „Pardonneer mij! 't Is mijn boek, en juffrouw Burgerhart heeft het nooit gezien.” Ik gaf het aan Edeling, die weldra ook passages vond, welke hem deden lachen; zoo ook de heer R., die het een meesterstuk in zijne soort noemde, en een rol heel eigenaardig

van Mus (de gek van Joseps historie) oplas. Enfin, Letje, wij bleven zoo al praten van 't een op het ander; en Saartje gaf het hare in de algemeene conversatie-uitgift, c o m m e i l f a u t. Uw broër kwam in, bracht een brief voor u, en bleef ook zitten. Eindelijk hoorden de heeren, dat Frits de tafel dekte; zij stonden op, en marsch gingen de leijonkers.

Is die heer R., vroeg ik aan onze vriendin, niet een beschaafd, geestig man?

Juffrouw Buigzaam. Dat erken ik; maar, mijn lieve Saartje, hoe komt het toch, dat hij mij niet gevalt? ik begrijp dat niet!

Ik. En ik begrijp het wel. De heer Edeling is zoozeer uw gunsteling, dat er voor geen ander bij te komen is.

Juffrouw Buigzaam. Zou dat wel zoo zijn? Waarom vind ik dan Brunier niet alleen niet minder, maar beter dan voorheen?

Ik. Juist omdat uw gunsteling hem tot een beter mensch maakt; 't is zijn werk: ergol maar zeker, hebt gij iets tegen den heer R.?

Juffrouw Buigzaam. Ja, Saartjelief, ik heb iets tegen dien man; wat, weet ik zelf niet.

Ik. Zijt gij nu wel rechtvaardig en menschlievend?

Juffrouw Buigzaam. Gij hebt recht om mij dit te vragen: want, waarlijk, mijne gewaarwording is zoo duister! Ik beken, dat het eene opvatting zijn kan. Hij heeft ook al vrij veel met u, aan 't venster staande, gesproken, en ook zeer zacht.

Ik. Och, 't gewone praatje: que vous êtes belle! que je vous adore! en zoo, wat er meer volgt.

Juffrouw Buigzaam. Engel van een meisje! zie wel toe. Hij is een man van hooge geboorte en heeft schatten: laat hij u niet wat wijs maken. (Ik werd rood.) Gij wordt rood, mijne liefdel!

Ik. Dat is ook zoo; want kan ik het helpen, dat er zulke knapen zijn, die mij maar wat wijsmaken? O, ik zie dat gij mij niet kent! Denkt gij dat ik zulke

snappers de eer aandoe, om immer in 't geheugen te houden wat zij mij voorgonzen?

Juffrouw Buigzaam. De heer Edeling is een geheel ander man, en die bemint u waarlijk.

Ik. Beide stem ik toe; maar hoeveel achting ik ook heb voor dien braven man, ik bemin hem niet; ik bemin geen man op de heele wereld dan mijn voogd: nu, hij zal ook fraaie manchetten hebben.

Juffrouw Buigzaam. Wilt gij niet eens ernstig zijn?

Ik. Geheel ernst, geheel aandacht, geheel — al wat gij maar wilt (ik kuste hare hand).

Juffrouw Buigzaam. Hebt gij den heer Edeling afgewezen?

Ik. Wel, niet anders dan ik u gezegd heb: maar, als de man nu op hoop tegen hoop aan wil boegseeren, kan ik dat beletten?

Juffrouw Buigzaam. Hebt gij iets tegen den waardigen man? eilieve, zeg het mij eens!

Ik. Wel, zooveel zelfs niet als er op de punt van een pennemes zou kunnen liggen; maar beminnen? O point, point. Ik leef hier al te gelukkig; ik blijf bij u zoolang ik leef.

Juffrouw Buigzaam. Zal de heer Edeling u dan ongelukkig maken?

Ik. Niet, tenzij ik het er naar maakte. Hoor, de heer Edeling is in mijne oogen zulk een achtenswaardig man, dat ik hem eigenlijk niet zou kunnen of durven beminnen: op mijn woord (ik schaam het mij ook haast u te zeggen), ik heb meer eerbied voor hem, dan voor mijn goedaardigen voogd.

Juffrouw Buigzaam. Hoe is dat mogelijk? Wel, me dunkt, de heer Edeling is een recht beminlijk man; zijn ernstig gelaat heldert gedurig op door een zachten glimlach; en wie, denkt gij, vindt zooveel smaak in uw vernuft?

Ik. Vlei mij niet! Ik ben geene vrouw voor zoo een

man. Zie, als ik nu eens getrouwd was, zou ik mijn man zoo liefhebben, geloof ik, dat ik, buiten hem te kwellen en te liefkoozen, niet zou kunnen leven; en op beide zou zoo een deftig man weinig gesteld zijn. Hij zou mij voor een dartel wijfje, en ik hem voor een rechten Joris Steiloor aanzien. O dat zou een pret zijn om dol te worden! Neen: laat hij u nemen! dan zult gij beide even gelukkig zijn, en laat mij, zonder met Cupido in eenig verschil te raken, mijn wegje (zegt tante) zoetsappigjes afkuieren.

Juffrouw Buigzaam. Weet gij wat, liefde? zoo ik de jaren van u had, en de heer Hendrik beminde mij, zooals hij u bemint, geloof mij, dat ik hem nemen zou.

Ik. Gij zoudt niet, dan op ééne voorwaarde.

Juffrouw Buigzaam. En welke voorwaarde?

Ik. Dat gij, bij mijne jaren en zijne liefde, die wijsheid bezat, die gij nu hebt; anders zoudt gij 't niet een zier beter maken, dan ik nu.

Juffrouw Buigzaam. Vindt gij ook meer behagen in den heer R., genomen dat hij u insgelijks beminde?

Ik. Dat kan ik nog al zoo niet zeggen: maar ik heb geen reden, dunkt mij, om met een van beiden iets op te hebben, omdat ik geen oogmerk heb om van hunne overtollige beleefdheid immer gebruik te maken. De heer R. behandelt mij met eene achting, en tevens op zulk eene verplichtende wijs, dat ik, tenzij gij er iets wettigs tegen hebt, mij ook geëngageerd heb om morgen een nieuw stuk te zien spelen: hij heeft u insgelijks verzocht, maar ik heb gezegd dat ik niet geloofde, dat gij meêgaan zoudt.

Juffrouw Buigzaam. Wel, ik weet het niet, zou ik eens van de partij zijn? ik heb opinie, dat dit stuk treffelijk zijn zal: als ik redelijk wel ben, zal ik meêgaan.

Ik. O, wat zijt gij eene verplichtende vriendin!

Juffrouw Buigzaam. Mijne liefde voor u doet mij veel doen.

Zeg vrij mijne zorg, viel ik haar in, haar met
eerbied omhelzende, en een kus gevende.

Ziedaar, Letjelief, dit moest ik u schrijven. Nu heb
ik geen oogenblik tijd meer. Ik moet mij nog oprillen;
Blondel staat reeds naar mij te wachten om mij te
kappen. Duizend groeten van

Uwe eigen SAARTJE.

Aanteekeningen.

1e BRIEF.

Blankaart noemt zichzelf gaarne een „ouden vrijer” of een „niets beduidenden ouden vrijer”. Dezelfde uitdrukking past A g j e gekscherend op zichzelf toe in een brief van 10 October 1785: „Zie kind, ik ben nu maar een oude, nietsbeduidende vrijster.” (B r i e v e n, Uitg. Dyserinck blz. 272.)

„Honderd halve rijertjes” was ongeveer f 275 naar onze munt.

„Lastig beslissend welopgepronkt Jan Hagel dat men *Petits maitres* hiet.” Beslissend beteekent „aanmatigend” en aan de „*petits maitres*”, de fatten en modegekken hadden *Wolff* en *Deken* een innigen hekel. Breeder hieronder, als wij er een van die soort zullen tegenkomen.

2e BRIEF.

Een „kwakerinnetje”, een „fijntje.” Een zedig, stemmig, proper maar eenvoudig gekleed zusje. De kwakers vormden in de dagen van *Betje* en *Agje* te Amsterdam nog eene kleine, afnemende gemeente, vergaderend in een huis op de Keizersgracht tusschen de Leliegracht en de Prinsenstraat, waar een driehoek boven de deur geschilderd stond. Stille, eenvoudige, menschen, die

zich van al het wereldsche verre hielden. Platen uit dien tijd toonen ons kwakers en kwakerinnen in hunne simpele kleedij, waarin zij ook preekten in hunne vergaderingen. Wolff en Deken waren deze, uit Engeland naar hier gekomen, protestantsche secte zeer genegen en hebben haar sympathiek geschilderd in de persoon van den zachtmoedigen Williams in de *Gornelia Wildschut*.

„Op den Nieuwendijk”, toen nog door deftige koopmansfamilies bewoond.

„Door het logeeren van dames.” Mejuffrouw de weduwe Spilgoed hield dus wat wij een pension noemen.

„Adio cara mia”, gegroet mijne lieve. Letje Brunier, eene welopgevoede jonge dame vlecht er een woordje Italiaansch tusschen.

3e BRIEF.

„Daar lag mijn vreugd in 't voetzand”, op den grond.

„Rousseau's compositie.” De beroemde Fransche schrijver was ook componist o.a. van eene opera „*Le Devin du village*.” Van zijne hand is voorts verschenen eene „*Lettre sur la musique française*” (1753). *Betje Wolff* dweept aanvankelijk met hem, den „grooten, den goeden, den uitmuntenden Rousseau” en zijn portret hing op haar kamer tusschen die van Hugo de Groot en Erasmus in. Later bekoelde die bewondering ietwat.

„Zeuserijen” deuntjes. „Lollig” is niet ons tegenwoordig plat woord voor prettig, maar zeurderig. Vergelijk in den 16en brief: „dat's een gelol.”

4e BRIEF.

„Achitofel.” Vergelijk voor deze toespeling 2 Sam. 17, 23: „En Achitofel, ziende dat zijn raad niet was opgevolgd, zadelde zijn ezel, maakte zich op, ging huiswaarts naar zijne stad, stelde orde op zijne zaken, verworgde zich en stierf.”

Over de „kijvende huisvrouw” zie Spr. 19, 13b. 27, 15. 21, 9, 19. 25, 24. Saartje zegt, „aan de zijde des daks.” Er staat „op den hoek van het (platte) dak.”

5e BRIEF.

„Een bestorven meisje”, eene wees met fortuin.

„Fijnen, die zich zelf vromen noemen.” Voor dezen hebben de juffrouwen *W o l f f* en *D e k e n* geen genade. Het waren niet wat nu streng orthodoxen heeten. Maar de kwezelaars en femelaars, die de godzaligheid in diskrediet brachten, die eene walgelijke taal van ave-rechtsche godsvrucht spraken en middelerwijl niet schroomden den duivel zijn offer te brengen. Zij bezochten geene kerken, maar kwamen zamen in „oefeningen.” Uit hare brieven blijkt hoezeer *B e t j e* en *A a g j e* reeds vroeg deze fijnen verdacht hebben en zij spreken zeer bitter over hen (*B r i e v e n*, blz. 3, 108, 131, 213). In hare romans hebben zij met haar buitengemeen talent de fijnen zoowel in de hoogere kringen als onder den kleineren burgerstand geschilderd en hun weezinwekkend beeld voor goed in ons geheugen gegrift. *Mevrouw Renting* in de *W i l l e m L e e v e n d* is er eene van, in wier huis op een ontvangavond, de knecht na de thee op een zilver schenkblad ettelijke keurlijk ingebonden kleine octavo bijbels aanbiedt met dit compliment: „Gelieven de juffrouwen ook gediend te zijn van het Woord?” (III, 296 vergel. 209); broër *Benjamin* en *Cornelia Slimpslamp* uit onzen roman zijn een paar andere vertegenwoordigers van de soort, wier beeld al bijzonder scherp geteekend is. De op dezen volgende brief van *Cornelia* is in zijn soort onovertroffen en broër *Benjamin* zoekt in onze letterkunde zijn weërge, al moet men toegeven, dat *Reynier Adriaansz.* in *Asselijn's Jan Klaasz.* of de gewaande dienstmaagd hem dicht nadert (1682). Voor onze kennis van de ellendige en terugstootende tale *Kanaäns* dezer nagemaakte vromen gaan wij bij niemand zoo goed als bij *B e t j e* en *A a g j e* ter schole.

Opmerking verdient nog, dat haar kunst haar voor de karikatuur heeft bewaard en dat zij met kieschen tact eene van de oefeningen dezer fijnen laten beschrijven door Stijntje Doorzicht, eene oude, vrome, orthodoxe burgervrouw. Ook de spectatoriale geschriften polemiseeren tegen deze „hoofdhangsteren, zuchtsteren en achterbakselingen,” maar de Sara Burgerhart steken zij niet naar de kroon.

„Wolff: „de ratio sufficiens der dingen.” Christiaan Wolff 1679-1754 vereenigde de resultaten van de wijsbegeerte van Leibnitz tot één groot bovennatuurlijk stelsel. Aan Leibnitz is ook ontleend het begrip van de „raison suffisante”, tengevolge waarvan wij aannemen, dat geen feit waar is en geen uitspraak waarachtig kan zijn, indien er geen toereikende grond voor bestaat, dat de zaak is en wel zóó is als ze is. Op deze „genoegzame reden” doelt Saartje. Dat voor Leibnitz de laatste „raison suffisante” God is, is bekend (verg. dr. Ritter, *Monadenleer v. Leibnitz*, 1882, blz. 138 vlgg.)

„Waarom weet Joost.” Een der vele namen voor den duivel. Niermeyer, *Verhandeling over het booze wezen*, 1840, blz. 22. Verg. Willem Leevend VI, 247: „Want je bent net zo een knaap als de Joost van de Negers, je word gevleid, omdat men bang van je is”, in welke woorden Betje blijk geeft te weten, dat de booze geesten bij de natuurlvcken 't meest worden gediend.

„Geene van Merken”. Lucretia Wilhelmina van Merken, gest. 1789, eene in die dagen bekende dichteres, door Betje zeer vereerd, die echter voor hare fouten niet blind was. Lucretia dichtte o.a. dat Nut der tegenspoeden (1762), dat Mejuffrouw van Naslaan op het avondje bij de familie Stastok een „heel mooi verzenboek” vindt en waarvan de titel door den heer Dorbeem wordt verstaan als „het nut der regenhoeden.”

„Mijn pelise is van een ouden zijden falij gemaakt.” De arme Saartje moest loopen met een avondmantel (sortie) uit een soort van regenmantel van hare groot-

moeder gemaakt. En haar groote linnen muts was heel wat modes ten achteren, want reeds in 1760 waren de zeekapers, de flodderhoeden en de prinsessenkappen ouderwetsch. In Saartjes tijd kapte men zich enkel in 't haar met een klein kornetje op. Overigens wisselde de mode snel van 't eene uiterste naar 't andere. Voor een grondig en aangenaam overzicht der kleeding uit deze periode verwijzen wij naar dr. J. Hartog, de *Spectatoriale geschriften 1741-1800*, blz. 77 vlgg. Aardige illustraties geeft W. F. H. Wunderlich, de *Pruikentijd* blz. 12 vlgg. In de *Willem Leevend* beschrijft Alida een deel van haar toilet (I, 231) met de sieraden van het kapsel er bij. Overigens wordt men 't best ingelicht door de plaatwerken uit de periode zelve, de kostuumplaten, de historieprenten en de illustraties van romans en tooneelstukken.

„Julia Mandeville.” William Godwin (1756-1836), een schrijver van Engelsche zedenromans, gaf behalve zijn „Caleb Williams” nog een roman „Mandeville” (prof. dr. R. Wülcker, *Gesch. d. Englischen Litter.* S. 425). Het is zeer waarschijnlijk, dat Saartje dezen roman bedoelt. Wij weten, dat Betje Wolff sterken invloed van de Engelsche litteratuur heeft ondergaan.

6e BRIEF.

Vergelijk de noot over de fijnen bij den vorigen brief. „de Aquila's en Priscilla's.” Volgens Handel. 18, 2, 18, 26 woonde Paulus te Corinthe bij een vromen Jood Aquila en zijne vrouw Priscilla, die later met hem naar Efeze gingen.

„Rabener.” Gottlieb Wilhelm Rabener (1714-1771) een Duitsch satyrikus van goedmoedig temperament.

„Gellert”. De beroemde Duitsche schrijver, van wiens „liederen en gezangen” Betjes vriend J. E. Grave eene vertaling gaf, (1774). Natuurlijk waren al zulke dichters bij de fijnen verdacht.

„'t Is er zoo vrij en zoo welletjes." Vergelijk **A a g j e D e k e n** in een brief aan juffrouw **Schiere**: „Aangenaam is het mij, dat gij het in het huwelijksfuikje zo heel welletjes, zeggen de fijne smulbroertjes, zo heel welletjes hebt" (**B r i e v e n** blz. 273.)

7e BRIEF.

„Toen broeder **Benjamin** zei." Van het ontstaan en de geschiedenis der bijbelboeken zeggen de oefenaars allerlei domheden.

10e BRIEF.

„Zog van een bollebuisjeswif." Zog staat voor zeug, een dik, schommelend vrouwspersoon (**Weiland, Woordenboek** op „zeug"). Bollebuisje is de naam voor een soort gebak, poffertje of appelbeignet (**Nederl. Woordenboek s.v.**) vergel. **Cornelia Wildschut V**, 251 en **Natuur is mijn Zang-godin** (ook van **Betje Wolff**) 49.

„Broeders palmhoute pruiik". Aldus naar de kleur der pruiik.

11e BRIEF.

„Aan de fep." Aan den drank.

12e BRIEF.

„Dames du ton", die in de wereld leven. Met dezen brief van **Anna Willis**, **Saartjes** stemmige, bedilzieke vriendin, die haar in den grond niet vertrouwt en denkt, dat haar verblijf bij vroolijke, uitgaande jonge meisjes haar schade zal doen, vergelijkte men den eersten brief dien **A a g j e** aan **Betje** schreef vóór zij haar kende, **B r i e v e n**, blz. 157-160, waarin **A a g j e** zonder de **Beemster** domineesvrouw anders dan bij geruchte te kennen, haar ook van allerlei kwaad verdenkt.

13e BRIEF.

„Uwe vijanden van binnen”, uwe lusten en harts-tochten.

„Eenparig”, rustig, in evenwicht. Chrisje Helder noemt zich zelve eenparig onder den invloed van een prachtigen zomermorgen, *Wille m L e e v e n d I*, 400. Vergelijk dezelfde: „eenparig beredeneerd braaf” *I*, 10 en over deze stemmingsuitdrukking mijn artikel *T i j d s p i e g e l* 1904, cap. II.

17e BRIEF.

„De apostel zegt.” Wat tante Santje hier aanhaalt komt in dezen vorm in het *N. T.* niet voor en is zeker niet naar den geest van Christus.

„Daar hij zegt: ik kom niet.” Zij denkt aan *P s.* 1, 1.

„Teeken des Beestes.” Het Beest uit *O p e n b a r i n g* 13. Menschen, die het merkteeken van het Beest dragen, zondaren en godslasteraars. *O p e n b.* 16, 2.

„Een el hoog gekapt.” Over de hooge kapsels der toenmalige dames zie de bij den vijften brief aangehaalde bladzijden van dr. Hartog. Ook een vertoog in de *D e n k e r* VIII, 261 vlgg. *W i l l e m L e e v e n d* III, 39 vlgg. Er was een kapsel „en herison” omdat er een opgezet stekelvarkentje op werd gezet, een ander „en chien couchant”, omdat daarbij een opgezet hondje tot sieraad diende.

18e BRIEF.

„Moesjankerij”; het werkwoord „moesjanken” in de *Cornelia Wildschut*, V, 223, minneklachten uiten, aan het raam (der beminde) staan blauwbekken (*T i j d s c h r.* v o o r t a a l - e n l e t t e r k. III, 269).

19e BRIEF.

„Coccejaansch, Voetiaansch en Lampiaansch.” Johannes Coccejus en Gijsbertus Voetius, de twee groote godgeleerden in de helft der 17e eeuw, elkanders tegen-

standers in bijbelbeschouwing, in opvatting van den sabbath, in preekmethode; Voetius vertegenwoordiger van de streng gereformeerde, Dordtsche theologie, Coccejus, voor dien tijd, vrijzinniger. Van den tusschen hen gevoerden strijd kan hier niet gesproken worden. In de dagen van Betje en Aagje had hij trouwens zijne felheid reeds lang verloren. Maar de naam van Voetius leefde voort, als van den voorstander van strenge Zondagsrust. „Zoo voetiaansch, zoo sabbaths zien zij er uit” zegt Alida Leevend in *Willem Leevend III*, 288. En van een strengen burgemeester heet het: „hij is zóó ijselijk Voetiaansch, dat hij stoeien, kaatsen, kolven, ... houdt voor sabbathschenderij”, *Cornelia Wildschut I*, 46. Verg. *De Zedemeester der kerkelijken I*, 29: „Vermaant men den Zondag te houden, men is onwedersprekelijk een Voetiaan.” *Lampiaansch* komt van den naam van Friedrich Adolf Lampe, geb. 1683, van 1720 tot 1727 hoogleeraar te Utrecht, gest. 1729. Hij stond in zijn werken een christendom voor, dat afstand doet van de genoegens der wereld en stichting zoekt in vrome gemoedsbevinding meer dan in streng dogmatisme. Zijne boeken zijn gretig gelezen en de herinnering aan zijne persoon was in Betje's dagen nog niet verdwenen. Zij spreekt ergens van eene „strikte, zuivere Lampiaansche matrone”, *Willem Leevend VI*, 66.

„Je mocht wat, een struif”; struif: ommelet. „Hij mogt een struif, wat zou hij”, (*Marin, Woordenboek* ², 1730, s.v. „struif”).

„de Mausen,” de smousen, de joden.

„de advokaat naast den gouden ketting”; op de Keizersgracht bij de Reestraat, waar de gouden ketting uithing, zooals nog in 1865 uit eene apotheek daar ter plaatse en ik meen nog.

23e BRIEF.

„het misselijke zelf is het uitvloeisel van zijn gezond verstand”, in den zin van eigenaardig-flink, eigenaar-

dig-oprecht, Zoo zegt Willem Willis (39e brief): „Gij weet ik ben in sommige opzichten een misselijke jongen.

24e BRIEF.

„Jij bent een atheïst, een armiaan, een sociniaan, een deïst.” Een godloochenaar; een aanhanger van Arminius, den Leidschen hoogleeraar (1560-1609) naar wien de remonstranten arminianen heetten; een aanhanger van Laelius Socinus, gest. 1562 en Faustus Socinus zijn neef, gest. 1604 die de leer der Drieëenheid loochenden; een deïst was in de praktijk de gangbare naam voor een vijand van het geopenbaard christendom, die alleen het gezond verstand als maatstaf aannam en, zoo hij al in God geloofde, Hem geen invloed op wereld en menschen toekende. In den mond van broër Benjamin zijn het slechts afgeluisterde scheldwoorden, waarvan hij den zin niet verstaat.

26e BRIEF.

„nooit dan uit Voet of Schutte zingt.” De Haagsche geneesheer Voet en de Amsterdamsche predikant Rutger Schutte hebben veel gedaan om het in hun tijd (1745) afschuwelijke kerkgezag bij de hervormden te verbeteren. Bij de kleinere kerkgenootschappen en vooral bij de Collegianten werd veel beter gezongen (uit Camphuyzen, Oudaen, Rooleeuw). Van de hand van Voet en Schutte hebben wij „bundeltjes uitgekipte gezangen” die met graagte werden ontvangen door allen, die nog anderen stichtelijke liederen begeerden te zingen dan Datheen's al te vaak smakelooze berijming. Uitvoerig bij dr. R. Bennink Janssonius, Geschiedenis van het kerkgezag bij de hervormden in Nederland, 1860.

30e BRIEF.

„Trek mijn japon uit.” In huis droegen de heeren

eene met watten gevoerde, gebloemde, zeer wijde soort van kamerjapon.

„een electriche, ik mag zeggen Musschenbroeksche schok”. Peter van Musschenbroek, Leidenaar van geboorte (14 Maart 1692) en later ook hoogleeraar aldaar in de natuur- en wiskunde, gest. 1761. Hij heeft ten onzent de leer van Newton bekend gemaakt en over verscheiden deelen der natuurkunde nieuw licht verspreid. Bij het groote publiek is hij bekend als de uitvinder van de Leidsche flesch, het bekende instrument dat hij electriche proeven dient.

31e BRIEF.

„In mijn soubise”, ook een soort van kamerjapon. Er waren er in den loop der jaren zóóvele verschillende, dat tante Stastok, naar men weet, er een kast vol van hangen had.

„nog eenige tonca-boontjes sorteeren.” Onze petit-maitre hield zich bezig met het gewichtig werk om voor zijne zuster en hare vriendinnen de geurige zaadjes van de tonca-boon uit te zoeken, waardoor aan de snuiftabak hooger aroma (geur) werd bijgezet. Want ook de dames snoven toen en op de saletten (d.w.z. op avondpartijen) boden de jonge heeren hunne dames uit verschillende doozen verschillende soorten snuif aan. Vergel. den 26en brief waar juffrouw Hartog snuift, den 90en, waar de heer R. Lotje eene snuifdoos present doet, de Cornelia Wildschut VI, 165, waar juffrouw Harris naar haar snuifdoos zoekt, de Philosoph II, 29, waar het heet, dat de willekeurige mode den vrouwen het snuiven toestaat en het rooken weigert.

In dezen brief dan doet de „petit-maitre” zijne intrede (vergl. onze laatste aantekening op den eersten brief). De juffrouwen Wolff en Deken hadden zulk een afkeer van deze ontaarde, popachtige, ontzenuwde afstammelingen van krachtige vaders (vergl. hare Brieven blz. 134) dat deze beuzelende fatten in hare

romans telkens over den hekel gaan en het voor-
 geslacht met weemoed daarbij herdacht wordt. Zie de
 Brieven van Abraham Blankart III, 107.
 Zie de koddige beschrijving, die Chrisje Helder van een
 harer aanbidders geeft, Willem Leevend II, 50
 vlg. Dat de kleeren den man maakten bij deze heertjes,
 wordt elders aldus gehegeld: „Terwijl de lichamen
 onder de klederen verborgen, van weinig belang schij-
 nen, zo vereischt onze pligt om alsdan ook de klederen
 met eerbied te groeten. Mijn Heer uw roks onder-
 danigste dienaar. Ik heb de eer van uw zijden kamizool
 te groeten, en een langduurige glans toe te wenschen.
 Hoe vaart de triomphante rok van mejuffrouw uw
 beminde? Ik heb dezelve in lang niet gezien. Mijn Heer
 ik ben je fluweele broeks dienaar. Ik verzoek vrien-
 delijk de dienstpresentatie aan de charmante gestikte
 zijde onderrok van mejuffrouw uw suster.” Zinrijk
 en Schertzend Woordenboek, 1759, I, 240.
 Over het leven dezer petit-maitres Hartog, a.w. blz.
 89-100.

33e BRIEF.

„Zegeningen van de linkehand.” Toespeling op
 Matth. 6, 3, weldaden in 't geheim bewezen.

„kerjeusde schoenen”, kostelijk, sierlijk. Vergelijk
 tante Martha over grootje Rijzig: „Zij breidde toen haar
 zeven-en-twintigste paar fijne kousen voor haar zoon
 en 't was kerjeus werk”. Willem Leevend II,
 124. Kerjeus, curieus naar de oude beteekenis; mndl.
 curioos, keurig; in het middel. latijn curiosus =
 elegans d.i. sierlijk (bij Ducange).

„Armiaansch slikgrondje”. De broeder bedoelt: beter
 zich bezwaard te voelen om zijne zonden dan, zooals
 de Arminianen, bouwen op het onzeker fundament
 de eigen goede werken. Men ziet hoe meesterlijk de juf-
 vrouwen Wolff en Deken het onheilig geteem van
 deze oefenaars hebben afgeluisterd.

„Ik ben gisteren in de Fransche kerk geweest” enz.

In de Eglise Wallonne ten onzent werd van ouds goed gepreekt, maar in onze periode werd er aan het zware, het luchtige geofferd ten koste van de degelijkheid en de kracht. Verg. Hartog, Geschiedenis van de predikunde, 174 vlgg. 190, 402 vlg. 409 vlgg. Overigens behaagde het onzen schrijfsters allerminst dat „de kinderen uit ouwe Hollandsche families zo bij de Fransche dominés ter kerke” liepen. Willem Leevend II, 215. Cornelia Wildschut I, 82.

35e BRIEF.

„rijpen”, rupsen.

„gij zijt geen Grandison”, toespeling op den held in den Engelschen roman Sir Charles Grandison (1753) van Richardson.

„veldiep”, verdiensten, die niet dieper gaan dan de huid, zeer oppervlakkig zijn. Zóó in Huygens' Hofwyck 233 vlg.: „'t Is swart volck, maar dat swart is veldiep, en van binnen maeck ikse mijns gelijk....”

36e BRIEF.

„Denk aan Claartje Harlowe.” Toespeling op de niet slechte maar lichtzinnige heldin in een anderen roman van Richardson, de Clarissa Harlowe (1748), waarin ook Lovelace, de schurkachtige verleider voorkomt, door Saartje in den volgende brief bedoeld.

37e BRIEF.

„Leerredenen van Solicoffer en Doddridge”. James Solicoffer, Engelsch prediker, ten onzent bekend door Reukwerk der Heiligen of nieuwe geopende schatkamer van gebeden, Amsterdam 1769. Meer valt van Philip Doddridge te zeggen, eveneens een Engelsch predikant, man van groote verdraagzaamheid en mildheid, wiens beroemde preeken niet slechts door den vorm uitmunten, maar, eenvoudig en hartelijk, meer voor het hart dan voor

het verstand waren. In ons land werd hij van ketterij verdacht door de streng gereformeerden. Doddridge stierf 26 October 1751. Van zijne leerredenen werden in 't Nederlandsch vertaald Preeken over de genade en de kracht van Kristus, Amsterdam, 1748. Preeken over de wedergeboorte, 1748. Verg. o.a. Ypey, Geschiedenis van de kristelijke kerk in de 18e eeuw, 1807, VIII, 17 vlgg. 560. Merk op, dat Wolffen Deken in het huis der weduwe Spilgoed, met wie zij immers hoog wegloopen, juist deze verdraagzame, niet-confessioneele preeken laten lezen!

38e BRIEF.

„boucles”, krullen. De vergelijking tusschen de kleeding van eene dame du ton en haar verdorven hart, door Cornelia Slimpslamp ten beste gegeven, is een kunstig model van de denkbeelden in de kringen der fijnen.

40e BRIEF.

„idoliseeren”, verafgoden.

41e BRIEF.

„deed haar bij herhaling aderlaten.” Tegen het misbruik van herhaalde en overvloedige aderlating kwamen toen reeds vele kundige medici op. Vergel. Boltenstern, Neuere Geschichte der Medicin, S. 188 over Anton de Haan (1704-1776). Niet algemeen bekend is zeker, dat in Middeleeuwsche kloosters de vrijwillige aderlating voorkwam als noodzakelijk voor de gezondheid. Dit geschiedde op den latendag (= laatdag, zooals trouwelschat voor trouwelschat, snuteldoek voor snuitdoek, vastelavond voor vastenavond enz.) waarover uitvoerig Acquoy, Het klooster te Windesheim en zijn invloed, 1875, I, 200 vlg. „'t is billijk, dat zij des nachts rusten.” In de inlei-

ding wezen wij er op, dat Wolff en Deken warm voelen voor „dienstbaren” en „ondergeschikten”.

„Boëtius”. Letje leest dus in het beroemde geschrift des Romeinschen wijsgeers (gest. 525 n. C.) misschien in de vertaling van Coornhert, Van de vertroosting der wijsheid, 1616, of van Gargon, Vertroosting der wijsbegeerte, 1793, of in de Fransche vertaling La consolation de la philosophie, den Haag 1744.

„Moulin, vrede der ziel.” Vermoedelijk de Nederlandsche vertaling van een Engelsch stichtelijk boekje.

„Peace and contentment of mind” van Pierre de Moulin of Petrus Molinaeus (1600-1684). Hij was de zoon van den beroemden Franschen, gereformeerden theoloog, die van 1593 tot 1598 te Leiden de wijsbegeerte had onderwezen, daarna naar zijn vaderland was teruggekeerd en in 1611 bedankte voor een hoogleeraarsstoel aan dezelfde universiteit.

43e BRIEF.

De bekende, geestige beschrijving van een oudhollandsch uitgaansavondje. De dames Wolff en Deken, hoezeer ook ons nationaal leven liefhebbend, waren niet blind voor de schaduwkanten. Overigens verbazen wij ons ook hier weer over de soliede gegoedheid en over de gezonde magen der vaderen.

„de zware gouden beugel was op de tablier geschoven,” de beugeltasch hing dus op haar voorschoot, haar schort. Tante Martha draagt als zij op haar paaschbest is ook een gouden beugel (Wille m L e e v e n d VIII, 239.

44e BRIEF.

„Eliëzer alias Frits” toespeling op den trouwen knecht van Abraham, Genes. 15, 2 en 24. Eene andere, allerkomiekste toespeling van de ondeugende Alida, Wille m L e e v e n d III, 288.

„onze tranen spraken sterk.” Een van de vele uit-

drukkingen, die ons thans sentimenteel voorkomen. Wil iemand zien hoeverre Wolff en Deken van de sentimentaliteit van toen afstonden (vergelijk de Inleiding), men leze Rhijnvis Feith's Julia, dat één jaar na de Sara Burgerhart uitkwam, overvloedig van akelige, smeltende tranen en zuchten en, wonderlijk genoeg, vier drukken beleefde. Zet Julia naast Saartje of Alida of Betje Stamhorst en het groote verschil is klaar als de dag.

„in Holland beteekenden zij niet veel”; het weelderig leven in de Hollandsche koopsteden verslond nog schatten.

„om mijn eigen kind zelf te zogen.” De gewoonte om kinderen aan gehuurde minnen toe te vertrouwen vond in Wolff en Deken heftige bestrijdsters. Al hare heldinnen zogen hare kinderen zelven en roemen daarin (Willem Leevend IV, 347 vlgg. hieronder 171e brief, Cornelia Wildschut V, 383 noot). In een brief aan Coosje Huet-Busken van 1798 prijst Betje haar, omdat zij geheel en al moeder harer kinderen is d.i. zelve hen zoogt (Brieven blz. 292). Ook hier staan onze schrijfsters onvervaard gezonde, zuivere zeden voor. Want zij roeiden in tegen een sterken stroom.

„kreeg de kinderpokjes”. In onze periode en daarvoor altijd met het verkleinwoord genoemd. De sterfte door pokkenepidemieën was nog altijd groot, ook al was het al eeuwen bekend, dat wie de ziekte eenmaal had doorstaan, daarna onaantastbaar was en al werden er daarom reeds lang kunstmatig pokken aangebracht. (Boltenstern, a.w. S. 233 ook over lady Montague). De geboortedag van onze koepokinenting is 14 Mei 1796 toen Jenner voor 't eerst de koepokstof van den eenen mensch op den ander door inenting overbracht. Van Betje's en Aagje's vriendelijke gastvrouw in Trévoux, de burgeresse Michallet heet het, dat zij haren kinderen de kinderpokjes inoculeerde, Cornelia Wildschut V, 383 noot. Het bijgeloof, dat door de koepokinenting uit de ledematen der

ingeënten kalfskoppen groeiden, vindt men afgebeeld op eene plaat o.a. in het Museum van de Mij. voor geneeskunde (Stadsmuseum, Amsterdam). Van „inenting van het vee en dat met zeer gelukkige gevolgen” is sprake aldaar IV, 327. Waartegen? Misschien tegen de veepest, die van 1769 tot 1775 alleen in N.- en Zuid-Holland bijna 300.000 runderen wegnam. „aannemende kalmte”, toenemende kalmte. Een scheepsterm op wind en golven toegepast, „eene aannemende koelte” (Nederl. Woordenboek op aannemen (onzijdig).

45e BRIEF.

„lachen, praten, badineeren onder het spelen van de zielroerendste treurspelen thans du ton.” Terecht komen Wolff en Deken, zooals trouwens ook de spectatoren tegen dit onhebbelijk misbruik op, juist omdat zij ijverige voorstandsters van een goed tooneel zijn. Brieven van Abraham Blankaart II, 268-275, Willem Leevend II, 307. Verg. nog Philantropie III, 106 vlgg. Spectator der Studenten blz. 193 vlgg.

„slavonjer”, masc. van „Slavonie”, slavoniër, dan in de beteekenis van heiden, zigeuner (Oudemans, Woordenboek op Brederoo blz. 347.)

46e BRIEF.

„afknarpt”, ook ontknarpn (Willem Leevend II, 302) ontfutselen.

47e BRIEF.

„negligeant”, eenvoudig.

54e BRIEF.

„Ik mag met Sanche wel zeggen.” Misschien bedoelt Cornelis den vermaarden schildknaap Sancho Panza

van den beroemden Don Quichote. Maar ik herinner mij de spreekwijze niet.

55e BRIEF.

„fargon”, een rijtuig met een gaffeldissel. Het tegenwoordig Fransche fourgon beteekent pakwagen, bagagewagen. Maar in onze periode ook een rijtuig voor personen. Trouwens ook later. In de Gedichten van den Schoolmeester, „De koffieveiling”, zegt Dadelpracht: „En verder met mijn fourgon en twee makke paarden.”

„jenevertje-lief.” Aan geheelonthouding in onzen zinden **Wolff en Deken** niet. In een harer brieven aan **J. E. Grave**: „Je moet ons eerst ontdooijen met een goede slok vaderlandsche morgendrank, een glaasje klinkklare gevener.” **Brieven** blz. 226. De **Spectatoren** bepalen zich tot de bestrijding van misbruik.

„hij is thans bezitter van een mooi inkomen.” In de romans van **Betje** en **Aagje** gaat het finantiëel alle helden en heldinnen naar den vleesche.

„behagen in elkander is er echter niet van uitgesloten”, d.i. wij zijn ook verliefd op elkander. Dit is niet preutsch en het is geene aanstellerij. Welopgevoede meisjes spreken zóó. In de **Willemlievend** is **Goosje Veldenaar** daarin bijzonder ver.

„Ze willen ier nieuwe Zalmen ebben”. Eene geestige bladzijde, waarin de dames **Wolff en Deken** den tegenstand schilderen tegen de toen nieuw ingevoerde psalmberijming, bestemd om die van **Datheen** te vervangen. Deze nieuwe was midden 1773 gereed gekomen en in het volgende jaar verspreid. Met blijdschap ontvangen vond zij hier en daar verzet bij de uiterste rechterzij.

57e BRIEF.

„als een hond op een zieke koe”, om te zien of zij spoedig sterven zal.

59e BRIEF.

„Epitafium”, grafschrift.

60e BRIEF.

„de Publieke Kerk”, d.i. de Nederlandsche Hervormde Kerk, die onder de republiek wel geen staatskerk was in den strikten zin, zooals Engeland b.v. eene staatskerk bezit, maar toch bevoorrecht.

61e BRIEF.

„Dat rijdt, dat rost enz.” Wat Abraham Blankaart op deze en de volgende bladzijde op zijne eigenaardige manier zegt, is helaas niet overdreven. Uit al de ons ten dienste staande bronnen blijkt, dat het zedelijk leven der „jeunesse dorée” (de „bloem der jongelingschap”) alles te wenschen overliet. Het zal juist daarom goed zijn te herinneren, dat althans eene minderheid aan onze schrijfsters de modellen kon leveren voor Hendrik Edeling, Willem Willis, Abraham Rijzig e.a. In dit opzicht staan hare romans boven de uit der aard eenzijdige spectatoren.

„Smousen.” In de inleiding merkte ik reeds op, dat de juffrouwen **W o l f f** en **D e k e n** groote vriendinnen waren van de joden. Dit woord moet men dan ook nemen voor enkelen van die woekeraars, die hun voordeel deden met de lichtzinnigheid der petit-maitres.

„hargueeren”, argueeren in Mndl. het voor en tegen bepleiten.

63e BRIEF.

„het kon u over een jaartje vrij meer nadeel doen”; dergelijke toespelingen, toen ook bij jonge meisjes zeer gewoon, zou men tegenwoordig ongepast vinden. Maar er stak geen kwaad in.

„Wegslechter”, wegbereider (als Johannes de Doo-per). Vergelijk bij dezen, ook zielkundig zoo fijn bedachten brief, waarin Saartje verontwaardigd tegen

Anna's verdenkingen opkomt, onze laatste aanteeke-
ning op den 12en brief.

64e BRIEF.

„omdat ik den dominé niet zien noch hooren kon.”
Tegen het misbruik, dat onbemiddelden het in de kerk
met zulke slechte plaatsen stellen moesten, komt ook
de oude juffrouw Christina de Vrij op in de *Wille m*
Leevend I, 100.

„of ik het te Keulen hoorde donderen daar onze koet-
sier vandaan is.” Busken Huet in *Oude Romans,*
1877, I, 102 zegt van dit meesterlijke zinnetje: „wel
mag men vragen of het mogelijk zij, korter en krach-
tiger dan met dien éenen trek eene geheele rijkeluis
dienstbodenwereld te teekenen.”

„om ook een van te hebben”. De kleine burgerij
stelde het nog in onze periode met achter den voor-
naam Thomaszoon of Pietersdr. te zetten, maar langs
ambtelijken weg kon men zich een achternaam ver-
werven.

67e BRIEF.

„eene looze maling geven” of ook uitdeelen (b.v.
Brieven van Abraham Blankaart I, 35.
II, 318), een oorveeg, een draai geven. *West-Vlaandere*
ook „een pak slaag” (Nederl. Woordenb. op
„maling”).

„de bekeerde lichtmis de beste man”. Evenals hier
Abraham Blankaart verzet zich tegen dezen noodlot-
tigen en leugenachtigen stelregel zeer krachtig de *Phi-*
lantrope I, 234 vlg., aan 't einde van zijne straf-
rede de hoop uitsprekend dat de „jonge juffrouwen
mannen van eer en deugd den moed niet zullen willen
benemen, door zig, in de keur van haare galanten,
te gedraagen even als of eerloosheid en ondeugd het
krachtigst middel was om hare harten te winnen”.

„om peper moet”, het land verlaten en dienst nemen
b.v. bij de O.-I. Compagnie.

„zijn koorntje groen at”, niet wachten tot het rijp is, gezegd van lichtmissen, die hun kapitaal opeten. In Zuid-Nederland nog: van de hand in den tand leven (Stoett, Spreekwoordenboek no. 1062).

68e BRIEF.

„attisch zout”, geest en vernuft.

„quelle sottise ma chère”, wat een dwaasheid, mijn waarde.

„insipide”, smakeloos, laf.

„vous êtes ma confidente,” gij zijt mijne vertrouweling.

„je soupire, je crains”, ik zucht en vrees.

„homme du gout”, man van smaak.

„un air imposant” een indrukwekkend uiterlijk.

„cela est bien vrai”, dit is zeker waar.

„tout ensemble” het geheel.

„hij adresseert zich niet bij mij,” hij maakt geen werk van mij.

„hij houdt zijne distance comme il faut”, hij bewaart den afstand, zooals behoorlijk is.

„Onze Bolingbrokes, onze Tindalls, onze Voltaires.” Henry St. John, burggraaf van Bolingbroke, gest. 1754, Engelsch staatsman en wijsgeer onder koning George I. Zijne wijsgeerige werken zijn in vijf deelen na zijnen dood uitgegeven en bevatten o. a. zeer uitvoerige beschouwingen over den joodschen en christelijken godsdienst. De eerste is volgens hem louter het gevolg van de bedriegerijen van Ezra, die de O.-Testamentische boeken zelf heeft gemaakt. De tweede mist ook allen voldoende historischen grond, en wel heeft Christus eenige zuivere zedelessen gegeven, maar Paulus, een ongerijmde beuzelaar, heeft het oorspronkelijk goede ervan vervalscht. God heeft het heeal geschapen, maar laat er zich niet mede in. De ziel is niet onderscheiden van het lichaam en niet onsterfelijk. In Nederlandsche vertaling verschenen zijne Brieven over het lezen en het ge-

bruik der geschiedenissen, Amsterd. 1755. Men moet erkennen, dat hij omtrent het ontstaan van sommige bijbelboeken dingen heeft gezegd, door het later wetenschappelijk onderzoek bevestigd. Overigens is zijn betoogtrant verward, zijn spot met het heilige kwaadaardig, zijne bestrijding van den godsdienst oppervlakkig. Zijn zedelijk leven was bedorven, „een schandvlek der natie en van het hof” zeggen sommigen, ofschoon het hof der Georges, waarover voor niet-historici, zoo uitnemend en onderhoudend door Thackeray geschreven is, zelf zóó vol vlekken zat, dat een meer of min er niet toe deed.

Matthew Tindal, gest. 1733. Hij ging uit het roomsch-katholicisme tot het protestantisme over onder onzen koning-stadhouder Willem III en heeft vooral naam gemaakt door zijn werk *Het Christendom zoo oud als de Schepping of het Evangelie eene nieuwe bekendmaking van den natuurlijken godsdienst*, 1730, een boek, dat zoo grooten opgang maakte, dat het de „Bijbel der deïsten” is genoemd. Hij leert daarin, dat de ware godskennis bij de schepping den mensch is ingeplant en door de rede kan worden verstaan. Maar deze zuivere, redelijke godsdienst is door de gewaande openbaring bedorven, waarvan het christendom spreekt, en die vooral heet te rusten op de bedriegelijke voorzeggingen der profeten en de veel te hoog aangeslagen wonderwerken van Christus.

François Marie Aronet de Voltaire, gest. 1778 is de beroemde Fransche dichter en wijsgeer, de „koning der vrijdenkers”, de „god der goddeloozen”. In het bestek dezer aantt. worde slechts herinnerd, dat de dames Wolff en Deken, die tot de vrijzinnigen, tot de vooruitstrevenden behoorden, met schrijvers als dezen, vijanden des christendoms, niets uitstaande wilden hebben. In hare romans wordt Voltaire b.v. veroordeeld, omdat zijne boeken het hart aansteken of het gezond oordeel beledigen, omdat zij onnadenkenden zeer nadeelig zijn geweest (Willem Leevend I,

164, Cornelia Wildschut II, 49, 67). In hare Brieven wordt Voltaire als dichter geroemd, maar zijne grove en vuile spotternijen worden streng gegispt (blz. 35, 36, 123, 186). In de voorrede vóór hare vertaling van Craig's Leven van Jezus keurt Betje ook Voltaire's vinnigen geest en onheilige spotternij af, waarom, zegt zij, sommigen van hare deïstische vrienden te Rotterdam kwaad op haar zijn (Brieven blz. 34). Om deze redenen laten zij dus hier Bolingbroke, Tindal en Voltaire prijzen door Cornelia Hartog, de deïstische, anti-Hollandsche, min of meer „feministische”, malle oude-vrijster. Ik verwijs voorts naar mijn Tijdspiegelartikel sub V, waarin ook over de verhouding van Betje en Aagje tot allerlei openbaringen van deïsme en inzonderheid over La Mettrie gehandeld wordt. Over deze deïsten ten slotte nog ééne opmerking. Ofschoon zij zonder twijfel het heilige-zelf niet zelden hebben bespot, gold hunne bestrijding ook vaak bijgeloof, kerkelijke misbruiken, onjuiste bijbelbeschouwing, die (ook naar hun eigen oordeel trouwens) voor velen den godsdienst deden vallen of staan. Wij, ruim eene eeuw later, erkennen, dat zij daardoor (zonder het te bedoelen) tot eene juistere opvatting van het wezen van den godsdienst hebben bijgedragen. Hunne aanvallen op den bijbel waren vinnig en hunne aardigheden (als van Voltaire op de verhalen van Genesis in La bible enfin expliquée) vaak smakeloos. Toch heeft Voltaire, als Bolingbroke, met scherp blik de fouten der oude bijbelbeschouwing gezien en, om één merkwaardig voorbeeld te noemen, al erkend, dat het boek Jozua met de dusgenaamde „vijf boeken van Mozes” zeer nauw samenhangt (verg. zijne Philosophie de l'Histoire p. 221). Wie over Voltaire en zijn invloed goed wil worden ingelicht raden wij de leatuur aan van L. F. Bungener, Voltaire et son temps, 2 dln. 1851 ook in Hollandsche vertaling van dr. W. G. Brill verschenen, Voltaire en zijn tijd, Amsterdam 1871.

„une fille comme moi”, een meisje als ik ben.
 „Essay on man,” het wijsgeerig leerdicht van den Engelschen dichter Pope in 1733. Alexander Pope (1688-1744) heeft in dit gedicht de vraag naar den oorsprong der zonde behandeld, naar wat de mensch in dit leven moet trachten te doorgronden, niet God maar zichzelf, naar het verband tusschen de onvolkomenheden der menschen en de plannen der goddelijke voorzienigheid, naar de ware gelukzaligheid, die slechts in de deugd kan worden gezocht.... het geheel een mengelmoes van christelijke en deïstisch-wijsgeerige bespiegelingen. In des dichters eigen tijd hoog geroemd, kan het ons maar matig meer voldoen wat den inhoud aangaat. Essay (proeve) is een vorm van letterkundig geschrift dat „de vruchten van wetenschappelijk onderzoek en van wijsgeerige beschouwing voordraagt, zonder in wetenschappelijke bewijzen te treden, op algemeen bevattelijke manier en in aangenomen vorm.” (Brill, *Stijl leer*², 1880 blz. 130).
 „point de Hollandais”, geen Hollandsch.

69e BRIEF.

„Mejuffrouw Charlotte Rien du Tout”, juffrouw Lotje Niemendal. Als alle namen in den roman doorzichtige namen d.w.z. die het karakter aanduiden. Het naschrift van Wolff en Deken doet ons even glimlachen als wij denken aan hare eigene onzekerheid op spellingsgebied.

70e BRIEF.

„een halve stuiver boven Jan”, uitdrukking ontleend aan het kaartspel jassen: meer dan de helft punten hebben, die men maken moet (Stoett, *Spreekwoordenboek* no. 867).

71e BRIEF.

„Historie der beide Indiën door Raynal.” Bedoeld wordt *Histoire philosophique et poli-*

tique des établissements et du commerce des Européens dans les Deux-Indes van G. Th. F. Raynal, gest. 1796. Het boek verscheen zonder naam des schrijvers in 1771 met den valschen plaatsnaam Amsterdam (want inderdaad was het te Parijs gedrukt) en werd wegens de liberale denkbeelden op het gebied der koloniale politiek in 1781 in 't openbaar verbrand.

„de heer R.” Hier verschijnt voor 't eerst de adellijke lichtmis ten tooneele, die het op Saartjes deugd zal toeleggen. Merk op hoe kunstig de schrijfsters de argeeloosheid van het meisje schilderen en zie in de Inleiding het gezegde over Betjes ondervindingen te Vlissingen.

„chef-d'oeuvre”, meesterwerk; „pièces volantes”, lectuur van den dag, waartoe ook de Bibliothèque des Arts behoort, pièces fugitives.

„de dichters Pope, Thomson en Akenside”. Voor den eersten zie hierboven de aantekening bij den 68en brief; voor den tweeden zie beneden de aantekening bij den 78en brief; de derde, Mark Akenside (1721-1770) een medicus, die ook te Leiden heeft gestudeerd en dichter o.a. van de Vreugden der Verbeeldingskracht (Pleasures of Imagination).

„Oui ma chère Marianne: virtue alone is happiness below.” Om Saartje voor zich in te nemen zegt de schijnheilige een versregel op van denzelfden Pope in zijn reeds genoemd leerdicht Essay on man en wel in Epist. IV, een vers of 100 van 't eind af:

„Know then this truth (enough for man to know),
„Virtue alone is happiness below”.

d. i. „Hoor deze waarheid (beter is er geen)
„Het waar geluk ligt in de deugd alleen.”

Door dergelijke aanhalingen tracht de schavuit Saartjes hart te winnen.

„une superbe bibliothèque”, eene prachtige boekerij. Ironische toespeling op de meest zeer schuine boeken-

verzameling van de toenmalige jongelingschap. Vergel. Hartog, a.w. blz. 98.

„un homme du ton peut-être, mais un homme d'esprit", een man naar de mode misschien, maar geestig.

„in ons pavilloentje", met gordijnen omhangen ledikant.

„'t zal bij mij altemaal verwilderen", t.w. in den tuin harer vriendschap voor Anna.

„spelden", spellen van woorden.

72e BRIEF.

„Wilkinson over de genoegzaamheid der Deugd." Ik ken het boekje niet, maar het gesprek naar aanleiding er van gevoerd, is in zich zelf duidelijk. Juffrouw Hartog verdedigt de stelling der toenmalige deïsten, dat de deugd zonder meer te allen tijde geluk verschafft; Edeling (met wien **W o l f f e n D e k e n** het eens zijn), dat slechts hij, die uit godsdienst deugd betracht, om zich bij God welgevallig te maken, waarlijk gelukkig is en bij voortduring de deugd zal betrachten.

75e BRIEF.

In dezen en den volgenden brief verschijnt Jan Edeling, Hendrik's vader, een oud, rijk, streng-luthersch koopman, die niet wil, dat zijne van ouds luthersche familie in de war wordt gebracht door eene hervormde schoondochter. In de dagen, dat onze roman verscheen, broeide het in de Amsterdamsche Luthersche gemeente, waar van de zes predikanten er drie, Mutzenbecher, Baum en Sterk tot de vrijzinnige richting behoorden, onder den invloed vooral van den Duitschen hoogleeraar J. S. Semler. In 1786 voerde dit tot een aanklacht van sommige gemeenteleden tegen de genoemde predikanten, waarin hun sub 11° werd verweten gezegd te hebben, „dat men in alle gezindten zalig kan worden." In dit opzicht was Jan Edeling dus niet goed orthodox, want op 't einde van

den 76en brief schrijft hij: „zij (nml. Saartje) zal in haar kerk ook wel zalig worden.” Maar zeer vertoornd zal hij geweest zijn (hij leefde toen volgens de „nareden” van onzen roman nog) over eene uitspraak, aan ds. Baum ten laste gelegd: „waar Christus als koning geëerd wordt, is de ware christelijke kerk, en ieder lid der kerk kan zich zonder schade voegen bij de gezindte, die het meest met zijne overtuiging overeenstemt.” De begeerte om de grenzen der kerkgenootschappen uit te wisschen lag in den geest des tijds en B e t j e en A a g j e voelden daarvoor. In elk geval zal Everard Redelijk later naar haar hart spreken, zooals Abraham Blankaart het reeds doet in den 79en brief. Vergel. nog F. J. Domela Nieuwenhuis, Geschiedenis der Amsterdamsche Luthersche gemeente, 1856, blz. 170 vlgg.

„kwijl babbe.” Het woord o.a. ook in de W a r e n a r 1002. (Vergel. in de uitgave van M. De Vries blz. 201.) Babbelaarster wier mond niet stilstaat. „Babbe” is een kwijlboekje voor kleine kinderen (Nederl. Woordenboek op babbe). Het woord ook in den 146en brief.

76e BRIEF.

„den Inktkoker.” Volgens de overlevering geschiedde dit op den Wartburg, 1521. Maar de oudste bronnen weten van die sage niets. Zij heeft zich gevormd naar aanleiding van een vlek aan den muur van onbekenden oorsprong. Ook in Koburg en Wittenberg wijst men zulke vlekken aan. Verg. Köstlin, M a r t i n L u t h e r ⁵, 1903, I, 440 en 773. Dat de heer Jan Edeling dus dien inktkoker bezat, is zeer kras. Ook de genoemde D i s c h r e d e n weten er niet van. Dit zijn de tafelgesprekken door Luther in den loop der jaren in zijne gastvrije woning gehouden en door de gasten op schrift gebracht en naar de onderwerpen gerangschikt. In het hoofdstuk „Van den duivel en zijne werken” komt sub 39 wel het verhaal voor van booze geesten, die hem op den Wartburg plaagden, maar niets van den

inktkoker. Het is jammer van het verhaal; gelukkig is Luthers leven zóó rijk aan treffende gebeurtenissen, dat er nog genoeg overblijft.

„Bunjan”. Bij dezen naam denkt ieder allereerst aan John Bunyan's hoofdwerk *The pilgrims progress from this world to that which is to come*, voor 't eerst verschenen in 1678, waarvan tien jaar later al meer dan tienduizend exemplaren verspreid waren en dat over de gansche wereld zou gelezen en geliefd worden. Het is waarschijnlijk, dat de heer Edeling dit boek bedoelt, waarvan reeds vele Hollandsche vertalingen verschenen waren o.a. eene met aantekeningen van L. de Beveren Christens reize na de eeuwigheit, 1762 en dat ook in deze Bibliotheek zal worden opgenomen. Maar ook andere van Bunyan's stichtelijke werken kunnen zijn bedoeld, in 't Nederlandsch vertaald en met graagte gelezen, b.v. *De tedere ingewanden van Christi liefde aan den zondaar open gelegd en verтоont*, Leeuwarden, 1718 (*Gospel Truths opened*); *Den heyligen oorlog*, Amsterdam 1720 (*The Holy War*). Van Bunyan's *Grace abounding to the Chief of Sinners*, waarin hij zijn eigen leven beschrijft met zijne „worstelingen” en „aanvechtingen” vóór hij tot den „staat der genade” gekomen was, verscheen nog in 1882 eene Nederlandsche overzetting: *Genade verheerlijkt aan den voornaamste der zondaren*. Al deze geschriften kunnen nog slechts genoten worden in de kringen van „bevindelijke vromen”; de Christenreize daarentegen overal waar het „heimwee naar een beter vaderland” wordt gekend. Bunyan komt nog eens bij Wolff en Deken voor, als de goedige tante Martha de Christenreize met de reis van Bontekoe verwacht (*Willem Leevend I*, 273).

„Arends Paradijshofje”. Ik denk dat bedoeld is: J. Arant, *Het vernieuwde Paradijs-Hofjen* vol allerhande stichtelijke gebeden. Ne-

derlandsche vertaling uit het Duitsch van F. van Zeesen ± 1730. (Catalog. Bibl. Mij. der N. Letterk. I, 652). Gebedenboeken, zooals het straks te noemen van Mell, waren zeer in eere en werden vooral gebruikt bij de huiselijke godsdienstoefening of bij eenzame overpeinzing. Dat ook deze laatste gewoon was blijkt wel hieruit, dat eene verlichte, beschaafde, aanzienlijke vrouw als Mevrouw Helder „ter uitoeffening van haaren morgen aandagt altoos in haar kamer blijft” (Willem Leevend IV, 274).

77e BRIEF.

„rijdt je de wtkwast.” Ik ken de uitdrukking niet. Misschien eene komische verdraaiing van „rijdt je de nachtmerrie” of „rijdt je een booze geest”.

78e BRIEF.

„Het buitenleven.” Hendrik Edeling is er vóór, jufvrouw Hartog is er tegen. Het is dus duidelijk aan welke zijde Wolff's en Deken's sympathieën lagen. Inderdaad wordt in al hare romans (en naar den geest van Rousseau's bewonderaars) het natuurlijke, gezonde, rustige buiten-zijn verre verheven boven het tegen-natuurlijke, ongezonde, drukke stadsleven. (Willem Leevend I, 399 vlgg. II, 268 vlgg. 291 vlg. Brieven van Abraham Blankaart II, 185). De buiten-plaatsen waren zeer talrijk en daar de steden zooveel kleiner waren, kon ook de „kleine man” gemakkelijk in de vrije natuur komen. Maar onder de „grooten” waren er velen, die Vondel's Wildzang overdreven noemden:

„Waar groeien eiken t'Amsterdam,
O kommerrijke beurs,
Daar nooit genoeg binnenkwam;
Wat mist die plaats al geurs!”

en liever zijnen guitigen raad maar niet opvolgden:

„Wie nu een vogel worden wil
 Die trekke pluimen aan,
 Vermij de straat en straatgeschil
 En kieze een ruimer baan.”

„Onze vriend Pope.” De dichter zegt deze woorden in zijn *Windsorforest*. Zij beteekenen: Gelukkig wie zich naar deze schaduwen terugtrekt en wien de natuur bekoort en de zanggodin inspireert. Er staat eigenlijk: *Happy next him...* enz. En een paar regels verder: „Zelfs de nijd moet erkennen, ik leef onder de grooten.” Ook dit is van Pope t.w. in zijne nabootsing van sommige satyren en andere gedichten van Horatius (boek II, sat. 1, reg. 25 van 't einde af.)

„de natuurminnende Thomson”. Vergel. zijne *Jaargetijden* (*the Seasons*) het bekendste gedicht van dezen beroemden Engelschen dichter (1700-1748), in onze periode vertaald door Johannes Lublink den jongen, Amsterdam 1787, die in zijne voorrede over den dichter en zijn werk 't een en ander verhaalt. Hij heeft Thomson's rijmlooze jamben in proza overgebracht. Het gedicht is nog altijd de lezing zeer waard. De hier aangehaalde versregel „falsely luxurious will not man awake” d.i. „valsche weelderigheid zal niemand doen opstaan”, (of iets dergelijks) kan ik niet thuisbrengen. „koopvaardijship zou afloopen”. In deze dagen was het verval dus niet zó groot of er werden nog schepen aangebouwd.

79e BRIEF.

„Uit Mell.” Verg. de laatste aantekening bij den 76en brief. Indertijd heb ik, deze plaats vermeldende, twee boeken genoemd, die mogelijk door Abraham Blankaart konden bedoeld zijn. Sedert heb ik een derde leeren kennen, dat hier veel beter past: *De lust der heiligen in Jehovah. Of Gebedenboek tot nuttig gebruik in allerhande tijden, staaten en gelegenheden.* Door den zeer geleerden en zeer godvruchtigen ds. Coenraad Mell in

Husfeld. Nederlandsche vertaling. Vóór mij ligt de 19e druk zonder jaartal, maar uit de 18e eeuw; bewijs van de wijde verspreiding. Het geeft morgen- en avondgebeden voor iederen dag der week en bevat voorts rubrieken als „de biddende koopman”, „de biddende landman”, „de biddende weduwe”, „gebed bij zwaar weder”, „gebed als men denkt te trouwen”, „gebed bij slapeloze nachten”, enz. enz. Bij het doorlezen vindt men wel hier en daar schoone gedachten; met dat al geven wij onze Saartje groot gelijk als zij zegt: „ik bid uit mijn eigen hart; ik weet immers beter wat ik nu noodig heb, dan Mell vóór vijftig jaar dat raden kon.”

80e BRIEF.

„Jantje spreek je niet tegen dien Heer”. Wie denkt niet aanstonds aan Hildebrand's „Spreekt uwé niet tegen meheer, Sorsetje?”

„Vivent les gens d'esprit... enz.” Leve al wie geestig is; de duivel hale den domoor!

81e BRIEF.

„in de Meer.” Hendrik en Saartje gaan wandelen in de Watergrafs- of Diemermeer, sinds 1629 bedijkt, aan de oostzijde van den Amstel, nauwelijks een kwartiertje van de stad. Ik denk, dat zij langs den Middelenweg zijn gewandeld, die den polder dwars doorsnijdt, met iepen- en lindeboomen was beplant en die een twintig jaar geleden (1762) van het eene tot het andere einde bestraat was. Uitvoerig bij Wagenaar, Amsterdam in zijne opkomst enz. 1767, III, 89 vgg. Van deze meer heet het:

„Een meir, daar eertijds holle stroomen
En baaren stooven, nu maar stof;
Een meir dat nu, met hooge boomen
En schoone plaatsén, heerlijk prijkt,
En voor geen hooge landen wijkt.”

(Daniël Willinks, *Amsterdamsche Tempe*, 1721, blz. 29) terwijl van onzen minnaar gelden mocht:

„Die ginds komt met zijn lief getreden
 Aanvalligheer en zoet gelaat
 Ontvouwen zijn genegenheden,
 Hij noemt haar zijn beminlijk beeld
 Die hem alleen kan 't hart behagen...”

(ibid. blz. 24).

„de ridder Coverly”. Sir Roger de Coverley is de naam van den landedelman, die herhaaldelijk voorkomt in den *Spectator*, het Engelsche tijdschrift van Steele en Addison, waarvan het eerste nummer verscheen in Maart 1711 en dat zijn naam heeft gegeven aan al dergelijke vertoogen, zooals ze ook in ons land, wij zagen het reeds, in menigte verschenen en die wij kortweg spectatoren of spectatoriale geschriften noemen. Over Addison en zijn aandeel in den *Spectator* bestaat een voortreffelijk artikel van Macaulay *Essays*, Tachnitz, vol. 5, no. 189). Wat nu betreft dat „uithangbord waar veel voor en tegen zou kunnen gezegd worden”, in dien *Spectator*, no. 122, van Vrijdag 20 Juli 1711, hooren wij van een herberg, op het uithangbord waarvan de waard, om zijn ouden meester, Sir Roger, te eeren, diens portret had laten schilderen. De baron, niet bijzonder ingenomen met de goedbedoelde vriendelijkheid, zeide den man, dat de eer te groot was voor iemand, die althans geen hertog was en dat hij zorg zou dragen, dat het kunststuk zou worden veranderd. Op bevel van Sir Roger had een schilder toen een paar bakkebaarden aan het gezicht geschilderd, de gelaatstreken wat vergroot en er zóó een Turkekop van gemaakt. Maar de oorspronkelijke gelijkenis was nog niet geheel verdwenen en toen, bij een bezoek aan de herberg de brave, oude baron aan zijn vriend, den spectator, vroeg, of het uithangbord nu op hem of op een Saraceen geleek, gaf deze een ontwijkend antwoord door te zeggen dat „voor beide opvattingen veel te zeggen was.” Mis-

schien wil men ten slotte nog weten, dat ook de Spectator in het Nederlandsch werd vertaald (door A. G. L. R. in 9 dln. Utrecht 1720-1744, een derde druk Amsterdam 1743-1759).

82e BRIEF.

„Stijntje Doorzicht”. Uit de schepping van deze figuur in den roman blijkt hoe ruimen blik Wolff en Deken hadden. Stijntje behoort ook tot de „vromen”, maar hoeveel hooger staat zij dan b.v. de verachtelijke Cornelia Slimpslamp!

„Komries ware en valsche genade.” Alexander Gomrie, predikant te Woubrugge, woordvoerder van de strenge orthodoxie, tegelijk, als Schortinghuis, man van „hemelsche bevindingen”, van den staat der natuur overgegaan in dien der genade, vol „innerlijke ontroeringen” en zich verdiepen in zichzelf. Niet juist de man door wien onze tante Suzanna tot helder inzicht van hare dwaling zou kunnen komen. Van dezen strijder voor de onvervalschte rechtzinnigheid is o.a. het woord dat alle begunstigers van de leer der christelijke verdraagzaamheid vrede met den Antichrist toonden te willen maken. Zijn optreden in de hervormde kerk valt ongeveer 30 jaar vóór onzen roman. Wie den man uitvoerig wil zien beschrijven leze het boek over hem van dr. A. G. Honig, Utrecht 1892.

83e BRIEF.

„Garrick”. David Garrick (1716-1779) de beroemde Engelsche tooneelspeler, die de stukken van Shakespeare weer op het tooneel bracht. Hij heeft ook tooneelspelen geschreven, De heimelijke bruiloft, De leugenachtige dienstknecht, e.a. De hier opgenomen aria bezingt de zachtheid en de teederheid der vrouw, waardoor zij haar man blijvend aan zich zal binden.

86e BRIEF.

De vrede tusschen Anna en Saartje (A g g j e D e k e n en B e t j e W o l f f) is gesloten. Verg. de laatste aant. op den 12en en 63en brief.

90e BRIEF.

„Heintje Pik”, de drommel, de duivel.

„zeker boek van Bitaubé, genaamd Jozef.” Bedoeld wordt Joseph, poème en prose, door Paul Jérémie Bitaubé (1732-1808), den vertaler van de Ilias en de Odyssea. Maar ik weet van geene oudere uitgave dan van 1768 en onze roman is van 1783. Wolfi en D e k e n moeten dus een ouderen druk hebben gekend.

„Voltaire, d’Alembert, des Clairauts”. Over den eerste zie boven op den 68en brief, de tweede is een geleerde uit zinnen kring, met den derde wordt vermoedelijk bedoeld Alexis Claude Clairault, de Fransche wis- en sterrekundige (1713-1765).

„Endorsche kol”, de toovenares van Endor, de vrouw met den waarzeggenden geest, 1 Sam. 28.

„Josephs drouv end bli eindent spel enz.” De hier bedoelde uitgave te Groningen 1721 is de vernieuwde door A. E. Crous van het oorspronkelijke door J. Tonnis, Groningen, 1639 (Catal. Bibl. Mij. d. Nederl. Letterk. afd. Tooneel sub 3895 en 3893). Eene grap van dezelfde soort als tante Martha’s vergissing met de Christenreize.

„Blondel”. Een beroemde kapper in Saartjes dagen was te Amsterdam Monsieur Solair (Hartog a.w. blz. 82), vandaar in de Willem Leevend Belair (I, 272).

INHOUD.

	Bladz.
Inleiding	VII
Voorrede voor den Tweeden Druk.....	XXVII
Voorrede voor den Eersten Druk.....	XXXI
Eerste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	1
Tweede Brief. Mejuffrouw Aletta de Brunier aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	3
Derde Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Abraham Blankaart.....	5
Vierde Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis.....	7
Vijfde Brief. Dezelfde. Ten vervolge.....	8
Zesde Brief. Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp aan Mejuffrouw Suzanna Hofland... ..	15
Zevende Brief. Mejuffrouw Suzanna Hofland aan Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp ..	18
Achtste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Aletta de Brunier.....	19
Negende Brief. Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	20
Tiende Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Aletta de Brunier.....	21
Elfde Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Abraham Blankaart.....	26

	Bladz.
Twaalfde Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	28
Dertiende Brief. Mejuffrouw Sara Bur- gerhart aan Mejuffrouw Anna Willis.....	31
Veertiende Brief. Mejuffrouw Sara Bur- gerhart aan Mejuffrouw Anna Willis.....	35
Vijftiende Brief. Mejuffrouw Sophia Wil- lis aan den heer Abraham Blankaart.....	37
Zestiende Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	40
Zeventiende Brief. Mejuffrouw Suzanna Hofland aan den heer Abraham Blankaart	43
Achttiende Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Sophia Willis...	45
Negentiende Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Suzanna Hofland	48
Twintigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	53
Een-en-twintigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Abraham Blankaart	55
Twee-en-twintigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	57
Drie-en-twintigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Bur- gerhart	59
Vier-en-twintigste Brief. De broeder Benjamin aan den heer Abraham Blankaart	61
Vijf-en-twintigste Brief. De heer Abra- ham Blankaart aan den broeder Benjamin	63
Zes-en-twintigste Brief. Mejuffrouw Sa- ra Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	63
Zeven-en-twintigste Brief. Mejuffrouw Maria Spilgoed aan den heer Abraham Blankaart	67

	Bladz.
Acht-entwintigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	68
Negen-entwintigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed.....	69
Dertigste Brief. De heer Hendrik Edeling aan zijnen broeder Cornelis Edeling.....	71
Een-en-Dertigste Brief. De heer Jacob Brunier aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	76
Twee-enderdigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Jacob Brunier	77
Drie-enderdigste Brief. Mejuffrouw Suzanna Hofland aan Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp	79
Vier-enderdigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	81
Vijf-enderdigste Brief. De heer Cornelis Edeling aan den heer Hendrik Edeling.....	82
Zes-enderdigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	85
Zeven-enderdigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	87
Acht-enderdigste Brief. Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp aan Mejuffrouw Suzanna Hofland.....	90
Negen-enderdigste Brief. De heer Willem Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	93
Veertigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Willem Willis.....	95
Een-veertigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	98
Twee-veertigste Brief. De heer	

	Bladz.
Wilem Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	100
Drie-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	103
Vier-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	109
Vijf-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Majuffrouw Anna Willis	118
Zes-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	123
Zeven-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	126
Acht-en-veertigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw de Weduwe Sophia Willis.....	129
Negen-en-veertigste Brief. De heer Jacob Brunier aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	130
Vijftigste Brief. Mejuffrouw de Weduwe Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart...	131
Een-en-vijftigste Brief. De heer Hendrik Edeling aan den heer Cornelis Edeling.....	136
Twee-en-vijftigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Jacob Brunier	142
Drie-en-vijftigste Brief. Mejuffrouw de de Weduwe Spilgoed aan den heer Abraham Blankaart	144
Vier-en-vijftigste Brief. De heer Cornelis Edeling aan den heer Hendrik Edeling	149
Vijf-en-vijftigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	151

	Bladz.
Zes-en-vijftigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	156
Zeven-en-vijftigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed.....	160
Achten-vijftigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	162
Negen-en-Vijftigste Brief. De heer Willem Willis aan Mejuffrouw de Weduwe Willis	165
Zestigste Brief. De heer Hendrik Edeling aan den heer Abraham Blankaart.....	168
Een-en-Zestigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan den heer Hendrik Edeling	170
Twee-en-zestigste Brief. Mejuffrouw de Weduwe Willis aan den heer Willem Willis	173
Drie-en-Zestigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	175
Vier-en-zestigste Brief. De eezame Pietermetje Degelijk aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	181
Vijf-en-zestigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan de eezame Pietermetje Degelijk	184
Zes-en-zestigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Abraham Blankaart	185
Zeven-en-zestigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	187
Achten-zestigste Brief. Mejuffrouw Cornelia Hartog aan Mejuffrouw Wilhelmina van Kwastama.....	190
Negen-en-zestigste Brief. Mejuffrouw	

	Bladz.
Charlotte Rien du Tout aan den heer Dirk Welgezind.....	192
Zeventigste Brief. De heer Dirk Welgezind aan Mejuffrouw Charlotte Rien du Tout.....	193
Een-en-zeventigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	194
Twee-en-zeventigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis.....	200
Drie-en-zeventigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Suzanna Hofland	206
Vier-en-zeventigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan den heer Abraham Blankaart	207
Vijf-en-zeventigste Brief. De heer Hendrik Edeling aan den heer Cornelis Edeling	209
Zes-en-zeventigste Brief. De heer Jan Edeling aan den heer Abraham Blankaart	212
Zeven-en-zeventigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan Mejuffrouw Suzanna Hofland.....	214
Acht-en-zeventigste Brief. Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed aan den heer Abraham Blankaart.....	215
Negen-en-zeventigste Brief. De heer Abraham Blankaart aan den heer Jan Edeling	222
Tachtigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis...	225
Een-en-tachtigste Brief. De heer Hendrik Edeling aan den heer Cornelis Edeling	229
Twee-en-tachtigste Brief. Mejuffrouw Suzanna Hofland aan Mejuffrouw Cornelia Slimpslamp	232

Drie-entachtigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	235
Vier-entachtigste Brief. Mejuffrouw Aletta Brunier aan Mejuffrouw Sara Burgerhart	237
Vijf-entachtigste Brief. Mejuffrouw Aletta Brunier aan Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed.....	240
Zes-entachtigste Brief. Mejuffrouw Anna Willis aan Mejuffrouw Sara Burgerhart.....	240
Zeven-entachtigste Brief. Mejuffrouw de Weduwe Spilgoed aan Mejuffrouw Aletta Brunier	243
Acht-entachtigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Aletta Brunier	245
Negen-entachtigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Anna Willis	247
Negentigste Brief. Mejuffrouw Sara Burgerhart aan Mejuffrouw Aletta Brunier	247
Aanteekeningen.....	257
Inhoud.....	291

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

